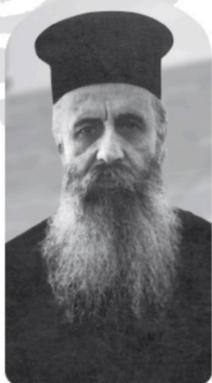
Toată viața noastră LUI HRISTOS DUMNEZEU *Să o dăm*

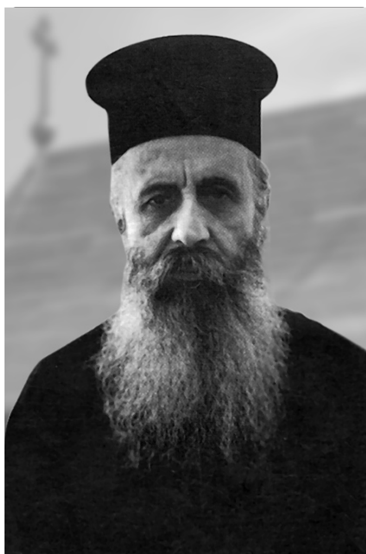

Arhimandrit
EPIFANIE
THEODOROPULOS

PREDANIA

ARHIMANDRIT EPIFANIE THEODOROPULOS

TOATĂ VIAȚA NOASTRĂ LUI HRISTOS DUMNEZEU SĂ O DĂM

Predania

traducere din limba greacă de
OVIDIU LĂZĂRESCU

tipărită cu binecuvântarea
PREASFINŢITULUI
PĂRINTE GALACTION
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului
Bucureşti 7518 / 2010

CEA MAI ÎNALTĂ FILOSOFIE

„Pre noi înşine şi unii pre alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos-Dumnezeu să dăm.”
/Rugăciunea Sfântului Grigórie Cuvântătorul-de-Dumnezeu/

Gheronda trăia acest îndemn liturgic, considerându-l chintesenţa vieţii în Hristos. Îl avea scris de mână într'un chip deosebit, şi îl oferea ca pe un dar şi o neîncetată aducere-aminte că „ale noastre, în mâna lui Dumnezeu sânt.”
Cuvintele de mai sus se răsfrâng, prin excelenţă, în viaţa lui personală; pentru aceasta, le-am aşezat ca titlu de încununare a cărţii de faţă.

ÎN LOC DE INTRODUCERE

„Cuvintele sânt cu adevărat icoane ale sufletului."
/Marele Vasílie/

Gheronda, binecuvântarea sfinţiei voastre.

Arhimandritul Epifanie/ A Domnului.

Dragostea dumneavoastră.

Arhimandritul Epifanie/ O ai, o ai… Eu cu rugăciunea, tu, Iórgo, cu somnul – în acest fel nu te foloseşti cu nimic!

Însă, de data aceasta, fericitul Gheronda a „greşit"! Rugăciunile lui, dragostea şi rugăciunea pe care le-a avut ne susţin şi ne călăuzesc în continuare. Cei 14 ani care au trecut de la adormirea sa întru Domnul nu au reuşit să slăbească acest simţământ, ci, dimpotrivă, l-au adâncit şi l-au întărit, întrucât îl simţim pe Gheronda cu noi necontenit. Prezenţa sa este vie în sufletele noastre. Îl putem vedea cu mintea stând cu mâinile ridicate, aflat într'o neîncetată stare de rugăciune şi cerând cu putere: „Stăpâne, fie du-mă în Împărăţia ta împreună cu fiii mei duhovniceşti, fie şterge-mă din cartea ta."[1]
Întreaga viaţă a Părintelui Epifanie a fost împlinirea acestor cuvinte: „Dorul tău mă atrage spre tine, Mântuitorule, lauda vieţii mele."[2] A

1 Sfinţii Varsanúfie şi Ioán, „Cuvinte despre discernământ şi liniştire," vol. 1, Răspunsul 110; editura „Etoimasia." *(n.ed.grec)*
2 Sfântul Efrem Sirul, vol. 2, pp. 279-279; Editura „To Perivoli tis Panaghias." *(n.ed.grec)*

trăit îndeosebi pentru Dumnezeu şi L-a trăit pe Dumnezeu. Cu toate că avea o logică solidă, credinţa lui nu era ceva contabilicesc, ci trăire şi cunoaştere de Dumnezeu. Când vorbea despre Dumnezeu, aveai sentimentul că cele pe care ţi le spune le-a discutat cu puţin timp înainte cu El: „Lumina cunoştinţei a luminat şi a pătruns până în adâncimile Duhului, şi cu Dumnezeu cele despre Dumnezeu a gândit."[3]

Gheronda a primit de sus harisma învăţăturii, cu multă teamă şi smerenie, „întru osteneală şi supărare, în privegheri de multe ori,"[4] pentru care, jertfind orice confort, s'a nevoit a o spori nu spre slava sa, ci a lui Dumnezeu Dăruitorul. Părintele Epifanie credea cu tărie că a luat dar şi pentru aceea slujea „înţelepţilor şi nepricepuţilor" ca unul ce „dator sânt."[5] Acesta a fost, de altfel, şi gândul ce s'a născut în noi când cugetam la cuvintele lui. Căci „Doctorul sufletelor noastre, Cuvântul, ne-a vindecat desăvârşit sufletul cel strâmbat de păcat, prin acest mic ajutor."[6]

Prin editarea celei dintâi părţi a omiliilor, înregistrate pe bandă de magnetofon, îi aducem din nou chipul în faţa ochilor noştri. Desigur că este cu neputinţă să suplinim prezenţa lui vie, privirea lui scânteietoare şi pătrunzătoare şi, în general, întreaga atmosferă pe care o făurea în jurul său. Ascultăm însă şi acum cu atenţie cuvântul său plin de nerv, care trece dincolo de mărginirile fireşti ale mijloacelor neînsufleţite de înregistrare. Răspunsurile lui sânt limpezi, având prezenţă de spirit. „Săgeţile rânduite ale celui puternic sânt cuvintele bine ţintite; ele mişcă inimile ascultătorilor, aruncate fiind să rănească inimile cele simţitoare. Cuvintele celor înţelepţi sânt ca ţepuşele."[7]

---

3 Sfântul Grigorie Theologul, E.P.E. 6, pag. 240. *(n.ed.grec)*
4 II Cor. 11:27. *(n.tr.)*
5 Rom. 1:14. *(n.tr.)*
6 Sfântul Vasilie cel Mare, E.P.E. 6, pag. 240. *(n.ed.grec)*
7 Idem, E.P.E. 5, pag. 276. *(n.ed.grec)*

Da! Aşa este şi cuvântul Părintelui Epifanie – cuvânt trezvitor, cuvânt ziditor, aghiografic şi de pateric, cuvânt de înţelepciune şi plin de har. Fără avânturi retorice şi tonalităţi impresionante. Cuvânt ce s'a vrut simplu şi neafectat, ca să fie înţeles şi de cei mai de jos dintre fraţi, pentru care Hristos a murit şi a înviat. Cartea de faţă doreşte să dăruiască acest cuvânt poporului lui Dumnezeu.

De bună seamă, nu este uşor lucru să aşterni pe hârtie retorica cuvântul rostit. În anumite situaţii, am întâmpinat greutăţi suplimentare. Cu ajutorul şi lucrarea lui Dumnezeu nădăjduim că, într'o mare măsură, acestea au fost depăşite.

După fericitul Gheronda, este rândul nostru să mulţumim şi noi din tot sufletul „tuturor celor ce s'au ostenit pentru ediţia de faţă, îndeosebi Arhimandritului Ioán Kostof şi Arhimandritului Daniíl Aerakin. Adu-ţi aminte, Doamne, Dumnezeule, de osteneala şi iubirea celor doi…"[8]

Arhimandritul Spiridon
şi cei împreună-fraţi cu mine
întru Hristos

8 Arhimandrit Epifanie Theodoropulos, „Articole – Studii – Epistole," Athena, 1966, în Cuvântul ediţiei I şi a II-a. *(n.ed.grec)*

ÎNSEMNARE

Ediţia de faţă, după cum s'a amintit şi în introducere, a fost realizată pe baza unor înregistrări pe bandă de magnetofon. Desigur că, plecând de la acest fapt, ea nu se poate constitui într'o serie de omilii sistematizate. Este vorba mai curând de un dialog viu, sub formă de întrebări şi răspunsuri.

Fericitul Gheronda, în ultimii ani ai vieţii lui pământeşti, ascultând de dorinţa şi rugămintea noastră stăruitoare, a stat cu noi după Dumnezeiasca Liturghie duminicală ca să ne tâlcuiască Evanghelia şi Apostolul Duminicii respective. Dacă începutul comentariilor era mereu legat de mesajul evanghelic, nu acelaşi lucru se poate spune însă despre felul în care acestea continuau. O felurime de subiecte neaşteptate au ieşit la lumină. Au avut loc discuţii aprinse, cu caracter social şi bisericesc, dezbătându-se probleme practice ale vieţii de familie şi de educaţie a copiilor, nedumeriri theologice mai simple ori mai anevoioase. Consemnarea şi organizarea tuturor acestora în capitole aparte nu a fost un proces uşor.

Mai putem spune despre Gheronda că a fost un cunoscător desăvârşit al limbii noastre materne (greaca). Transpunând cuvântului său rostit într'un text menit publicării, trebuia păstrat un echilibru subţire, respectând atât scumpătatea filologică, prin păstrarea acelor elemente ce ţin de spontaneitatea şi vioiciunea exprimării libere, cât şi datoria de a fi la îndemâna tuturor, spre folos duhovnicesc.

Mărimea răspunderii pe care am simţit-o toţi cei ce ne-am ocupat de ediţia aceasta este legată şi de încrederea arătată de Biserică persoanei şi lucrării Părintelui Epifanie, un fapt de netăgăduit.
O mare parte din osteneala înregistrării şi punerii în ordine a conţinutului benzilor magnetice s’a săvârşit prin truda şi grija iubitului nostru frate în Hristos, Arhimandritul Ioán Kostof. Această lucrare a sa constituie temelia nu numai a cărţii de faţă, ci şi a tuturor cărţilor pe care Dumnezeu le va îngădui să mai apară în această colecţie.

CREDINCIOSUL ÎN SOCIETATEA MODERNĂ

„Nu mă rog ca să iei pre dânşii din lume, ci ca să păzeşti pre ei de cel viclean.”
/Io. 17:15/[9]

RAŢIONALUL ŞI NEBUNUL

Gheronda, văzând cele care se întâmplă în jurul nostru, mă întreb dacă, până la urmă, oamenii sânt totuşi raţionali.

Arhimandritul Epifanie/ Voi răspunde printr'un cuvânt al Marelui Antonie, din care reiese că oamenii sânt numiţi în mod impropriu raţionali. „Oamenii se socotesc înţelegători (raţionali). Însă pe nedrept, căci nu sânt înţelegători. Unii au învăţat cuvintele şi cărţile vechilor înţelepţi. Dar înţelegători sânt numai aceia care au suflet înţelegător, pot să deosebească ce este bine şi ce este rău, se feresc de cele rele şi vătămătoare sufletului; iar acestea le săvârşesc cu multă mulţămită către Dumnezeu. Numai aceştia trebuie să se numească oameni înţelegători.”[10] Prin urmare, pentru Marele Antonie, oamenii sânt numiţi în mod abuziv raţionali. Raţionali sânt de fapt cei ce se ţin la depărtare de rău şi lucrează binele.

Marele Antonie spune că va veni o vreme în care toţi oamenii vor înnebuni. Şi, dacă vor găsi vreunul care să fie înţelept, îi vor spune: „Ţicnitule! Eşti nebun!” Altfel spus, faptul că marea parte vor fi

9 Citatele scripturistice au fost date potrivit ediţiei Sfântului Sinod din 1914, cu unele îndreptări şi uniformizări tacite ale textului. *(n.red.)*
10 „Filocalia,” vol. 1; Editura „Humanitas,” pag. 17. *(n.tr.)*

nebuni îi va determina să le spună celor pe care îi vor vedea aşezaţi şi deosebiţi de ei: „Ai înnebunit!” Vai, ne apropiem de vremea aceea, dacă nu cumva o şi trăim!

ÎNVĂŢĂTURA

Am citit că Sfântul Cósma Etolul a spus că răul va veni de la cei citiţi, fapt care poate fi văzut astăzi. Se pune atunci întrebarea: merită să dobândească cineva cunoştinţe?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă cunoştinţele duc la echilibru, însoţite fiind de conştiinţă morală, de viaţă în Hristos, nu ne primejduim. Dacă cunoştinţele ne îndreaptă spre ceva contrar sau ceva fără legătură cu viaţa în Hristos, atunci sigur din cunoaştere va veni răul.

Dacă viaţa noastră este „întru Hristos,” cu cât cunoaştem mai mult, cu atât ne dăm seama mai bine de neştiinţa noastră, smerindu-ne mai mult. Unii dintre Sfinţii Părinţi au fost, la vremea lor, oameni de ştiinţă. Nu era, de pildă, cunoştinţă omenească din epoca sa pe care Marele Vasílie să nu o fi dobândit. Nu era doar theolog, filosof sau retor la tribunal, era şi doctor, naturalist şi astronom, la măsurile vremii de atunci. De aceea, omiliile sale din *Exaimeron* fac dovada unei erudiţii unice a datelor cunoscute atunci. Nu ne primejduim, deci, din pricina cunoaşterii, dacă ea este însoţită de o viaţă în Hristos.

ASTROLOGIA

Gheronda, ce părere aveţi despre cele pe care le spun astrologii?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă urmăriţi ziarele din ajunul Anului Nou, sânt publicate interviuri cu tot felul de vrăjitori, mediumi şi astrologi despre ce se va întâmpla în

anul ce urmează să vină. Şi ei ne spun tot ce îi insuflă… pântecele lor! Despre cele trei mari evenimente care au avut loc în primul trimestru al anului 1986 – despre omorârea lui Palme, primul ministru al Suediei,[11] despre nenorocirea cu Challenger[12] şi uriaşa catastrofă de la Cernóbîl,[13] nimeni dintre vrăjitori şi astrologi n'a spus nimic. Însă vor avea neruşinarea să apară din nou la sfârşitul anului în faţa noastră, pentru a ne face profeţii pentru noul an ce stă să vină!

Greşesc atât cei ce îi ascultă, dar şi aceşti înşelători! Unii, deci, sânt vinovaţi pentru prostie, iar ceilalţi pentru înşelăciune – ca să nu mai vorbim, bineînţeles, de ziarele care publică aceste tâmpenii, pentru a se vinde.

GRIJA

Gheronda, ce înţeles are versetul „blestemat cel ce face lucrurile Domnului cu lene" (fără grijă) /Ier. 48:8/?

Arhimandritul Epifanie / Lucrurile Domnului trebuie să le facem cu grijă. Trebuie să fii îndeobşte sârguincios acolo unde eşti angajat, pentru că altfel vei ajunge să fii discutat în consiliul disciplinar. La fel şi atunci când eşti soţ, tată şi cap de familie. Dacă aceste lucruri omeneşti au trebuinţă să fie făcute cu grijă, cât de mare ar trebui să fie grija noastră pentru lucrarea Domnului? E vorba aici, în esenţă, de noi, clericii, a căror

---

11 Olof Palme (1927-1986), politician Suedez, asasinat pe 28 Februarie 1986 în urma unui atentat rămas încă neelucidat. *(n.red.)*

12 Navetă spaţială americană, ce a îndeplinit nouă misiuni între 1983-1986; a explodat la câteva secunde după începerea celei de-a zecea misiuni, la 28 Ianuarie 1986, omorând toţi cei şapte membri ai echipajului. *(n.red.)*

13 În 26 Aprilie 1986, unul din reactoarele centralei nucleare Cernóbîl (aflată lângă oraşul Pripíat, în Ucraina de astăzi) a explodat, eliberând în atmosferă un nor radioactiv care a acoperit întreaga Europă, iradiind aproape 600.000 de persoane (4.000 de morţi directe) şi contaminând o suprafaţă de zeci de km^2. *(n.red.)*

lucrare este în întregime închinată Domnului; însă şi voi, mirenii, orice aţi dori să întreprindeţi, trebuie s'o faceţi cu grijă.
Ca şi Creştini, trebuie să facem cu grijă chiar şi ceea ce ţine de profesiile noastre, prin care ne ducem existenţa, pentru că Dumnezeu cere de la noi o răspundere sporită în orice situaţie. Un doctor Creştin trebuie să-şi facă meseria mai bine decât unul necreştin. La fel când este vorba de un inginer sau un judecător Creştin. Şi lista poate continua. Creştinul lucrează întotdeauna conştiincios şi nu nedreptăţeşte pe acela căruia îi dă de lucru, nici pe cel care îi dă să lucreze.

CUM SĂ MEARGĂ BINE STATUL?

Se socoteşte hoţie să telefonezi interurban de la serviciu?

Arhimandritul Epifanie / Bineînţeles că da. Şi nu numai telefoanele interurbane, ci şi cele urbane, atunci când sânt de lungă durată. Nu este hoţie când se dă telefon acasă pentru a rezolva un anumit lucru urgent sau când se sună la un prieten pentru o anume situaţie. Însă atunci când soţul îşi telefonează soţia pentru a o ţine de vorbă jumătate de oră sau când o doamnă oarecare ori logodnicul vorbesc cu ceasurile la telefon, cu siguranţă că se poate vorbi de furt. De ce? Pentru că, dincolo de conversaţia telefonică făcută pe socoteala serviciului, ea se desfăşoară în detrimentul programului de lucru. Atunci când pălăvrăgeşti nu poţi să şi lucrezi.
Cândva, i-am telefonat unui văr de al meu, şeful unui serviciu public. Nu am putut să-l prind decât după ce l-am sunat fără succes de 20-30 de ori. Când, în sfârşit, am izbutit să dau de el, îi spun: „Osakis, ca să dau de tine a trebuit să te apelez de 30 de ori.” El îmi răspunde: „Din păcate, am ghinionul ca în birou, afară de mine, să fie numai

femei. Atunci când una încheie de vorbit la telefon, de îndată trece la rând alta; se succed astfel una după alta, flecărind întruna."

Repet ce am zis. Ceea ce se întâmplă în cazurile acestea se numeşte furt, întrucât statul te plăteşte să prestezi o anumită muncă, nu ca să stai sau să te întinzi la vorbă. La firmele particulare acest fenomen nu poate fi întâlnit, pentru că te-ar da de-ndată afară. În cadrul serviciilor publice, cine vorbeşte de aceste lucruri şi cine este interesat să oprească fenomenul? În schimb, un telefon de urgenţă putem da, dar nu vorbind cu orele şi, mai ales, nu convorbiri interurbane, care costă.

Cum să meargă bine serviciile de stat? Ele merg sub capacitatea lor, angajaţii dau telefoane interurbane, fac în aşa fel încât să piardă vremea, sosesc de regulă cu câteva minute mai târziu la serviciu şi pleacă mai devreme – aşa că serviciile publice ajung să meargă prost. Cine ţine la locul său de muncă ca şi cum ar fi casa sa? Nimeni. Toţi ne raportăm la el ca la ceva străin. Însă serviciul de stat sântem chiar noi înşine. De obicei spunem: „Nu-şi fac ceilalţi treaba aşa cum ar trebui." Dar oare noi sântem îndeajuns de conştiincioşi încât să emitem pretenţii asupra celorlalţi?

NEDREPTATEA ŞI LIPSA DE LUCRU

Mulţi soţi spun că se feresc să facă copii deoarece societatea de astăzi este plină de nedreptăţi, de aceea îi avortează. Cum vedeţi această atitudine?

Arhimandritul Epifanie/ Nu o fac din motivul invocat. Nu îi lipsesc pe copii de viaţă pentru a nu-i preda, chipurile, unei societăţi nedrepte. Dacă nu s'ar fi predat mai întâi ei înşişi acestei societăţi, ci s'ar fi predat lui Hristos, nu s'ar mai fi gândit să-şi omoare copiii. Pentru că, dincolo de toate greutăţile, Dumnezeu

este Cel ce le rânduieşte pe toate. Nedreptatea nu există numai de astăzi în societate, ci de când este lumea; de când Cain l-a omorât pe Avel şi până astăzi, în jurul nostru este plin de nedreptate. Însă câţi trăiesc după Hristos încearcă să depăşească această situaţie, având privirea îndreptată către cetatea cea de sus, „al căreia meşter şi lucrător este Dumnezeu.” /Evr. 11:10/ „Că petrecerea noastră în ceruri este” /Fil. 3:20/ – chiar dacă oamenii ne-ar nedreptăţi sau maltrata, cetatea o avem în ceruri.

În ce-i priveşte pe cei care îşi omoară copiii, nu o fac pentru ca să nu-i predea societăţii inumane şi imorale, ci pentru că s'au predat înainte ei înşişi acesteia.

Da, dar nu se poate vorbi astăzi de o criză a locurilor de muncă?

Arhimandritul Epifanie/ De lucru este şi prea-este. Aducem Indieni şi Albanezi să culeagă măsline. S'a umplut Grecia de lucrători străini. Astăzi, pentru foarte mulţi Greci, a lucra înseamnă a fi funcţionar. Eu îmi aduc aminte de colegii mei de facultate, care mergeau în satele lor să culeagă măsline. Îşi ajutau părinţii la lucrările agricole. Astăzi, dacă cineva absolveşte liceul, se gândeşte de îndată să devină funcţionar – sau, dacă nu se poate, măcar să ajungă într'un serviciu public. Am lăsat de izbelişte pământurile roditoare de la ţară, să se sălbăticească. Este de muncă, dar nu dorim să muncim. Pentru unii, nu dă bine să presteze muncă manuală.

MUNCĂ PUŢINĂ PE BANI MULŢI!

Arhimandritul Epifanie/ S'a întâmplat odată ca unul din membrii partidului prim-ministrului

Dilighiánnis[14] să meargă la el pentru a-i cere să-i găsească un serviciu care să implice puţină muncă şi din care să iasă bani mulţi. Dilighiánnis a răspuns la această pretenţie zicând:

– Servicii din care să iasă bani mulţi nu sânt la îndemâna oricui. Eu nu ştiu un loc cu muncă puţină şi bani mulţi. În schimb, cunosc servicii grele cu bani mulţi şi servicii uşoare cu bani puţini.

– Nu mă interesează, trebuie să-mi găseşti ceva, doar sânt membru în partidul tău. Îţi asigur 100 de voturi. Trebuie să-mi găseşti, după cum ţi-am spus, un serviciu plătit foarte bine, care să necesite muncă puţină.

– Fiindcă eu n'am auzit de aşa ceva, găseşte-l tu şi apoi te voi numi pe post.

Omul nostru s'a dus să întrebe în stânga şi în dreapta, însă din toate părţile i s'a spus acelaşi lucru: „Serviciile grele sânt plătite cu bani mulţi, cele uşoare cu bani puţini."

Persoana respectivă s'a dus într'o bună zi în Piaţa Constituţiei. Acolo avea loc un concert susţinut de orchestra orăşenească. L-a văzut pe cel ce stătea în fruntea lor că ţinea o vergea pe care o agita într'o parte şi în alta. S'a apropiat de el şi l-a întrebat: „Nu-mi spui şi mie câţi bani câştigi pentru treaba asta?" Acela l-a asigurat că are un salariu îndeajuns de mare. Cu cel dintâi prilej, omul nostru s'a dus la Dilighiánnis şi i-a adus la cunoştinţă marea descoperire: „Am găsit în sfârşit un serviciu uşor, pe bani mulţi. Voi da dintr'o vergea şi ceilalţi care au instrumente vor cânta..." Credea, bietul de el, că este o treabă simplă să mişti bagheta respectivă pentru ca orchestra să cânte cum trebuie!

---

14 Theodoros Dilighiannis (scris uneori şi Delijannis and Delghiannis) (1820-1905), om de stat Grec, de cinci ori prim-ministru al Greciei între 1885-1905. A murit asasinat la 13 Iunie 1905, ca răzbunare pentru măsurile aspre luate împotriva caselor de pariuri. Poporul i-a păstrat o amintire puternică şi foarte favorabilă. *(n.red.)*

Cum să meargă bine economia când toţi cer? Toţi au drepturi, nimeni nu are obligaţii, şi vor să scoată cât mai mulţi bani cu muncă cât mai puţină. Astăzi toţi, din nefericire, lucrăm după legea efortului cel mai mic, care să ne obosească cât mai puţin şi după care să câştigăm cât mai mulţi bani. Poate, oare, economia să meargă bine în astfel de condiţii?
Germania a ieşit zdrobită din cel de-al Doilea Război Mondial, cu totul distrusă. Germanii, însă, au lucrat din greu ca să-şi reconstruiască ţara, iar după câţiva ani au început să dea bani cu împrumut şi la celelalte ţări. Ştiţi cât lucrau? Câte 13 ore pe zi, pentru a-şi reface economia. Şi au reuşit. Adenauer[15] şi Erhard, ministrul economiei, au declarat la acea vreme: „Pentru ca economia ţării noastre să fie pusă pe picioare, trebuie să lucrăm din greu." Iar Nemţii au lucrat 13 ore, plătiţi fiind ca pentru o zi normală de lucru, fără ore suplimentare.
Noi beneficiem astăzi de săptămâna de lucru de 5 zile lucrătoare, ziua de lucru fiind de 8 ore, la care se mai adaugă pauzele de lucru, grevele, zilele nelucrătoare. Am văzut cândva o caricatură sugestivă care zicea: „Lucraţi Sâmbăta?" Iar răspunsul era: „Nu! Sâmbăta şi Duminica sânt nelucrătoare, Lunea este zi de odihnă, iar Marţea şi Miercurea e grevă! A rămas să lucrăm Joi şi Vineri…" În concluzie, cum să meargă bine economia, când s'a instituit sloganul „Să lucrăm puţin şi să câştigăm mult"?

ROBII ŞI IDOLATRII MODERNI

Arhimandritul Epifanie/ Avem impresia că astăzi sântem liberi. Este însă adevărat acest lucru? Desi-

15 Konrad Adenauer (1876-1967), cancelar al Germaniei Federale între 1949 şi 1963. *(n.red.)*

gur, nu-i avem pe umerii noştri pe stăpânii din vechime, însă sântem robi, mai mult sau mai puţin, patimilor noastre. Cineva vede ceva la televizor şi spune: „Mâine mă duc să cumpăr lucrul la care s'a făcut reclamă," fără să aibă însă nevoie de el. Asta se numeşte libertate? Când o femeie vede la televizor pe unii sau pe alții că-şi schimbă îmbrăcămintea după modă, ajunge să spună şi ea: „Nu mă pot duce cu aceeaşi rochie la două nunţi" – este aceasta libertate?
Credem teoretic „întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul," însă, în practică, sântem idolatri! Aducem închinare idolilor – fie celui numit modă, fie consumismului, fie bogăţiei, fie altora.

ŞTIINŢA ŞI FERICIREA

Gheronda, s'a formulat ideea că, prin progres şi dezvoltare tehnologică, toate problemele se vor rezolva. Ce credeţi despre aceasta?

Arhimandritul Epifanie / În realitate se întâmplă exact contrariul. Pentru că l-am scos pe Hristos din vieţile noastre, cu cât ne-am extins şi dezvoltat tehnologic, cu atât am decăzut şi am dat înapoi materialiceşte. Tehnologia şi ştiinţa au ajuns să fie astăzi divinizate. Poate că Dumnezeu îngăduie această cădere pentru a pricepe în ce mândrie ne aflăm. „Căzut-a omul în închipuire că deopotrivă ar fi cu Dumnezeu," spune o cântare a Bisericii.
Întrucât omul şi-a închipuit că poate ajunge egal cu Dumnezeu, a primit o lovitură de moarte şi s'a prăbuşit la pământ. Dumnezeu îngăduie astăzi aceste lucruri, iar mâine, poate, altele mai rele, ca un preţ pentru marea noastră îndrăzneală la care ne facem părtaşi. Vrem să divinizăm capacităţile noastre umane, ştiinţa şi tehnologia, să divinizăm intelectul. Este ca şi cum i-am spune lui Dumnezeu: „Nu avem nevoie de tine, putem şi singuri să ne aranjăm viaţa!"

Dacă îi citiţi pe oamenii de ştiinţă materialişti din secolul al 19-lea, veţi vedea cum susţin toţi ideea că în veacurile următoare, chiar şi în cel ce urmează să vină, omul va dezlega prin ştiinţă toate problemele. Toate! Chiar şi morala va stabilită de ştiinţă. Nu va mai fi nevoie de metafizică, de o morală venită din afară, dată de o anumită autoritate, numită Dumnezeu. Ştiinţa însăşi îl va învăţa pe Dumnezeu care Îi sânt responsabilităţile!

Şi am văzut unde s'a ajuns. Ştiinţa şi tehnologia au realizat un salt ameţitor, însă am ajuns să tremurăm din pricina unei posibile catastrofe nucleare, ce poate surveni în orice moment. Ea nu va afecta doar câteva zeci sau sute de mii de oameni, ci întreaga planetă. Acesta este, repet, preţul încercării de a vrea să fim deopotrivă cu Dumnezeu.

Dacă toţi oamenii ar fi trăit aşa cum vrea Domnul, şi-ar fi dezvoltat, bineînţeles, acele capacităţi cu care i-a înzestrat Dumnezeu – dar, în acelaşi timp, ar fi fost mai atenţi şi mai cu grijă cu toate cele din jur, pe măsura unei conştiinţe mai dezvoltate, nerămase în urmă sau denaturate cum se întâmplă astăzi. Ei nu ar fi depăşit nişte limite pe care nu le pot controla. „S'ar fi întins cât îi ţine plapuma," după cum spune un proverb popular. Astăzi ne-am întins picioarele mult mai mult decât ne îngăduie plapuma, lucru care s'a concretizat în tot felul de „degerături."

LOVITURA MORTALĂ DE LA CERNÓBÎL

Cu iradierea de la Cernóbîl ce a fost, de fapt?

Arhimandritul Epifanie/ Accidentul de la Cernóbîl este o lovitură mortală pe care Dumnezeu a dat-o omenirii. O lovitură foarte puternică, pentru ca omul să înţeleagă că a fi deopotrivă cu Dumnezeu presupune un preţ prea

mare. Omul de astăzi repetă într'un fel cuvintele spuse de Prorocul Isaía atunci când vorbeşte de Împăratul Babilonului; ele se referă la căderea lui Lucifer, ce s'a ridicat împotriva lui Dumnezeu. Acolo se spune: „Şi tu ai zis întru cugetul tău: În cer mă voiŭ sui, deasupra stelelor cerului pune-voiŭ scaunul meu, şedea-voiŭ în munte înalt, preste munţii cei înalţi, cei către miazănoapte; sui-mă-voiŭ deasupra nourilor, fi-voiŭ asemenea celui preaînalt." /Isa. 14:13-14/ Acelaşi lucru îl spun şi oamenii astăzi: „Mă voi înălţa sus. Voi zidi „tronul" meu deasupra tronului lui Dumnezeu. Dumnezeu sânt eu, omul!" Aceasta este omenirea din vremea noastră, care acum este în primejdie să moară din pricina realizărilor sale, a celor ieşite din mâna sa.
Gândiţi-vă că numai la Cernóbîl sânt încă alte trei reactoare nucleare. Doar unul a crăpat şi a dus la ce s'a întâmplat. Dacă sânt adevărate informaţiile publicate în ziare, radiaţiile care s'au scurs din reactorul avariat sânt echivalente cu 2000 de bombe de la Hiroşima. Gândiţi-vă ce s'ar întâmpla dacă ar suferi vreo defecţiune, cu scurgeri de radiaţii, şi celelalte trei reactoare nucleare de la Cernóbîl! Pe tot pământul există însă câteva sute de reactoare nucleare. Să ne închipuim că într'o bună dimineaţă ar surveni o defecţiune serioasă la toate. Pământul ar ajunge grabnic un cimitir fără margini. Nici măcar plantele n'ar mai rămâne. Frumoasa noastră planetă s'ar transforma într'un peisaj selenar.
Va îngădui Dumnezeu aşa ceva? El ştie. Poate deoarece Dumnezeu a făgăduit că nu va mai supune pământul la un cataclism, L-a lăsat pe om să-o facă de unul singur, sub acest chip al radiaţiilor. Noi, aşadar, să fim gata – pentru că fie prin iradiere, fie printr'un accident rutier sau un atac de cord, fie prin altceva, Dumnezeu poate să ne cheme în orice clipă. Să fim totdeauna gata. Felul în care vom pleca de aici nu are o însemnătate deosebită.

Să ne lăsăm pe noi înşine în mâinile lui Dumnezeu şi să spunem: „Dumnezeul meu, tot ce va îngădui bunătatea şi mila Ta, fie binecuvântat!” Dacă va îngădui Dumnezeu să murim din pricina vreunei boli, binecuvântat să fie! Dacă o să vrea să ajungem la adânci bătrâneţi şi să plecăm încărcaţi de zile, binecuvântat să fie! Dacă va îngădui să murim iradiaţi, slăvit fie numele Său!

Zilele acestea, totuşi, dacă îmi îngăduiţi expresia, mulţi sânt „cu coada între picioare.” Oameni de ştiinţă mari şi importanţi recunosc, lăsând capul jos, că nu pot face nimic.

Vino aici, omule, care ţi-ai închipuit că eşti deopotrivă cu Dumnezeu, vino dacă poţi să aduni radiaţiile şi să le „legi” cumva!

Cineva mi-a spus: „Eu, părinte, nu mă tem! Voi fierbe laptele!” I-am spus: „Radiaţia nu este microb, ca să moară prin fierbere. Din păcate, rezistă la fierbere.” Vedeţi cum le-au căzut la toţi aripile?

CONFORT DA, FERICIRE NU

Totuşi, Gheronda, este o realitate faptul că tehnologia a îmbunătăţit condiţiile de viaţă.

Arhimandritul Epifanie/ Prin tehnică, viaţa noastră a devenit mai comodă, dar şi nu mai fericită. Mai demult exista fântâna satului, unde toate femeile mergeau mai înainte de asfinţitul soarelui ca să ia apă. Unele cu ulciorul, altele numai cu găleata, altele cu animale ca să umple butoaiele. Pe drumeagul acesta care ducea la fântână puteai vedea un *du-te vino* neîncetat de femei. Se duceau, se întorceau, discutau: „Ce faci, ce mai e nou? Cum o mai duce bărbatul tău? Dar copiii tăi?” Schimbau două-trei cuvinte. Comunicau între ele, aveau o relaţie personală. Astăzi fântâna este închisă. Apa curge la robinet în casă. Au pus capăt şi puţinelor vorbe pe care şi le spuneau unele altora. Desigur că viaţa este acum

mai comodă pentru ele, mai uşoară, este însă oare şi mai fericită?...
Locuim în blocuri şi nu ştim cine locuieşte lângă noi. Sântem izolaţi. Cineva a scris o carte: „Pustia oraşelor şi comuniunea pustiei.” Trăim în oraşe şi sântem pustnici.
Oamenii de la ţară, în trecut, se poate să fi avut patimi sau nedreptăţile lor, însă exista comuniune între ei. La durere şi la bucurie, luau parte cu toţii. Murea cineva din sat? Aceasta însemna ca oamenii din sat să meargă în fiecare seară, trei zile la rând, la casa mortului cu o farfurie de mâncare, unde se întindea masă pentru toţi. Aici se adunau în jur de 70-80 de oameni, se rosteau vorbe de mângâiere, toate acestea fiind o participare la durerea celuilalt. Astăzi afişăm pe uşa bisericii anunţul de deces. Cel adormit este adus la biserică direct de la camera frigorifică a spitalului. Când se face vremea de slujbă mergem acolo, adresăm condoleanţele de rigoare şi apoi – fiecare la casa lui. Chestiunea s'a rezolvat rapid!
Am făcut viaţa noastră mai fericită prin dezvoltarea ştiinţei şi a tehnologiei?
Dimpotrivă! Ne-am izolat, ne-am înstrăinat, am ajuns pustnici în oraşe.
Dacă ar exista o maşină a timpului care să ne întoarcă cu 100 de ani în urmă, credeţi-mă, aş apăsa fără discuţie butonul respectiv. De ne-am întoarce cu un veac în urmă! Să ne întoarcem la măgari, cai şi mulari... Erau mai fericiţi oamenii atunci. Comodităţi nu existau, desigur; necazurile, truda şi chinul erau suficiente, însă oamenii erau mai fericiţi, mai răbdători, mai ascultători. Astăzi nu mai răbdăm nimic. Astăzi, dacă nevasta îi spune un cuvânt nepotrivit bărbatului, acesta îi întoarce zece înapoi – asta în caz că nu se ajunge la ceva şi mai rău. Căci poate să nu treacă mult vreme... şi să se trezească cu citaţie la judecată. Pe vremuri, bărbaţii își răbdau soțiile rele iar femeile soţii răi, însă marea parte a celor în această situaţie erau,

desigur, femeile. Şi copiii îşi răbdau părinţii răi, şi invers, părinţii pe copiii răi. Astăzi – nimic din toate acestea, nici o îngăduinţă. Trec peste toate celelalte care mai sânt.

O pereche de cunoscuți mie încearcă să-i convingă pe cei bătrâni din casă să meargă la azil. Este drept?.

Arhimandritul Epifanie / Sufletele oamenilor s'au învârtoşat. Nici mai mult, nici mai puţin, vrem să ne debarasăm de părinți. Să-i aruncăm la azil! Noi, vezi bine, trebuie să ne trăim viaţa, iar bătrânii nu trebuie să ajungă o povară pentru viaţa noastră, pe care ne-o dorim fără de griji. Să putem petrece şi chefui în voie. Scapăte de amărâtul ăla de bătrân, chiar dacă s'a obosit o viaţă întreagă pentru ca fiica sau fiul să poată studia! La azil cu el acum!

Bucuria bunicului da a trăi cu copiii lui, cu nepoţii lui, simţind căldura pe care o degajă o familie fericită este una. Iar altceva este ca el să şadă într'o cameră împreună cu străini şi necunoscuţi, şi să-şi aştepte o dată pe săptămână fiul cu nora sau fiica cu ginerele, ca să-i ţină tovărăşie preţ de o oră, timp în care îşi poate vedea şi nepoţii. Iar, după plecarea lor, e firesc ca tot restul timpului să rămână singur şi izolat de ei? Nesimţitoare au ajuns sufletele oamenilor. Nu se gândesc, sărmanii, că peste câţiva ani va veni şi rândul lor, trec cu vederea lucrul acesta...

SOCIETATEA IDEALĂ

Gheronda, credeţi că chipul societăţii de odinioară, când tehnologia nu luase așa amploare, era ideal?

Arhimandritul Epifanie / Nu! N'am spus că în alte vremuri societatea era ideală. Oamenii erau, însă, mai fericiţi. Societate ideală nu a existat şi nu va exista vreo-

dată pe pământ. Societate ideală va fi acolo sus, în cer, unde este cu adevărat patria noastră, în cetatea nemincinoasă „al căreia meşter şi lucrător este Dumnezeu." /Evr. 11:10/ Pe pământul acesta, aşa vom trăi – printre ticăloşii şi suferinţe, şi uneori printre sălbăticii.

STATUL LUI DUMNEZEU

Gheronda, se poate ca societatea noastră să ajungă un stat al lui Dumnezeu (o theocraţie)? Îmi aduc aminte de o piesă ceva mai veche, care se juca cu mulţi ani în urmă şi care a avut răsunet în lume. Există posibilitatea ca acest lucru să se întâmple?

Arhimandritul Epifanie/ Din punct de vedere teoretic, cât şi ca probabilitate este cu neputinţă ca acest lucru să se întâmple. O astfel de realitate se plasează atât de mult într'un cadru fantezist, încât oricât ar încerca cineva să argumenteze, tot în spaţiul irealului va rămâne. Dacă se va ajunge într'o ţară ca toţi cetăţenii ei să devină Creştini conştiincioşi, dacă, dacă…

Dacă am presupune un procent de 30 la sută?.

Arhimandritul Epifanie/ Cu de trei ori *dacă*, spune Karaghiozis,[16] bag Parisul într'o sticlă! Dacă, zice el, Parisul ar putea să se micşoreze, şi dacă aş putea avea o sticlă mare, şi dacă ar exista o anumită modalitate, aş băga Parisul în sticlă. Ce mai putem spune, după astfel de premise?

TALANŢI – DARURI

Un cunoscut de-al meu, ce a trecut printr'o anumită încercare în viaţă şi

16 Personaj din folclorul Grecesc. *(n.tr.)*

care a rămas cu un puternic sentiment de inferioritate şi melancolie, mi-a spus: „Eu, însă, nu am nici un talant. Nu pot face nimic. Cine sânt eu?" Am încercat să-i spun anumite lucruri, dar nu înţelegea. Mă gândesc că omul acesta ar fi putut spune: „Dumnezeul meu, eu nu pot face nimic de unul singur. Dă-mi harul tău, ca să reuşesc şi eu ceva." Ce ziceţi?

Arhimandritul Epifanie / Bineînţeles! Faptul că a avut răbdare în încercările prin care a trecut, oare nu-i un talant? Talantul răbdării este mic? Să îndure cineva necazurile vieţii fără crâcnire, mulţumind şi slăvind pe Dumnezeu este un talant neînsemnat? Să fi cerut harul lui Dumnezeu, pentru a putea răbda!

Ştiu pe cineva cu totul invalid, care suferă şi de diabet. Face două insuline pe zi. Stă neîncetat în pat sau în cărucior. O a treia soluţie nu există pentru el. Toţi ai lui l-au lăsat de izbelişte, părăsindu-l. Nişte doamne Creştine au grijă de el. Mai sânt şi nişte tineri, care vin să-l ia pentru a-l duce în excursie cu maşina lor, chiar şi în Sfântul Munte. Toate îi sânt date de către ceilalţi. Îl ridică, îl pun în pat, îl îmbracă, totul. Nu poate să facă nimic singur. Însă, chiar şi în această situaţie, fratele nostru este întotdeauna bucuros şi zâmbitor. Este un talant mic acesta? Ne dă lecţii la toţi. Ne insuflă putere, dar ne şi mustră tacit.

Uneori, cădem la pat câteva zile din pricina unei gripe sau a unei alte boli şi ne revoltăm, ne văităm: „A rămas atâta treabă de făcut… Am obosit, m'am chinuit atâtea zile în pat." Copilul acesta, în situaţia lui, nu se plângea niciodată. Spunea mereu: „Slavă lui Dumnezeu." „Ce faci?," îl întrebai, iar el îţi răspundea: „Slavă lui Dumnezeu, bine." Această atitudine a lui este un dar de trecut cu vederea? El este de fapt un adevărat propovăduitor, fără aibă nevoie să ţină cuvinte de învăţătură. Numai să-l vadă cineva şi se învaţă, este mustrat şi i se insuflă putere. Acest om, care din punctul de vedere al judecăţii lumii este un om sfârşit, un zero, pune în valoare, prin suferinţă, darurile pe care le are.

O FELURIME DE DARURI

Gheronda, ce se poate spune despre împărţirea inegală a talanţilor?

Arhimandritul Epifanie/ Nu voi răspunde direct. Dacă doreşte cineva, să răspundă şi, dacă va fi nevoie, voi completa după.

Un ascultător: Această împărţire pare inegală fiindcă nu putem vedea personalitatea şi adâncimea sufletească a fiecărui om. Esenţial este ca fiecare om să poată cu discernământ şi prin Sfântul Duh să-şi stabilească el însuşi talantul ce îl are şi felul în care îl va înmulţi. Nu putem deosebim cu certitudine talanţii celorlalţi. Numai Dumnezeu, în atotînţelepciunea Sa, ştie cum să împartă cu dreptate talanţii. Noi nu avem aşa duh pătrunzător şi deosebitor încât să înţelegem care ar fi raţiunea pentru care unuia i s'a dat cutare talant şi altuia unul deosebit. După cum spune troparul din Săptămâna cea Mare, unul să înmulţească înţelepciunea, altul să-şi dea bogăţia ş.a.m.d.[17]

Arhimandritul Epifanie/ Este minunată referirea la troparul Săptămânii celei Mari. Acolo se găseşte mai ales răspunsul legat de această felurime. Închipuiţi-vă ce ar fi însemnat ca toate lucrurile să fi fost asemănătoare şi egale; toţi munţii să fi fost egali, iar copacii să fi fost numai de un anumit fel, având acelaşi rod. Dacă toate pâraiele şi râurile erau la fel, dacă ar fi existat o astfel de monotonie, mai putea fi frumos? Dacă toţi oamenii aveau acelaşi grad de inteligenţă, ar fi fost interesant? Cine s'ar mai fi îndreptat către profesii diferite, dacă aveau toţi aceleaşi înclinaţii, aceeaşi chemare, aceleaşi capacităţi şi abilităţi? Armonia şi frumuseţea o putem întâlni în diversitate.

Egalitatea talanţilor nu ar fi ceva bun; ar fi ceva rău. Gândiţi-vă la un

17 La Utrenia din Marţea Mare. *(n.tr.)*

lucru simplu: distribuţia profesiilor. Toţi s'ar îndrepta spre una, două sau trei meserii. Spre celelalte, câţi s'ar mai duce? Dar toate meseriile şi serviciile sânt necesare. Dumnezeul, în atotînţelepciunea Sa, nu s'a folosit de o egalitate anume în împărţirea bunurilor sale. De aici vine şi faptul că El va judeca pe fiecare după cele pe care le-a primit şi de lucrarea pe care a făcut-o. „Şi lui Dumnezeu îi place ceea ce este după putere," spune Grigórie al Nazianzului.[18] Nu ne cere Dumnezeu să lucrăm peste puterile noastre. El ne va răsplăti după bunăvoinţa de care am dat dovadă. Este o realitate faptul că Dumnezeu n'a dat aceleaşi daruri la toţi oamenii; acest lucru face parte deja din viaţa noastră.

Plecând de la această logică a egalităţii talanţilor ar trebui să spunem: „De ce să fie unii judecători? Să fie toţi areopaghiţi!"[19] Închipuiţi-vă că toţi locotenenţii ar ajunge generali. Putem avea 5000 de generali? Dumnezeu, însă, în înţelepciunea Sa, le-a rânduit pe toate cum trebuie.

DARUL MAMEI

În epoca noastră, un mare procent dintre femei sânt mame care se duc la lucru. Cum vedeţi acest aspect?

Arhimandritul Epifanie / Situaţia economică a familiei impune aşa ceva, îl acceptăm ca pe un rău necesar. Însă, când nu e nevoie de aşa ceva, pentru ce trebuie să lucreze femeia în afara căminului? Ca să nu fie, se spune, dependentă economic de bărbatul său. Este însă mai preferabil să fie dependentă economic de te miri cine (de

18 Expresia reprezintă un loc comun la Părinţii Bisericii din acea vreme, vrând să spună că ţi-ai dat toată silinţa în ceea ce ai făcut, că ai făcut tot ceea ce îţi stătea în putere. *(n.tr.)*
19 Membri în Curtea Supremă de Justiţie a Greciei. *(n.tr.)*

indivizi dubioşi) din cadrul serviciului la care merge, fie că este şef, coleg de serviciu etc.? Şi nu se gândesc la copiii lor necăjiţi, care pot avea la îndemână toate bunurile materiale, dar care sânt lipsiţi de prezenţa părinţilor? Astăzi, copiii au rămas, de fapt, fără părinţi. Casa a ajuns doar hotel şi restaurant.

S'a întâmplat odată să urmăresc o foarte interesantă discuţie despre narcotice. Cel ce dezvoltase tema a spus că una din cauzele folosirii drogurilor este dizolvarea legăturilor familiale şi diminuarea realităţii ce o constituia cândva vecinătatea. Astăzi nu mai există acele legături familiale puternice care erau în trecut, nici raportarea de odinioară la vecinătate, acolo unde copilul mergea să se joace cu copiii din vecini. Copiii sânt foarte înclinaţi să asculte de oricine i-ar îndemna să facă una sau alta. Sânt hrăniţi cu toate bunurile, însă le lipseşte afecţiunea mamei. Locul mamei l-a luat vreun *babysitter* sau altcineva. Dacă în locul mamei avem o bunică sau o mătuşă, lucrurile stau încă bine. Dacă ele nu există şi copiii sânt hrăniţi de doici, vă daţi seama de ce hrană au parte? Las la o parte faptul că aceste mame dau aproape jumătate din salariul lor femeilor ce le îngrijesc copiii.

Dacă câştigul bărbatului este îndeajuns pentru familie ca să trăiască – nu în huzur, ci atât cât este absolut necesar, – atunci femeia să stea ca o împărătească acasă, ca mamă şi doică a copiilor săi. Acesta e lucrul cel mai important atât pentru societate, cât şi pentru mama însăşi şi, nu în ultimul rând, pentru familie.

BUCURIA CREŞTINĂ

Gheronda, de ce pe Creştin nu îl împlineşte bucuria lumii?

Arhimandritul Epifanie / Este simplu. Cele care îi atrag pe ceilalţi oameni, pentru Creştini sânt doar praf. Când vine Hristos în viaţa noastră, El schimbă „gusturile."

Omul născut din nou are alte bucurii. Nu-l atrag şi nu-l interesează viaţa şi cele de aici. Iar dacă vreodată face ceva mai puţin potrivit chemării sale, o face pentru că a fost sedus de ceva, nu pentru că este împlinit de acel lucru. De aceea puteţi vedea unii oameni care considerau înainte de neînchipuit să trăiască fără satisfacerea patimilor ce îi stăpâneau, îndeosebi cele trupeşti, însă atunci când sufletul le-a fost pătruns de pocăinţă, au ajuns să spună: „Duceam o viaţă porcească, şi mă mulţumeam cu asta! Nu înţelegeam că mă tăvăleam în noroi!" Abia în noile condiţii îşi conştientizează situaţia de dinainte. Acum s'au născut din nou, şi Hristos le-a schimbat preferinţele. Le-a schimbat dispoziţiile, criteriile, „cele vechi au trecut, iată toate s'au făcut noi." /II Cor. 5:17/ De aceea vorbim de o nouă naştere. De aceea pocăinţa este numită şi naştere din nou, iar botezul „baia naşterii din nou." /Tit. 3:5/

Privegherile, rugăciunile ş.a.m.d. – acestea ne împlinesc, acestea sânt „distracţiile" noastre.

VIAŢA DE JERTFĂ

Arhimandritul Epifanie/ Îmi povestea un anumit doctor despre dialogul surprins între alţi doi confraţi. Aceştia vorbeau despre spitalul „Evanghelismós" din epoca când era plin de surori medicale de mănăstire, care luminau ca nişte făclii prin felul lor de a sluji celor aflaţi în suferinţă. Îi spune, deci, unul dintre doctori celuilalt: „La Evanghelismós se înregistrează un mare procent de vindecări întrucât dispun de numeroase surori de mănăstire care nu au o altă profesie, nici familie şi s'au dăruit cu totul suferinţei aproapelui. Priveghează, se obosesc şi se chinuie ca să-i ajute pe bolnavi." Celălalt doctor, necredincios şi freudian, a replicat: „Vai, sărmane! Ele nu fac

prin asta decât să-și satisfacă înclinațiile masochiste pe care le au.”Adică, infirmierele care sufereau de dragul altora ar fi fost masochiste! Masochist eşti atunci când îţi faci ţie însuţi rău, fapt care îţi produce plăcere, îţi dă o satisfacţie. Erau, aşadar, masochiste maicile infirmiere? Ele se osteneau şi pătimeau tot felul de necazuri, rămânând suflete trezvitoare. Se jertfeau din dragoste pentru aproapele, iar acela îndrăznea să spună că o făceau dintr’un duh masochist! Ce mai poţi zice?

Ce înseamnă să faci parte din personalul medical al unui spital? Înseamnă să vezi în persoana bolnavului pe Iisus Hristos, pe Domnul tău, şi să-i slujeşti cu simţământul că o faci pentru El. Să nu stai cu ochii pe ceas urmărind când se face ora de plecare, pentru a o lua la fugă ca să-ţi rezolvi problemele personale. Una este să-şi desfăşoare cineva meseria de doctor obişnuit, şi mai ales într’un spital, şi alta este să facă din ea un apostolat, o misiune sfântă. Surorile acelea medicale erau de fapt misionare în spitale.

Astăzi, din păcate, materialismul practic care domină societatea le-a îndepărtat din aceste instituţii, încet-încet. Acum nu mai există fete care să-şi dorească să ajungă infirmiere, cu duh de jertfă şi dragoste Creştină. Mai demult, spitalele erau pline de astfel de persoane.

INSULE DE REZISTENŢĂ

Gheronda, fie că vrem sau nu vrem, fie că sântem de acord sau nu, ne găsim angrenaţi în roţile dinţate ale societăţii moderne. Nu cred că avem posibilitatea de a alege. Sântem nevoiţi, în mare măsură, să ne lăsăm în voia curentului. Ce altceva putem face?

Arhimandritul Epifanie/ Întrucât trăim într’o societate a îmbelşugării, într’o societate de consum, noi, Creştinii, ar fi bine să fim nişte insule de rezistenţă. Din două

motive: ca să fim o alternativă pentru cei ce vor să ne urmeze, dar şi pentru propria noastră siguranţă. Pentru că omul, în general, nu se satură cu nimic. Cu cât are mai mult, cu atât vrea mai mult; cu cât dobândeşte mai mult, cu atât vrea în continuare mai mult. E ca şi cum ai da drumul la un robinet care se tot deschide, la nesfârşit.

Bine ar fi să ne mulţumim doar cu cele de neapărată trebuinţă; în această societate de consum, a bunăstării, să devenim noi înşine nişte insule de rezistenţă. Să ne întrebăm în faţa oricărui produs: „Îmi este necesar? O să-l iau. Nu îmi este necesar, nu îl iau." Apare uneori, însă, un imbold lăuntric, de a ne uita la ce face celălalt. Ei bine, să facă ce doreşte! Sânt câte unii care îşi iau atâtea haine, încât te întrebi dacă le va ajunge întreaga viaţă ca să le uzeze.

Ajungem în felul acesta să facem din viaţa noastră o angoasă. Vrem să dobândim una ori alta, sau sântem atenţi să nu ne scape cumva ceva. Iar, în sfârşit, ce am dobândit?... O doamnă vrea să-şi schimbe sufrageria; cea pe care o are este încă frumoasă, însă, vezi Doamne, nu-i aşa modernă! A fost făcută acum cinci ani. Ar trebui schimbată. Şi apoi vin poliţele datoriilor pe care bietul soţ trebuie să le achite, un alt motiv de nelinişte. Va lucra mai mult, va face ore suplimentare ca să o scoată la capăt. Iar după ce achită datoriile, după ce s'a chinuit, ajunge oare să se bucure de noua sa sufragerie? Este nevoit din nou să schimbe fie covoarele, fie altceva, după cum o cere moda. Şi o luăm de la capăt cu datoriile. Viaţa noastră a devenit prea neliniştită ca să ne bucurăm de ea. Toţi oamenii de astăzi muncesc ca nişte robi pentru bunurile vieţii, însă nu mai găsesc putere să se bucure de ele. Am făcut din viaţa noastră o luptă sisifică sau, mai exact, un chin sisific pentru nişte nimicuri.

Cât de frumos zice Apostolul Pavel: „Ci având hrană şi îmbrăcăminte, cu acestea îndestulaţi să fim." /I Tim. 6:8/ Avem o căsuţă să ne adăpostim, o pătură să ne acoperim, câteva haine să ne îmbrăcăm,

ceva mâncare ca să mâncăm? Vrem mai multe? De ce această nelinişte şi străduinţă de a lua una sau alta? Am cumpărat o maşină; după ceva vreme, ni se pare veche, ne dorim o alta, mai mare, mai puternică – şi dă-i cu credite! Luăm ce ne-am dorit, dar până o achităm s'a învechit şi asta. S'o vindem acum şi să luăm o altă marcă…

Americanii au o vorbă, care spune cam aşa: „Omul petrece primii treizeci de ani ai vieţii pentru a câştiga bani, stricându-şi sănătatea, iar următorii treizeci de ani (dacă mai apucă), strică ce a agonisit ca să-şi recupereze sănătatea." Bineînţeles că nu mai apucă.

Până la un punct, de bună seamă, suferim influenţele din partea societăţii, întrucât sântem şi noi oameni. Însă, pe cât putem, să constituim nişte insule de rezistenţă.

Să nu ne cucerească duhul consumerismului. Să ne mulţumim cu ce este de neapărată trebuinţă.

„CĂUTAŢI MAI ÎNTÂI ÎMPĂRĂŢIA…"

Gheronda, mulţi ne condamnă că ne preocupăm prea mult de cele cereşti şi le nesocotim pe cele pământeşti. Ce am putea să le răspundem?

Arhimandritul Epifanie/ Pascal se întreba: „Dacă aş rezolva toate problemele vieţii, toate, fără excepţie – economice, biologice, naturale, chimice – şi nu rezolv una singură, cea a morţii, cum mă va putea ajuta aceasta înaintea morţii? Nicicum. Şi dimpotrivă: dacă dezleg numai problema morţii, ignorarea tuturor celorlalte probleme va putea constitui o piedică în faţa morţii? Nicidecum. Deci, ce am de făcut?," se întreba el în continuare. „Să rezolv problema morţii. Preocupă-te, omule, să soluţionezi această problemă. Şi, dacă izbuteşti, ai aflat totul. Există ceva mai rău decât necredinţa şi moar-

tea? Nu există. Scara se opreşte acolo." Dacă dezlegi problema morţii, afli totul. Acesta este cel dintâi lucru la care trebuie să se gândească omul. Pentru că atunci când câştigăm toată lumea, spune Biserica, „în mormânt ne sălăşluim, unde la fel sânt împăraţii şi săracii."[20] Nu spune nimeni să arătăm o desăvârşită nepăsare pentru cele materiale, însă grija noastră faţă de acestea să fie pe locul doi: „Ci căutaţi mai întâiŭ împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea lui, şi toate acestea se vor adăuga vouă." /Mat. 6:33/

20 Cântare la înmormântare, gl. 6, Utrenia Sâmbetei. *(n.tr.)*

DESPRE BOGĂŢIE

„Argintul sau aurul sau haina nici a unuia n'am poftit." /F.Ap. 20:33/

BOGATUL NEBUN

Arhimandritul Epifanie/În cunoscuta parabolă despre bogatul fără de minte /Lc. 12:16/, se spune că pământul a rodit foarte mult în anii aceia. Întrucât ogoarele bogatului au dat rod bogat, acesta a început să-şi facă probleme cum va reuşi să-şi pună la adăpost cerealele. Observaţi cum nu doar săracii sânt munciţi de gânduri sau nelinişti – cazul celor din urmă este explicabil pentru lipsa celor de neapărată trebuinţă. Au şi bogaţii multe nelinişti: unde şi cum să-şi păzească cele pe care le au. Felurite ameninţări plutesc asupra avuţiilor, după cum spune Domnul, din multe părţi: „Nu adunaţi vouă comori pre pământ, unde moliile şi rugina le strică, şi unde furii le sapă şi le fură." /Mat. 6:19/
Dintotdeauna au existat hoţi. Astăzi, mai mult ca niciodată, există metode de efracţie tot mai perfecţionate, fapt pentru care sânt montate sisteme de alarmă, încuietori de siguranţă etc. Cei specializaţi în furturi au însă posibilitatea de a trece peste orice barieră, pentru a-şi face treaba. Bogaţii au şi de ce să fie neliniştiţi; ei închiriază seifuri la bănci pentru a-şi depozita bogăţiile. În condiţiile acestea, putem spune că bogăţiile le au şi nu le au. Atâta timp cât le ţin închise în seifuri şi nu pot să le folosească sau să le etaleze, este ca şi cum nu le-ar avea.

Bogatul nu s’a gândit: „Să le împart la săraci. Să răspund la binecuvântarea care mi-a făcut-o Dumnezeu. Precum Acela mi-a dat din belşug roade, să dau şi eu săracilor, cu mână largă, şi să mă mulţumesc cu cele absolut necesare!” Nu, nu a gândit aşa ceva. Ci a zis: „Le voi pune în siguranţă, în cămările mele.” Câtă siguranţă pot oferi acestea, Dumnezeu ştie. Depozitele se pot dărâma la cutremur sau un incendiu le poate face scrum; pot fi sparte şi să nu mai rămână nimic în ele. Nu există pe pământul acesta nimic care să aibă trăinicie statornică şi caracter neschimbător. Toate bunurile materiale se degradează, toate trec. Bogatul, în nebunia lui, a socotit însă că averea sa îi aparţinea întrutotul. Aceasta pentru că l-a scos pe Dumnezeu din viaţa sa.

CUIUL

Arhimandritul Epifanie/În Bizanţ, un împărat anume avea un dregător pe care îl favoriza. Îl iubea mult, îi dăruise foarte multe bunuri, vrednicii, slavă ş.a.m.d. În pofida acestora, omul cu pricina ajunsese trist după o vreme. Împăratul a văzut că-i mâhnit, şi l-a întrebat:

– Ce se întâmplă cu tine? Ai toate bunurile, nu-ţi lipseşte nimic! Ar trebui să fi bucuros şi fericit.

– Ceva îmi lipseşte, împărate.

– Există ceva care să-ţi lipsească? O să-ţi dau de îndată.

– Ce îmi lipseşte mie, nu poţi tu să-mi dăruieşti, nici nimeni altul.

– Există pentru mine, care stăpânesc lumea, ceva ce nu-ţi pot dărui?

– Da, există ceva ce nici măcar tu nu-mi poţi da.

– Spune-mi, ce poate să-ţi lipsească şi să te mâhnească într-atât?

– Îmi lipseşte un cui.

– Un cui?! Şi nu pot să-ţi dau eu un cui? Dacă vrei, va fi cu totul de aur.
– Cel pe care îl doresc nu este unul din cuiele obişnuite; este un cui deosebit.
– Despre ce cui poate fi vorba?
– Vreau să-mi dai un cui cu care să prind toate cele pe care mi le-ai dat până acum, să le întăresc, pentru a nu rămâne niciodată fără ele. Poţi să-mi dai aşa ceva?
Atunci împăratul a înţeles ce cerea omul acela.
De ce să mă bucur de aceste bunuri, când ştiu că, în orice clipă, fie ele se pot pierde într'un fel sau altul, fie eu pot fi luat din viaţa aceasta, părăsindu-le pe toate?
Nu există nimic pe acest pământ care să fie nestricăcios, nici un bun. „Deşertăciuni sânt toate cele omeneşti, câte nu rămân dupre moarte." /Idiomelă la înmormântare/ Şi spune imnograful mai departe: „Nu rămâne bogăţia, nu ne însoţeşte slava. Că, venind moartea, toate acestea pier."
Cândva, un theolog „modern" mi-a spus: „Nu pot înţelege diferenţa dintre «deşertăciuni sânt toate cele omeneşti» şi ceea ce spune cântecul popular, fredonat prin cârciumi: «Toate sânt o minciună, o răsuflare, o adiere»."
Există o mare diferenţă; o prăpastie imensă. Dacă, desigur, ne oprim doar la «deşertăciuni sânt toate cele omeneşti», nu este nici o deosebire între tropar şi cântec. Deosebirea apare o dată cu urmarea: „câte nu rămân dupre moarte." Deşarte şi stricăcioase sânt slava lumească, vredniciile, bogăţiile. Lipsite de zădărnicie sânt doar faptele bune. Tot ce facem bun pe acest pământ ne însoţeşte după moarte. Virtuţile ne însoţesc în cealaltă viaţă şi, de aceea, trebuie să le cultivăm mai ales pe ele.

BOGAT CU ADEVĂRAT

Gheronda, cum este posibil să avem parte de atâtea înlesniri şi, totuşi, să nu fim mulţumiţi?

Arhimandritul Epifanie / Socrate spunea undeva foarte bine: „Dacă vrei să faci pe cineva bogat, nu-i da tot bogăţie, pentru că nu se va mai opri, îşi va dori tot mai mult. Fă-l să-şi dorească mai puţin şi atunci îl vei face bogat. Bogat nu este cel cu multe bogăţii, care nu-i mai ajung, dorindu-şi tot mai multe, ci cel căruia îi ajung acelea pe care le are, oricât de puţine ar fi. Acesta va fi cu adevărat bogat."
Cândva, un pustnic stătea şi îngheţa într'o peşteră. Singurul lucru care îl avea era un pai. Şi-a aşternut pe jos, în loc de saltea, jumătate din acesta. Cu cealaltă jumătate, şi-a acoperit trupul. Îi era însă în continuare frig . A spus atunci: „Dumnezeul meu, câţi alţi oameni mai buni decât mine, mai presus de mine, mai evlavioşi decât mine – căci eu-s un păcătos, un nimeni – se găsesc în închisori, cu mâinile în cătuşe, iar picioarele le sânt prinse în butuci de lemn. Iar eu le am pe toate! Am şi peştera mea, am şi paiul meu şi îmi întind picioarele ca un împărat." Cu adevărat, le avea pe toate: o peşteră şi un pai; iar pentru el era tot ce îşi putea dori. Acest om era cu adevărat bogat!

„AI ADUS BANI, AI ALUNGAT BUCURIA"

Arhimandritul Epifanie / Îmi aduc aminte de o povestire populară, cu multe învăţăminte: era un om foarte bogat, iar la marginea domeniului său locuia un familist sărac, care făcea eforturi să supravieţuiască. Acesta muncea cu ziua şi avea mulţi copii, însă bucuria împărăţea în mijlocul acestei case.
La un moment dat, bogatul s'a hotărât să-l ajute pe sărac. A luat un

săculeţ plini cu bani de aur şi i l-a dus. De obicei, în fiecare seară, în casa săracului, după masă, copiii cântau, râdeau şi se jucau. În seara aceea se aşternuse o tăcere adâncă. Casa săracului ajunsese asemenea unui mormânt tăcut. Bogatul, obişnuit să audă strigătele copiilor, râsetele şi cântecele lor, era derutat că nu se mai auzea nimic. Şi-a ascuţit urechile, aştepta, aştepta… dar degeaba.

După puţin timp, în loc să audă cântece, a auzit ţipete, certuri. Începuseră să se facă auzite tot felul de proteste, bombăneli. Tatăl spunea: „Cu banii ăştia o să cumpărăm o casă mare, mai încăpătoare, pentru noi." Mama spunea: „Să-i păstrăm pentru când se vor mărita fetele." Cel mai mare dintre copii, care avea o barcă de pescuit, spunea: „Renunţaţi la toate acestea, ca să-mi pot lua o barcă mai bună, cu care să prind peşte mai mult!" Celălalt frate îşi dorea altceva. Şi aşa, în puţină vreme, au ajuns să se bată, cărându-şi unul altuia pumni cu nemiluita, moment în care tatăl a strigat: „Opriţi-vă o clipă! Să ne liniştim." A apucat săculeţul, s'a dus la bogat şi i-a spus: „Ia-l înapoi, fratele meu. Mi-ai adus bani şi ai alungat bucuria din familia mea." Şi săracul s'a reîntors la casa sa. În seara următoare, s'au auzit din nou glasurile voioase şi cântecele copiilor.

De multe ori, bogăţia şi grijile aduse de ea răpesc bucuria vieţii pe care bogaţii cred că o au.

DOI METRI DE PĂMÂNT

Arhimandritul Epifanie / Cândva, într'o anumită ţară, împăratul a chemat un om aflat sub stăpânirea sa şi i-a spus: „Îţi voi încredinţa să stăpâneşti atâta pământ cât vei putea să înconjori alergând, începând de la răsăritul soarelui până la apusul lui."

Omul nostru s'a pornit foarte devreme şi a alergat kilometri întregi,

pentru a străbate o cât mai mare distanţă, care urma să devină marginea proprietăţii lui. Alerga şi iar alerga, tot înainte… Şi se tot gândea în sine: „Să alerg acum cât pot cuprinde mai mult, apoi mă voi întoarce.” Când soarele a început să apună, s'a hotărât şi el să se întoarcă. Soarele se lăsase însă destul de jos. De la multa alergare, inima a început să-i cedeze şi când a ajuns în faţa împăratului, în locul unde acesta îl aştepta cu suita, omul a căzut mort.
A alergat zeci de kilometri şi a reuşit, în cele din urmă, să „câştige” taman doi metri de pământ! Căci împăratul a poruncit să fie îngropat chiar în locul unde a căzut mort,.
A alergat, îndemnat de marea sa lăcomie, pentru a dobândi câteva mii de acri şi a avea „bunătăţi multe strânse spre mulţi ani,” /Lc. 12:19/ precum bogatul cel fără de minte din Evanghelie. Iar, în sfârşit, a pus mâna doar pe doi metri de pământ, atât cât era de ajuns trupului său mort.

SĂ NU PIERDEM RAIUL

Arhimandritul Epifanie/ Dacă sântem alipiţi şi de cel mai neînsemnat lucru, ne pierdem liniştea. Slobozi să fim, aşadar, de cele trecătoare. Să nu ne lipim de nici un bun pământesc, ci numai de Domnul nostru şi de Împărăţia lui cea nestricăcioasă.
Numai în al doilea rând să dăm importanţă bunurilor materiale; pe primul loc să le punem pe cele duhovniceşti. În vremurile de odinioară, atleţilor care biruiau la jocuri li se punea pe creştet o cunună din frunze de măslin. Astăzi, sportivii primesc milioane. Noi nu vom primi o cunună din frunze de măslin sau de dafin, care se vor ofili. Nici milioanele şi nici miliardele de bani nu aduc fericirea, oricât ne-ar face viaţa de comodă. Însă, şi dacă s'ar presupune că ar

aduce comoditate şi fericire, aceasta nu ar dura mai mult de 20 până la 100 de ani – cât poate dura o viaţă de om. Mai mult de anii aceştia nu ne putem bucura, orice am face. Bunurile pe care „au gătit Dumnezeu celor ce iubesc pre dânsul” /Lc. 12:19/ sânt menite unei veşnicii fără de sfârşit. Să nu pierdem raiul, alipiţi fiind de bunurile materiale!

PROPRIETATEA ŞI LĂCOMIA

Gheronda, cum se împacă proprietatea personală cu calitatea de Creştin, întrucât în ***Faptele Apostolilor*** *citim că Creştinii le aveau pe toate în comun? Noi, astăzi, mai mult sau mai puţin, unul mai mult, iar altul mai puţin, putem spune că deţinem averi personale.*

Arhimandritul Epifanie/ Ai o casă? Ţi-a lăsat-o tatăl tău? S’o ai ca şi cum ar fi a lui Dumnezeu. Nu este a ta. A îngăduit Dumnezeu, ca să te adăposteşti tu şi copiii tăi.

Nu este păcat să aibă cineva o casă pentru a-şi adăposti familia sau o haină cu care să se îmbrace, sau altceva ce îi este de neapărată trebuinţă pentru viaţă. Pentru voi, care aveţi familii, nu este rău să aveţi o căsuţă. Dacă aşa ceva nu este posibil, nu piere lumea din asta, se poate trăi şi în chirie. Iar dacă casa dobândită nu este din cele modeste, nu-i un păcat.

Se cere să fim atenţi, însă, la cuvântul Domnului ce zice: „Vedeţi şi vă feriţi de lăcomie.” /Lc. 12:15/ Să nu ne biruie lăcomia. Să nu ne dorim multe, mai multe decât avem. Căci se întâmplă de multe ori să avem multe şi să fim nefericiţi, pentru că vrem şi mai mult. Dacă avem zece, vrem doisprezece, ne simţim săraci, sântem nefericiţi. Nu ne mulţumesc cele zece pe care le avem, ci ajung să ne intereseze mai mult cele două care ne lipsesc. Dacă avem însă zece şi ne dorim doar zece, chiar dacă ele sânt prea puţine, sântem fericiţi şi bogaţi.

MARILE AVERI

Gheronda, când vorbim de bogăţie, ce să înţelegem?

Arhimandritul Epifanie/ Când vorbim de bogăţie, nu înţelegem averi uriaşe. O astfel de bogăţie nu se dobândeşte într'un mod cinstit. Cineva îşi poate achiziţiona lucruri materiale în plus faţă de ceea ce îngăduie un salariu obişnuit – bineînţeles, tot în urma muncii sale. Ce este peste câştigul obişnuit înseamnă bogăţie. Averile foarte mari, averile colosale, nu se dobândesc prin mijloace cinstite.

Ce se întâmplă atunci când e vorba de moştenire?

Arhimandritul Epifanie/Moştenirea, pur şi simplu, mută problema la altcineva. Averea, în loc s'o fi câştigat fiul cine ştie cum, a realizat-o tatăl. Sfântul Vasílie cel Mare spune undeva: „Bogatul este fie nedrept, fie fiul nedreptăţii." Altfel spus: fie el însuşi a dobândit necinstit această avere uriaşă, fie – dacă nu el este cel nedrept – e fiul nedreptăţii, căci tatăl lui a câştigat-o prin nedreptate. Averile colosale nu pot fi dobândite prin mijloace cinstite, să nu ne amăgim!

ÎNDESTULARE SAU MULŢUMIRE CU PUŢIN

Gheronda, ce anume vrea să spună Apostolul Pavel prin cuvintele: „Întru toate pururea toată îndestularea având"? /II Cor. 9:8/

Arhimandritul Epifanie/ *Pildele* Vechiului Legământ spun, într'o rugăciune către Dumnezeu:„Bogăţie şi sărăcie nu-mi da, ci îmi rânduieşte cele de lipsă şi cele de ajuns." /Pil. 30:8-9/ Domnul meu, să nu-mi dai nici sărăcie şi nici

bogăţie. Dă-mi ce îmi este necesar şi suficient pentru nevoile materiale. Şi tâlcuirea este, mai departe: să nu-mi dai sărăcie, pentru a nu ajunge să flămânzesc şi să pier, ori să încalc legea Ta, voia Ta. Şi nu-mi da bogăţie, pentru că te pot uita. Sărăcia, la rândul ei, mă poate determina să ajung hoţ, să fac tot felul de făgăduinţe pe care apoi să fiu silit să le încalc, de nevoie. Prin bogăţie pot câştiga o linişte înşelătoare cu bunurile ce le voi avea, crezând că nu mai am nevoie de Tine, precum bogatul cel nebun din pildă. Amintiţi-vă ce spunea bogatul: „Suflete, ai multe bunătăţi strânse spre mulţi ani, odihneşte-te, mănâncă, bea, veseleşte-te.” /Lc. 12:19/

De aceea, nici Apostolul nu vorbeşte despre sărăcie, nici de mare bogăţie, ci spune „toată îndestularea având.” Să încercăm să fim îndestulaţi şi mulţumiţi cu puţin. Să nu ne dorim mai multe bunuri materiale. Să fim lacomi după bunurile duhovniceşti, pentru a dobândi mai multe virtuţi. Să lucrăm mai mult poruncile lui Dumnezeu.

Socrate spunea: „A nu avea omul nevoie de nici un lucru este dumnezeieşte, deoarece Dumnezeu este fără de nevoi. Cu cât are cineva nevoie de mai puţine lucruri, cu atât se apropie mai mult de trăsătura dumnezeiască de a nu avea lipsă de ceva.”

Să încercăm, deci, să fim îndestulaţi. Când există prisosinţă, să nu zăbovească în mâinile noastre, ci să meargă să acopere nevoile celorlalţi.

CEA MAI BUNĂ DEZLEGARE

Gheronda, vremea aceasta este stăpânită mai ales de problematica economică. Toţi vrem să înmulţim cumva veniturile familiei, iar când izbutim, ne dăm seama din nou că

Arhimandritul Epifanie/ Avem probleme economice pentru că sântem nesătui. Dacă am fi mulţumiţi cu puţin, nu ar exista o astfel de problemă. Lăcomia dă

nu ne ajung. Problemele de factură economică vor rămâne, până la urmă, mereu fără dezlegare.

naştere unei situaţii economice fără de ieşire. Nu ne ajung cele pe care le avem. Vrem tot mai multe. Ce altă rezolvare mai bună poate fi pentru chestiunea economică, decât îndestularea cu puţin?

Cândva un vultur, spune povestea, a văzut plutind aproape de cascada Niagara leşul unui animal. S-a aruncat asupra lui şi a început să mănânce cu nesaţ. Pe măsură ce mânca, se apropia de căderea de apă. La un moment dat, a băgat de seamă primejdia. A încercat să zboare… Apa era însă îngheţată, ghearele îi îngheţaseră şi ele, devenind una cu mortăciunea. Cascada l-a tras şi l-a înecat. Din lăcomie să mănânce ceva mai mult, şi-a pierdut viaţa.

Vânăm sau urmărim să punem mâna, de regulă, pe ce ni se pare mai mult. Însă Domnul nostru ne-a prevenit: „Vedeţi şi vă feriţi de lăcomie; că viaţa cuiva nu stă în prisosul din avuţiile sale." /Lc. 12:15/

Viaţa omului nu depinde de multe din cele ce sânt. Să învăţăm să ne mulţumim cu puţin, după cuvântul Apostolului: „Ci având hrană şi îmbrăcăminte, cu acestea îndestulaţi să fim." /I Tim. 6:8/

Doar doi metri de pământ vor fi de trebuinţă la sfârşitul fiecăruia dintre noi. Şi, chiar de ar fi cineva bogat, puternic şi frumos, ce va câştiga mai mult de cei doi metri de pământ? În cel mai bun caz, îi vor face un mormânt impunător. Acesta îi va fi câştigul!

Creştinismul nu numai că nu face pagubă economiei, ci, dimpotrivă, oferă cea mai bună rezolvare. Dacă toţi oamenii ar asculta ce spune Apostolul Pavel şi s'ar mărgini la cele de neapărată trebuinţă, fără să-şi dorească o grămadă de lucruri prisositoare, nu ar mai fi probleme economice. Cea mai bună rezolvare o dă cuvântul Scripturii. Să ne îndestulăm cu cele de neapărată trebuinţă.

Astăzi vrem, dacă este cu putinţă, să avem casă cu piscină în curte şi zeci de feluri de mâncăruri, atunci când se organizează câte o masă

festivă. De ce ne dorim astfel de lucruri? Această risipă de bani pentru lucruri de prisos, în clipa când alţi oameni flămânzesc, este un mare păcat. Însă mai este vorba şi de o risipă de timp, pe care l-am putea aloca pentru ceva mai bun – cercetarea unor cărţi duhovniceşti, vizitarea unui om bolnav, orice altceva plăcut lui Dumnezeu. Sânt atâtea lucruri pe care le-am putea face, iar banii economisiţi (fireşte, prin evitarea unor risipe fără noimă) îi vom da celor aflaţi în situaţia de a nu-şi putea acoperi nevoile elementare ale vieţii.

DESPRE MILOSTENIE

„Aducându-vă aminte de cuvântul Domnului Iisus, că el au zis: Mai fericit este a da decât a lua.” /F.Ap. 20:35/

„PRE SĂRACI PURUREA AVEŢI CU VOI”

Gheronda, cred că astăzi toţi au cu ce trăi. Nu ştiu oameni care să flămânzească, cel puţin în ţara noastră (Grecia). Dacă e să vorbim de ţările lumii a treia, înţeleg că situaţia este diferită, însă aici la noi nu sânt săraci ca acolo.

Arhimandritul Epifanie / Există şi astăzi săraci. Domnul a zis: „Pe săraci pururea aveţi cu voi.” /Mat. 26:9/ Este adevărat că serviciile sociale reuşesc să acopere multe nevoi. Nivelul de viaţă al lumii de astăzi este foarte ridicat. Câţi v'aţi născut după anii 1950, sânteţi nişte născuţi în puf. Nu aţi trecut prin ocupaţie, prin războiul civil, prin năpaste, jafuri, incendieri din partea Nemţilor – şi, în general, prin toată acea situaţie înfricoşătoare ce a fost. Nu ştiţi ce înseamnă nivel de viaţă scăzut pentru popor!

Existau oameni care mâncau ulei numai Duminica; carne, Dumnezeu ştie când apucau să guste. Cum erau locuinţele lor? O odaie lungă, în care locuiau 10-15 persoane: tatăl şi mama, împreună cu 7-8 copii. Aceasta ţinea de bucătărie, sufragerie, dormitor – toate la un loc. Astăzi, şi cel mai sărac de la ţară are două camere, poate şi trei. A crescut foarte mult nivelul de viaţă al poporului, iar statul are şi el grijă suficientă.

În pofida acestora, există şi astăzi săraci. Noi, clericii, ştim mult mai multe situaţii decât voi. Şi nu este vorba de săraci ce şi-au făcut o meserie din sărăcia lor, ci de săraci cu adevărat, care, pe deasupra, rămân şi demni. Ei sânt, aşadar, şi în zilele noastre şi trebuie să vedem care sânt nevoile lor.

FRAŢI ÎN HRISTOS

Gheronda, întâmpin greutăţi în a primi stăruinţa pe care o puneţi pe milostenie. Veniturile mele sânt rodul muncii şi ostenelii depuse de mine. Nu simt că nedreptăţesc pe cineva atunci când le folosesc pentru nevoile mele personale, fie secundare, fie primare…

Arhimandritul Epifanie / Pentru a putea simţi acest lucru, să transferăm problema mai aproape de noi, în cadrul familial: eu aş putea, de pildă, să mă bucur de bunăstare, să fiu îndestulat în toate cele, iar tatăl meu să flămânzească, să sufere. Fratele meu poate fi bolnav şi neputincios să mai lucreze, fiind lipsit şi de bunurile de neapărată trebuinţă. Ce ar trebui să fac în cazul acesta? Nu sânt dator să iau din cele ale mele şi chiar din cele de trebuinţă, pentru a acoperi nevoile mai urgente ale fratelui, tatălui sau mamei mele? Trebuie să fac acest lucru. Sau o altă situaţie posibilă: mama mea flămânzeşte, iar tatăl meu a murit, lăsându-i o pensie foarte mică. Alte venituri nu are, cum o va scoate la capăt? Nu vom mai reduce, în cazul acesta, câteva din cheltuielile noastre care nu sânt de primă necesitate, pentru a ne ajuta mama, încât să nu fie nevoită să închidă iarna căldura, din lipsă de bani?

Aşa cum aţi face aceste lucruri pentru cei din familie, întocmai acelaşi lucru ar trebui să-l faceţi pentru orice sărac. Trebuie să-i simţim pe cei din jur ca mădulare ale familiei noastre, atât timp cât ne sânt

fraţi în Hristos. Această atitudine ar fi de ajuns pentru a dezlega problema. Să-i avem în vedere măcar pe aceia pe care îi ştim, pentru că mai sânt şi alţii pe care nu-i ştim. Dacă vom cerceta, vom afla în mediul în care trăim oameni care au venituri mai mici şi, eventual, mai multe nevoi decât noi.

Ca şi Creştini, trebuie să ne gândim că aceşti oameni sânt mădulare ale trupului lui Hristos şi, ca atare, mădulare ale noastre. Putem cugeta în felul acesta: „Eu, la venitul acesta am cutare nevoi. El, la un venit jumătate cât al meu, are nevoi duble. Ce trebuie să fac?" De aici încolo, îndatorirea noastră se conturează singură. Acum, dacă partea ce o vom da ca ajutor va fi o zecime, două sau poate trei din venituri, este o chestiune pe care fiecare o va cântări la nivelul conştiinţei sale, sfătuindu-se cu duhovnicul. Poate dezlega însă şi singur această problemă. Ajunge să conştientizăm că sântem „fiecare unul altuia mădulare." /Rom. 12:5/ Dacă ne dăm seama de acest lucru, vom înţelege care este datoria noastră faţă de aproapele. Este de ajuns să simţim că fraţii noştri sânt mădulare ale noastre.

NICI MĂCAR FARISEI!

Gheronda, de unde putem şti dacă sântem în regulă în privinţa raportului stabilit între bunurile noastre şi milostenia ce o facem? Care este criteriul? Rezolvăm problema dând o bănuţ sau doi, fără valoare, celor ce au nevoie?

Arhimandritul Epifanie/ Întrucât Evanghelia spune că va trebui ca virtutea noastră să prisosească mai mult decât cea a cărturarilor şi Fariseilor /Mat. 5:20/, care dădeau săracilor zeciuială din toate cele ce aveau, noi sântem chemaţi la a da mai mult de atât din veniturile noastre. Din păcate, mulţi Creştini cred că dând câteva monede, fac prin aceasta milostenie.

Spunea un Stareţ: „Pe noi, Creştinii, ar trebui să ne ia cineva şi să ne arunce în mare. Nici măcar ca Fariseii nu sântem şi nu facem. Cine dă o zecime din câştigurile sale?" Eu unul nu ştiu, nu pot osândi, însă cred că cei mai mulţi n'o facem. De abia de aici încolo, dând a zecea parte şi ceva pe deasupra, începem să ne depărtăm de fariseism şi intrăm încet-încet în Creştinism.

Ne-am întrebat vreodată dacă nu cumva mâncarea noastră este de lux? Dacă viaţa noastră este simplă? Sântem, însă, nişte ipocriţi. Chiar şi la mesele pe care le facem, îi chemăm şi îi cinstim pe prietenii noştri, care ne vor răsplăti şi ei asemenea. Nu ne-am dus să căutăm vreun sărac, care nu are ce mânca, şi să-i spunem: „Nu vii la noi, să mănânci ceva?" Ne este teamă că ne va umple casa de „duhoare." Uneori, îi poţi auzi chiar şi în Biserică pe unii că zic: „Vai, ce pute omul ăsta, care nu are ce mânca!" Care dintre noi, cei îmbisericiţi, a spus cuiva, aici, în biserica noastră: „Hai la mine acasă să faci o baie, să te speli; o să-ţi găsim şi ceva rufe curate, ca să te schimbi. Apoi, îţi dăm ceva de mâncare şi poţi să te duci."? Nu facem nimic din toate acestea. Sântem nişte Creştini de Duminică şi se pare că în zadar vorbim aici.

Dragostea este principala trăsătură a Creştinului adevărat. Domnul a spus: „Întru aceasta vor cunoaşte toţi că ai mei ucenici sânteţi, de veţi avea dragoste întru voi." /Io. 13:35/ Omul care nu-i ajută pe cei aflaţi în nevoie, „celui lipsit," /Efes. 4:28, Tit 3:14, I Io. 3:17/ nu are dragoste. Şi dacă nu are dragoste, îi lipseşte trăsătura adevăratului Creştin. Adică nu este Creştin. Iar milostenie nu înseamnă să dăm 50 sau 100 de drahme,[21] ci să ne lipsim de ceva, să renunţăm la o nevoie personală mai puţin însemnată pentru a împlini nevoia de primă necesitate a altcuiva.

Sfântul Ioán Gură-de-Aur spune că cele cinci fecioare din cunoscuta

---

21 Adică câţiva bănuţi. *(n.tr.)*

pildă au fost lăsate în afara porţii palatului (adică a Împărăţiei), deşi erau neprihănite, întrucât nu au avut untdelemn în candelă (adică milă în suflet). Nu aveau fapte de dragoste, nu erau jertfelnice, nu erau milostive. Cineva poate cultiva fecioria şi sufletul său să rămână sterp. Poate avea şi alte bune-săvârşiri, dar să-i lipsească fapta bună a dragostei. Cea mai mare din virtuţi este dragostea. „Acum dar rămâne credinţa, nădejdea, dragostea, acestea trei; iar mai mare decât acestea este dragostea." /I Cor. 13:13/ Creştinul, aşadar, fără dragoste, fără a-l ajutora pe aproapele, nu este un Creştin adevărat.

CÂT TREBUIE SĂ DĂM?

Gheronda, de regulă ne îndreptăţim pe noi înşine. Unul spune: „Am trei copii, nu pot să o scot la capăt. Ce să dau?" Altul zice şi el: „Tatăl meu nu mi-a lăsat o casă, câştig 20.000 pe lună, nu fac faţă, trebuie să-mi iau o locuinţă. Ce să dau?» Aş dori să ne daţi un răspuns concret.

Arhimandritul Epifanie/ Când dobândim o dragoste adevărată de Dumnezeu şi aproapele, ce cuprinde smerenia adevărată şi duhul de jertfă, atunci vom ajunge şi nişte iconomi mai buni atât ai celor materiale, cât şi ai bogăţiei duhovniceşti.

Noi, Creştinii, ne situăm fiecare pe o anumită treaptă. Scara virtuţilor, a sporirii Creştineşti, are un număr nemărginit de trepte pentru un Creştin; nu toţi pot ajunge de la un nivel la altul prin sărituri. Adesea urcăm bătând pasul pe loc. Sânt însă şi Creştini care, făcând sărituri, deşi sânt bogaţi, se arată săraci. Le dau pe toate sau dau foarte mult, şi păstrează pentru sine foarte puţin. Creştinii foarte simpli, care nu au sporit prea mult, au nevoie de unele măsuri pedagogice, le-am spune, ca se antreneze; şi aşa, încetul cu încetul, să se familiarizeze cu condiţiile impuse de urcuşul pe scara duhovnicească.

Unii îndrumători duhovniceşti au ca temelie porunca Legii lui Moisì şi cuvintele Domnului. Porunca Vechiului Legământ spune ca a zecea parte din veniturile pe care le realizează cineva să ajungă la săraci. De aceea spunea Fariseul: „Dau zeciuială din toate câte câştig." /Lc. 18:12/ Bineînţeles, nu pentru aceasta L-a osândit Domnul, ci pentru dispoziţia lui sufletească mândră. Nu pentru că ţinea Legea, ci pentru că făcea aceasta cu mândrie. Şi, îndeobşte, pentru că-l dispreţuia pe vameşul ce se prihănea pe sine: „Nu sânt ca ceilalţi oameni… sau şi ca acest vameş." /Lc. 18:11/

Domnul, când i-a mustrat pe Farisei, le-a spus: „Vai vouă, cărturari şi Farisei făţarnici, că zeciuiţi izma şi mărarul şi chimenul, şi aţi lăsat cele mai grele ale legii, judecata şi mila şi credinţa; acestea se cădea să le faceţi, şi acelea să nu le lăsaţi." /Mat. 23:23/

A da a zecea parte este, deci, o poruncă. Domnul nostru, pe de altă parte, spune: „Că zic vouă: că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a Cărturarilor şi a Fariseilor, nu veţi intra întru împărăţia cerurilor." /Mat. 5:20/ Ne-a cerut, aşadar, să facem ceva mai mult decât au făcut cărturarii şi Fariseii, care dădeau a zecea parte din câştigurile lor.

Este ca o lecţie pe care cineva ar preda-o studenţilor din primii ani (să ne gândim că toţi sântem, într'un fel, învăţăcei la şcoala Domnului nostru), spunând: „Să dăm cel puţin zeciuiala Legii lui Moisì, şi încă ceva pe deasupra, ca să se plinească cuvântul Domnului că trebuie să prisosească dreptatea noastră mai mult decât dreptatea cărturarilor şi Fariseilor. Dreptatea este un termen larg, în care se cuprind şi virtuţile, deci şi milostenia.

Va trebui să avem cel puţin ca temelie, ca întâia treaptă în urcuşul nostru, darea zeciuielii din veniturile noastre şi, dacă se poate, încă ceva în plus. Altfel, ne jucăm cu veşnicia. „Că judecata e fără de milă celuia ce nu a făcut milă; şi se prealaudă mila asupra judecăţii," /Iac. 2:13/

spune Iácov în epistola sa. Adică, în ziua celei de-a Doua Veniri, milostenia va covârşi judecata. Noi nu dăm nici o sutime din bunurile noastre şi ne închipuim că vom intra în Împărăţia Cerurilor. Nu vom intra! Pentru că Domnul a spus: „Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui.” /Mat. 5:7/

„LE-AI FURAT”

Arhimandritul Epifanie / Cândva, un bătrânel, om remarcabil şi credincios, care se spovedea la mine (între timp a adormit, ducându-se în Împărăţia lui Dumnezeu) suferea într'o oarecare măsură de zgârcenie. Îl sileam, într'un fel, să-şi deschidă mâna şi să-i ajute pe cei ce sânt în nevoi, pentru ca şi el să fie miluit în ziua Judecăţii. După multe strădanii şi cu putere de convingere, l-am determinat să dea zeciuială din câştigurile sale. Într'o anumită lună, a venit la mine şi mi-a spus:

– Ştii, părinte, luna asta n'am mai dat.

– De ce ? îl întreb.

– Pentru că mi s'a stricat instalaţia de apă.

– Nu se poate. Banii aceştia, care nu i-ai dat, i-ai furat.

– De ce i-am furat? De unde?

– Aceştia erau banii săracilor; nu am vorbit să dai la săraci cea de a zecea parte din venituri? În loc să fi luat pentru reparaţii din cele nouă zecimi ale tale, ai luat din zecimea săracilor ca să-ţi plăteşti cheltuiala. Luna ce vine să dai două zecimi săracilor! Pentru că, dacă luna aceasta ai plătit instalatorul, luna următoare vei plăti electricianul, iar mai încolo pe cei de la canalizare, când se va strica şi aceea. În felul acesta, săracii vor începe să flămânzească în mod constant. Deci nu aşa trebuie să procedezi. Fii cu luare aminte! Dă ce ai de dat!

A trecut ceva timp şi i-am pierdut urma omului nostru. Luni de zile

nu s'a mai arătat la faţă. După ce au trecut vreo 7-8 luni, însă, a apărut iarăşi.

„Hei," îi spun, „ce s'a întâmplat, binecuvântatule? Te-ai dat dispărut cu totul!" „Să lăsăm asta, părinte, ce am mai pătimit între timp… Într'o bună zi, am întâlnit un părinţel. Ne-am apucat să vorbim printre altele şi de milostenie, şi îi spun: «Ştii, duhovnicul meu mi-a spus să dau o zecime din veniturile mele la săraci». La care părinţelul mi-a zis: «Vai, bietul de tine, a zecea parte? Dacă o să dai 100-120 drahme este de ajuns. Nu o zecime!». «Aha, care va să zică», mi-am spus în sine, «iată un adevărat părinte, un om de aur!» Drept pentru care am început să mă spovedesc la el. Dădeam câteva monezi în fiecare lună şi aveam conştiinţa împăcată. După o lună – două, moare soţia mea, după o grea suferinţă. O duc la ţară să o înmormântez, prilej cu care am cheltuit aproape 200.000 drahme, întocmai cât aş fi dat trei ani zeciuială. Şi atunci mi-am spus: «Întoarce-te acolo unde ai fost înainte, pentru că, dacă Dumnezeu vrea, poate lua înapoi de la tine 100%, nu doar 10%!»." „Slavă lui Dumnezeu," îi spun, „că a fost nevoie să-Ţi dea o palmă puternică pentru a-ţi reveni în fire. Lasă, acum e bine."

Iar de atunci şi până când l-a chemat Domnul, a dat mai mult decât a zecea parte. Pot confirma că a dat mult mai mult...

„PERNUŢE" PENTRU CONŞTIINŢĂ

Arhimandritul Epifanie/ Cu acest prilej, voi face o paranteză. Adesea, deşi ştim care este legea lui Dumnezeu, care-i voia Sa, căutăm să găsim duhovnici care să ne aşeze „pernuţe" sub conştiinţă. Grea este răspunderea acestor clerici, însă şi a voastră, a laicilor, este la fel de mare! Foarte probabil că în iad astfel de mireni o să calce pe fesurile preoţilor lor duhovnici.

Aceasta nu le va alina însă cu nimic propriul iad!
„Nu mai vorbesc," se spovedeşte unul ca acesta părintelui, „cu fratele meu." „Ei, lasă, nu face nimic, bietul de tine," îi spune părintele, „dacă este aşa de rău precum spui, nici să nu-i vorbeşti." Şi, în felul acesta, omul îşi linişteşte conştiinţa, altfel spus i se pun sub cap „pernuţe" moi. O altă situaţie: un tânăr merge la spovedanie şi spune: „Am relaţii în afara căsătoriei." La aceasta, primeşte următorul răspuns: „Ei bine, pe cât poţi, să te înfrânezi. Nu-i chiar atât de esenţial lucrul ăsta." Astfel de întâmplări pot fi întâlnite în vremea noastră! În felul acesta, tânărul „s'a pus în ordine," că doar „mi-a zis părintele, am dezlegare de la duhovnicul meu!" Din păcate, fiul duhovnicesc va sta în iad undeva doar puţin mai sus decât duhovnicul său.

AVERILE TE LASĂ PE TINE, NU TU EŞTI CEL CARE LE LAŞI!

Arhimandritul Epifanie / Să continuăm cu acelaşi bătrânel de care v'am mai povestit. La început, l-am întrebat (pentru că după aceea, după cum v'am zis, a mers bine pe calea Domnului):
– Ai făcut ce am vorbit? Ai dat la săraci milostenie?
– Părinte, nu ţi-am spus că le las prin testament?
– Nu o să le laşi, îţi spun.
– Ba le las!
– Te lasă averile pe tine, nu le laşi tu! Atunci când mori, te vor lăsa. Vrei să-ţi dovedesc că te lasă? Eu, ca duhovnic al tău, îţi îngădui să le iei cu tine. Poţi să le iei cu tine în viaţa cealaltă?
– Nu…
– Ei, atunci, ce tot îmi spui că o să le laşi? Dacă ai copii, o să le laşi

lor. Întrucât nu ai copii şi nepoţii îţi sânt bine aranjaţi, şi nu vrei să le laşi lor, cuiva trebuie să le laşi. Într'un scop de binefacere. Vrednică îţi va fi plata. Fii atent la ceva mult mai bun. Păstrează acum puţine, atât cât îţi sânt de trebuinţă, iar celelalte dă-le, binecuvântatule, ca să ai şi tu bucuria dăruirii şi pentru ca unii oameni să fie ajutaţi.

În sfârşit, a fost convins şi a dat încă din timpul vieţii o mare parte din averea sa unei instituţii filantropice. Cred că acum este în Împărăţia cerurilor.

Aşadar, cine dintre noi poate lua ceva cu el? Câţiva metri de pământ sânt tot ce va primi şi cel mai bogat, şi cel mai sărac dintre oameni. În ce-l priveşte pe cel bogat, va avea parte în plus de un mormânt impunător, în timp ce săracul nu va avea decât o cruce simplă de lemn. Nici o altă deosebire nu există între cei doi. Moartea este egalizatorul tuturor, ne face pe toţi la fel. De aceea spune imnograful în slujba înmormântării: „Şi am văzut oase goale şi am zis: Oare cine este împăratul… sau păcătosul?" Oasele sânt la fel. Nu poţi distinge dacă sânt oase de împărat, de ostaş, de drept, de păcătos sau de sărac; nimic nu se mai deosebeşte.

MILOSTENIA VIE

Gheronda, când cineva lasă după moarte bani la instituţii şi nu îi dă la neamuri, nu este şi aceasta o faptă de milostenie?

Arhimandritul Epifanie / Da, dar nu face nici o jertfă. La modul simplu vorbind, face o alegere mai bună. Jertfă face când dă ceva în timpul vieţii. Poate ştiţi acea vorbă din popor, care spune: „Cui nu-i dă Dumnezeu copii, îi dă dracul nepoţi." Deseori s'a întâmplat ca nepoţii să moştenească toată averea, iar apoi tot ei să fie cei nemulţumiţi, înjurându-şi neamurile că nu le-au lăsat mai mult. Însă binele pe care îl facem cât trăim nu e

moştenit de alţii, ci îl luăm cu noi. Este o moştenire care ne urmează şi după moarte, însoţindu-ne şi în Împărăţia Cerurilor, unde ne va lua apărarea. Dragostea, milostenia este avocatul apărării în ziua Judecăţii.

LA BANCA DIN CER

Arhimandritul Epifanie/Sfântul Ioán Gură-de-Aur îi sfătuieşte pe credincioşi să fie darnici când este vorba de milostenie. Se pare că a întâmpinat unele contestaţii din pricina asta. I-ar fi spus unii: „Dar banii au o valoare ce se scoate cu osteneală, de ce să-i dăm altora? Mai bine să-i dăm cu dobândă!" Iar el le-a răspuns de la amvon: „Da! Şi eu vă sfătuiesc să-i daţi cu dobândă, însă nu zarafilor (adică bancherilor) lumii acesteia, care pot sărăci, pierzând astfel şi dobânzile şi banii voştri. Vă sfătuiesc să băgaţi banii cu dobândă la Zaraful Cerului, la banca cea de sus, care nicicând nu va sărăci. Acolo, dar, să-i depozitaţi. Pentru că dobânzile la bănci sânt mici; cât pot fi? Dobânda la Banca cerească este de 100, 1.000, 100.000%. Acolo vă sfătuiesc să-i depuneţi. Dând banii voştri în mâinile săracilor, îi puneţi cu dobândă mare în mâinile lui Dumnezeu."

FILANTROPIA ESTE ACEEA CARE RĂMÂNE

Arhimandritul Epifanie/ Citim în Faptele Apostolilor ce a spus Dumnezeu prin vestitorul Său sutaşului Cornílie: „Iar el căutând spre dânsul şi înfricoşându-se, a zis: Ce este, Doamne? Şi a zis lui: Rugăciunile tale şi milosteniile tale s'au suit întru pomenire înaintea lui Dumnezeu." /F.Ap. 10:4/ S'au

auzit, adică, înaintea lui Dumnezeu şi rugăciunile, şi milosteniile, ca şi cum ar fi avut un anumit glas sau sunet. Desigur că, atunci când rugăciunile sânt rostite cu gura, au sunet; milostenia, însă, ce sunet să aibă? Da, chiar şi milostenia are propriul ei sunet, prin acel „mulţumesc" pe care cei miluiţi îl adresează lui Dumnezeu. Dumnezeu trece toate aceste vorbe de mulţumire în cartea Sa, în dreptul celui milostiv.

De bună seamă că nu faptele noastre ne vor mântui. Nu există mântuire din fapte. Vai de noi de credem aşa ceva! Ne mântuieşte doar sângele Domnului nostru. Ne izbăveşte jertfa Sa. Ne mântuieşte mila Sa. Faptele noastre sânt însă roadele credinţei, căci omul care crede şi nu are fapte este pom fără de roadă. Iar pomul neroditor „se taie şi în foc se aruncă." /Mat. 3:10/ Faptele noastre bune dau mărturie că am primit cu adevărat vestea mântuirii şi pe Hristos ca Mântuitor şi Izbăvitor. Am arătat roade vrednice de pocăinţă şi, în temeiul acestora, ne-am învrednicit să intrăm în Împărăţia Cerurilor. Lucrările noastre ne vor urma. „Fericiţi cei morţi, cari întru Domnul mor de acum. Aşa, zice Duhul, ca să odihnească de ostenelele lor, iar lucrurile lor vor urma cu ei." /Apoc. 14:13/ Numai faptele bune ne însoţesc în Împărăţia Cerurilor.

De aceea Dumnezeu rosteşte prin gura sfinţilor Săi: „Risipit-au, dat-au săracilor, dreptatea lui rămâne în veacul veacului." /Ps. 111:9; II Cor. 9:9/ Filantropia noastră, dispoziţia noastră de a dărui rămâne în veac. Bunurile materiale se vor pierde, vor pieri, nu vor rămâne. Filantropia, însă, va rămâne în veac, pentru că Dumnezeu o va pomeni.

MILOSTENIA DUHOVNICEASCĂ

Am impresia că tema aceasta, a milosteniei, a fost redusă în mod absolut la

partea materială. Poate ar trebui atins şi aspectul celălalt al milosteniei, pe care lumea, ca una ce pătimeşte sufleteşte, îl aşteaptă astăzi.

Arhimandritul Epifanie/ Nu spune nimeni că mai presus de milostenia materială nu s'ar afla cea duhovnicească. A mângâia pe cineva îndoliat, a întări un om care a suferit în viaţă – acestea constituie milostenia duhovnicească. A susţine pe cineva marginalizat pe nedrept, riscându-ne poziţia pentru a-l apăra, asumându-ne în felul acesta posibilele consecinţe negative ale unei astfel de atitudini – aceasta este cea mai mare milostenie, care implică jertfa de sine, fiind mai mare decât cea materială. Astfel de milostenii poate să facă şi cel sărac: îl poate sprijini pe cel îndurerat; săracul poate fi sănătos, iar cel ce are bani să fie bolnav, să zacă la pat, să sufere de paralizie sau altceva. În cazul acesta, săracul poate face şi el milostenie – adică să meargă şi să stea cu el câteva ore, pentru a-i ţine companie, să se ducă să-i facă cumpărăturile, să-i dea să mănânce în eventualitatea că este paralizat şi nu-şi poate controla mâinile. Milostenie nu înseamnă doar să dăm bani sau lucruri cuiva.

Iar mai mare milostenie decât toate este a-i oferi cuiva pe Însuşi Domnul nostru. Să-l ajutăm, altfel spus, să-L cunoască pe Dumnezeu. „Să te cunoască, pre cel unul adevărat Dumnezeu, şi pre carele ai trimis, Iisus Hristos." /Io. 17:3/ Să determinăm pe cineva prin cuvântul nostru, însă mai ales prin pilda vieţii noastre, să se apropie de Hristos. Aceasta este cea mai mare milostenie. În nici un caz, însă, să nu neglijăm, sub pretextul milosteniei duhovniceşti, pe cea materială. „Acestea se cădea să le faceţi, şi acelea să nu le lăsaţi." /Mat. 23:23/

DESPRE INTENŢIE

Gheronda, bogatul din pildă s'a gândit să dărâme jitniţele vechi pentru a-şi putea depozita bunurile în altele mai încăpătoare. Nu a izbutit să ducă

la împlinire acest plan. Nu a mai apucat pentru că a murit. A rămas la nivel de intenţie, de gând, dar Dumnezeu i-a socotit-o ca şi cum l-ar fi înfăptuit. Noi, adesea, ne dorim să facem în viaţă un anumit bine, însă, din felurite pricini, nu izbutim să-l ducem la bun sfârşit. Dacă am avut doar bunăvoinţă, aceasta ni se va pune la socoteală?

Arhimandritul Epifanie/ Da, dacă anumite pricini obiective ne împiedică să facem acel bine, Dumnezeu primeşte şi intenţia noastră.

De pildă, unii pot apela la un doctor ca să vadă un bolnav în primejdie. Îl cheamă la ora trei noaptea. Acesta se scoală, îşi lasă soţia şi copiii, şi iese din casă. Urcă în maşina personală şi constată că, datorită unei defecţiuni, maşina nu se urneşte din loc. Încearcă să găsească un alt mijloc de deplasare, dar în zadar. Îşi trezeşte prietenul, dar nici acesta nu are automobilul disponibil, nefiind acasă, ci la serviciu. Nu îi mai rămâne de făcut decât să sune la urgenţe şi să le spună: „Eu nu pot ajunge, duceţi-vă voi." Dumnezeu va lua în considerare toată această strădanie a doctorului ca şi cum şi-ar fi dus intenţia până la capăt şi ar fi izbutit să-l viziteze pe bolnav în condiţiile acelea excepţionale.

Altceva ar fi dacă doctorul nu ar reacţiona la chemarea pacientului, ci s'ar întoarce pe cealaltă parte şi-ar zice: „Eu nu pot merge, căutaţi pe altul, n'am chef acum să-mi stric somnul!" Dar dacă a fost împiedicat să se ducă acolo din pricina maşinii, totuşi, ţinând cont de buna sa intenţie, a făcut ce era dator să facă.

INTENŢIA ŞI AMÂNAREA

Cineva are buna intenţie de a zidi o biserică. Se gândeşte la asta ani de zile… Însă, între timp, îmbătrâneşte, mai intervin şi cei ai

Arhimandritul Epifanie/ De vreme ce a avut intenţia respectivă, trebuia să înceapă treptat lucrarea pe care şi-a propus-o. Iar dacă

casei lui, care nu împărtăşesc aceeaşi părere în privinţa construirii bisericii, nedorind să dea bani în acest scop. În sfârşit, omul nostru se ramoleşte şi nu-şi mai aduce aminte de intenţia sa nobilă. Are acesta vreo plată?

între timp ajungea să se ramolească, nemaiputându-şi administra bunurile, ele fiind preluate de familie sau neamuri, nu ar fi fost din vina lui încetarea acelui ajutor. Însă a spune: „O fac mai încolo, mai târziu…," deşi ar fi avut putinţa să o facă chiar atunci, această amânare zădărniceşte buna sa intenţie. O astfel de intenţie nu este luată în seamă de Dumnezeu.

Acelaşi lucru care l-am spus despre intenţia de a face bine este valabil şi în privinţa intenţiei păcătoase. Dacă un om are intenţia de a face un păcat, însă este împiedicat de pricini obiective să-l săvârşească, rămânând la scopul iniţial, Dumnezeu îl socoteşte ca şi cum l-ar fi făcut. De aceea în Evanghelie se spune: „Dar eu zic vouă că tot cela ce priveşte la femeie spre a o pofti pre ea, iată a preacurvit cu dânsa în inima lui." /Mat. 5:28/ Persoana respectivă îşi doreşte şi încuviinţează aceasta, însă o piedică obiectivă îi stă în cale. Dumnezeu socoteşte acest lucru la fel ca un păcat săvârşit.

ÎNDREPTĂŢIRI

Arhimandritul Epifanie/ Spun unii părinţi: „Fac eforturi deosebite pentru a câştiga mai mult, întrucât am copii." Pentru ca să câştigi mai mult, trebuie să sari peste praznice, iar Duminicile lucrătoare se înmulţesc şi ele; înseamnă să ajungi lacom şi să fi strâns la pungă când este vorba să dai. Îi vezi pe alţii că sânt în nevoi şi faci tot felul de cheltuieli de prisos, pe motiv că ai copii.

Sfântul Vasílie cel Mare (precum şi Sfântul Ioán Gură-de-Aur) le spune celor ce îşi motivează lipsa de milostenie prin faptul că

trebuie să-şi „aranjeze” copiii în viaţă: „Fratele meu, când cereai lui Dumnezeu să-ţi dea o fată bună cu care să faci casă şi să ai copii, ai spus vreodată: «Dă-mi femeie şi copii ca să pot încălca poruncile Tale… Dă-mi femeie şi copii ca să pierd Împărăţia Ta...»?”[22] Sau poate că ai spus: „Dă-mi copii ca să nu mai fac nici odată milostenie aproapelui meu,” chiar dacă acela nu are şi eu am de prisos? Ai spus vreodată: „Dă-mi femeie şi copii ca să nu mai merg Duminica la biserică, ca să lucrez Duminica.”? Te-ai rugat vreodată aşa? Nu, dimpotrivă, ai spus: „Dumnezeul meu, dă-mi femeie ca să mă ajute să fiu un Creştin mai bun decât sânt acum, ca să nu mă expun primejdiei de a cădea în păcate trupeşti.” De ce nevoile familiale au devenit acum o scuză ca să nu mai faci milostenie?

Unii, iarăşi, ar putea spune: „Eu câştig doar 300.000 pe lună şi am 3 sau 4 copii; nu-mi ajung, nu-mi sânt suficienţi ca să trăiesc.”

Dar ai încheiat contract cu cineva la început de căsnicie că vor fi 300.000 şi nu 200.000? Dar dacă în loc de 300.000 erau 200.000? Iată că un altul ia 350.000 şi spune acelaşi lucru ca tine. Dar dacă nu erau 350.000, ci 330.000 sau 310.000, ce făceai? Ţi-ai îngrădi, pur şi simplu, nevoile.

Să înţelegem că trebuie să punem deoparte un procent din venituri pentru cei săraci. Să fim foarte conştienţi că orice dăm în mâinile oamenilor vom lua înapoi din mâinile lui Dumnezeu. Şi nu doar în viaţa ce va să vină, ci şi în viaţa aceasta. Dăm un lucru? De o sută de ori mai mult trimite Dumnezeu înapoi. Spune Domnul că cel ce a lăsat toate pentru El nu poate „să nu ia însutit acum, în vremea aceasta, case şi fraţi şi surori şi mume şi copii şi moşii, cu prigoniri, şi în veacul cel viitor viaţa vécĭnică.” /Mar. 10:30/ Şi Dumnezeu „credincios este” făgăduinţei făcute. /I Cor. 1:9; 10:30; II Cor. 1:18; I Thes. 5:24/

---

22 E.P.E 6, pag. 312; P.G. 32:1169. *(n.tr.)*

NUMAI PLĂMADA

Nu ar trebui, Gheronda, să ne preocupăm de aranjarea în viaţă a copiilor noştri?

Arhimandritul Epifanie / Totuşi, să nu credeţi că faceţi un bine când le lăsaţi copiilor averi mari. Îi învăţaţi să risipească mai uşor. Fericitul Părinte Ioíl Ianokopulos spunea: „Părinţii, dacă vor să le facă bine copiilor lor, să nu le frământe şi pâinea, ci să le lase numai plămada. Pâinea să şi-o frământe ei înşişi. Abia atunci îşi ajută cu adevărat copiii. Dacă le lasă pâinea de-a gata, şi coaptă şi feliată, uneori unsă şi cu miere, îi învaţă să fie trândavi şi risipitori."

Să le lase ceva care le poate fi necesar pentru a se urni în viaţă. Să nu le lase averi, pentru că dacă copiii se obişnuiesc să nu lucreze, vor ajunge să spună: „Bunicul sau bunica cutare să fie pomenit! Slavă Domnului că acum am cu ce trăi, lucrez sau nu lucrez, nu mai contează, sânt asigurat."

Prin aceasta fac rău copiilor. Să nu le facem, deci, multe bucurii materiale. Căci cei ce se strică nu sânt numai proprii copii, ci, mai târziu, adesea şi nepoţii. Ei ajung să mănânce şi să bea „în sănătatea fraierilor" care au muncit pentru ei. De multe ori, părinţii se lipsesc pe sine de cele necesare pentru a aduna averi, iar copiii, mai apoi, le risipesc. Accentuez acest lucru! Nu oferiţi multe bunuri materiale copiilor. Doar plămadă, ca să aibă ce frământa ei singuri. Să nu le împlinim pretenţiile de prisos, mai ales nu în detrimentul milosteniei pe care sântem chemaţi s'o facem.

OBÂRŞIA MILOSTENIEI

Am văzut în ziar scrisoarea de mulţumire a unei anumite

Arhimandritul Epifanie / Rău a făcut că a primit-o. „Iar untul-de-

Patriarhii adresată unei organizaţii masonice din Grecia, pentru donaţia pe care cea din urmă a făcut-o. Ar fi trebuit Patriarhia să primească aşa ceva?

lemn al păcătosului să nu ungă capul meu," /Ps. 140:5/ spune Scriptura. Nu voi unge capul meu cu mirul păcătosului. Rău fac că acceptă astfel de daruri.

URÂCIUNE

Ce ne puteţi spune de aşa-zisul „Bal filantropic"?

Arhimandritul Epifanie/ Te referi, evident, la faptul că unele doamne organizează serate dansante, la care se dansează nebuneşte, se mănâncă carne în zile de post sau chiar în Postul Mare, şi că această seară de dans se doreşte a fi cu un scop, chipurile, bun. Ne punem pe mâncat şi dansat, prilej cu care mai dăm şi nişte bani ca să mănânce săracii. Ei, această milostenie nu numai că Dumnezeu nu o primeşte, dar este urâciune înaintea Lui. Aceste doamne ar trebui să se ducă la spitalul de bolnavi fără leac sau ţintuiţi la pat, la azilurile de bătrâni şi să dea acolo din prinosul lor o sumă generoasă, nu să facă serate dansante.

ESTE NEVOIE DE ATENŢIE

Când se spune „şi dă săracilor," /Mat. 19:21/ se face referire doar la cerşetori? Întrucât sânt şi mulţi înşelători.

Arhimandritul Epifanie/Bineînţeles că nu de aceştia din urmă e vorba. Unii tâlcuitori spun că îndemnul „dă săracilor" presupune, bineînţeles, să fii atent şi la cine vei da. Când nimerim peste un cerşetor de pe stradă, care ne cere ceva şi îi dăm 50-100 de drahme, nu piere lumea din aceasta. Să dăm mai mult când există posibilitatea ca printre cei 10-20-50 de

cerşetori să fie unul cu nevoi adevărate. Însă când urmează să dăm o sumă importantă, întotdeauna să fim atenţi cui i-o vom da, pentru că banii aceştia sânt sfinţi.
Odată a venit pe aici unul care părea, sărmanul, că face foamea. Îmi spune:
– Părinte, sânt două zile de când n'am mâncat.
– Două zile fără mâncare?
– Da.
– Însă ar fi trebuit ca acum să tremuri, în timp ce tu pari că te ţii bine.
– Crede-mă, părinte, de două zile nu am mâncat. Dă-mi ceva.
– De două zile nu ai mâncat? Bine, aşteaptă.
Strig după un copil şi-i spun ca să audă şi cel de lângă mine: „Mergi şi cumpără un kilogram de pâine şi unul de brânză." Până să le aducă, acela s'a făcut nevăzut – şi pretindea că nu mâncase de două zile!
Altădată a sosit un tânăr care nu avea decât un ochi şi mi-a spus:
– Părinte, am urmat cutare tratament şi tocmai am ieşit din spital.
În acelaşi timp, îşi scoate ochiul de sticlă şi mi-l arată. Mi s'a zbârlit părul.
– Pune-l la loc, fiul meu; nu pot să văd aşa ceva.
– Părinte, aş vrea să mă întorc în Orestiada şi nu am bilet.
– Cât fac biletele?
– 3.200 de drahme.
– Bine, când pleci?
– Cu ultimul autobuz.
– Când pleacă?
– La 11 fără un sfert.
– În regulă, la ora 10, 10 fără 5 să fii aici!
Îl strig apoi pe unul din fii mei duhovniceşti şi îi spun: „Îl vezi pe acest tânăr?" „Îl văd." „Îl vezi şi tu?," îi spun băiatului. „Îl văd." „La ora 10

fără 5 vei fi aici, veţi merge împreună la staţia din Larisa, îţi va lua un bilet şi ţi-l va da în autobuz. În regulă?" „În regulă. Mulţumesc mult." Cât l-aţi văzut dumneavoastră, aşa l-a mai văzut şi băiatul însărcinat de mine să meargă cu el! La câţi s'o mai fi dus să le ceară bani de bilet spre Orestiada? Alesese un loc mai îndepărtat, ca biletul să fie mai scump. Ei, câteva întâmplări de felul acesta m'au învăţat minte să ţin cont de ce zice Apostolul: „S'au învăţat ascultarea din cele ce au pătimit." /Evr. 5:8/ Şi, pentru că se poate ca totuşi cineva să spună adevărul când cere aşa ceva, îi cer adresa, ca să-l verific. Vrei bilete? Ţi le voi da în autobuz, iar până acolo lucrează legea sitei, se cern cei buni de cei răi.

Banii pe care cineva şi i-a rânduit ca să facă bine sânt sfinţi, şi dacă îi dăm unuia care se duce să-i bea în tavernă sau în altă parte, îl lipsim pe un altul care are nevoie să-şi plătească chiria, doctoriile sau altceva. Este nevoie de atenţie pentru ca milostenia să-şi găsească destinatarul potrivit.

FIUL LUI KÓNTOGLU

Arhimandritul Epifanie/ Odată a venit cineva care mi l-a prezentat pe fiul lui Kóntoglu.[23]

– Dimitrios Kóntoglu, îmi spune.

– Kóntoglu?

– Da.

– Kóntoglu.

– Da, fiul lui Fótios.

– Bine, mă bucur.

– Aş vrea să stăm puţin de vorbă între patru ochi, îmi spune acesta.

23 Fótios Kóntoglu (1895-1965), cunoscut scriitor, pictor şi iconar Grec, promotor al întoarcerii la valorile Elline tradiţionale şi ortodoxe. *(n.tr.)*

Eu ştiam că Kóntoglu nu are fiu. Avea o fată, D-na Martínu. Îmi spuneam, însă, în sinea mea: „Nu cumva are vreun fiu şi nu ştiu?” Îl aduc în camera unde spovedeam de obicei şi îmi spune:
– Ştiţi, diseară la ora 12 plec cu trenul la Thessalonic şi apoi, mai departe, în Sfântul Munte. Merg să mă călugăresc.
– Da, dar văd pe mâna ta că eşti legat, ai verighetă.
– Da, însă uitaţi-vă şi aici.
Purta doliu. Într'un loc avea verighetă, iar în altul doliul.
Îi spun:
– A murit soţia ta?
– Da.
– Copii ai?
– Am un băiat şi o fată.
– Pe ei unde i-ai lăsat?
– Sânt aranjaţi bine, au avere, nu le lipseşte nimic.
Însă după aceasta a venit necazul peste mine...
– Unul a ajuns martor al lui Iehova, iar celălalt anglican.
La ultimele cuvinte mi-am zis: „Măi, aceste hapuri sânt cam mari ca să le înghit, nu crezi? Niciodată n'am auzit că anglicanii ar face prozelitism.” Anglicanii sânt una din ramurile protestantismului care nu fac prozelitism. Şi mai ales în Grecia, nu s'a auzit niciodată să se facă cineva anglican. Cum să înghit aşa ceva?...
– O să vă aduc o scrisoare diseară, mi-a spus mai încolo, pe care vă rog să o daţi tatălui meu.
– Dar de ce nu i-o trimiţi tu însuţi? Ştiu bine că bătrânul Fótios sprijină şi apreciază viaţa monahală.
– Când este vorba de alţii, nu şi de copiii lui. Pentru copilul său n'o doreşte sub nici un chip. Îi veţi da o scrisoare, întrucât vreau să plec.
Un alt hap greu de înghiţit. De ce-mi dă mie scrisoarea şi nu i-o dă el personal?

– Bine, fiul meu, – îi spun, – să fie într'un ceas bun, să fii întărit, iar acolo unde te duci să faci puţină rugăciune şi pentru mine.
– În regulă, – spune, – v'aş ruga însă ceva. Întrucât banii ce i-am avut i-am lăsat toţi la copii, după ce-am luat biletele, n'am mai apucat să iau ceva cu mine ca să mănânc pe drum. V'aş ruga să-mi daţi ceva.
Eu, bucuros fiind că un om cu un aşa renume merge să se facă călugăr în Sfântul Munte, m'am gândit să-i dau o sumă considerabilă. Aceasta se întâmpla în 1963 sau 1964. Am băgat mâna în buzunar şi am apucat o singură bancnotă. Era una de 50, astăzi ar fi însemnat 1000, poate şi mai mult. Să-i dau ca blagoslovenie, mă gândeam – dar parcă totuşi era cam puţin. Îi spun:
– O clipă, să mă duc în birou să iau ceva bani.
– Nu, nu, – îmi spune, – vă rog!
Nu dorea să ies pe poartă.
– Dar, fiul meu, este o sumă cam derizorie.
– Nu, nu contează, orice aveţi...
Fapt pentru care scot şi îi dau hârtia de 50 cu multă stânjeneală. A luat-o, mi-a mulţumit şi s'a dus.
M'a pus să făgăduiesc că nu-i voi spune nimic tatălui său timp de trei zile din clipa în care îmi va aduce scrisoarea. Iar eu, deşi nu primisem scrisoarea, am lăsat să treacă cele trei zile. Bineînţeles că, în cele din urmă, am înţeles înşelăciunea. Când am început să analizez cele întâmplate, mă gândeam: „M-a luat de mare prost!" În sfârşit, asta e, au trecut cele trei zile şi am sunat la familia Papadimitríu (Părintele Epifanie lucrase la editura lor, motiv pentru care ţinea o strânsă legătură cu aceştia), cei ce deţineau editura care scosese cărţile lui Kóntoglu. A răspuns menajera.
– Măi Gheorghia, bătrânul Fótios are vreun fiu?
– Ce spuneţi, părinte?! De unde şi până unde ca D-l Fótios să aibă fiu? Pe D-na Martínu o are.

– Bine, pe fiica sa o ştiu. Să-mi spui dacă are fiu.
– Nu.
– Eşti sigură?
– Pe cât sânt de sigură că sânteţi preot, că sânteţi Părintele Epifanie!
– Nu are fiu Kóntoglu?
– Nu.
– Bine.
Drept pentru care îl sun pe venerabilul Fótios…
– Condoleanţe pentru nora ta.
– Care noră?
– Cea care a murit.
– Nora mea?
– Nu a murit soţia fiului tău?
– Părinte Epifanie, iartă-mă, dar vorbeşti serios sau glumeşti? Ce fiu şi ce noră?
– Dragă Fótios, nu ţi-a murit nora, însă eu am dat bani pentru „noră." Din fericire, am dat puţin.
– Ce s'a întâmplat?
Drept pentru care i-am povestit întreaga tărășenie.

DREAPTA CHIVERNISIRE

Dacă milostenia ce o dăm nu este bine chivernisită, avem vreo răspundere în faţa lui Dumnezeu? Ce ar trebui să facem?

Arhimandritul Epifanie/ La început, să daţi bani acolo unde aveţi încredere că nu vor fi prost întrebuinţaţi, pentru a nu vă sminti. Dar şi acolo unde ajutorul dat nu a ajuns să fie folosit bine, voi să aveţi certitudinea că aţi făcut tot ce ţinea de voi. Dumnezeu va lua în seamă acest lucru. Iar pe aceia, are cine să-i judece pentru proasta chivernisire a celor pri-

mite. Totuşi, pentru ca banii să nu o „cotească" în altă parte şi pentru ca să nu vă smintiţi, luaţi aminte ca ei să meargă acolo unde sânteţi convinşi că vor fi bine folosiţi.

FELURITE ÎMPREJURĂRI

Ar trebui să împrumutăm pe cineva şi atunci când sântem siguri că respectivul nu ne va aduce banii înapoi?

Arhimandritul Epifanie / Depinde de nevoile voastre. Dacă banii vă prisosesc, se poate face acest lucru şi să nu mai contăm pe ei. Însă dacă există posibilitatea ca mâine să rămânem noi în lipsă, nemaiputând duce la capăt nişte treburi, şi să ne revoltăm din această pricină, mai bine să nu împrumutăm pe cineva despre care ştim că nu-i va mai da înapoi. De bună seamă că unui om sincer şi căruia îi stă în fire să înapoieze ce a luat trebuie să-i dăm, chiar dacă există primejdia de a nu-i mai recupera, din felurite pricini. Dumnezeu ne va da din altă parte.

Creştinul să dea milostenie celui ce fumează?

Arhimandritul Epifanie / Dacă ştie că omul respectiv este sărac, este în nevoie, suferă, bineînţeles că trebuie să-i dea. Pentru că va fuma oricum. Dacă nu-l ştie, se cere multă atenţie. Însă, dacă este vorba de o sumă mică, nici cel ce dă nu ajunge mai sărac, nici cel ce primeşte nu se face mai bogat. Să nu credeţi că milostenie înseamnă să dai mărunţiş! Milostenie înseamnă, după cum spuneam şi înainte, să dăm sume a căror lipsă se va simţi în bugetul nostru. Bani pe care altfel i-am fi folosit pentru felurite nevoi ale noastre – adică nu pentru cumpărarea unor nimicuri, ci mai ales pentru cele de folos.

Să ajutăm pe cineva care nu este credincios şi nu intră în Biserică?

Arhimandritul Epifanie/ Nu putem împărţi stomacurile în unele care merg la Biserică şi în altele care nu merg. Dacă cineva îţi bate la uşă şi ştii că-i înfometat (dacă nu este flămând, va cheltui poate ceea ce-i dai la cârciumă pe băutură, se va îmbăta şi va mai face şi ceva rău), să-i dai o bucăţică de pâine şi să faci o rugăciune ca să-l lumineze Dumnezeu. Poate că dragostea ta faţă de acest om va constitui cândva un temei ca el să se apropie de Hristos. Nu-i putem spune nimănui: „Acum să mori, pentru că nu vii la Biserică, sau să mori, pentru că nu eşti Creştin!"

Cei dintâi Creştini îi ajutau chiar şi pe închinătorii la idoli, pentru că Dumnezeu „pre soarele său îl răsare preste cei vicleni şi preste cei buni, şi plouă preste cei drepţi şi preste cei nedrepţi." /Mat. 5:45/ Aşa şi noi, vom face bine aproapelui nostru indiferent de culoarea pielii, neam, credinţă, vârstă ş.a.m.d. Binele îl facem către oricine are nevoie.

Nu-l vei ajuta doar dacă eşti sigur că va lua banii ca să-i joace la cursele de cai sau în altă parte, ca să nu ajungi şi tu, în acest caz din urmă, împreună-lucrător al răului.

Dar dacă este eretic?

Arhimandritul Epifanie/ Păi, dacă îi ajutăm pe idolatri, mai încape întrebare?

* * *

Să împlinim datoria de a face milostenie şi atunci când, de pildă, dăm cuiva haine, iar altcineva ne spune că acela le va arunca?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă ştii că le aruncă, atunci să nu le dai, pentru că sânt alţii care au nevoie de ele şi le vor păstra.

Însă doar dacă ştii sigur! Pentru că cel ce îţi dă o astfel de informaţie poate să o facă din invidie, să clevetească sau cine ştie din ce altă pricină. Dacă te-ai încredinţat că le aruncă, atunci să le dai în altă parte, acolo unde vor fi purtate.

* * *

Când dăm ceva unui om, nu trebuie să ştim cine este acesta?

Arhimandritul Epifanie / Copilul meu, să nu ne intereseze cine este acest om, cât timp eşti încredinţat că are nevoie. Dacă un sărac este în pragul de a i se face evacuarea din casă, oricine ar fi acesta, trebuie să-i plătim chiria. Dacă îţi cere pentru jocuri de noroc, să nu-i dai.

Dar cum rămâne cu dragostea de vrăjmaşi?

Arhimandritul Epifanie / Dar nu este vrăjmaşul tău! Omul care se duce şi joacă la hipodrom nu este vrăjmaşul tău. Poate fi şi neam cu tine, poate fi chiar tatăl tău, deci oameni pe care îi iubeşti. Şi, pentru că-l iubeşti cu adevărat, nu-i dai bani ca să-şi cultive patima. Nu este vorba aici de dragostea de vrăjmaşi, ci de cultivarea unei patimi.

Şi dacă se duce să fure pentru a-şi cultiva patima?

Arhimandritul Epifanie / Dacă se duce să fure, va fi băgat la închisoare şi, poate aşa, scapă de patimă. Pe de altă parte, faptul că se va duce să fure nu constituie un motiv ca banii adunaţi de noi pentru săraci să-i dăm celui ce vrea să-i toace la hipodrom. În situaţia de faţă nu este vorba de dragostea faţă de vrăjmaşi. Îl iubeşti şi îi dai de mâncare dacă are nevoie; îi dai haine să se îmbrace, însă nu bani ca să-şi împlinească patimile!

* * *

Sânt unii cerşetori care stau la colţ de stradă şi primesc de la unul 5 drahme, de la altul 10 drahme, fiind posibil astfel să adune 5-10.000 de drahme pe zi. Ce spuneţi de aceste situaţii?

Arhimandritul Epifanie/ Ei, nu cred că fac 10.000! Dacă stai lângă ei, o să vezi că puţini sânt cei ce le aruncă câte ceva într'o oră. Nu pot aduna cât ai zis! Bineînţeles, în cazuri excepţionale, se poate întâmpla şi aşa ceva. Ce vom face, vom pune poliţia pe urmele lor să vedem cât strâng într'o zi? Au existat şi cazuri de cerşetori cărora, după ce au murit, li s'au găsit acasă adevărate comori. Ei, astfel de lucruri le auzim o dată la 3-4 ani. Însă astfel de cazuri sânt atipice. Există oameni care cu adevărat suferă şi sânt în nevoi, iar pe aceştia îi putem cunoaşte sau îi putem găsi.

* * *

Cu acest prilej, aş vrea să vă întreb ce înseamnă „să nu ştie stânga ta ce face dreapta ta." /Mat. 6:3/

Arhimandritul Epifanie/ Cuvântul acesta nu înseamnă să dai la întâmplare. Te vei încredinţa, dacă este nevoie, şi aşa vei dărui! Însă nu trebuie să faci cunoscută fapta ta. Fă în ascuns binele, fără să prindă ceilalţi de veste.

* * *

Ce înseamnă „să nu trâmbiţaţi în adunări şi pe uliţe"?

Arhimandritul Epifanie/ Să nu facem publică milostenia. Să nu batem toba. Nu ne spune Scriptura: „Să nu trâmbiţaţi în adunări"? /Mat. 6:2/ Şi aceasta, pentru

a certa ceea ce făceau oamenii ipocriţi în locurile publice, căci ei strigau şi se manifestau ostentativ. Noi să nu trâmbiţăm faptele noastre bune!

Acest lucru nu este valabil şi pentru aceia pe care îi miluim pe străzi?

Arhimandritul Epifanie / În Athena, cine ne ştie? Sântem nişte necunoscuţi în mijlocul mulţimii. De asemenea, se poate vorbi oare de milostenie atunci când aruncăm cuiva o monedă fără valoare? Trebuie ca o parte semnificativă a veniturilor noastre să devină milostenie, altfel, să nu ne amăgim!, nu facem milostenie adevărată. Cu 50 sau 100 de drahme, încercăm să ne păcălim conştiinţa.

Aţi spus că nu trebuie să facem publică milostenia. Însă în cazul în care eu nu pot ajuta un sărac, este rău să-i spun altuia să-l ajute?

Arhimandritul Epifanie / Aceasta nu înseamnă că faci publicitate milosteniei. De altfel, nu tu eşti cel ce faci milostenie în cazul respectiv. Pur şi simplu, faci altuia cunoscută o anumită situaţie, pentru ca să ajute şi el. Mijloceşti şi spui: „Eu nu am de unde să dau. Cineva are nevoie de ajutor. Dacă ai bunăvoinţă, dăruieşte tu ceva!” Cu discreţie, ca să nu jigneşti demnitatea celui pe care îl ajuţi. Publicitatea este altceva, este atunci când spui: „Eu am dat aceasta sau aceea…”

* * *

Se cuvine să faci cunoscută milostenia în cadrul familiei?

Arhimandritul Epifanie / Între soţi nu este rău să se facă, dacă cei doi se înţeleg în privinţa modalităţii de a ajuta, dar şi în ce-i priveşte pe aceia care trebuie ajutaţi.

Întrucât soţii le au pe toate în comun, să se pună de acord între ei nu înseamnă a face publică milostenia.

* * *

Copiii trebuie să afle de milostenia pe care o fac părinţii lor?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă aceasta nu este făcută cu scopul ca părinţii să fie lăudaţi de copii, ci pentru ca aceştia din urmă să deprindă şi ei milostenia, nu este ceva rău. Dacă imboldul nostru lăuntric este ca să afle copii pentru a-i obişnui cu ideea că o parte din bugetul familiei trebuie să meargă către cei săraci, atunci este de folos a le face cunoscută milostenia.

DECLARAŢIA FISCALĂ

Se cuvine să trecem în declaraţia fiscală personală suma pe care o dăm Bisericii?

Arhimandritul Epifanie/ Nu este un păcat. Păcat este când trâmbiţăm milostenia noastră. La administraţia financiară nu ne ştie nimeni, sântem necunoscuţi. A lua o dovadă pentru ce ai dăruit Bisericii sau unui azil sau cine ştie cui, şi apoi să o ataşezi la declaraţia finală, pentru a beneficia de o reducere a impozitului, pentru a face din nou milostenie cu ce primeşti înapoi de la Fisc nu este ceva rău. Nu înseamnă că trâmbiţezi milostenia. Pentru că organismul de stat nu te ştie în chip anume, nici ca nume, nici ca om.

DARURI CĂTRE BISERICI

Unde este mai bine să dăm? Bisericilor sau săracilor?

Arhimandritul Epifanie/ Şi într'o parte şi în alta, pentru că

amândouă faptele sânt plăcute lui Dumnezeu. Puteţi să ierarhizaţi nevoile. Să daţi şi la biserici, şi la instituţii de binefacere, şi la săraci. Uneori aici, alteori acolo, alteori dincolo. Şi biserica trebuie să fiinţeze, şi săracii trebuiesc ajutaţi.

Pentru încălzirea bisericii trebuie să dăm ceva?

Arhimandritul Epifanie/ Acasă nu aveţi încălzire? Dacă acasă beneficiaţi de aşa ceva, de ce să nu fie şi în biserică? În biserici merg bătrâni, bolnavi, mame cu prunci ş.a.m.d. De ce să nu aibă şi aceia parte de puţină căldură? Şi acasă, iarna, daţi drumul la căldură în fiecare zi. La biserică de câte ori este nevoie de acest lucru? De 2-3 ori pe săptămână, câte 2-3 ore.

Darul pe care-l facem bisericii trebuie să fie în funcţie de ce se săvârşeşte înlăuntrul ei, potrivit slujirii sau închinării la Domnul nostru. Dacă nu, ajungem la situaţii nefireşti sau chiar mai rău. Nu este nevoie să avem vase în întregime din aur sau împodobite cu diamante. De bună seamă, nici să umblăm cu vase de fier sau de alamă! Dacă acasă folosim vase de fier şi alamă, atunci să folosim aşa ceva şi în biserică. Dacă acasă avem ceva de calitate superioară, să avem şi în biserică ceva asemănător. Acum, dacă cineva a dăruit un lucru din aur, fie pentru că aşa crede de cuviinţă, fie ca mulţumită pentru că Dumnezeu l-a ajutat într'o anumită situaţie, Domnul nu refuză darul. Îl primeşte, aşa cum a primit pe cap mirul cel scump al prostituatei.

DARURI CĂTRE ORGANIZAŢII

Să donăm pentru colecta făcută de Crucea Roşie? Se zvoneşte că această organizaţie are legătură cu masoneria.

Arhimandritul Epifanie/ Mai degrabă nu Crucea Roşie este legată de masonerie, ci acea asociaţie de luptă împotriva canceru-

lui. Însă, indiferent dacă există sau nu masoni în „Asociaţia de luptă împotriva cancerului," este un adevăr faptul că ajută oameni săraci. Nu dăm, aşadar, banii pentru masonerie. Să presupunem că un mason este în consiliul de conducere al azilului pentru incurabili. Putem zice: „Nu dau nimic la azilul de incurabili, pentru că are un director mason"? Eu dau pentru săraci. Bineînţeles, nu voi dona niciodată unei loji masonice.

PENTRU CEI RĂPOSAŢI

Se poate întâmpla ca un om care a murit să nu fi lăsat nici măcar prin testament bani pentru alinarea celor săraci. Dacă moştenitorii lui vor da banii aceştia pentru mângâierea sufletului său, iar această milostenie este împreunată cu pomenirea la Dumnezeiasca Liturghie şi cu rugăciunea Bisericii pentru cel răposat, Dumnezeu va lua în seamă acest lucru?

Arhimandritul Epifanie / Învăţătura Bisericii este aceasta: când moştenitorii fac milostenie cu banii celui adormit, amândouă părţile se folosesc. Şi cel care dă, şi cel mort. Mila lui Dumnezeu este nesfârşită. Ea ajunge şi în iad. Cum? Nu ştiu. De aceea avem la îndemână rugăciunile, milosteniile şi faptele bune pentru cei adormiţi. Felul în care fac ele bine, nu-l ştiu.

Sfântul Ioán Gură-de-Aur ne spune că aşa cum cei din vechime, „neamurile" (păgânii), puneau cele mai de preţ lucruri din averea celui mort în mormânt, aşa-numitele „kterismata," aşa şi noi să-i urmăm cel puţin pe aceştia, trimiţând o dată cu mortul şi averea lui – nu în mormânt, ci în mâinile săracilor, pentru mângâierea sufletelor lor. Vorbele acestea le auzim şi de la cerşetorii umili: „Să fie iertaţi morţii dumneavoastră!"[24]

---

24 Echivalentul expresiei Româneşti: „Să fie primit! Pentru cei adormiţi." *(n.tr.)*

ALTCEVA ESTE FRĂŢIETATEA

Dacă îi primim pe unii în casa noastră care nu au o nevoie mare şi îi găzduim din dragoste, se primeşte aceasta ca milostenie?

Arhimandritul Epifanie / Asta-i frăţietate. Este manifestarea dragostei către semenii noştri, nu este milostenie. Bună este şi aceasta, Dumnezeu vrea şi primeşte aşa ceva. Nu e rău să chemăm un prieten şi să-l punem la masă. Însă nu se numeşte milostenie. Milostenie înseamnă să-i băgăm în casă pe aceia care nu au ce mânca, nu pe cei sătui, care pot mânca şi la ei acasă.

DUMNEZEU ÎL IUBEŞTE PE CEL CE DĂ CU BUCURIE

Gheronda, ce înseamnă „Fiecare să dea precum se îndură cu inima, nu cu mâhnire sau de silă; că pre cel ce dă cu voie bună iubeşte Dumnezeu.” /II Cor. 9:7/?

Arhimandritul Epifanie / Deseori, când facem vreo colectă, îi silim pe oameni, facem presiuni să dea chiar dacă nu doresc. Este posibil ca aceştia să aibă şi să poată dărui, însă această milostenie nu este luată în socoteală de Dumnezeu, pentru că o fac fiind siliţi. Ea este milostenie de nevoie.

Să nu dăm cu tristeţe, cu neplăcere, cugetând: „Am dat atâta, aveam atâta, acum am mai puţin. Vai, ce mă fac? Trebuie să dau, însă acum, iată, o să mă lipsesc, o să am mai puţin.” O astfel de milostenie nu este primită de Domnul.

„Pre cel ce dă cu voie bună iubeşte Dumnezeu.” / II Cor. 9:7 / Dumnezeu îl primeşte şi-l iubeşte pe cel ce dă cu o bună dispoziţie a inimii, pe cel ce nu şi-a îngreuiat inima şi nu s'a întristat pentru milostenia făcută. Şi nici când este silit să dea de nevoie, inima să nu i se strângă!

„ÎŢI DAU, CA SĂ-MI DAI”[25]

Gheronda, cel mai bine ar fi să dăm milostenie din dragoste pentru aproapele. Dacă cineva îşi ajută semenul având în vedere răsplata de la Dumnezeu, acest lucru se mai socoteşte filantropie?

Arhimandritul Epifanie / Fiţi atenţi! Să nu vă stăpânească logica schimbului (duhul negustoresc): „Îţi dau ca să-mi dai.” Pentru că, spune undeva Climent al Romei, dacă facem binele ca să ne răsplătească Dumnezeu îndeosebi în această viaţă, „ne îndeletnicim cu negoţul, nu cu cucernicia. Ajungem să credem că sfinţii nu sânt oamenii credinţei, ci unii care urmăresc câştigul.” /BEP 1:47/ Să nu avem cu Dumnezeu o relaţie de tip comercial. Să nu fie! Ci vom spune simplu: „Întrucât Dumnezeu vrea să fac acest lucru, îl fac. Iar răsplata va fi aceea care mi-o va da Dumnezeu, ca o urmare a faptelor mele.” Motivaţia să fie „Dumnezeu a spus, iar eu trebuie să fac. Bineînţeles, ştiu că El îmi va răsplăti, pen-

25 Traducere a expresiei Latine „Do ut des.” Din perspectivă religioasă, ea reprezintă o formulă păgână care scoate în evidenţă tipul de relaţie statornicit între credincios şi divinitate. Devoţiunea credinciosului era întemeiată pe aşteptarea unui beneficiu sau răsplăţi din partea divinităţii. Acest tip de relaţie interesată se poate transfera şi în legăturile dintre oameni. Ajungi să dai ceva numai dacă eşti încredinţat că vei primi ceva înapoi. În general, o astfel de atitudine este condamnată de Evanghelie, care accentuează ideea de a face binele din dragoste, dar şi din recunoştinţă pentru Cel ce ţi-a dat toate – Dumnezeu. În continuare, mai oferim şi alte explicaţii acestei expresii antice:
„În dreptul Roman, operaţiunea de transmitere a unei proprietăţi către o persoană era numită «do ut des», cu condiţia de a căpăta din partea ei o dotaţie corespunzătoare. Formula a mai servit să oglindească epoca trocului, adică a comerţului din vremea când nu apăruseră încă banii. Pe atunci, negoţul se efectua prin schimb de bunuri: se dădea un fel de marfă spre a obţine alte produse în valoare echivalentă. Aşadar, expresia «do ut des» indică o înţelegere cu avantaje egale. În acelaşi sens, formula se întrebuinţează când două părţi nu-şi transmit neapărat bunuri materiale, dar îşi fac concesii sau înlesniri reciproce şi, critic, la adresa cuiva care e darnic, nu din generozitate, ci pentru a primi în schimb unele avantaje.” (în „Dicţionar de cuvinte şi expresii celebre,” Editura Politică, 1968, pag. 125)

tru că este nemincinos în făgăduinţele sale, însă o va face pur şi simplu potrivit faptelor mele.” Aştept, aşadar, şi făgăduinţa Lui, însă nu am ajuns la acea desăvârşire încât să fiu nepăsător la răsplata ce ne-a fost promisă. Însă să nu constituie răsplata temeiul angajării mele în credinţă – altfel spus: „Dumnezeul meu, vreau să mi te îndatorez!”

Orice am face, nu ni-l putem îndatora pe Dumnezeu. Toate virtuţile, dacă le avem, să ne ducă la gândul: „Robi netrebnici sântem, căci ce am fost datori a face am făcut.” /Lc. 17:10/ Iar Prorocul Isaía spune că, înaintea Domnului, „ca o cârpă lepădată e toată dreptatea noastră.” /Isa. 64:6/

Aşadar, toată dreptatea noastră (dreptate, cu înţelesul de toate virtuţile la un loc), toate virtuţile pe care le putem împlini, Doamne, noi, păcătoşii şi necuraţii, sânt în faţa ochilor Tăi ca o zdreanţă, ca o cârpă de şters pe jos, am spune astăzi. Nu putem prin nici o virtute, sau faptă bună, să ni-L îndatorăm pe Dumnezeu.

„Raporturile negustoreşti, de «do ut des», sunt, structural, de origine catolică. Ele se încadrează în tendinţa augustinică de a realiza împărăţia lui Dumnezeu pe pământ, tendinţă degenerată în protestantism până la credinţa proastă că respectarea universală a preceptelor *Evangheliei* şi, prin aceasta, stârpirea durerii pe pământ sânt un ideal realizabil. Aşa fiind, omul se roagă pentru ca Dumnezeu să-i dea în schimb o mai bună aşezare a treburilor lui aci, pe pământ. Şi cum orice „avantaj” are ca corelativ o jertfă, bietul om e dispus şi la jertfa aceasta; cu atât mai mult cu cât Dumnezeu e un bătrân generos, care vinde ieftin şi bun. Există, astfel, chiar în Bucureşti, o statuie făcătoare de minuni a lui Antonie din Padova, care face tot felul de afaceri – căsătorii, găsire de obiecte furate etc. – în schimbul unei jertfe, care de cele mai multe ori ia forma plăţii în bani. Acum, de curând chiar, o biată femeie care-şi împuşcase – sau aşa se zicea – amantul a fost achitată de justiţia Românească în schimbul unei plăţi de 50.000 lei făcută către efigia Sfântului Anton din Padua. Forme, precum vedeţi, cu totul inferioare ale laşităţii şi neputinţei omeneşti, care nu au, în fond, nimic comun cu viaţa religioasă. Şi cărora Ortodoxia le opune concepţia, ameţitoare ca adâncime de înţeles, a Ierusalimului ceresc, pe de o parte, iar pe de alta, a permanenţei şi a necesităţii terapeutice a suferinţei pe pământ.” (în Nae Ionescu, „Ortodoxie,” apărut în „Cuvântul,” 1 Mai 1930) *(n.tr.)*

ÎMPRUMUTĂ PE DUMNEZEU!

Şi atunci, cum să înţelegem: „Cel ce miluieşte pre sărac, dă împrumut lui Dumnezeu." /Pil. 19:17/?

Arhimandritul Epifanie / Este, bineînţeles, un cuvânt din Sfânta Scriptură. Întrucât cele pe care le dăm sânt bunuri ale lui Dumnezeu, pe noi, oamenii, nevoia ne face de multe ori să avem bunăvoinţă. Dumnezeu, dimpotrivă: Face din bunăvoinţa lui nevoie.[26] Este ca şi cum ai spune: „Întrucât ai făcut milostenie, socotesc că M'ai împrumutat şi acum îţi sânt dator." Aceasta însă este, repet, generozitatea, bunăvoinţa lui Dumnezeu. Pentru că, până la urmă, ce i-am dat celuilalt? Un bun pe care tot Dumnezeu ni l-a dat. Prin urmare, tot lui Dumnezeu Îi dăm bunurile.

Sfântul Ioán Gură-de-Aur spune că până şi Tainele pe care le săvârşim noi, preoţii, de fapt le lucrează Dumnezeu prin noi. Duhul Sfânt le săvârşeşte pe toate acestea. „Preotul mâna şi-o pune la îndemână şi limba lui însuşi o împrumută (lui Dumnezeu)."

Iar dacă Dumnezeu ne răsplăteşte faptele, după cum spune sfinţitul Avgustín, atunci Îşi încununează propriile daruri, pentru că Dumnezeu ne dă puterea şi voia de a face binele. Toate, deci, pe care le-am face noi sânt ale lui Dumnezeu. Însă El vrea, într'un anumit fel, să se simtă dator faţă de noi, dacă facem ce ne spune.

SLUGĂ – ARENDAŞ – FIU

Arhimandritul Epifanie / Părinții vorbesc de trei trepte, ca expresii ale relaţiei dintre om şi Dumnezeu.

26 Adică bunăvoinţa îl face pe Dumnezeu să iasă din dragoste în întâmpinarea omului. *(n.tr.)*

Starea de rob (sau slugă), starea de arendaş (sau administrator) şi starea de fiu. Oamenii se împart în robi, arendaşi şi fii.
Robi sânt aceia care împlinesc poruncile lui Dumnezeu pentru că se tem de iad. Se tem să nu rămână îndepărtaţi de Dumnezeu, la gândul că El îi va izgoni şi îi va pedepsi.
Arendaşi sânt aceia care fac binele pentru răsplată, pentru Împărăţie.
Iar fii sânt doar aceia care fac binele numai şi numai din dragoste faţă de Tatăl lor. „Vrea Tatăl meu aceasta? O voi face. Nu mă interesează dacă îmi va răsplăti sau nu. Chiar de mă va şi pedepsi, este dreptul Lui. Eu fac binele fără să caut la răsplată sau la pedeapsă, ci doar ca să-i fac plăcere Tatălui meu."
Să pornim de la starea de rob şi măcar de ne-ar învrednici Domnul să ajungem la starea de fiu! Dar şi robi dacă rămânem, tot Dumnezeu este Cel ce ne mântuieşte. Iar ca arendaşi, cu atât mai mult. Măsura stării de fiu este desăvârşită. Cei dintâi iau calificativul „bine," următorii iau „foarte bine," iar cei din urmă „excepţional." Să ne găsim, totuşi, într'una din aceste trei categorii! Să nu fim în ceata apostaţilor, a oamenilor care au plecat de acasă şi care nu mai sânt nici robi, nici arendaşi şi nici fii ai Stăpânului, ci nişte rătăcitori. Să fim într'una din cele trei stări, urmând să înaintăm de la rob la arendaş şi de la arendaş la fiu.

„SPRE A FI VĂZUŢI"

Arhimandritul Epifanie/ Când facem milostenie în taină, singur Dumnezeu ne va răsplăti. Când o facem ca să ne vadă alţii şi să ne spună: „Felicitări pentru cele dăruite," nu adunăm nimic în cer, absolut nimic!
Ne pierdem răsplata când facem binele „spre a fi văzuţi," /Mat. 6:1/ atunci când dăruim ca să plăcem oamenilor. Milostenia nu trebuie să

vină dintr'o dispoziţie iubitoare de aşa ceva, pentru a apărea într'o listă publică a colectelor din care să reiasă cât de mult am dat. Această milostenie nu are plată de la Dumnezeu, după cum a zis Domnul, întrucât se face „înaintea oamenilor." /Mat. 6:1/ Cei ce fac milostenie în felul acesta „îşi iau plata lor." /Mat. 6:2/
Îşi iau, adică, plata lor deja de pe pământ, pentru că oamenii îi laudă şi spun: „A, cutare a dat o sumă mare!" Răsplata lor sânt laudele oamenilor. Prin urmare, Dumnezeu nu le mai datorează nimic pe lângă.

„SĂ NU AFLE NIMENI!"

Arhimandritul Epifanie/ În această clipă, mi-a venit în minte pilda unei femei foarte simple din popor, pe care am întâlnit-o cândva, cu mult timp înainte, la spovedanie. Nu o cunoşteam, nici nu o ştiu, şi nici de-aş vedea-o pe stradă nu aş mai recunoaşte-o. Se apropia de 70 de ani. Poate că Dumnezeu a chemat-o deja la El până acum. După ce s'a spovedit, nu îmi aduc aminte cum s'a ajuns la o discuţie legată de faptul că se ţinuse departe de păcate. Am întrebat-o dacă lucrează.
– Nu, părintele meu, am încetat; nu mai pot lucra.
– Şi cum trăieşti? Ai ceva pensie?
– Nu, nu am nici o pensie...
S'a uitat puţin bănuitoare, era fără şcoală săraca, şi mi-a zis:
– Pentru că eşti duhovnic, o să-ţi spun. Dar să nu mai afle nimeni. Parohia noastră a construit o biserică nouă, mare şi frumoasă. Au avut multe lucrări în interior, şi mai rămăsese catapeteasma. Preoţii au anunţat în biserică de mai multe ori că s'a început colecta pentru o catapeteasmă din lemn sculptat. Eu, de mică copilă, toată viaţa mea, am lucrat ca servitoare şi cu banii ce i-am câştigat am ridicat o casă.

Stăteam într'o cameră, iar pe celelalte le închiriam; în felul acesta izbuteam să supravieţuiesc. Într'o zi, mă duc la parohul bisericii şi îi spun: „Părinte, de câţi bani este nevoie pentru catapeteasmă?" Mi-a spus: „Un milion şi jumătate," la banii din vremea aceea (astăzi ar însemna 20-25 de milioane). „Părintele meu, ascultă," îi zic. „Am o casă care face aceşti bani, consiliul bisericesc s'ar angaja însă să-mi dea 1500 pe lună, cât iau pe închiriat, ca să trăiesc? Doar cât trăiesc, după aceea nu va trebui să dea nimic moştenitorilor mei." „Se angajează şi cu mai mult." „Însă, auzi," i-am spus, „să nu afle nimeni. Numai eu şi cu tine să ştim..." „Aşa ceva nu este posibil, întrucât consiliul parohial, ca să ia o astfel de decizie, trebuie să i se aducă la cunoştinţă. Cum va putea altfel să hotărască? Prin urmare, nu voi putea să ţin secret cu desăvârşire." „Bine, îl vei lua pe fiecare membru din consiliul parohial şi îl vei pune să-ţi făgăduiască în faţa icoanei lui Hristos că nu va spune la nimeni. Nimeni din parohie să nu afle!" „În regulă, aceasta ţi-o promit!" Într'adevăr, căsuţa s'a vândut şi catapeteasma s'a făcut. Iar eu, părinte, trăiesc din cele pe care mi le dă consiliul. ...A, mi-au spus unii din consiliul parohial, care ştiau cele întâmplate: „Biata de tine, acum, că ai făcut donaţia, nu ne laşi să punem şi numele tău?" „Nu," le-am spus, „pentru că o să-mi pierd plata dacă faceţi acest lucru." ...Acum mă duc în biserică şi, când văd catapeteasma, plâng de bucurie şi spun: „Îţi mulţumesc, Hristoase al meu, că m'ai învrednicit pe mine, o femeie săracă, o slujnică care nu merită nimic, un gunoi, să fac un lucru aşa frumos pentru biserica Ta!" Şi, când o văd, se veseleşte sufletul meu. Când mă voi duce în Împărăţia lui Dumnezeu, neavând în viaţă nimic altceva vrednic de luat în seamă, îi voi arăta Domnului şi eu ceva, şi-i voi spune: „Doamne al meu, ostenelile mele ţi le-am dat ca să se facă ceva în biserica Ta; altceva nu mai am."

Atât de mult m'a impresionat pilda acestei femei, încât mi-am spus:

în ziua Judecăţii, câţi dintre noi, clericii, vom fi judecaţi pentru că adesea ne-am trecut numele la vedere, cu litere mari, scriind: „Catapeteasma sau biserica s'a făcut de cutare sau cutare," după care urmează listele cu ctitori. Această femeie simplă, fără să fi sporit mult în cele duhovniceşti, avea un astfel de cuget, pe care noi, cei zice-se înaintaţi în cele ale duhului, nu-l avem. Dimpotrivă, noi ţinem cu tot dinadinsul să se afle faptul că am donat una sau alta. Repet, unele din aceste suflete curate „cărora nu era lumea vrednică" /Evr. 11:38/ ne vor judeca în ziua Judecăţii.

JURĂMINTE ŞI BLESTEME

„Iar mai nainte de toate, fraţii mei, nu vă juraţi nici pre cer, nici pre pământ, nici cu orice alt jurământ; ci să fie vouă Aşa-ul, aşa, şi Nu-ul, nu, ca nu subt judecată să cădeţi.” /Iac. 5:12/

„Pune, Doamne, streajă gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele.” /Ps. 140:3/

PĂCAT MARE

Arhimandritul Epifanie/ Cu ceva ceva timp înainte, cineva mi-a zis: „I-am spus copilului meu că, dacă îşi schimbă naşul, mă jur că nu voi merge la botezul nepotului meu. Ce să fac acum?”

Fiul urma să-şi boteze copilul, iar bunicul dorea o anumită persoană ca naş. Fiul a ales pe altcineva, iar acum bunicul se găsea într’o situaţie fără ieşire. Trebuia fie să-l mâhnească pe fiul său, dând naştere la probleme şi smintindu-i pe oameni (căci a nu veni bunicul la botezul nepotului însemna că fiul şi tatăl se află la cuţite), fie să-şi încalce jurământul.

Mă impresionează faptul că Sfântul Ioán Gură-de-Aur, în multe din omiliile sale, se abate de la subiectul principal pentru a se referi la jurământ, ceea ce arată că îl preocupa mult tema respectivă. Se pare că în acea vreme oamenii se foloseau mereu de jurăminte, aşa cum fac şi mulţi astăzi. „Dar pe Dumnezeu, pe Preasfânta că spun adevărul!” „Să n’am parte de tine!” (mamele faţă de copii). „Să nu mă apuce dimineaţa, sa nu mă mai trezesc!” Jurămintele de genul acesta au de-

venit ceva atât de obişnuit precum o masă cu brânză şi roşii vara. Noi nu le dăm mare însemnătate, însă jurământul este un mare păcat!

JURĂMINTE CU URMĂRI RELE

Dacă uneori jurăm la mânie, ce putem face?

Arhimandritul Epifanie / Dacă cumva facem greşeala să jurăm, atunci, în cazul în care respectarea jurămintelor nu se împotriveşte poruncilor Evangheliei, trebuie să împlinim jurământul făcut. Atunci când urmarea ţinerii jurământului este rea, este de preferat încălcarea lui. Dacă cineva, de pildă, zice: „Mă jur să nu intru în biserică," trebuie să se pocăiască de cele spuse şi să nu-şi ţină jurământul. Este un rău mai mare să nu meargă la biserică decât să-şi încalce jurământul. Sau dacă spune: „Mă jur să nu mă spovedesc" sau „Mă jur să nu-i mai vorbesc soţiei mele" sau „Mă jur să nu mai vorbesc cu copiii mei," în condiţiile acestea, este dator să-şi încalce jurământul. Biserica spune, în cântările sale de la slujba Tăierii capului Sfântului Ioán Botezătorul: „Mai bine ar fi fost de nu te-ai fi jurat, Iroade" – de mii de ori ar fi fost mai preferabil pentru Irod să nu-şi fi dat cuvântul; „iar de te-ai şi jurat, nu te-ai jurat bine"[27] – însă dacă a făcut această mare greşeală, de a jura, era de preferat să nu-şi fi ţinut jurământul. Era mai bine să-şi fi călcat cuvântul şi să nu-i fi tăiat capul lui Ioán Botezătorul. Irod a recurs, aşadar, la o crimă ca să-şi ţină jurământul. Decât ucidere, mai bună era neţinerea cuvântului dat!

Dacă jurământul făcut prosteşte are consecinţe păcătoase, este preferabilă călcarea lui.

---

27 Stihira a doua la Vecernia din 29 August, Minei. *(n.tr.)*

MĂ JUR – MĂ DEZJUR

Conţinutul jurământului celui ce se jură şi spune, de pildă: „Da, pe cuvântul meu, cu adevărat voi face cutare lucru," nu poate fi retras, anulat? Altfel spus, cineva care s'a jurat nu poate spune: „M'am jurat să te biciuiesc, acum mă dezjur să nu te biciuiesc"? Nu se anulează astfel conţinutul respectiv?

Arhimandritul Epifanie/ Am vorbit despre asta, este vorba de încălcarea jurământului. Dacă nu îţi ţii jurământul, aceasta se numeşte călcare de jurământ. În nerespectarea jurământului putem întâlni două aspecte: jurământul mincinos sau călcarea jurământului. Jurământ mincinos este atunci când de la început vrem să adeverim nişte lucruri false, iar călcarea de jurământ este atunci când, mai apoi, nu ţinem cont de ceea ce am făgăduit sub jurământ că vom face. Când spui: „Mă jur că l-am văzut pe cutare ieri," deşi nu l-ai văzut, este un jurământ mincinos. A spune: „Mă jur că mâine voi veni să te văd," şi nu te duci, este o călcare de jurământ. Aşadar, când am făcut un jurământ rău, iar ţinerea lui nu implică păcate, atunci trebuie să-l ţinem de nevoie. Atunci când el atrage după sine păcate, sântem siliţi să-l călcăm. Cineva se poate jura că va omorî; ce ar trebui să facă acum, să omoare?

LA TRIBUNAL

Care este poziţia Bisericii faţă de jurământul depus la tribunal?

Arhimandritul Epifanie/ Biserica îngăduie, în cazuri extreme, prin pogorământ, jurământul de la judecătorie. Însă nădăjduiesc că nu este departe ziua când jurământul va fi desfiinţat şi se va pune bază pe cuvântul dat şi pe conştiinţa personală a celui ce depune mărturie. Cred că jurământul

va pieri şi din tribunale. Această idee a prins deja rădăcini. Cuvântul nostru să fie „Da" şi „Nu."

De ce atheul are dreptul de a nu jura, tribunalul acceptând asigurarea dată de el „pe cuvântul propriu," iar ortodoxul nu poate face acelaşi lucru? S'au depus mult eforturi de către theologi, specialişti în legislaţie şi feluriţi alţi cercetători pentru a desfiinţa jurământul. Când este vorba de Creştini, jurământul nu este altceva decât o nedreptate – aceasta, deoarece un Creştin îşi asumă cu cutremur clipa jurământului, încercând să nu încalce nici în cele mai mici amănunte cele pentru care s'a pus chezaş, în timp ce un altul spune cu mâna pe Evanghelie oricâte minciuni îi vin. În ce-l priveşte pe credincios, jurământul nu este necesar, pentru că el respectă porunca dumnezeiască de a nu aduce mărturie mincinoasă. Pentru necredincios, jurământul pe ceva ce ţine de credinţă este de prisos, fiindcă pentru el nu înseamnă nimic.

Nu trebuie să dăm în judecată şi nici să mergem martori pentru lucruri de nimic. Vine cineva la tine şi îţi spune: „L-am reclamat pe cutare pentru o sumă oarecare." Rău ai făcut. Să preferi mai degrabă să-i laşi suma respectivă decât să ajungi să juri pe la tribunal. Însă atunci când este vorba de ceva important, de crimă, eşti chemat să depui mărturie. La tribunal poţi spune: „Domnule preşedinte, ca şi Creştin ortodox nu vreau să jur, întrucât Evanghelia interzice acest lucru." Astăzi, unii preşedinţi de tribunal acceptă. Dacă te obligă, de nevoie, vei jura; este un rău necesar, pentru ca adevărul să iasă la lumină.

Bineînţeles că şi în cazul acesta este vorba de un păcat, chiar dacă fără voie.

ÎN ARMATĂ, UNIVERSITATE ETC.

Trebuie desfiinţat jurământul din armată şi universitate?

Arhimandritul Epifanie/ Să nădăjduim că odată se va întâmpla şi acest lucru. Acum avem parte pretutindeni de jurăminte, pe care mulţi nu le respectă, ajungând sperjuri. Jurând că îşi respectă obligaţiile uneori dorite, alteori nedorite, cei mai mulţi ajung să le încalce într'o măsură sau alta, datorită lipsei de grijă specifică omului sau distragerii minţii de un aspect sau altul al vieţii. Pentru ce, aşadar, să ne facem sperjuri?[28]

JURĂMÂNTUL LUI HIPPOCRÁT

În privinţa jurământului lui Hippocrát, care este unul din cele mai vechi, sânt valabile cele spuse de sfinţia voastră?

Arhimandritul Epifanie/Hippocrát a fost, printre altele, închinător la idoli şi nu a cunoscut cuvântul Domnului care opreşte jurământul: „Ci fie cuvântul vostru: Da, da; Nu, nu." /Mat. 5:37/ Conţinutul acestui jurământ este foarte bun, măcar de l-ar ţine toţi doctorii – pentru că, pe lângă altele, zice: „Nu voi da femeii ceva care să-i provoace avort." Hippocrát nu permitea lepădarea de prunci, deşi trăia în întunericul idolatriei. Astăzi, în schimb, parlamentarii botezaţi în numele Sfintei Treimi votează legiferarea avortului, iar doctorii „Creştini" le execută. Hippocrát era, aşadar, îndreptăţit să rostească acest jurământ şi să-i invoce pe zeii în care credeau vechii Greci pe vremea aceea, pe Esculap şi pe alţii. Astăzi, doctorul Creştin nu are nevoie să depună vreun jurământ, pentru că legea Domnului îi este suficientă. Dacă o ţine, la ce mai este nevoie de jurământ? Legea lui Hristos (morala Creştină) spune nemăsurat mai multe decât jurământul lui Hippocrát.

---

28 Bineînţeles, Gheronda nu vrea să zică să nu jurăm ca să scăpăm de răspundere.

JURĂMINTE ŞI BLESTEME ZILNICE!

Arhimandritul Epifanie/ Marea problemă nu sânt tribunalele, serviciile ş.a.m.d., pentru că, până la urmă, de câte ori poate ajunge cineva la tribunal în viaţă? Asta, bineînţeles, nu înseamnă că păcatul, dacă-i făcut de puţine ori, nu mai este păcat. Altceva avem în vedere. Dacă acolo la tribunal, mă rog, este nevoie stringentă de aşa ceva, Biserica se poate raporta cu indulgenţă. De temut sânt însă jurămintele zilnice. Cineva se poate jura fără motiv. „Eu," spune, „mă jur din obişnuinţă, de dimineaţa până seara. Să nu am parte de tine, să mor de nu, pe ochii mei!" Ce lucruri sânt astea? „Să n'am parte de tine!" Ce vor să spună? Prostii! Zilnic se întâmplă, mai ales cu femeile. Unele fac chiar câte cincizeci de jurăminte pe zi...

„VAI! EU TE-AM OMORÂT..."

Arhimandritul Epifanie/ Auzi unele persoane că spun, pentru te miri ce, copiilor lor: „Să nu te mai văd! Lovi-te-ar! Pierde-te-aş! Blestematule!..." Şi, dacă copilul păţeşte vreodată ceva, atunci pe mamă o mustră conştiinţa: „Vai! Ce-am spus?!" Mi-aduc aminte de cineva din satul meu, veşnică să fie pomenirea, care i-a spus fiului ei: „Găsi-te-ar glonţul ghinionist!" După întâmplarea nefericită de care a avut parte fiul ei, care a fost ucis, s'a dus să se închine la un loc de pelerinaj, zicând: „Vai, copilaşul meu, eu te-am omorât, când te-am blestemat să treci prin faţa glonţului ucigaş!"

Pentru Creştini, încălcarea unor îndatoriri înseamnă un păcat. Creştinul nu are nevoie de un jurământ ca să-şi respecte datoriile. *(n.ed.grec)*

S'a obrăznicit copilul? Spune-i: „Stai liniştit, că te pedepsesc!" sau dă-i, în cel mai rău caz, o palmă. Nu-l blestema: „Să nu te mai aflu! Să nu scapi! Să nu apuci! Să mori şi să fi lovit!" Ce lucruri sânt acestea? Blestemul este un foarte mare păcat.

BLESTEME UŞURATICE

Gheronda, prinde blestemul care este spus din obişnuinţă?

Arhimandritul Epifanie / Nu știu dacă Dumnezeu nu îngăduie uneori să prindă, pentru ca cel ce blestemă cu uşurătate să conştientizeze, să înţeleagă ce lucru rău este blestemul. E adevărat că în Vechiul Legământ se spune: „Precum păsările zboară şi vrăbiile, aşa blestemul în deşert nu va veni asupra nimănui." /Pil. 26:2/ Aceasta este valabil îndeosebi la persoane care nu ne-au greşit în vreun fel. Însă, nu ştiu, poate că blestemele mamelor prind uneori asupra copiilor, ca încercare, ca să înţeleagă răul pe care-l fac.

SĂ DEZRĂDĂCINĂM ACEST OBICEI

Atunci când mulţi oameni se jură, blestemă în mod mecanic, fără să conştientizeze ce spun, ce se întâmplă?

Arhimandritul Epifanie / Nu putem invoca că fac ceva mecanic şi că, prin urmare, aceasta nu este păcat. Mulţi dintre cei ce rostesc hule, invocă de regulă aceasta: „Nu o spun, părinte, din suflet. Din obişnuinţă o fac!" Să adresăm din obişnuinţă hule către Hristos şi Maica Domnului? Să-i înjurăm din obişnuinţă pe sfinţi? Ce înseamnă asta? S'a obişnuit vreodată cineva să-şi înjure mama, tatăl sau stăpânirea? Dacă ar face aşa ceva, n'ar fi

băgat la închisoare? Dacă cineva s-ar apăra zicând: „Eu obişnuiesc să-l înjur pe preşedintele ţării sau pe primul ministru, însă nu o fac conştient, ci din obişnuinţă," va ajunge negreșit în acel loc din care cerul se vede doar printr'o ferăstruică! Ce importanţă are până la urmă dacă ai făcut-o din obişnuinţă sau la modul mecanic?

De bună seamă, cine o face conştient are un păcat mai mare; pentru aşa ceva nu există scuze. Însă hula, blestemul şi jurământul din obişnuinţă, precum şi orice altceva în sensul acesta nu încetează să fie păcat, şi încă un păcat greu. Ce-i aia „obişnuinţă"?! Obişnuinţa trebuie s'o înlăturăm, s'o dezrădăcinăm. Când o să ajungem în cealaltă viaţă, ce o să-i spunem Domnului? „Ştii, Te-am hulit doar din obişnuinţă"? La acest cuvânt El ne va spune: „Dincolo este iadul, du-te acolo, că o să te obişnuieşti şi cu acela!..."

Le spun la unii: „Muşcă-ţi limba până la sânge, până te doare, şi o să vezi dacă o să mai huleşti sau o să mai înjuri." Careva mi-a spus odată: „Părinte, se întâmplă o treabă ciudată; vreau să strâng un şurub şi nu merge. Mă silesc din toate puterile, şi nici un rezultat. Dacă încep să hulesc, se înşurubează de îndată." Îi spun: „Treaba este simplă, foarte simplu şi uşor de explicat. Diavolul a încălecat pe şurub şi nu-l lasă să se învârtă, ca să te facă să huleşti. În clipa în care ai făcut-o şi-a împlinit scopul, pleacă de pe şurub ca să te încalece pe tine. Ce să mai facă cu şurubul? De aceea se înşurubează de-ndată. Decât să huleşti, de ce nu spui în clipa aceea, făcându-ţi semnul crucii: «Du-te de aici satană! Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!"? O să vezi cum se învârte şurubul!" Auzi vorbă: dacă spun o hulă, se învârte şurubul! Adică hula este uleiul. Pune ulei pe şurub ca să meargă.

DREPTATE DUMNEZEIASCĂ?

Gheronda, la Ioánnina, într'o cafenea, cineva a vorbit împotriva clericilor

din pricina unei icoane ce lăcrima acolo. Careva a replicat: „Dacă crezi că această minune este o şmecherie a preoţilor ca să câştige bani, îţi va arăta Maica Domnului!" „Să-mi arate!," a răspuns clevetitorul cu pricina. După ce a ieşit din cafenea, nici n'a apucat să facă 30-40 de metri, că l-a lovit o maşină şi l-a făcut praf. Este aceasta o dreptate dumnezeiască?

Arhimandritul Epifanie/ Nu putem interpreta anumite întâmplări concrete într'un mod simplist, pentru că devansăm în acest fel judecata lui Dumnezeu. În general, însă, putem spune că dreptatea dumnezeiască lucrează adesea încă de aici, Dumnezeu pedepsindu-l pe necredincios atunci când acesta îşi arată lipsa de credinţă. Există, însă, şi situaţii când Dumnezeu îngăduie să se întâmple ceva. După Sfântul Grigórie din Naziánz, „ale noastre, în mâna lui Dumnezeu sânt" şi „nimic nu se întâmplă fără Dumnezeu." Însă pe unele Dumnezeu le doreşte şi le binecuvântează, iar pe altele nu, dar le îngăduie şi le lasă să se petreacă.

Acum, de unde să ştim când Dumnezeu face într'un fel sau altul? Noi, oamenii, cu mintea noastră neputincioasă, nu putem să discernem fiecare caz în parte. Dreptatea dumnezeiască vine deseori fulgerător şi-l loveşte pe necredincios. Nu se poate tăgădui aceasta, oricât ar vrea unii oameni contemporani să excludă realitatea dreptăţii lui Dumnezeu şi să-L înfăţişeze doar ca dragoste care le îngăduie pe toate, aşa că, prin urmare, nu este nevoie să avem frica Sa. „Fă ce vrei," zic ei, „ajunge să spui: «Îl iubesc pe Dumnezeu»."[29]

Biserica nu este de acord cu această gândire. La fel, nici Scriptura sau Sfinţii Părinţi. Ce se spune în Scriptură despre Irod? Poporul striga, linguşindu-l: „Glas dumnezeiesc şi nu omenesc!" /F.Ap. 12:22/ „Şi

29 Cuvintele Fericitului Augustin „iubeşte şi fă ce vrei" au un cu totul alt înţeles. Plecând de la o iubire adevărată, nu mai poţi să vrei altceva decât binele. Deci iubirea (nu de sine, ci pentru celălalt) trebuie să preceadă actul de a vrea, iar nu invers. *(n.tr.)*

îndată a lovit pre el îngerul Domnului, pentru că nu lui Dumnezeu a dat slava, şi făcându-se mâncat de viermi, a murit." /F.Ap. 12:23/Pe Ananía şi Sapfíra, Duhul Sfânt i-a pedepsit aspru prin Apostolul Petru, căzând morţi dintr'o dată /F.Ap. 5:1-11/. Nu putem tăgădui că dreptatea dumnezeiască poate interveni într'o clipă.

ŞI DRAGOSTE, ŞI DREPTATE

M'au impresionat unele întâmplări din viaţa Domnului, cum ar fi blestemarea smochinului şi înecarea porcilor. Cum se împacă acestea cu imaginea de milostiv a lui Hristos?

Arhimandritul Epifanie/ În minunile săvârşite până atunci, Domnul a făcut doar dovada unei puteri benefice. El este acela „carele au umblat bine-lucrând şi vindecând pre toţi." /F.Ap. 10:38/ Şi-a petrecut viaţa săvârşind binele şi vindecând pe toţi, fără excepţie, şi izbăvindu-i pe cei păcătoşi. Trebuia, însă, să-Şi arate şi puterea Sa pedepsitoare, ca oamenii să ştie preabine că nu este doar Dragoste şi Milă, ci şi Dreptate!

El nu a vrut să facă de la întâia Sa venire dovada puterii pedepsitoare asupra oamenilor. Însuşi a spus: „Nu am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea." /Io. 12:47/ Atunci a venit să mântuiască, însă va veni şi ziua când va judeca lumea.

Întrucât Hristos nu a dorit, aşadar, să-şi arate puterea Sa pedepsitoare asupra oamenilor, a îndreptat-o către animale şi copaci, pentru a arăta ucenicilor şi celorlalţi că este un Stăpân nu doar lucrător de bine, ci şi cu putere pedepsitoare; că nu este doar Dragoste şi Milă, ci şi Dreptate...

CREŞTINII ŞI TRIBUNALUL

„Dragostea îndelung-rabdă, se dăruieşte… nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr.” /I Cor. 13:4,6/

PENTRU NIMIC...

Deseori ne întâlnim cu situaţii în care sânt clevetiţi Creştini sau chiar clerici. Este interzis să se apeleze la tribunale pentru a face dreptate?

Arhimandritul Epifanie / Din păcate, apelăm la tribunale pentru nimica toată. La ţară, pentru jumătate de metru de pământ se face plângere. Uneori, se săvârşesc şi crime. Nu este un motiv serios să alergăm la tribunal pentru că cineva, de pildă, mi-ar fi spus un cuvânt greu. Atunci când cineva cleveteşte un preot punându-i în cârcă anumite imoralităţi, iar el nu ia nici o atitudine, oamenii vor crede că este vinovat. Se vor sminti şi se vor păgubi sufleteşte. În această situaţie, preotul trebuie să ceară dreptate, însă să fie gata în orice clipă să-l ierte din tot sufletul pe clevetitor şi să întrerupă procedura judecătorească, dacă acesta îşi cere iertare.

Dacă cineva este clevetit şi îi lasă lui Dumnezeu răzbunarea, cu credinţa că El „va scoate ca lumina dreptatea sa,” /Ps. 36:6/ reabilitându-l, şi această atitudine este primită. Vă voi istorisi un astfel de caz, pe care îl cunosc personal.

Odată, un duhovnic foarte vestit spovedea o fată. Duhovnicul nu era de acord să stea în gazdă pe timpul studiilor în casa surorii sale, ce era căsătorită. Tatăl fetei s’a dus la părinte şi i-a reproşat: „De ce nu

mi-ai lăsat fata să meargă la ginerele meu, ca să-şi poată face studiile?" „Nu-ţi pot spune. Întreab-o pe ea. Eu nu pot s'o fac, sânt duhovnic." Acesta a întrebat-o pe fată, dar nici ea n'a vrut să-i spună, anunţându-l că se va duce altundeva să studieze: „Mă duc în altă parte, în nici un caz acolo unde vrei tu." Tatăl a exercitat o mare presiune asupra fetei, însă, în ciuda acestui lucru, fata a refuzat să se ducă acolo.

Cumnatul ei, aflând de împotrivirea duhovnicului şi de reacţia fetei, a început să răspândească zvonul că cei doi trăiesc împreună şi că acesta ar fi pricina pentru care nu o lasă să stea la el acasă – căci, odată venită, el ar fi izbăvit-o din ghearele „viciosului popă." Preotul respectiv, care acum se află la veşnicele lăcaşuri, era un om cu multă frică de Dumnezeu. Vorbele bârfitoare despre el au început însă să circule. Întâmplarea avea loc într'un orăşel, ajungând să fie cunoscută tuturor. Învinuirile au ajuns şi la urechile preotului, întrucât mulţi îi spuneau: „Ştii, părinte, se spun acestea despre sfinţia voastră," la care el dădea următorul răspuns: „Dumnezeu va face cunoscut adevărul, eu nu pot să vorbesc. El va vorbi."

A trecut vremea, iar copila a început să dea semne de tulburare psihică şi a dat pe faţă tot adevărul în timpul unei crize mai puternice. A mărturisit că a avut relaţii intime cu cumnatul ei de la vârsta de 13 ani. Ştirea respectivă a făcut înconjurul oraşului. Au dus-o la Athena la psihiatrie, însă şi acolo, în crizele de delir avute, a repetat povestea nu o singură dată, ci de zece ori. După întorsătura pe care au luat-o lucrurile, preotul a spus: „Nu v'am zis că Dumnezeu este Cel ce va vorbi?" Adesea se întâmplă ca Dumnezeu să vorbească într'un chip cutremurător. „A mea este izbândirea *(dreptatea)*, eu voiŭ răsplăti." /Rom. 12:19; Evr. 10:30/ Vrem deseori să ne facem noi dreptate. Dacă însă renunţăm la acest „drept," Dumnezeu „va scoate", după cum am spus, „ca lumina dreptatea noastră."

Aceasta nu înseamnă că de fiecare dată când este vorba de clevetire

sântem siliţi să îngăduim o astfel de situaţie. Cei mai mulţi dintre cei care îi clevetesc pe preoţi, atunci când sânt reclamaţi, încep să tremure de frica urmărilor (desigur, când clericii sânt nevinovaţi) şi ajung să se pocăiască, cerând iertare pentru atitudinea lor. Abia în acest moment preoţii pot cere încetarea acţiunii judecătoreşti, cerând (lucru valabil şi în cazul unui mirean) repararea reputaţiei ştirbite, dacă este vorba de aspecte de moralitate însemnate.

Când cineva nu atacă pe nedrept moralitatea unui preot, ci pur şi simplu îl înjură sau îl jigneşte, numindu-l „popă învechit, egoist şi mândru…," acesta poate să-i răspundă defăimătorului binecuvântându-l așa: „Bine, fiul meu. Dumnezeu să fie cu tine." Sau dacă clericului i se spune: „Fariseule, ipocritule," sau altele asemenea, care nu privesc moralitatea sa, clericul poate răspunde: „Dumnezeu să te mântuiască, fiul meu." Nimic altceva. Nu este nevoie să-l convoci la tribunal „pentru jignirile aduse" etc.

STRĂDANII DE ÎMPĂCARE

Arhimandritul Epifanie/ Să nu mergem la tribunal pentru lucruri de nimic. Nu merită. Putem s'o facem însă de nevoie, atunci când sânt la mijloc chestiuni de importanţă majoră şi când, bineînţeles, se aduce atingere staturii noastre morale. Oricum, să fim pregătiţi să căutăm o cale de conciliere, înţelegere şi împăcare. Când celălalt ne cere iertare, niciodată să nu spunem: „Nu sânt mulţumit cu aceasta, vreau să fie pedepsit!"

SFÂNTUL NECTARIE

Sfântul Nectarie din Eghina, care a fost clevetit în chestiuni de moralitate, de ce n'a apelat la tribunal?

Arhimandritul Epifanie / Situaţia lui este diferită. Unii l-au învinuit pe sfânt de anumite scandaluri cu substrat moral. Procurorul, considerând acuzaţiile la adresa sa ca fiind întemeiate, a declanşat urmărirea lui penală. În urma cercetărilor, însă, nu au ieşit la iveală nimic din cele ce i s'au pus în cârcă. Clevetelile s'au dovedit deşarte, fapt pentru care sfântul a fost reabilitat. Bineînţeles, ar fi putut să declanşeze şi el, în urma acestei campanii murdare, o acţiune juridică împotriva clevetitorilor, să-i reclame pentru defăimare. Nu a făcut-o, mai întâi de toate, pentru că era Sfântul Nectarie. A socotit că este îndeajuns reabilitarea sa. În ce-i priveşte pe clevetitori, i-a cerut lui Dumnezeu să-i miluiască. Dumnezeu, până la urmă, a vorbit cu adevărat în felul Său. Se ştie că anchetatorul care a făcut cercetările era plin de prejudecăţi faţă de sfânt, jignindu-l şi ocărându-l. Mai apoi, acest om s'a îmbolnăvit grav şi trăgea să moară, dar sufletul nu putea să iasă. S'a chinuit aşa mai multe zile la rând. Soţia lui s'a dus şi a făcut rost de o cămaşă a sfântului, a pus-o peste el şi aşa şi-a dat sufletul.

KAZANTZÁKIS[30]

„Pentru că mulţi umblă, pentru cari de multe ori am zis vouă, iar acum şi plângând zic, că sânt vrăjmaşii Crucii lui Hristos.” /Fil. 3:18/

MÂNCARE GUSTOASĂ CU PUŢINĂ… CIANURĂ

Gheronda, Kazantzákis, dincolo de cele rele pe care le zice, are şi unele lucruri bune. De ce îl respingem în întregime, şi nu cântărim ce este vrednic de luat în seamă şi ce nu?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă cineva pregăteşte cu multă pricepere o mâncare excelentă folosind ingrediente scumpe, făcând -o să fie foarte gustoasă, însă la sfârşit pune în ea vreo zece picături de cianură, vă întreb: va mai mânca cineva mâncarea cu pricina? „Da, dar este gustoasă, dar s'au folosit ingrediente de calitate, dar…” Sânt adevărate toate acestea, însă s'a pus în ea şi ceva otravă. Cine va îndrăzni măcar să guste o mâncare ce conţine acid cianhidric, care poate omorî nu doar un om, ci un elefant?

Acest lucru l-a făcut Kazantzákis. Dacă ici-colo are şi câte ceva bun, printre toate acestea este strecurată otravă. De ce să le recomandăm tinerilor noştri să-l citească? Se vor zidi, se vor folosi în felul acesta? Ce să ia de la Kazantzákis, care cu orice prilej introduce în text tot

30 Níkos Kazantzákis (1883-1957), scriitor şi filosof Grec, cunoscut pentru gândirea sa cu influenţe nietzschiene, bergsoniene, marxiste şi buddhiste, precum şi pentru simpatiile sale comuniste. În 1955, Biserica Greciei l-a osândit pentru apariţia cărţii „Ultima ispită a lui Hristos.” *(n.tr.)*

felul de ticăloşii sau lucruri de ruşine? Nu poţi şti la ce pagină îţi spune ceva bun şi la care trânteşte vreo ticăloşie.

Şi până la urmă, de ce să fie atât de necesar să-l citesc pe Kazantzákis? Au dispărut cu totul ceilalţi romancieri? Sau poate că în cazul lui este vorba de ceva ştiinţific, de neînlocuit? Dacă un mare inventator, un om de ştiinţă ar introduce (nu este cazul!) într'o lucrare de specialitate câteva pagini cu un caracter îndoielnic, cineva ar putea spune: „Ce să fac, trebuie s'o citesc, pentru că tratează subiecte de specialitate cu care e nevoie să fiu la curent!" În literatură, însă, acest lucru nu este valabil. De ce să-l citesc atunci pe Kazantzákis? Ca să risc să dau la fiecare pagină de murdăria pe care a presărat-o în interior?

În „Săracul lui Dumnezeu," Kazantzákis spune că cea mai bună predică despre Dumnezeu a găsit-o la migdalul ce înfloreşte. În aceeaşi carte poţi întâlni însă pagini murdare şi jignitoare. Şi, dincolo de toate acestea, el „nu are curăţie, nu este slobod tocmai de acele patimi pe care le scoate la iveală," după cum spune tragedia Grecească.

KAZANTZÁKIS ŞI MARELE VASÍLIE

Gheronda, nu ne-am putea raporta la Kanzatzakis aşa cum a făcut-o Sfântul Vasílie cel Mare faţă de scriitorii antici? Să culegem, adică, din lucrările lui florile şi să ne ferim de spini?

Arhimandritul Epifanie/ Este o deosebire uriaşă. Marele Vasílie nu a îndemnat la studierea scriitorilor antici. Ce a făcut el? A scris lucrarea „Către tineri, despre cuvintele Ellineşti de folos," pentru nepoţii săi care urmau să vină la Athena să studieze filosofia Grecilor antici. El îi îndemna: „Să aveţi băgare de seamă, căci vechii filosofi Ellini au unele lucruri bune, dar şi multe stricate şi greşite. Precum faceţi cu un trandafir

căruia îi tăiaţi floarea, dând la o parte spinii ca să nu vă înţepaţi, aşa să faceţi şi cu (filosofii) cei din vechime, pentru a nu vă răni şi sângera. Culegeţi ce găsiţi bun la cei vechi, având însă grijă să nu fiţi ademeniţi de cele rele."

Una este să spui unui tânăr care merge să studieze filosofia Grecească: „Vezi bine, copilul meu, să nu fi prins de ce este rău şi să te abaţi de la calea cea sănătoasă; culege, aşadar, doar ce este de folos" şi alta este să-i zici: „Copilul meu, te vei folosi mult, foarte mult dacă vei studia filosofia Grecească veche!" Marele Vasílie nu a spus aşa ceva.

Şi nu doar că nu a spus ceva de genul acesta, ci mărturiseşte în scrisoarea către Evstathie al Sevastiei: „Eu mi-am irosit viaţa pentru cele deşarte" (este vorba de strădania depusă în tinereţe pentru studierea filosofiei antice). „Când m'am trezit ca după un somn adânc şi m'am călăuzit după minunata lumină a înţelepciunii Evangheliei, am cerut lui Dumnezeu să-mi scoată în cale pe cineva care să mă povăţuiască spre a cunoaşte dogmele credinţei, învăţătura Creştină. Şi, înainte de toate, mi-am dorit să fac anumite îndreptări chipului meu de viaţă, ce se însemnase de oarecari abateri; firea mi se stricase de la îndelungata legătură cu relele năravuri."

Marele Vasílie nu curvise, nu jurase strâmb, nu înşelase; îi citise, în schimb, pe Grecii antici şi îşi deplângea soarta, considerând-o jalnică. Ce mult se căina pentru că irosise timp preţios studiind filosofia antică! Gândiţi-vă ce putem spune noi, astăzi, despre tinerii noştri? Să-i îndemnăm să citească un autor „Creştin" botezat, precum Kazantzákis, care îl atacă cu vulgaritate pe Domnul? Oare cât se pot vătăma moral de la legătura prin scris cu acest om?[31]

---

31 Au şi cărţile un duh care le însoţeşte, adesea acelaşi care l-a insuflat şi pe autorul lor. Astfel, se poate zice că scrierile bisericeşti sânt însoţite de Sfântul Duh, iar scrierile hulitoare, eretice sau atheiste sânt însoţite de duhuri viclene. În Pateric se aminteşte interdicţia Părinţilor de a ţine la chilie cărţile celor rău-credincioşi, pentru a nu fi vătămaţi de duhul lor. *(n.tr.)*

În trecut, farmaciile nu aveau medicamentele gata preparate, precum astăzi. Dispuneau de un mojar (vas special pentru pisare), în care se prepara leacul dorit. Tot pe atunci, existau pe rafturi şi multe sticluţe pe care scria „otravă.” Asta face şi Marele Vasílie în lucrarea de mai sus. Avertizează, spunând: „Otravă, copiii mei! Fiţi atenţi, există o otravă în filosofia Ellină, nu vă atingeţi de ea. Platon vorbeşte de proprietatea comună asupra femeilor, Aristotel spune că oamenii se împart, prin fire, în robi şi slobozi ş.a.m.d.” (Marele Vasílie nu dezvoltă aceste aspecte, ele sânt precizate aici de mine). Nu asimilaţi aceste lucruri, staţi departe de ele! Cele bune, pe acelea să le primiţi! El atrage atenţia tocmai pentru a nu fi vătămaţi din cele citite, nu le recomandă...
Ce legătură au acestea cu Kazantzákis, cel ce a avut şansa să cunoască Evanghelia, să se nască în Biserica Ortodoxă, să asculte învăţătura Creştină, de care nu doar că s'a lepădat mai apoi, ci a şi împroşcat-o cu noroi?

„FIINŢĂ RELIGIOASĂ”

Arhimandritul Epifanie/ Spun unii: „Kazantzákis este o fiinţă religioasă, pentru că avea frământări duhovniceşti şi căutări.”Şi ce-i cu asta? Unde a ajuns? Ştiţi ce a cerut să-i se scrie pe mormânt? „Nimic nu nădăjduiesc; de nimic nu mă tem, sânt liber.” Dorinţă care, bineînţeles, i s'a şi îndeplinit. Mergeţi la cimitir să vedeţi inscripţiile de pe mormintele oamenilor credincioşi. „Aştept învierea morţilor” sau „Învia-vor morţii şi se vor scula cei din mormânturi” /Isa. 26:19/ sau «Hristos s'a sculat din morţi; începătură celor morţi s'a făcut» /I Cor. 15:20/ şi altele.
Ştiţi care a fost cel din urmă cuvânt al lui Kazantzákis? „Mi-e sete.” Părintele Theoclít Dionisiatul a scris într'un articol foarte bun şi inteligent despre acest lucru: „Să fi gustat oare, înainte ca sufletul să-i

iasă, vâlvătaia chinuitoare a cuptorului de foc, precum bogatul din Evanghelie ce se chinuia în focul acela, dorind să-i răcorească cineva limba?”

DUH DE LAŞITATE SAU DE PUTERE?

Care a fost poziţia oficială a Bisericii când au început să circule cărţile lui Kazantzákis?

Arhimandritul Epifanie/ Biserica, Sfântul Sinod, l-a condamnat printr’un comunicat oficial.

Kazantzákis a fost aforisit?[32]

Arhimandritul Epifanie/ Nu, nu este aforisit. După părerea mea ar trebui să fie aforisit. A fost înmormântat, din păcate, cu mare pompă. Întrucât nu fusese aforisit, trebuia să fie înmormântat bisericeşte, dar simplu. Biserica Cretei, în loc să-i fi trimis la înmormântare un simplu preot care să cânte „Fericiţi cei fără prihană în cale, cari umblă în legea Domnului. Alliluia” şi „Odihneşte, Hristoase, sufletul adormitului robului tău,” a fost reprezentată în chip solemn de însuşi arhiepiscopul de atunci al Cretei. Că a fost convins sau nu de alţii (sus-puşi) să facă ce a făcut, nu mai are nici o însemnătate. „Nu au dat nouă Dumnezeu duhul temerii, ci al puterii.” /II Tim. 1:7/ Din nefericire, la înmormântarea lui a participat însuşi Întâistătătorul Cretei.

ÎNMORMÂNTARE CU POMPĂ

Totuşi, strălucitoarea înmormântare bisericească şi cinstea acordată înde-

32 Aforisanie = excomunicare, scoatere a cuiva din comuniunea euharistică a Bisericii. *(n.red.)*

obşte acestui om constituie o sminteală. Cineva se poate întreba cineva: „Cum de-a îngăduit Dumnezeu toate astea?”

Arhimandritul Epifanie/ Poate c-a fost şi iconomia lui Dumnezeu să fie înmormântat aşa, cu pompă. În Pateric se pomeneşte de un caz similar.

Un anume nevoitor vieţuia lângă o cetate, în care trăia şi un om nedrept, care îi chinuia mult pe cei din jur. Acesta era cămătar, făcea multe nedreptăţi, îi prigonea pe oameni. Când a murit, a fost o zi însorită, iar copiii lui au chemat la înmormântare nu doar preoţii şi mitropolitul locului, ci şi o fanfară de muzicanţi. Pe lângă toate acestea, s’au adunat şi o mulţime de oameni. A fost, aşadar, o ceremonie cu mare fast, cum nu mai văzuse cetatea!

După puţin timp a murit şi un sărac, un om ce s’a chinuit şi a bolit în ultima perioadă din viaţă într’o colibă amărâtă, care era recunoscut însă pentru viaţa sa sfântă. Îşi trăise viaţa în sărăcie şi umilinţă, primind o bucată de pâine cu care trăia, ţintuit fiind la pat. Când a murit, atâta a nins încât s’a aşternut o zăpadă de doi metri; oamenii nu şi-au putut face drum pentru a-l înmormânta. După ce a zăcut patru-cinci zile neîngropat, până la urmă vecinii au izbutit să-şi croiască calea până la el. L-au luat şi l-au dus la cimitir, unde l-au îngropat Creştineşte.

Nevoitorul cu pricina, de care am amintit la început, venind din pustie în cetate să-şi vândă rucodelia (lucrul mâinilor), văzând aşa ceva, s’a indignat. Când s’a întors la locul său de nevoinţă, a spus: „Dumnezeul meu, ce taină mai e şi aceasta? Acel boier nemernic şi ticălos a avut parte de toate bunătăţile nu doar în viaţa sa, dar şi când a murit, învrednicindu-se de-o înmormântare aşa de strălucită, pe când omul acela nenorocit, când a murit, n’au putut nici să-l îngroape la timp, lăsându-l să aştepte patru zile. Din fericire, zăpada din belşug a împiedicat fiarele să ajungă la el, pentru că ar fi sfârşit

mâncat de ele, în locul acela singuratic în care se afla. Doamne, cum sânt judecăţile Tale?”

Iar Dumnezeu i-a descoperit: „Bogatul, pe lângă nedreptăţile şi ticăloşiile lui, făcuse şi ceva fapte bune în această lume. Am vrut, aşadar, să mă «achit», dăruindu-i o înmormântare cu mare fast. Săracul a avut şi el în viaţă câteva neputinţe şi slăbiciuni. Însă, prin chinurile pe care le-a suferit pe pământ şi cele de la moartea sa, a plătit totul. Acum, unul se va bucura de bunătăţi, iar celălalt va avea parte de cele rele. Se repetă întâmplarea cu bogatul şi Lazăr cel sărac din Evanghelie.”

Nu ştiu dacă Kazantzákis a avut şi ceva bun în viaţă, Dumnezeu, oricum, i le-a plătit prin cinstea de care s’a bucurat în timpul vieţii, dar şi prin înmormântarea cu fast de care a avut parte când a plecat din lume. Iar acolo, la Judecată, urmează să audă: „Ai luat cele bune ale tale în viaţa ta” /Lc. 16:25/ şi, pe deasupra, ai mai avut şi o înmormântare pe cinste!

„ULTIMA ISPITĂ”

Ne spun oamenii cu cuget lumesc: pentru ce judecăm filmul „Ultima ispită a lui Hristos” fără să-l fi văzut? Să ajungă mai întâi în Grecia să-l vedem, şi apoi să-l criticăm!

Arhimandritul Epifanie/ Până să ajungă aici, filmul a fost proiectat în străinătate, iar ziarele au scris îndeajuns de el. Nu este vorba, deci, de un secret păzit cu străşnicie sub şapte peceţi, ce urma să ajungă în Grecia în mod confidenţial. Întrucât filmul a fost proiectat în afară, a avut parte de suficiente analize amănunţite din partea criticilor de film şi nu numai, apărute în publicaţiile de acolo, fapt pentru care şi noi ştim acum despre ce e vorba.

CENZURA

Voci autorizate au declarat că cenzura preventivă este interzisă. Unii invocă Constituţia în sprijinul acestui fapt. Ce răspuns le putem da?

Arhimandritul Epifanie/ Nu se poate afirma: „Nu există cenzură în Grecia!" Ia să apară un fim în care este terfelit preşedintele ţării sau primul-ministru, şi atunci să mi se spună dacă se poate vorbi de inexistenţa cenzurii în Grecia!

Însă de ce să aşteptăm cenzura? S'ar juca un film în care este defăimat Mohamed? Ar protesta musulmanii din Grecia şi din toată lumea. Sau s'ar juca, poate, un film care să batjocorească memoria lui Lenin sau Marx? Ar permite tineretul comunist să se joace un aşa film? Aduceţi-vă aminte de filmul „Elena," care nu profera calomnii, regizorul făcând referire doar la nişte documente istorice. Chiar dacă în anumite aspecte se abătuse de la realitate, s'au putut aduce anumite îndreptări din partea celorlalţi, care i-au spus: „Domnule, să începem un dialog pornind de la ce spun ziarele vremii; aici aţi spus nişte neadevăruri, iar pe acelea le-aţi deformat ori contrafăcut." Pentru unii oameni ai epocii respective, scenariul filmului conţinea câteva fapte istorice trăite de ei şi poate că anumite aspecte fuseseră exagerate. Şi, astfel, filmul nu a mai apucat să fie jucat, chiar dacă n'a fost cu totul interzis. Însă s'a pus interdicţie ca el să fie turnat în interiorul Greciei. De ce? Pentru că lupta comuniştilor era pusă într'o lumină proastă!

Atunci când sânt jigniţi anumiţi oameni cu un anumit rol în istorie, pentru care există anumite sensibilităţi în popor, unor astfel de filme nu li se îngăduie să fie proiectate. Când însă se aduc ocări Domnului nostru şi este aruncat în mocirlă, atunci filmul poate rula liber. Dumnezeu să ne miluiască!

Termenul „nómimon" (drept, legal) are caracteristica racului. „Raci" se cheamă acele cuvinte ce pot fi citite la fel şi de la stânga la dreapta,

şi de la dreapta la stânga. Dacă observaţi, cuvântul „nómimon” poate fi citit şi normal, dar şi invers. Este la fel ca în vorba din popor: „Olarul ce face o oală de lut poate lipi toartele unde vrea, pe orice parte.” Altfel spus, transferând acest aspect la nivelul legislaţiei, pot să consider ceva legal sau ilegal după cum dictează anumite interese de sus. Să lase, aşadar, oamenii aceştia „îndreptăţirile întru păcate.” /Ps. 140:4/

DACĂ ERA DEFĂIMAT UNUL DINTRE CEI SUS-PUŞI?

Arhimandritul Epifanie/ Aş vrea să ştiu: dacă, în loc să fi fost defăimată prin filmul acesta Persoana Fiului lui Dumnezeu, a Domnului nostru Iisus Hristos, era persoana preşedintelui ţării, a primului-ministru sau a altora de pe eşichierul politic, ar mai fi primit filmul aprobare să fie proiectat liber? Mai putea fi rulat un astfel de film în Grecia dacă cei de mai sus erau prezentaţi ca nişte spărgători de bănci, dedându-se la orgii în grup sau ocupându-se cu contrabanda de droguri? Cu mulţi ani în urmă, un ziar de mic tiraj a publicat două scrisori olografe, cu conţinut erotic, ce aparţineau preşedintelui de atunci. Numărul respectiv a fost confiscat şi nu a mai fost distribuit, însă, după legislaţia în vigoare, chestiunea trebuia lămurită în justiţie. Însa judecata nu a mai avut loc niciodată. S’au temut ca nu cumva imaginea celui aflat la vârful statului să fie şifonată şi mai mult! Nu a avut loc judecarea cazului, nici nu s’a dat permisiune pentru ca o astfel de informaţie să fie vehiculată în mass-media. Singura măsură ce s’a aplicat cu promptitudine a fost confiscarea tirajului. Cele două scrisori nu erau plastografiate, deci nu era vorba de o calomniere. Nu erau prezentate basme, lucruri fără conţinut real, ci scrisori de dragoste scrise olograf de autorul lor.

Care va să zică, unui ziar i se poate interzice circulaţia atunci când publică lucruri adevărate, dar incomode, despre persoane sus-puse! Cu acest prilej, cenzura acţionează – pe temei că Constituţia nu îngăduie astfel de lucruri. Însă atunci când se rostesc hule, lucruri neadevărate şi de-a dreptul monstruoase despre Iisus Hristos, Domnul şi Dumnezeul nostru, atunci circulaţia lor este îngăduită, pe seama lor fiind turnate şi proiectate filme, fără nici piedică. De data aceasta, cenzura nu mai există!

Păstrând, aşadar, proporţiile, am putea şi noi să cerem şi să invocăm în mod similar libertatea scrisului, pentru ceva care este real şi nu ficţiune. Să ne închipuim că un romancier şi-ar putea pierde cu totul simţul realităţii şi s'ar apuca să adune şi să scrie tot felul de idioţenii şi mizerii despre clasa noastră politică, iar apoi ar pretinde că e vorba doar de un roman şi că, până la urmă, este dreptul lui să scrie ce doreşte, conferit de Constituţia care garantează libertatea scrisului şi a creaţiei literare; mai apoi, s'ar intenţiona să se facă şi un film după cartea lui. Vă întreb: va putea circula vreodată o astfel de carte? S'ar putea difuza în Grecia un astfel de film, care i-ar prezenta pe conducătorii noştri politici drept o bandă de contrabandişti, implicaţi în tot felul de reţele mafiote? Cu siguranţă, nu!

Şi atunci cum ne îngăduim să-L înfăţişăm pe Domnul nostru ca părtaş la nişte situaţii îndoielnice, îndrăgostindu-se de Maria Magdalina sau ticluind, apoi, cum să se despartă de ea… Căci, până la urmă, spun unii: „Las' că ştim noi, vreţi să ziceţi că nu s'a căsătorit cu ea şi-a avut copii şi nepoţi?"

Apoi ne este înfăţişată Maria Magdalina, care a fost o femeie sfântă (nicăieri nu se zice în Evanghelie că ar fi fost prostituată), precum una ce gândeşte şi face astfel de păcate. Însă orice s'ar scrie despre Maria Magdalina, ea rămâne o femeie sfântă, chiar dacă Mântuitorul a scos din ea şapte draci. Hristos este Domnul nostru, este capul credinţei

şi al Bisericii noastre, este a doua Persoană a Sfintei Treimi, Preasfânt şi Neprihănit. Chiar şi pe El îndrăznesc să-L arunce în mocirlă, să-L târască prin noroiul patimilor omeneşti! Şi, în aceste condiţii, se invocă într'un chip cât se poate de ipocrit faptul că cenzura nu este permisă. Iar toate acestea se întâmplă numai fiindcă Domnul, nu-i aşa?, e prea insignifiant faţă de cei cu adevărat importanţi pentru noi, adică oamenii politici. Înjuraţi-L pe Hristos, n'are nimic a face!
Să luăm aminte, fraţii mei! Ferească Dumnezeu să nu se abată vreo urgie de sus asupra neamului nostru.

ISPITELE DOMNULUI

Dar Hristos n'a fost ispitit? **Arhimandritul Epifanie/** Domnul n'a fost ispitit lăuntric de rele. Diavolul l-a ispitit neştiind că este Fiul Lui Dumnezeu, cea de a doua Persoană a Sfintei Treimi. Văzând diavolul minunile pe care le făcea, a crezut că Iisus este vreun mare proroc, vreun trimis al lui Dumnezeu. S'a dus să-L ispitească, spunând-şi în sine: „Parcă poţi şti? Pe atâţia i-am împins în păcat, s'ar putea să reuşesc şi cu Acesta. L-am împins pe Davíd, pe Solomon, i-am împins pe atâţia şi atâţia. S'ar putea să izbutesc ceva şi cu El!"
Diavolul s'a dus să-L ispitească neştiind cu Cine are de a face, însă toate aceste ispite a avut un caracter exterior. Domnul n'a suferit nici o clătinare lăuntrică. Mai mult decât atât, El nu a avut ispitele trupeşti pe care le avem noi oamenii. Când cineva încearcă să-L înfăţişeze altfel decât este cu adevărat, nu înseamnă aceasta o campanie limpede de defăimare, de ultimă speţă?
Tot ce se spune despre Domnul în acest film controversat sânt cleveteli. Domnul nu a săvârşit niciodată acele lucruri hulitoare cu care unii îl împroşcă. El a luat firea omenească, dar a fost fără de păcat.

Firea omenească pe care şi-a asumat-o Hristos a fost cea de dinaintea căderii lui Adam. El nu a făcut păcate şi nu a avut nici înclinaţia spre păcat care ne este proprie nouă, tuturor fiilor lui Adam.

Trupul Domnului a fost pătimitor şi muritor la modul simplu. Însă foamea, setea şi oboseala la care s'a făcut părtaş Domnul (lucruri ce ţin de firea omenească şi care sânt în sine nepăcătoase) nu au atras după ele păcatul. Iar ele au fost de bună-voie. Domnul a însetat, a flămânzit şi a obosit cu voia Sa. Nu a avut nici o patimă păcătoasă. Noi, dimpotrivă, flămânzim şi însetăm vrând-nevrând. Mai mult decât atât, Domnul nu a avut închipuire.[33] Pentru noi, oamenii, închipuirea este urmarea căderii din Rai. Domnul nu a avut nici gânduri ruşinoase, iubitoare de plăcere sau dorinţe. Vor, aşadar, unii să-i atribuie Domnului lucruri de neconceput!

ÎNCHIPUIRE SUB IMBOLD SATANIC

Arhimandritul Epifanie/ Unde au găsit aceşti domni ispitele trupeşti din filmul „Ultima ispită," viziunea erotică şi toate hulele ce se mai scriu despre Domnul nostru? Cine le-a născocit, dacă nu închipuirea sub imbold satanic a lui Ka-

33 În termeni duhovniceşti, închipuirea sau fantezia are un caracter negativ, fiind vorba de o lucrare a minţii indusă şi supusă înrâuririi demonice. Îndeobşte, cel supus acestei lucrări iese din planul realităţii duhovniceşti, fiind aruncat într'un spaţiu al închipuirii, având ca rezultat principal exacerbarea sinelui. Lumea din afara Bisericii pune foarte mare accent pe ideea de fantezie, asociindu-o cu inspiraţia, inventivitatea, improvizaţia etc. Însă aceste capacităţi sau calităţi omeneşti, ce ţin de creativitate şi sânt, până la urmă, un dar de Sus, nu trebuie confundate cu înţelesul negativ pe care Biserica îl dă fanteziei/imaginaţiei. Din perspectiva credinţei, opusul fanteziei este trezvia, adică starea neîncetată de veghe duhovnicească şi de păzire înaintea curselor vrăjmaşe, premiză a unei strânse şi vii relaţii cu Dumnezeu. Dincolo de toate acestea, în lumea medicală se recunoaşte faptul că, în ceea ce priveşte tulburările psihice, fantezia joacă un rol important la deviaţiile celor consideraţi anormali, fiind confundată cel mai adesea cu realitatea. *(n.tr.)*

zantzákis şi Scorsese? În ce carte bisericească din vechime, chiar şi a scriitorilor athei sau potrivnici Creştinismului, au citit ei cele puse pe seama Domnului nostru? Prieteni şi duşmani au mărturisit că El „păcat nu au făcut, nici s'au aflat vicleşug în gura lui." /I Pet. 2:22/ Iar când a spus: „Cine dintre voi mă vădeşte de păcat?," /Io. 8:46/ nici un Fariseu, nici un cărturar nu a îndrăznit să-I spună: „Eşti un păcătos, pentru că ai făcut cutare sau cutare!" Douăzeci de veacuri dau mărturie neîntreruptă despre deplina nepăcătoşenie a Domnului nostru. Iar unii vor astăzi să-L prăvălească pe Domnul nostru în noroi!

Nu pot îngădui ca Domnul meu să fie defăimat în felul acesta. Şi unde se întâmplă asta? Nu într'o ţară idolatră, nu într'una musulmană, ci chiar în Grecia! În Grecia Creştină şi ortodoxă, ţara eroilor şi mucenicilor pentru credinţă – aici, unde fiecare bucăţică de pământ a fost udată cu sânge, atât în trecut, dar mai ales în răstimpul jugului Turcesc. Mulţi noi-mucenici care au mărturisit din dragoste faţă de Domnul sânt din Grecia. Acest pământ sfinţit, spălat cu sânge, vor acum să ni-l întineze, proiectând aceste filme ticăloase despre Domnul nostru!

VOI ÎL ÎNJURAŢI,
IAR NOI ÎL VOM LĂUDA!

Gheronda, ce am putea face ca să nu fie proiectat filmul acesta hulitor?

Arhimandritul Epifanie/ Partea rea, punctul vulnerabil, dar şi măreţia Bisericii noastre ortodoxe constă în faptul că nu punem atâta accent pe organizare. Dacă eram organizaţi, era foarte simplu ca filmul să nu fie proiectat nici 10 minute. Attikà are o populaţie de câteva milioane, oare printre ei nu se găsesc 5000 de oameni credincioşi, dăruiţi Domnului? Bineînţeles

că se pot strânge mult mai mulţi. Trebuiau să meargă, aşadar, 300-400 de credincioşi în fiecare sală de cinema, să-şi plătească biletul, să intre înăuntru, să se aşeze pe scaune. În momentul când filmul ar fi început, să fi cântat cu glas puternic: „Apărătoare Doamnă," „Hristos a înviat din morţi," în aşa fel încât sala să se cutremure de cântări bisericeşti. Ar mai putea rula filmul în aceste condiţii? „Am plătit, d-le, am intrat legal. Voi îl înjuraţi pe Hristos, iar noi îi aducem laude, nu este oare dreptul nostru? Luaţi-ne şi duceţi-ne la secţie. Dacă atitudinea noastră reprezintă o încălcare a legii, atunci sântem gata să plătim pentru ea." Vă daţi seama ce ar însemna 300-400 de credincioşi în fiecare sală! Iar faptul să se repete în fiecare zi. Ar mai putea rula acest film? Nu este nevoie să apelăm nici la violenţă, nici la spargeri sau la altfel de distrugeri. *(Gheronda face referire la anumite întâmplări petrecute în acea perioadă în cinematografele din Athena).* De bună seamă, la un moment dat mai greşeşte câte unul, atunci când este foarte revoltat şi nu mai izbuteşte să-şi păstreze controlul, însă în aceste condiţii are circumstanţe atenuante. Când cineva îţi înjură trivial mama sau tatăl, îţi pierzi fără să vrei calmul şi îl iei la palme. Acei Creştini şi-au pierdut şi ei controlul în timpul protestelor. Recunosc că sânt circumstanţe atenuante, dar eu nu încuviinţez violenţa.

Domnul nu ne-a recomandat nicăieri violenţa. Să protestăm, da – violenţă, nu. Şi atunci când Petru s'a repezit să-l apere apelând la violenţă, Domnul i-a spus: „Bagă sabia ta în teacă." /Io. 18:11/ - a dezaprobat, aşadar, violenţa. E adevărat că în altă situaţie Domnul a luat biciul, însă era îndreptăţit să facă aşa ceva. Templul îi aparţinea, ca Fiu al lui Dumnezeu, şi trebuia să-l curăţească.

VOM FI OSÂNDIŢI!

La manifestaţiile împotriva filmului „Ultima ispită..." au mers puţini

oameni. De ce? Pe mulţi îi auzim că spun: „Lasă, dacă nu mă duc eu, se vor duce alţii…”

Arhimandritul Epifanie/ Repet, sântem dezorganizaţi şi ne cam ferim să ne asumăm nişte responsabilităţi mai generale. „Eu nu mă duc, lasă că se duce altul,” „Eu am de gătit,” „Trebuie să pregătesc copilul că are engleză după-amiaza” ş.a.m.d. În timp ce alţii, oameni din lume, pentru a-şi apăra o anumită ideologie, partidul, grupul, jertfesc tot ce au; le pun la bătaie pe toate, joacă totul pe o singură carte. Aceştia nu iau în calcul nici timp, nici serviciu, nici treabă, nici obligaţii familiale, nimic altceva. Noi, Creştinii, însă ce facem? Nu arătăm nici măcar atâta bunăvoinţă ca ei pentru a apăra nu o ideologie, pentru că nu credem în ideologii, ci numai în „cel unul adevărat Dumnezeu, şi (în cel) pre carele ai trimis, Iisus Hristos” /Io. 17:3/, ci pentru a apăra Legea lui Dumnezeu, cele sfinte ale credinţei noastre.

Desigur că Dumnezeu n’are nevoie ca noi să-l „apărăm.” Nimic din toate aceste împotriviri nu-i ştirbesc din măreţie. Oricâţi nebuni s’ar găsi să scuipe Soarele, scuipatul se va întoarce tot în faţa lor. Soarele nu se întunecă prin acest gest. Noi, însă, ce reacţie avem? Îngăduim ca Domnul nostru să fie insultat? Câţi sântem dispuşi să-l „apărăm”? Socotim că este de la sine înţeles să ne apărăm mama, tatăl, prietenul sau cineva care ne-a făcut bine dacă sânt înjuraţi, însă stăm nepăsători când este terfelit Domnul. Aceasta este spre osânda noastră: „Că mai mare judecată vom lua.” /Iac. 3:1/

MĂRTURIA CREDINŢEI

Noi aşteptăm să vedem ce va face Biserica (forurile conducătoare ale ei), nu este aşa?

Arhimandritul Epifanie/ Biserica a osândit filmul. Asta nu înseamnă că Biserica, în totalitatea ei, nu are

dreptul constituţional să reacţioneze. Sântem cu toţii cetăţeni Greci. Să protesteze fiecare dintre noi. Cu alte prilejuri, o ceată de manifestanţi ridică în aer centrul Athenei. De ce n'am face-o şi noi, protestând în limitele legii? Nu spun să spargem şi să incendiem, nu! Însă de ce să nu dăm o mărturie de credinţa noastră, în limitele legii?

Dar luptând împotriva acestui film nu se poate ca, în acelaşi timp, să-i facem şi reclamă?

Arhimandritul Epifanie/ Este un rău necesar. Nu-i un argument pentru a tăcea şi a evita protestele. Aplicând această logică, atunci până şi condamnarea filmului de către Sinod a fost un fel de reclamă. Pentru că mulţi necredincioşi au spus: „Haideţi să vedem filmul pe care l-a condamnat Sinodul!" Ar trebui ca Biserica să stea cu mâinile încrucişate? Să nu se împotrivească la un film care jigneşte şi cleveteşte în chip anume Capul credinţei noastre?

POZIŢIA CONDUCĂTORILOR

Nu este revoltător că marea parte a parlamentarilor din toate partidele n'au protestat faţă de jignirea grosolană a credinţei poporului pe care îl reprezintă?

Arhimandritul Epifanie/ Doar revoltător? Constituţia ţării noastre statuează că religia dominantă este „Biserica ortodoxă de răsărit" şi, în acelaşi timp, recunoaşte că Domnul Iisus Hristos, al doilea Ipostas al Sfintei Treimi, este Capul Bisericii.

Protestul nostru ar fi acesta: ce faceţi, domnilor conducători botezaţi în numele Sfintei Treimi, atunci când Iisus Hristos, căruia i-aţi jurat credinţă, este ocărât grosolan într'acest fel? Care este reacţia voastră? Aceasta ne este nemulţumirea. Bineînţeles că Domnul, dacă vrea, ar

putea să-i spulbere pe toţi dintr'o suflare. El însă îndură şi îndelung-rabdă, şi va răbda până la sfârşitul veacurilor. Însă conducătorii noştri ce fac pentru a-i pune la punct pe cei ce pălmuiesc faţa Domnului? Ar trebui măcar să-i oprească spunând: „Domnilor, dacă nu vă este îngăduit să terfeliţi persoana preşedintelui ţării sau a primului-ministru, cu atât mai puţin nu vi se îngăduie când este vorba de Hristos! Vă vom ţine de mână şi vă vom împiedica să-L pălmuiţi!"
Discutăm, de bună seamă, pe baza reglementărilor valabile astăzi. Mâine se poate nu numai schimba Constituţia, ci să declare chiar o prigoană împotriva Bisericii. Şi atunci nu numai că nu vom putea lucra sau propovădui, ci vom căuta subsoluri, catacombe, peşteri ca să ne închinăm şi să aducem laudă Domnului. Ferească Dumnezeu!
Noi plecăm de la ce este în vigoare în clipa de faţă – iar în prezent constituţia are înscrisă pe frontispiciul ei credinţa în Sfânta Treime.

MÂNIA LUI DUMNEZEU

Arhimandritul Epifanie/ În multe biserici se cântă în timpul chinonicului „La râurile Vavilónului, acolo am şezut şi am plâns." /Ps. 136/ Acesta este un psalm pe care îl cântau Israiliţii când au fost duşi în robia Babiloniană. Dumnezeu i-a părăsit pentru fărădelegile lor şi au fost biruiţi de babilonieni, care i-au dus în ţara lor. Şi acolo se spune: „Acolo au întrebat pre noi, cei ce ne-au robit" (adică ne-au rugat, ne-au cerut aceia care ne-au înrobit) „cântaţi nouă din cântările Siónului" (cântaţi-ne ceva din cântecele, din psalmii pe care i-aţi cântat în Ierusalim). Şi au răspuns înrobiţii Israiliţi: „Cum vom cânta cântarea Domnului în pământ strein?"
Acestea sânt legate de Ierusalim, acolo unde era Biserica Domnului, acolo unde era slăvit Dumnezeul cel adevărat. Cum să cântăm

într'o ţară idolatră psalmii Domnului? „La râurile Vavilónului, acolo am şezut şi am plâns, când ne-am adus aminte de Sión" – este locul de unde au plecat ca robi în surghiun. „În sălcii, în mijlocul lui am spânzurat organele noastre." Nu am putut cânta „cântarea Domnului în pământ strein."

Nu ştiu, poate ne-a rezervat Dumnezeu şi nouă o pedeapsă, o mânie dumnezeiască, pentru sutele de mii de vrăjmăşii, pentru educaţia atheistă a copiilor, pentru iubirea de bani, pentru plăcerile vinovate şi atâtea altele... Acum, pe lângă toate acestea, mai avem de a face şi cu defăimarea Domnului. Mă tem mult că va veni, poate, mânia dumnezeiască asupra noastră şi vom avea parte de ceva asemănător robiei babiloniene. Dumnezeu să nu ne dea aşa ceva niciodată! Să plece urechea la rugăciunile sfinţilor care vieţuiesc şi acum în Grecia, ei mai sânt şi astăzi prin peşteri şi prin crăpăturile pământului. Aşa cum odinioară Dumnezeu a spus că nu va pierde Sodoma şi Gomorra dacă va găsi zece credincioşi /Fac. 18/, nădăjduiesc eu că mai există astăzi zece oameni credincioşi în Grecia care să oprească mânia cea pedepsitoare a lui Dumnezeu. Să ne izbăvim de soarta poporului Israil, pentru a nu ajunge să spunem şi noi: „La râurile Vavilónului, acolo am şezut şi am plâns."

CREŞTINISM ŞI ELLINISM. SINTEZE ELLINO-CREŞTINE

Gheronda, un patriot şi un profund cunoscător al istoriei Greceşti, era îndurerat pentru alienarea morală şi duhovnicească a poporului nostru. Era foarte neliniştit şi se ruga zilnic pentru neamul nostru, fără să se ferească să-şi arate cu fapta dragostea de ţară, atunci când situaţia i-o cerea.
Patriotismul său nu l-a împiedicat însă să vadă acea râvnă „nu întru cunoștință" a susţinătorilor teoriei sintezei Ellino-Creştine.
Gheronda îmbrăţişa din tot sufletul tradiţia Ellino-Creştină autentică şi vie a poporului nostru, însă înfiera încercarea de a înfăţişa duhul Ellin şi cel Creştin ca doi factori egali în putere, ce s'au completat reciproc şi din care s'ar fi născut, chipurile, civilizaţia Ellino-Creştină.
Cuvintele Gherondei ce urmează au scopul tocmai de a dărâma iluzia că, prin definiţie, fiind Ellini, ca urmare a originii noastre, sântem superiori celorlalte popoare ortodoxe (a se vedea şi Arhimandrit Epifanie Theodoropulos în „Despre sintezele Ellino-Creştine," *Articole – studii – scrisori*, Athena, 1986).

NEAM CREŞTIN

Gheronda, la ce se referă Domnul când spune: „Pentru aceea zic vouă că se va lua dela voi împărăţia lui Dumnezeu şi se va da neamului care va face rodurile ei." /Mat. 21:43/

Arhimandritul Epifanie/ Este vorba de întregul Creştinilor ortodocşi. Pentru că, după cum spune Scriptura, „în tot neamul, cela ce se teme de el şi lucrează dreptate, priimit este la dânsul.” /F.Ap. 10:35/ Aşadar, noul neam la care se referă Domnul este lumea Creştină ortodoxă, indiferent de neam, limbă, culoare ş.a.m.d... Acesta este poporul lui Dumnezeu, sfântul şi noul Israil – toţi oamenii care vor crede în Hristos, Îl vor primi ca Fiu al lui Dumnezeu şi se vor face mădulare ale Bisericii Sale. Domnul nu are în vedere la modul absolut neamul Grecesc. Să nu uităm că cei dintâi Creştini n'au fost Greci, ci Evrei. Apostolii au fost Evrei, şi prin ei s'a răspândit Creştinismul. Să fi fost de neam Grecesc toţi Părinţii? Dimpotrivă, Sfântul Ioán Damaschin a fost Sirian, Sfântul Antonie, întemeietorul monahismului, a fost Egiptean şi atâţia alţii au fost de alt neam. Acestea de ce nu le vedem?

Şi eu sânt Grec, şi-mi iubesc ţara – însă în chip nemincinos. Să nu determinăm un nou rasism în sânul Bisericii, zicând: „Noi, Grecii, sântem mai buni decât voi, Slavii, Francezii, Chinezii...” Înaintea Domnului, toţi sântem egali. În loc să facem aprecieri laudative la adresa noastră înşine, să căutăm a fi vrednici de marea răspundere pe care o avem faţă de Părinţii noştri. Să nu ne asemănăm Iudeilor care nu au făcut faptele lui Avraám, ci se lăudau doar că sânt fiii lui. Haideţi să nu ne uităm doar la ce ne interesează pe noi, Grecii!

ALŢII ÎŞI PLĂTESC CREŞTINISMUL CU SÂNGE

Arhimandritul Epifanie/ În ţările din spatele Cortinei de Fier,[34] Creştinismul costă; costă foarte mult!

34 Cuvinte rostite înainte de căderea regimurilor comuniste din Europa de Est. *(n.ed.gr.)*

Costă poziţii sociale, demnităţi, cariere profesionale şi multe altele. Înseamnă puşcărie, exil şi chiar moarte. Ar fi, aşadar, foarte egoist din partea noastră, a celor ce trăim un Creştinism plin de confort, să spunem că sântem superiori altora. Este ca şi cum le-am spune: „Voi, chiar dacă pătimiţi chinuri pentru dragostea lui Hristos şi pentru credinţa voastră, sânteţi mai prejos decât noi, cei pe care nu ne costă nimic să fim Creştini." Aceia îşi plătesc Creştinismul cu sânge!

Cândva, Dumnezeu va face să înceteze prigonirile din ţările aflate în spatele Cortinei de Fier, deschizând şi pentru ele porţile libertăţii. Atunci vom vedea că Biserica lui Hristos s'a îmbogăţit cu o ceată de noi mărturisitori din ţările respective. Dacă am avut 11 milioane de mucenici în primele trei veacuri ale Creştinismului, nu ştiu câte milioane de mucenici vor consemna istoricii bisericeşti ai viitorului în ţările conduse de fiare atheiste şi stăpânite de dictaturi atât de cumplite!

Să nu ne umflăm în pene cu discursuri grandomane! Este o realitate faptul că Ellinismul s'a pus la dispoziţia răspândirii Evangheliei. Nimeni nu tăgăduieşte faptul că Părinţii au formulat dogmele credinţei în limba Greacă. Însă aceasta, după cum am spus, ne împovărează cu datorii, nu ne dă temeiuri de laudă şi egoism etnic. Dacă Slavii sau Arabii trebuie să cunoască Evanghelia, care a fost tradusă în limba lor proprie, cu atât mai mult sântem datori noi, pentru faptul că a fost scrisă în limba noastră![35]

Aşadar să nu ne lăsăm cuprinşi de şovinism, să nu ne mănânce cariul Filetismului![36] Mai ales pe noi, Grecii moderni, care trăim Creştinismul ca pe ceva de mic preţ, faţă de alţi fraţi Creştini ai noştri.

---

35 Greaca nouă *(dimotikì)*, limba vorbită curent în Grecia, diferă simţitor de greaca veche, cea în care au fost scrise cărţile Noului Testament şi scrierile Sfinţilor Părinţi Răsăriteni. Din această pricină, nu toţi Grecii înţeleg Evanghelia. *(n.red.)*

36 Filetismul reprezintă o erezie ce constă în iubirea exagerată a propriului neam în detrimentul celorlalte, plecând de la ideea unei superiorităţi rasiale sau unei chemări speciale din partea lui Dumnezeu; se încalcă astfel principiile Creştine de iubire şi

CE SPUNE MARELE VASÍLIE?

Gheronda, Părinţii laudă educaţia Ellină.

Arhimandritul Epifanie/ Sfântului Vasílie cel Mare a scris un text, „Pentru tineri," pe care mulţi l-au înţeles greşit. Lucrarea Marelui Vasílie, principial vorbind, nu este o cuvântare, ci o scrisoare, ea fiind numită greşit cuvânt pentru a întări în felul acesta aşa-zisa admiraţie a sfântului pentru Grecii vechi. Vasílie cel Mare separă în această scrisoare partea bună din educaţia Grecească antică, de cea rea, vătămătoare. Şi spune: „După cum atunci când mergeţi să tăiaţi trandafirul..." – încearcă să prevină, nu îi îndeamnă pe Creştini să-i studieze pe cei vechi! Recomandă celor ce îi studiază să aibă grijă să nu se rănească.

Acesta este duhul celor spuse de Marele Vasílie (vezi şi scrisoarea către Evstathie al Sevastiei, în capitolul despre Kazantzákis).

DE CE NU EGIPTENII?

Arhimandritul Epifanie/ Sfântul Grigórie Cuvântătorul-de-Dumnezeu are un cuvânt pentru Creştinii veniţi din Egipt. Ştiţi cât de admirativ vorbeşte despre Egipteni?

Dacă noi socotim scrisoarea Marelui Vasílie „Către tineri" un argument puternic de susţinere a ideii sintezei Ellino-Creştine, făcând din el un stindard fluturat tuturor, atunci Egiptenii, având ca punct de plecare cuvintele elogioase la adresa lor ale Sfântului Grigórie Theologul, ar trebui să fluture nu un steag, ci o sută, şi să strige: „Sântem mai presus decât Grecii!"

---

cinstire a celorlalţi, indiferent de origine sau condiţie socială. Biserica a condamnat Filetismul printr'un sinod de la Constantinopol, în 1872, care viza autocefalia de sine declarată a Sinodului Bulgar. *(n.tr.)*

Să nu ne înşelăm, Sfinţii Părinţi nu fac deosebiri între popoare când e vorba de aceeaşi credinţă. „Unde se află spiţa cea aleasă a credinţei, nu mai este barbar, Grec, străin sau orăşean, ci toţi au aceeaşi superioritate.” /Sf. Ioan Gură-de-Aur, EPE 166, 364/ Deosebirea, în cazul acesta, o face evlavia, credinţa ortodoxă, virtutea. Acestea sânt criteriile, nu originea.

SĂ NU AMESTECĂM LUCRURILE

Gheoronda, cred că sânteţi puţin exagerat. Este mai limpede decât lumina Soarelui că Creştinismul s'a folosit de Ellinism. Nu putem tăgădui că a împrumutat elemente ce ţin de formă şi că, într'un anumit fel, se poate vorbi de o „îmbrăcăminte” preluată de la el. Aceasta o susţin oameni renumiţi de ştiinţă.

Arhimandritul Epifanie/ Însă chiar dacă ar fi preluat această „îmbrăcăminte,” ce însemnătate poate avea pentru noi? Gândeşte-te la următorul lucru: eu am mii de lire din aur, iar tu ai un recipient frumos pe care mi-l dai pentru a duce lirele cu pricina la o bancă. Vei putea ridica pretenţii în urma acestui fapt, pentru că tu ai adus recipientul, iar eu lirele? Vom avea acelaşi statut în faţa băncii respective?

De bună seamă ca nu.

Arhimandritul Epifanie/ Ei, tocmai aceasta pretinzi, dacă susţii că unul (Ellinismul) a adus îmbrăcămintea, iar celălalt (Creştinismul) a adus esenţa.

De la educaţia Ellină să luăm ce este bun – dar, bineînţeles, nu ca s'o unim cu Creştinismul şi să facem un amestec, o sinteză Ellino-Creştină, după cum spun unii. Acest lucru este inacceptabil, după

Sfinţii Părinţi. Ne putem folosi într'o oarecare măsură de literatura Ellină, însă numai pentru viaţa prezentă, pentru cultivarea noastră, ca exerciţiu al cunoaşterii şi al minţii – nu pentru viaţa viitoare. Ellinismul şi filosofia sa nu au nimic de oferit pentru viaţa veşnică. Ne ajunge Evanghelia.

Gheronda, vreţi să spuneţi că din întâmplare Creştinismul s'a răspândit cu ajutorul limbii Greceşti?

Arhimandritul Epifanie/ În rânduiala lui Dumnezeu nimic nu este întâmplător, fiecare lucru are rostul şi înţelesul lui. De aici însă până la a susţine: „Ce bine că am existat noi, Ellinii, şi limba noastră, că altfel ce ar fi făcut Dumnezeu," distanţa este mare. Să nu ne lăsăm copleşiţi de tot felul de impulsuri şovine. Faptul că limba Grecească s'a extins prin campaniile militare ale lui Alexandru cel Mare până la capetele lumii a ajutat la înţelegerea mesajului Evangheliei. Dacă Dumnezeu ar fi vrut să iconomisească în alt fel lucrarea Sa, nimeni nu ar fi putut să-L împiedice. La Dumnezeu nimic nu este cu neputinţă. Putea să exprime vestea mântuirii şi în cea mai săracă limbă, dacă ar fi vrut!

LIMBA GRECEASCĂ ŞI TEXTELE DE CULT

„Engleza şi Franceza copiilor voştri poate să mai aştepte. Greaca[37] are prioritate!"[38]

„Peste puţin timp vor introduce ortografia fonetică. Pasul următor va fi alfabetul Latin. Drept pentru care, aşa cum s'a spus şi la Zalongo, se va împlini acea vorbă: «Aveţi izvoraşe, desişuri, munţi şi dealuri».[39] Cu acest prilej se va putea vorbi de «Finis Graecia»!"

O MARE RĂSPUNDERE

Arhimandritul Epifanie/ Faptul că Evanghelia este scrisă în limba Greacă ne dă răspunderi sporite. Toţi cercetătorii eminenţi din străinătate care vor să se ocupe de Noul Testament învaţă Greaca veche. Nu există nici un specialist de marcă în Noul Testament, fie că este German, Francez, Englez, American sau oricare altul, care să nu fi învăţat bine limba Greacă. Dacă celelalte popoare cinstesc limba Evangheliei, cu cât mai mult noi trebuie să păstrăm limba Greacă.

37 Este interesant de notat că Bill Gates, întemeietorul companiei Microsoft, s'a gândit la un moment dat că ar fi bine dacă programatorii angajaţi ar învăţa Greaca veche pentru a-şi antrena facultăţile mentale şi a fi mai apţi de munca pe care o desfăşoară în domeniul informatic. Această idee a venit în urma unor cercetări care au constatat că limbile arhaice, în speţă Greaca veche, prin structura lor lingvistică mai complexă şi mai logică, influenţează pozitiv procesele de gândire. *(n.tr.)*
38 Citatele care nu au altă trimitere provin din textele sau cuvintele Părintelui Epifanie. *(n.red.grec)*
39 Este o expresie specifică limbii Greceşti care desemnează un eşec hotărâtor în urmărirea unui scop sau în atingerea unui obiectiv (altfel spus, „mulţumiţi-vă cu atât"). *(n.tr.)*

UNA ŞI UNITARĂ

Gheronda, un renumit bizantinolog străin, Krumbacher, susţine ca greaca veche şi cea nouă sânt două limbi diferite. Aduce în sprijinul acestei concluzii mai multe exemple, printre care faptul că Grecul din vechime spunea: „ Ἐνέγκατε μοι ἐἰς οἶ ὕδωρ, ἄρτον καὶ οἶνον,*" iar cel de astăzi zice „Φέρτε μου στο σπίτι νερό, ψωμί και κρασί."[40] Ce aveţi de spus despre asta?*

Arhimandritul Epifanie/ Exemplul pare impresionant, la prima vedere. Este vorba însă de o afirmaţie fără un temei solid,asemenea unei construcţii ridicate pe nisip. Fericitul Vernardákis, un foarte eminent Ellinist şi profesor universitar, o demontează „piatră cu piatră." El ia cuvintele unul câte unul şi dovedeşte unitatea limbii noastre.

Acest *φέρτε* / *férte* (a aduce), de pildă, pe care îl folosim astăzi, este întâlnit chiar şi la Homer.

Cuvântul *ψωμί* / *psomí* (pâine) este şi acesta un cuvânt foarte vechi. Este mai vechiul *ψωμίον* / *psomíon*, de la care provine şi verbul *ψωμίζω* / *psomízo*. Aduceţi-vă aminte şi de Apostolul Pavel, care spune: „ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου."[41] Şi în Evanghelie, la Cina cea de Taină, Domnul a dat „ψωμίον."[42] Greaca veche nu este, aşadar, o altă limbă, întrucât acest cuvânt se întâlneşte în Noul Testament.

În loc de cuvântul *άρτος* / *ártos*, poporul nostru spune astăzi *ψωμί* / *psomí*, însă spune şi *ártos*. Spune *αρτοκλασία* / *artoklasía* (litie), *άγιος άρτος* / *ághios ártos* (pâine sfinţită), *αρτοφόριο* / *artofório* (paner pentru anaforă), *αρτοποιείο* / *artopiío* (brutărie), *αρτοποιός* / *artopiós* (brutar). Le avem aşadar şi astăzi în limba noastră.

Poporul foloseşte deseori şi astăzi cuvântul *οίνος* / *ínos* (vin), spune

---

40 Cele două propoziţii sânt în Greacă veche, respectiv nouă, şi înseamnă acelaşi lucru: „Aduceţi-mi acasă: apă, pâine şi vin." *(n.tr.)*
41 „Şi de aş împărţi toată averea mea…" (I Cor. 13:3) *(n.tr.)*
42 „Pâine" (Io. 13:27) *(n.tr.)*

οινολόγος / *inológos* (specialist în vinuri), *οινοπνεύμα* / *inopnévma* (alcool), *οινοποσία* / *inoposía* (consum exagerat de alcool), *οινοπνευματώδης* / *inopnevmatódis* (spirtos) ş.a.m.d.

Chiar şi cuvântul *κρασί* / *krasí* nu este altceva decât - *κεράννυμι* / *kéránimi*, *κεράσω* / *keráso* la viitor (a amesteca, a dilua vinul) – vin curat, termen pe care îl aveam în trecut, adică vin nemăsluit. El înseamnă şi *κεραμένο* / *kerameno*, adică vin ce are apă în el.

În ce priveşte ΄υδωρ / *ídor* (apă), cei vechi spuneau şi *νερό* / *neró*, aşa cum cei moderni mai folosesc în diverse situaţii *ídor*. *Neró* era folosit de cei vechi ca adjectiv. *Nearon΄ídor* însemna apă proaspătă. Noi am renunţat la *ídor* şi am păstrat adjectivul *nearó*, care a devenit *neró*. Nu este altceva decât anticul *nearón ídor*, adică apă proaspătă de izvor. Însă şi Grecul modern foloseşte cuvântul *ídor*. Spunem *ιδραυλικός* / *idravlikós* (instalator), *ιδροφόρα* / *idrofóra* (cisternă), *ύδρευση* / *ídrev-si* (aducţiune) şi multe alte cuvinte care au ca principal element de compunere cuvântul *ídor*.

„Aşadar, D-le Krumbacher," spune Vernardákis, „unde vezi tu că ar fi diferite cele două limbi?" Limba poporului Grecesc este una şi unitară. Nu există două limbi, ci simplu două forme, două tipuri ale uneia şi aceleiaşi limbi. Există în limba Greacă o minunată varietate de forme şi de tipuri. De-a lungul vremii s'au succedat tipuri mai simple ori mai dificile.

Întrucât limba noastră unitară are o mare bogăţie, să încercăm pe cât posibil să ne sporim nivelul de educaţie, nu să coborâm ştacheta limbii!

Când mergem la ţară, unde sânt oameni analfabeţi, vom simplifica şi noi limbajul, vorbindu-le pe limba lor, ca să ne înţeleagă. Însă să ajungem să considerăm acest idiom (limba străzii, a celor simpli) un model de urmat şi să-i silim pe oamenii cultivaţi să vorbească această „făcătură" este iraţional.

NU DESFIINŢARE, CI CUCERIRE

Arhimandritul Epifanie/ Dintre bunurile pământeşti – cele ale lumii acesteia, – educaţia (erudiţia, cultura) este una dintre cele înalte. Aşa cum spune şi Sfântul Grigórie al Nazianzului, orice om simţitor va recunoaşte că educaţia şi cultura sânt unele dintre cele mai înalte şi mai mari bunuri din viaţa aceasta.

Nu vom aplica strategia „Te doare dintele, scoate-l. Te doare capul, taie-l." Dacă pe tablă stă scrisă o problemă, și punem mâna pe o cretă, o vom rezolva; dacă luăm un burete, o vom şterge. Deci să nu ne grăbim să ştergem problema, ci s'o rezolvăm. Iar rezolvarea se face cu creta, nu cu buretele. Limba noastră trebuie cucerită cu străduinţe, nu desfiinţată.

Noi, cei mai în vârstă, din provincie, locuiam în case de o singură familie. Iarna, când ploua, curgea apă din acoperiş din pricina ţiglelor stricate. De multe ori, era nevoie să punem în patru-cinci locuri din casă găleţi în care să se scurgă apa. Iar când soarele ieşea puţin, ce făceam? Nu dărâmam casa. Trebuie dărâmată casa dacă acoperişul e spart? Aduceam, pur şi simplu, un meşter care să înlocuiască ţiglele.

PROPRIUL NOSTRU TEZAUR

Arhimandritul Epifanie/ Tocmai acea bogăţie moştenită de la părinţi este ceea ce ne conferă o particularitate în mijlocul celorlalte popoare. Ea reprezintă comoara noastră, alcătuită în principal din două tezaure: e vorba, pe de o parte, de scrierile Greceşti din antichitate, care au importanţă pentru ome-

nire ca valori de sine stătătoare (desigur, nu în comparaţie cu Creştinismul), iar pe de altă parte de credinţa noastră ortodoxă. Acestea două lucruri sânt cele care ne deosebesc de celelalte popoare.

Pe ele, cele ce sânt adevărata noastră moştenire, zestrea noastră, le aruncăm, ca să zicem aşa, la coşul de gunoi? Nu vom începe apoi să alergăm într'o cursă nebună în spatele altor popoare, pentru a ne însuşi „valorile" promovate de ele? Nu spun să nu luăm ce este bun de la ceilalţi, valorile care au fost câştigate cu străduinţă şi creativitate. De ce însă trebuie, ca popor, să lepădăm moştenirea noastră părintească, din care am avea de dat şi celorlalte popoare? Mă refer aici la literatura Grecească din vechime, ca mod de formare şi cultură lumească, dar mai ales la Ortodoxie – lucru neasemuit mai însemnat decât orice altceva, – ca ethos şi credinţă, ca fel de viaţă şi credinţă.

În loc să ne îngrijim cât se poate mai mult de acestea, dăruindu-le şi celorlalte popoare, noi vrem să le ştergem din amintirea noastră, tăindu-ne astfel singuri rădăcinile. Iar rezultatul va fi pierderea noastră într'un amestec de popoare, ce se doreşte a fi făcut prin intermediul uriaşului malaxor politic şi economic pe care unii l-au pus în funcţiune în lume. Neamul nostru şi-ar păstra diferenţele specifice, dacă am trăi şi le-am oferi şi celorlalţi aceste valori despre care am vorbit. Ce am putea da altfel lumii?

„FINIS GRAECIA!"[43]

Gheronda, se aude tot mai des argumentul că, din pricina greutăţii limbii Greceşti, şcolarii trebuie să dăruiască mult timp şi silinţă pentru deprinderea ei, timp în care ar fi putut învăţa Engleza sau alte cunoştinţe mai de folos pentru viaţa de zi cu zi.

43 „Sfârşitu-s'a Grecia!" (lat.) *(n.red.)*

Arhimandritul Epifanie/ Dacă respingem sau desfiinţăm limba Grecească, tăiem orice legătură cu trecutul nostru. Ne îndepărtăm de rădăcinile noastre! După câteva zeci de ani, ne vom înfăţişa ca un popor de nomazi care a devenit stat şi a dobândit fiinţă naţională în anul de graţie 1976! Istoria a trei mii de ani de Ellinism clasic şi bizantin, Creştin, va fi ştearsă dintr'o dată. Închipuieşte-ţi societatea noastră peste 20 sau 30 de ani, când copiii de astăzi vor fi clasa conducătoare. Nu vor putea să citească nici Papadiamántis,[44] nici Paparigópulos.[45] Toată literatura scrisă până astăzi va fi bună de aruncat.

Ei şi, până la urmă, ce mare năpastă naţională ar fi asta? Ce să mai zicem de ce s'a întâmplat în Asia Mică?[46] O, este puţin. Sau poate cu Ciprul?[47] Tot puţin, în comparaţie cu ce ne aşteaptă. După două-trei generaţii, vom fi cu totul rupţi de trecutul nostru; trecutul nostru va fi un dulap închis ermetic, pe care nimeni nu va putea să-l deschidă şi să se apropie de el; literatura a trei mii de ani va fi inaccesibilă. Acest lucru va fi neînchipuit mai rău!

Ne-au luat Asia Mică. Bineînţeles, a însemnat o tragedie naţională. Ellinismul, slavă Domnului!, a rămas; aş spune că a făcut fapte mari în 1940-41.[48] A fost ocupată o parte a Ciprului. Ne doare profund acest lucru. Ne copleşeşte nedreptatea. Ellinismul însă tot nu s'a pierdut.

---

44 Aléxandros Papadiamántis (1851-1911), important scriitor Grec; a fost supranumit de unii „kosmokaloghéros" (călugăr în lume). Scrierile sale au o adâncă înrâurire Creştină. *(n.red.)*

45 Konstantínos Paparrigópulos (1815-1891), istoric socotit întemeietorul istoriografiei Greceşti moderne. *(n.red.)*

46 Referire la schimbul silit de populaţii din 1923 dintre Grecia şi Turcia, în urma căruia aproape 1.500.000 de Greci din Asia Mică, Anatolia şi Thrakia Răsăriteană au fost expulzaţi. *(n.red.)*

47 Referire la invazia armatei Turceşti asupra Ciprului din 1974, în urma căreia a fost ocupată peste o treime din suprafaţa insulei. *(n.red.)*

48 Rezistenţa în faţa agresiunii fasciste Italiene. *(n.tr.)*

Dar el tinde să se piardă prin cele pe care le facem acum. În acest malaxor numit Uniunea Europeană, în acest amestec de popoare, peste puţin timp ne vor asimila cu totul. Peste puţin, vor dori ortografie fonetică.[49] Iar pasul următor va fi introducerea alfa-betului Latin. Drept care, după cum s'a spus şi la Zalongo, se vor împlini acele cuvinte: „Aveţi izvoraşe, dealuri, munţi, deluşoare," lucru ce nu va însemna altceva decât: *Finis Graecia*!

„BRUTĂRIA LUI HOGEA"

Gheronda, întrucât canoanele iambice[50] sânt anevoioase şi nu sânt înţelese de lume, de ce Biserica le păstrează şi nu ţine doar proza?

Arhimandritul Epifanie/ Biserica nu se poate schimba ca brutăria lui Hogea sau ca morile de vânt, sucindu-se de fiecare dată după cum bate vântul! Ea este datoare să păstreze ca pe lumina ochilor nepreţuitele comori primite prin slujbele sale. Nu trebuie să renunţe la ele, vânzând lucruri sfinte. Astăzi desfiinţăm canoanele iambice pentru că nu le înţelegem. Mâine, canoanele în proză. Poimâine vom arunca şi laudele, întrucât

---

49 Adică să se scrie cum se aude. *(n.tr.)*
50 Imnele Bisericii prezente îndeosebi în cărţile de slujbă au o metrică specială, tocmai pentru a se potrivi textul cu glasul cântării. Orice text alcătuit de imnografi este gândit într'un anume glas bisericesc (melodie), pentru a nuanţa mai bine conţinutul cu pricina, dar şi întrucât în Antichitate se instituise obiceiul ca cuvântul rostit să fie declamat în aşa fel încât atragă atenţia divinităţii şi a auditoriului, ştiut fiind faptul că muzica are un rol deosebit la unitatea şi înălţarea în duh a ascultătorilor. Canoanele iambice sânt acele canoane scrise în metru iambic, fiind mai greu de înţeles – sau chiar deloc – decât altele pentru Grecul modern, neiniţiat serios în limba Greacă veche. În limba Română, canoanele au fost traduse fără să se respecte modul iambic sau alt tip de metrică poetică, ceea ce nu implică vreo dificultate de înţelegere anume. Problema care apare este că ele nu se „potrivesc" cu glasurile bisericeşti pe care ar trebui cântate, psaltul Român fiind solicitat permanent în timpul cântării să adapteze textul la cântare dacă nu există note. Acest fenomen nu se întâlneşte în limba Greacă, unde textul te ajută, te poartă la execuţia cântării. *(n.tr.)*

peste puţini ani, cu limba ce se învaţă astăzi în şcoală nu se vor putea înţelege nici măcar laudele, care-s strofele cele mai simple.

Cu această logică, aşadar, vom desfiinţa şi celelalte slujbe ale Bisericii. Şi atunci ce vom pune în loc? În loc să spunem: „Capetele *(τάς κεφαλάς / tás kefalás)* noastre, Domnului (τῷ Κυρίῳ / to Kirío*)* să le plecăm," vom spune: „Înclinaţi-vă frunţile *(τις κούτρες* / tis kútres*)* şefului *(αφένδη* / afendi*)*."[51] Cum va mai suna cultul, dacă îl vom scrie în limba populară?

ACESTEA NU POT FI SCHIMBATE

Arhimandritul Epifanie/ Unii au tradus Noul Testament într'o limbă cu totul modernă. Au folosit, bineînţeles, accentul unic. Acolo s'a tradus „λάβετε φάγετε" („Luaţi, mâncaţi...") cu „πάρτε φάτε" („Apucaţi, hrăniţi-vă..."). Iertaţi-mă, dar în felul acesta cuvintele Domnului sânt vulgarizate cu totul şi îşi pierd sfinţenia. E ca şi cum am da spre mâncare cotlete de porc sau plăcinte cu brânză. Aceste cuvinte vor rămâne precum le-au scris Evangheliştii, ele nu pot fi schimbate.

Nu vom traduce graiul slujbelor în această limbă pocită pe care o auzim promovată de aşa-zisele mijloace de informare în masă. El va ajunge să nu mai aibă nici o nobleţe sau frumuseţe. Textele acestea sânt clasice şi nu pot fi redate altfel, nu pot fi traduse. Iar traducerile ce au loc sânt nespus mai prejos de frumuseţea originalului. Însă, decât să nu înţeleagă careva, ce să facem?... Dacă cineva nu are privilegiul să se bucure de original, întrucât nu cunoaşte Greaca veche, măcar să-l ajutăm să înţeleagă textul. Ar putea să-şi facă o idee cu ajutorul

51 În greaca nouă, în cazul de faţă, este vorba practic de alţi termeni, cei moderni având un pronunţat caracter lumesc. *(n.tr.)*

traducerii. Însă textele acestea vechi din slujbe trebuie să rămână aşa cum sânt, întrucât, o repet, sânt clasice. Nu putem introduce în cult limba pe care o vorbim.

CÂT DE SĂRACE!

Arhimandritul Epifanie/ Cineva a pus în circulaţie o carte cu traducerea în neogreacă a multor cântări bisericeşti. Este vorba, bineînţeles, de o traducere poetică, în metrica imnelor, pentru a fi cântate în Biserică. Persoana cu pricina a avut impresia că a izbutit cine ştie ce. Citind însa textele în paralel, veţi avea sentimentul că aveţi în faţă pe de-o parte o podoabă nepreţuită, făcută din diamante şi pietre foarte scumpe (textul vechi), iar pe de altă parte doar o tinichea (textul nou). Aceasta este diferenţa dintre cele două texte imnografice!

Gândiţi-vă, însă, că acest binecuvântat care a tradus cântările nu le-a alcătuit de unul singur. El doar le-a tradus. A avut, adică, în faţa sa înţelesurile înalte conţinute de ele, întrucât noi, de unii singuri, nu sântem în stare să ajungem la înălţimile la care au urcat scriitorii de cântări. Nu avem această capacitate. Ei au fost geniali dar, mai ales, sfinţi! Traducătorul contemporan nu a făcut, aşadar, ceva început de el şi care să-i aparţină; a făcut doar ceva despre care am putea spune: „Ei, sărac a fost omul, sărace sânt şi textele ce ni le-a lăsat.” A avut înaintea lui măreţele texte ale vechilor imnografi – şi dacă aţi vedea cum le-a redat!... Cât de sărace sânt!...

PRETEXTE

Este mai bine, aşadar, să mergem în Biserică şi să nu înţelegem ce spune preotul şi psaltul?

Arhimandritul Epifanie/ Astea-s pretexte. Se găsesc destule lucrări hermeneutice de valoare pe care credinciosul interesat le poate avea şi citi acasă. Se găsesc cărţi care vorbesc într'un chip frumos şi simplu despre Taine ca Dumnezeiasca Împărtăşanie, Botezul ş.a.m.d. Pierdem atâtea ore holbându-ne la televizor sau răsfoind periodice şi ziare! Haideţi să dăruim nu mult, ci o oră în fiecare săptămână, de pildă Sâmbătă seara, pentru a citi măcar cărţile care tâlcuiesc textele mai anevoioase ale Bisericii noastre, sau chiar şi Apostolul şi Evanghelia. Ziua următoare, când vom merge în biserică, vom înţelege multe din cele pe care le ascultăm. Se găsesc, pe de altă parte, şi preoţi care ţin predici în care explică Liturghia şi Sfintele Taine.

Prin urmare, putem să ne completăm lipsurile cu ajutorul unor lucrări sau cărţi de tip hermeneutic. Aceia care doresc îşi pot însuşi cele despre Biserică. Trebuie doar puţin interes şi o anumită consecvenţă în viaţa Creştină ce o ducem. De aceea putem vedea oameni cu puţină carte care înţeleg foarte mult din ceea ce se săvârşeşte în timpul slujbelor, bucurându-se pur şi simplu de slujbele Bisericii; însă cei mai mulţi nu sânt interesaţi de aşa ceva.

BISERICA NU ESTE TEATRU

Arhimandritul Epifanie/ Mulţi fac greşeala de căpătâi de a socoti Biserica un element ce ţine de civilizaţie, asemenea teatrului, cinematografului, participării la un eveniment de societate. E ca şi cum ne-am duce să vizionăm un anumit spectacol. Oamenii de felul acesta, orice le-ar spune cineva sau oricâte cărţi lămuritoare le-ar sta le îndemână, nu ajung să-şi schimbe mentalitatea greşită.

Îi auzi pe unii spunând: „Mergem la Acáthist." La Liturghie nu

merg, în schimb, la Acáthist se duc, pentru că îi impresionează „Apărătoarei Doamne," catavasiile „Deschide-voiŭ gura mea" sau altceva. Bun şi sfânt este Acáthistul, însă nici o slujbă a Bisericii nu se poate asemăna Tainei Sfintei Euharistii. Duminică nu iau parte la ea, în schimb se duc la Acáthist ca să audă troparul Cassianei; numără chiar şi timpul rămas până ce vor veni pasajele preferate... Apar şi felicitările... În fine, să pricepem bine cu toţii, episcopi şi preoţi, cântăreţi şi simpli credincioşi, Biserica nu este teatru!

SCHIMBĂRI ÎN TROPARE

Se poate zice că anumite tropare precum „Mântuieşte, Doamne, norodul tău" sau „Apărătoarei Doamne"[52] au o semnificaţie metaforică, adică referitoare la luptele duhovniceşti?

Arhimandritul Epifanie/ Nu. Acestea au fost scrise la vremea lor din anumite raţiuni pricinuite de evenimente istorice concrete. Biserica are alte tropare care vorbesc de nevoinţele şi războaiele duhovniceşti. De pildă: „Stadionul virtuților s'a deschis. Cei ce voiţi să vă nevoiţi intraţi, încingându-vă cu nevoinţa cea bună a postului." Coif va fi virtutea milosteniei. Rugăciunea ne va fi pavăză, „iar în loc de sabie, postul carele taie toată viclenia dela inimă." Biserica are, aşadar, alte tropare în care vorbeşte despre luptele duhovniceşti.

Tropare precum „Mântuieşte, Doamne, norodul tău," „Apărătoarei Doamne" şi altele au fost făcute însă din anumite raţiuni istorice. Biserica îi cerea lui Dumnezeu să păzească poporul şi turma Sa, pe credincioşi, de necontenitele atacuri ale barbarilor sau aducea mulţumire pentru izbăvirea lor din primejdii.

52 În original, troparul „Τῇ ὑπερμάχῳ" (tradus la noi uzual ca „Apărătoare Doamnă") sună astfel: „Nebiruitei între voievozi, cele de biruinţă, ca izbăvindu-se

„ÎMPĂRAŢILOR" SAU „BINECREDINCIOŞILOR CREŞTINI"?

Poate că psaltul ar trebui să cânte „biruinţă binecredincioşilor Creştini," în loc de „împăraţi,"[53] *pentru a nu-i provoca pe cei din biserică?*

Arhimandritul Epifanie/ Mulţi cred, oricum, că împăratul are doar un statut ereditar. Nu. În Grecia antică am avut conducători numiţi împăraţi, ce erau numiţi în urma unor alegeri. Împărat nu înseamnă, aşadar, în mod absolut conducător ereditar. Conducătorul se poate numi împărat chiar dacă este ales.

Bineînţeles că înţelesul curent al cuvântului „împărat" înseamnă conducător ereditar. Însă, în general, nu înseamnă acest lucru. Homer spune şi el undeva: „Οὐ καλόν πολυκοιρανίη."[54] *Κοιρανία* / *kirania* înseamnă cârmuire, stăpânire. Înţelesul ar fi că nu este un lucru bun poliarhia.[55] Şi în epoca lui Homer exista cuvântul *βασιλεύς* / *vasilévs* (împărat) cu înţelesul de conducător – fie ereditar, fie ales.

Prin urmare, dacă credinciosul va spune „biruinţă binecinstitorilor împăraţi," el îi va avea în vedere pe cei ce conduc ţara. Dacă va spune „binecredincioşilor Creştini," nu va fi prăpăd. Însă să fim atenţi, să nu facem din troparele Bisericii „brutăria lui Hogea." De bună seamă, troparul cu pricina dă posibilitatea de a se spune „biruinţă binecredincioşilor Creştini" în loc de „împăraţi" şi „asupra celui

---

din pierzanii, mulţămită aduce ţie cetatea ta, de-Dumnezeu-Născătoare. Ci ca ceea ce puterea ai nebiruită, din toată primejdia pre noi slobozeşte, ca să strigăm ţie: Bucură-te, Mireasă nenuntită!" *(n.red.)*

53 Este vorba de troparul Sfintei Cruci, care în original sună astfel: „Mântuieşte, Doamne, norodul tău şi binecuvântă moştenirea ta. Biruinţă binecinstitorilor împăraţi asupra varvarilor dăruieşte, şi cu a ta Cruce păzeşte obştea ta." *(n.red.)*

54 „Nu-i bună stăpânirea asupra celorlalţi." *(n.red.)*

55 Formă de guvernământ în care conducerea statului este exercitată concomitent de mai multe persoane. *(n.tr.)*

potrivnic" în loc de „asupra varvarilor." În alte cazuri, însă, ce vom face? De pildă, la Psalmul 20 (ce se citeşte la începutul Utreniei): „Doamne, întru puterea ta se va veseli împăratul." Vom face schimbări şi aici? Psalmul aparţine Vechiului Testament, este parte integrantă a Scripturii, fiind insuflat de sus; el nu se poate schimba. La fel şi în: „Ai făcut pre noi (ai) Dumnezeului nostru împăraţi şi preoţi." /Apoc. 5:10/ Vom face schimbări şi aici? Vom spune: „ne-ai făcut preşedinţi"?

Da, însă de obicei acestea trec nebăgate în seamă.

Arhimandritul Epifanie/ Unde există dispoziţia cea bună, toate trec nebăgate în seamă. Unde există dispoziţie rea, se caută pretexte pentru a face gălăgie şi a striga... Iar „împărăţiei cerurilor" cum îi vom spune? Veţi găsi foarte puţine tropare în care să nu se pomenească împărăţia cerurilor. O vom preface, poate, în „preşedinţia cerurilor"?

Dacă cineva se tulbură că aude „împărăţia cerurilor," lasă să se tulbure! Să nu ajungem în situaţia de a spune *προεδρόπιτα* / *proedrópita* în loc de *βασιλόπιτα* / *vasilópita*![56]

„PENTRU CEI CE SE OSTENESC"

La cine se referă Biserica când se roagă „pentru cei ce se ostenesc" (καμνόντων / kamnónton)?[57]

Arhimandritul Epifanie/ Verbul *κάμνω* / kámno, de unde vine şi *κάματος* / *kámatos* (istoveală), înseam-

56 În Greceşte, un joc de cuvinte: *vasilópita* este o pâine mare, parte a unui obicei popular în Grecia; ea se taie în ziua Sfântului Vasilie cel Mare şi se împarte tuturor membrilor familiei sau unei comunităţi. *Vasilópita*, „pâinea Sf. Vasilie," se poate traduce şi „pâine împărătească" (în greacă, *vasiliós/basileós*=împărat). *Proedrópita* („pâine prezidenţială") n'ar putea avea decât un sens hilar şi lipsit de noimă. *(n.tr.)*
57 Rugăciune din cadrul Ecteniei Mari. *(n.red.)*

nă a mă osteni, a trudi, a suferi. Spunem *απέκαμα* / *apékama* („m'am ostenit"), ἀποκάμνω / *apokámno* („nu pot, nu mai îndur altceva"). *Kámno* a dus şi la *κοπιάζω* / *kopiázo* („mult mă obosesc"). „Pentru cei ce se ostenesc," aşadar, în-seamnă că mă rog pentru oamenii care suferă – însă nu din pricina unor boli grave, întrucât mai înainte s'a spus „pentru cei bolnavi" *(νοσούντων* / *nosúnton)*. În acea vreme existau oameni cu meserii foarte grele: metalurgişti, lucrători la carieră ş.a.m.d. Pentru aceştia se roagă, aşadar, Biserica – pentru oamenii ce se ostenesc peste măsură.

CUNOAŞTEREA TEXTELOR LITURGICE

Arhimandritul Epifanie/ De asemenea, ne rugăm, după cum ştiţi, „pentru bună-întocmire (εὐκρασία / *evkrasía*=buna-amestecare) a văzduhurilor (ἀέρων / *aéron*=a curenţilor de aer), îmbelşugare a roadelor pământului şi vremi paşnice." Aducem rugăciune Domnului, îi cerem să ne dea vreme frumoasă, fără furtuni care să dărâme casele, pentru ca pământul să poată dea roadă îmbelşugată şi să avem parte de vremuri paşnice, fără război.

Unii preoţi nu aşază virgula acolo unde trebuie, ci spun: „Pentru bună-întocmire, a văzduhurilor îmbelşugare, a roadelor pământului..." – deşi este: „Pentru bună-întocmire a văzduhurilor, îmbelşugare a roadelor pământului şi vremuri paşnice." Cândva, cu mulţi ani înainte, a avut loc un pelerinaj al unei asociaţii religioase la Panteli. Era vreme frumoasă, iar preotul pe care îl luaseră cu ei nu ştia multă carte, fiind însă, printre altele, un om evlavios. A slujit Liturghia acolo, pe munte, într'un paraclis şi a rostit cu un glas frumos şi melodios: „Pentru bună-întocmire, a văzduhurilor îmbelşugare, a roadelor pământului..." Şi, cu adevărat, după un ceas sau două, s'a stârnit un vânt înfricoşător,

fapt care l-a făcut pe unul dintre participanţi să-i spună preşedintelui asociaţiei respective, care era şi un renumit predicator laic din epocă: „Se pare că Domnul a ascultat la literă rugăciunea părintelui venit cu noi, trimiţându-ne «îmbelşugarea văzduhurilor», care nu peste mult ne vor lua cu adevărat pe sus!”Bine că măcar preotul acela era unul evlavios. Astăzi, astfel de greşeli nu se îndreptăţesc. Toţi credincioşii şi mai ales clericii sânt datori să stăpânească textele liturgice.

SISTEMELE SOCIALE ŞI CREŞTINISMUL

„Oricâte sisteme s'ar încerca, dacă inima omului nu se schimbă, răul va găsi modalităţi să acţioneze. Când oamenii se vor naşte din nou în Hristos, vor găsi ei înşişi acele sisteme sociale mai drepte."

CAPITALISM, COMUNISM ŞI CREŞTINISM

Gheronda, se zice că regimul comunist ar fi unul din duşmanii Creştinismului. Legat de aceasta, mi-a venit în minte următorul gând: Dar capitalismul este prietenul nostru?

Arhimandritul Epifanie/ Nu. Capitalismul este şi el duşmanul Creştinismului. Departe de mine să mă fac apărătorul capitalismului, care şi acesta este atheu, întrucât are banul ca Dumnezeu şi banca ca biserică, după cum spunea Giovanni Papini. Dumnezeu nu se regăseşte, din păcate, în nici unul din sistemele politice, economice şi sociale. Peste tot întâlneşti exploatare, peste tot scandaluri şi abuz de putere! Chiar dacă toţi se dau în vânt, chipurile, pentru a sluji săracului popor! Câte crime au avut loc pentru „interesele poporului," pentru principii precum democraţia şi libertatea!

Amândouă sânt, aşadar, duşmane ale Creştinismului. Amândouă sânt sisteme atheiste şi de neîmpăcat cu Creştinismul.

Există însă între capitalism şi comunism o diferenţă aparte. Capitalismul vrăjmăşeşte şi el Biserica, o războieşte, o subminează sau, în cel mai bun caz, o foloseşte în interesul său. Aduceţi-vă aminte lozinca

ipocrită a dictaturii: „Ellada, Grecilor Creştini!" El nu pune însă lacăt pe poarta Bisericii. Comunismul, în schimb, aşează lacăt pe poarta Bisericii, închide şi dărâmă biserici – spre deosebire de capitalism, care nu face aşa ceva. Ştiţi vreo ţară capitalistă în care să nu fie bisericile deschise? Nu există. El duşmăneşte Creştinismul şi Biserica, însă lasă poarta deschisă. Putem să intrăm, să ne rugăm şi să cerem harul lui Dumnezeu prin Taine. Aceasta este singura deosebire între cele două. În ce priveşte celelalte aspecte, amândouă rămân nişte sisteme antihristice şi atheiste. Când vorbim de ţări capitaliste, înţelegem ţări care au democraţie. Se poate întâmpla să fie şi regimuri necomuniste, de dreapta, care să prigonească Biserica când este dictatură. Însă acestea sânt cazuri singulare. Oficial Biserica nu este prigonită, adică nu are loc o prigoană oficială instituţionalizată împotriva Bisericii.

Mi-a spus cineva de stânga, care era însă credincios: „Da, ăsta-i adevărul, în privinţa aceasta capitaliştii sânt mai deştepţi decât comuniştii. Dintr'un motiv sau altul, este o realitate că ei nu pun lacăt pe biserici. Le lasă libere, în timp ce ceilalţi le închid."

Accentuez, totuşi, că amândouă regimurile sânt duşmane faţă de Creştinism, atheiste şi antihristice. Pe de-o parte, comunismul consideră omul drept un mecanism care produce unelte, iar pe de alta capitalismul îndumnezeieşte banii, iar omul nu este altceva decât o unitate de producţie şi consum. În esenţă, se pleacă de la acelaşi fundament. Bine a spus cineva că cele două, comunismul şi capitalismul, sânt de fapt aceeaşi fiară cu două capete şi că, indiferent de care vei fi înghiţit, în acelaşi stomac vei ajunge!

PROBLEMA ESTE ÎN ALTĂ PARTE

Gheronda, mulţi dintre întemeietorii diferitelor sisteme sociale susţin că,

dacă vor ajunge la putere, vor desfiinţa inegalitatea socială. Putem spera că acest lucru se va întâmpla cândva?

Arhimandritul Epifanie/ Feluritele regimuri, sisteme politice şi filosofice trec cu vederea răul înnăscut care se găseşte în om: stricarea şi strâmbarea firii omeneşti în urma neascultării protopărinţilor.

După căderea lui Adam, firea omenească s'a îmbolnăvit. Sistemele de guvernământ trec cu vederea tocmai acest lucru. Ele se gândesc: „Dacă vom concepe legi bune, atunci şi oamenii vor trăi liniştiţi, în pace, vor avea aceleaşi bunuri ş.a.m.d." Îşi închipuie că, dacă vor alcătui legi bune, se vor schimba şi oamenii! Nu spune nimeni să nu avem legi bune şi drepte. Să avem! Însă oamenii nu se schimbă cu nişte legi bune. Nu este cu putinţă aşa ceva! Alta-i problema; ea se găseşte în sufletul fiecăruia. Un exemplu simplu: unul este risipitor, iar altul zgârcit. Dă-le amândurora aceiaşi bani. A doua zi, unul va fi fără nici o leţcaie, iar celălalt a dobândit bani în plus. Sistemele de guvernământ nu iau în seamă stricăciunea firii omeneşti. De aceea spun ceea ce spun.

Fericitul întru pomenire Alivizátos, profesor de drept penal, ne-a spus odată: „Dacă eu vă dau acum fiecăruia dintre voi o monedă, unii, chiar înainte să se încheie cursul şi să ieşim din clasă, o vor obţine cumva de la ceilalţi. Aceştia sânt «deştepţii». Ei vă vor zice: «Ştii, am nevoie de banul tău, dă-mi-l cu împrumut. Ţi-l înapoiez mâine». Şi, înainte să ieşiţi din clasă, au pus mâna pe el. Alţii vă vor lua banul după ce ieşiţi din clasă. Câţiva vă veţi duce să-l depuneţi la bancă, iar o parte dintre voi îl veţi înmulţi prin muncă."

În care regim au toţi în mod egal? Există vreun regim sau vreun sistem de guvernământ care a izbutit să realizeze o egalitate desăvârşită, încât toţi să aibă aceleaşi lucruri? Nici nu s'a izbutit aşa, nici nu se va putea izbuti, oricare ar fi sistemul politic!

SCOPUL SISTEMULUI DE GUVERNĂMÂNT

Nu ar trebui ca sistemul de guvernământ să se îngrijească de înlăturarea inechităţilor sociale?

Arhimandritul Epifanie/ Sigur că trebuie. Însă, după cum am spus, cei ce guvernează nu pot realiza egalitatea de bunuri economice. Acest lucru este în realitate imposibil. Ceea ce poate şi trebuie să urmărească este un singur lucru: să nu existe oameni cărora să le lipsească cele de neapărată trebuinţă. Acesta trebuie să fie scopul lor. Salariul oamenilor, bunurile la care au acces, veniturile lor, în general, să fie îndeajuns pentru a face faţă nevoilor personale. Însă, orice-ar face şi orice mijloc ar folosi, nu vor putea realiza performanţa ca oamenii să aibă exact aceleaşi bunuri materiale. Este cu neputinţă!

Şi, dacă am da acum tuturor în mod egal, în ziua următoare nu vor mai avea toţi la fel. Unul le va risipi în stânga şi dreapta, iar altul va spune: „Nu! Le voi păstra şi le voi înmulţi, pentru că mâine trebuie să fac cutare sau cutare."

Fericitul Spíros Melas, academicianul şi cronicarul, scria într'una din cronicile sale inteligente despre cineva care a câştigat cândva la loterie lozul cel mare, punând mâna pe o sumă uriaşă de bani. Reporterii s'au grăbit, ca de obicei, să-i ia un interviu (era tânăr şi necăsătorit) şi l-au întrebat: „Aveţi acum de gând, când aţi dobândit atâţia bani, să vă căsătoriţi?" El a răspuns: „A, nu! Nu vreau ca soţia să-mi toace banii!" Iar Melas a adăugat: „Asta, altfel spus, înseamnă că în viaţa lui nu va fi doar o femeie care să-i irosească banii, ci mai multe." Dacă se căsătorea, îi cheltuia soţia, dar îi rămânea şi lui ceva...

Aşadar, întrucât oamenii se deosebesc unii de alţii, cum este cu

putinţă să realizăm o egalitate între ei, chiar dacă statul ar prevede aceleaşi salarii la toţi? Principial, aşa ceva nu ar fi drept, întrucât nu au toţi aceleaşi capacităţi, nici aceleaşi nevoi. Cum poate lua cineva cu doi copii acelaşi salariu ca altul care are zece? Unul care are casă, la fel cu altul care nu are? Să presupunem, însă, că statul le-ar egaliza pe toate – toţi să aibă case, aceleaşi bunuri, acelaşi salariu. Ar putea oare să-şi păstreze toţi aceeaşi situaţie economică, întrucât unii îşi administrează mai bine, iar alţii mai rău bunurile pe care le deţin?

PROPRIETATEA COMUNĂ ŞI SOCIALISMUL REAL

Arhimandritul Epifanie/ Proprietatea în comun pe care o făgăduieşte socialismul de acum este, de fapt, o înşelăciune. Aruncaţi o privire la vestita nomenclatură socialistă, adică la conducătorii acestor partide, pentru a vedea cum o duc ei şi cum o duce poporul. Tito, în Iugoslavia – de bună seamă, avusese loc şi acolo o revoluţie pentru realizarea egalităţii sociale, pentru ca toţi să deţină aceleaşi lucruri şi să nu mai existe săraci – avea unsprezece palate personale. Oare constructorii sau funcţionarii publici deţineau şi ei aşa ceva, sau poate muncitorii? Când vorbim de palate, ar trebui să vă gândiţi la terenuri de câteva mii de metri pătraţi, cu adevărate castele în mijloc. Un palat la munte, altul în oraş, altul pe litoral şi altul în pădure, pentru a merge la vânătoare. În ce priveşte celelalte bunuri, se poate vorbi, totuşi, de proprietate publică şi poporul, în general, o duce bine.

Şi în regimurile de dreapta, şi în cele de stânga, când lipseşte Dumnezeu, nu există nimic, nici măcar bunăstare materială! Pentru că şi acolo se găsesc întotdeauna descurcăreţi şi hrăpăreţi care reuşesc să

aibă mai mult decât masa poporului – indiferent de regim. Egalitatea n'o putem dobândi decât în Hristos.
Deci să nu recurgem la vorbe mari. Sistemele de guvernământ n'au reuşit să stabilească nici o egalitate la modul desăvârşit – nici economică, nici socială, nici de orice alt fel.

CE ESTE COMUNISMUL?

Poate fi cineva comunist şi să creadă în Dumnezeu?

Arhimandritul Epifanie/ Un comunist autentic nu poate crede în Dumnezeu. Comunismul presupune trei lucruri: este un sistem social şi economic, reprezintă un partid politic şi are o anumită viziune asupra lumii, întemeiată pe materie. El susţine că Dumnezeu nu există şi că materia este fundamentul lumii. Acesta este comunismul, cel puţin din punct de vedere teoretic. A fi comunist înseamnă să aparţii unui partid care este atheu. Dacă comunismul ar fi însemnat doar egalitate şi dreptate, am fi fost toţi comunişti. Dacă comunismul era doar un sistem social, se mai putea discuta; putea fi mai bun decât celelalte. Să cercetăm şi să vedem ce regim este de preferat din punct de vedere social şi economic.
Cel ce susţine: „Eu sânt comunist, însă cred în Hristos," este un comunist „eretic." El adoptă din comunism doar câteva elemente care îi convin, însă nu are nici un motiv să le preia de acolo, întrucât ele se regăsesc în Creştinism. Despre comunism s'a spus foarte bine că tot ce este nou în el nu este bun şi tot este bun nu este de fapt nou.
Un comunist i-a spus cândva fericitului Părinte Ioil (Ianakopulos): „Părinte, nu există deosebire între comunism şi Creştinism. Amândouă doresc egalitatea, fraternitatea şi dreptatea." „Este totuşi o mică deosebire," i-a răspuns Părintele Ioil, „Creştinul îi spune aproapelui său: «De ce tu să ai şi acesta să nu aibă? Dă-i, aşadar, şi

lui». Comunistul îi spune tovarăşului său: «De ce acesta să aibă şi tu să nu ai? Ia, aşadar, de la el». Ai înţeles deosebirea?”
De ce trebuie să fiu comunist pentru egalitate, iubire şi dreptate, când acestea au fost propovăduite de Prorocul Isaía cu mult înainte de comunism, la şapte sute de ani înainte de Hristos? Căci spune el: „Dreptate învăţaţi, cei ce lăcuiţi pre pământ.” /Is. 26:9/ Este nevoie să mă înveţe acest lucru comunismul, care acceptă doar existenţa materiei? Dumnezeu ne-a învăţat deja acestea, prin Moisì şi prin proroci.

CREŞTINISMUL ARE TOTUL

Arhimandritul Epifanie/ *Deuteronomul* conţine o învăţătură socială care ar trebui să ne facă pe noi, oamenii moderni, chiar şi pe cei Creştini, să ne ruşinăm. Cât de rupţi de realitate sântem! Deschideţi *Deuteronomul* din Vechiul Testament. Veţi da peste nişte învăţături greu de închipuit pentru acea vreme, cu vreo 1.500 de ani înainte de Hristos. Nu mai este nevoie să spunem: „Sântem comunişti!” Ne este de ajuns să spunem: „Sântem Creştini.” În Creştinism avem totul, şi dragoste şi dreptate şi pace – totul.
„Pace!,” strigă unii. Însă Domnul păcii este Hristos. „Domn al păcii,” îl numeşte Isaía. Hristos este Cel ce dă adevărata pace, cea lăuntrică. Şi când avem pace lăuntrică, de ce să ne războim cu aproapele? Dacă nu avem pace lăuntrică, ne vom război unii cu alţii chiar de nu este război. Ne vom certa cu soţiile, cu copiii noştri, cu socrii, cu nurorile. Vom avea un război lăuntric cu sinele nostru, care nu are pace când zace în păcat. Să avem în vedere mai întâi de toate dobândirea păcii lăuntrice, şi apoi va veni şi cea de dinafară. Noi încercăm mai cu seamă să întemeiem o pace exterioară şi sântem nepăsători la cea interioară. Strigăm după libertate. La ce ne este de folos pacea exterioară, dacă sântem robi patimilor? Nu spun aceasta pentru că aş fi împotriva

libertăţii politice, dar aici este vorba de altceva. Şi libertatea politică, cea de dinafară, este un dar de la Dumnezeu, iar cel ce ne lipseşte de ea se pune de-a curmezişul voii lui Dumnezeu. Ea este un bun, şi trebuie să ne-o dorim. Dar şi dacă sântem lipsiţi de ea din pricini pe care doar El le ştie, nu ne vom pierde sufletul. Şi aflaţi sub robie putem să împlinim poruncile Sale şi să mergem în Împărăţia Sa. Însă dacă ne supunem robiei patimilor, atunci ne pierdem sufletul – pierdem totul.

Sfântul Cósma Etolul spunea: „Aveţi nevoie de suflet şi de Hristos. Pe acestea două, nimeni nu vi le poate lua, doar dacă nu le daţi de bunăvoie." În schimb, unii care deţin puterea lumească în mâinile lor şi se folosesc de forţă ne pot lipsi de libertatea exterioară. Fie că sânt ai noştri, fie că sânt nişte duşmani din afară. Şi la Turci am fost cândva robi, şi la Italo-Germani; astăzi o parte din fraţii noştri sânt robi în Albania şi Cipru.

Libertatea exterioară nu depinde întotdeauna de noi; putem s'o dorim, s'o cerem şi s'o căutăm; însă nu este cu putinţă s'o avem mereu. Stă însă cu totul la îndemâna noastră să dobândim libertatea fiilor lui Dumnezeu, libertatea faţă de patimi. Pe aceasta s'o avem în vedere mai întâi de toate, şi celelalte libertăţi vin după aceea.

SĂ RĂMÂNĂ ÎN ALBANIA

Acum, că v'aţi referit la Sfântul Cósma Etolul, se spune că în Albania s'au descoperit moaştele lui. Vor să le mute în Grecia. Ce spuneţi de aceasta?

Arhimandritul Epifanie/ Grecia are mii de oseminte ale sfinţilor. Albania nu are nimic. Au fost dezgropate toate, au fost dărâmate lăcaşurile de cult, altarele Creştine, nu s'a mai lăsat nimic.[58] Un motiv în plus, aşadar, să rămână acolo

58 Cuvinte rostite înainte de prăbuşirea regimului totalitar din Albania. *(n.ed.grec)*

moaştele Sfântului Cósma, ca un izvor de binecuvântare pentru Albanezi, un izvor de insuflare şi mângâiere pentru fraţii noştri care nu au nicăieri o biserică unde să-şi facă cruce şi o icoană pe care să o sărute. Dacă ar fi cu putinţă, ar trebui să le trimitem noi sfinte moaşte, nu să ne trimită ei nouă. Să le trimitem şi altele. Cel mult, Biserica noastră ar putea spune: „Da, cu bucurie vom lua o părticică din sfintele moaşte," iar restul să rămână acolo.

Există riscul să fie distruse. **Arhimandritul Epifanie/** Lasă-i să le distrugă; o fărădelege în plus pentru sufletul lor, ca Dumnezeu să le grăbească sfârşitul (comuniştilor). Uneori şi mânia lui Dumnezeu se adună până la un punct. Rabdă, rabdă şi într'o clipă anume zguduie pământul şi cad regimurile politice. Se spune în Vechiul Legământ: „Tăcut-am din vecie, au doară şi pururea voiŭ tăcea şi voiŭ răbda?" Să distrugă moaştele, şi-o să se reverse cupa mâniei lui Dumnezeu!
Regimul din Albania constituie o pată a ruşinii pentru secolul al 20-lea; sânt şi în alte ţări regimuri comuniste, însă acolo există unele biserici deschise, există preoţi şi arhierei. Ceea ce se întâmplă în Albania, ca toată credinţa să fie interzisă oficial şi legal, prin Constituţie, nu s'a mai întâlnit nicăieri altundeva!

Cu ceva vreme în urmă, s'a afirmat că dacă în Grecia credinţa a unit poporul, în Albania a constituit un element de dezbinare. [59] *Ce spuneţi de asta?*

Arhimandritul Epifanie/ Este acesta un motiv ca să eliminăm credinţa? Partidele politice nu dezbină poporul? Atunci, hai să desfiinţăm partidele şi vom avea

---

59 Este posibil, întrucât o mare parte din populaţie este Islamizată. *(n.tr.)*

pace şi linişte! Să se instaureze o linişte de mormânt. Cel mai liniştit loc de pe pământ este cimitirul. Să facem din toată lumea un cimitir !

ÎNVĂŢĂTURA SOCIALĂ DIN *DEUTERONOM*

*Gheronda, v'aţi referit mai devreme la învăţătura socială cuprinsă în **Deuteronom**. Ne puteţi da câteva elemente?*

Arhimandritul Epifanie/ Sânt multe. Mă voi referi la cele mai caracteristice.

„Iar de va fi întru tine cineva sărac dintre fraţii tăi în vreo cetate din cetăţile tale, în pământul carele dă ţie Domnul Dumnezeul tău, să nu învârtoşezi inima ta, nici să închizi mâna ta de către fratele tău cel lipsit. Deschizând să deschizi mâinile tale lui, şi împrumutând să împrumuţi pre el, oricât îi va trebui şi orice îi va lipsi. Ia aminte de tine însuţi să nu cugeţi cu vicleşug în inima ta, zicând: Se apropie anul al şaptelea, anul iertării, şi să cauţi cu ochi rău asupra fratelui tău celui lipsit şi să nu dai lui, că el va strigă împrotiva ta către Domnul, şi va fi întru tine păcat mare." /Deut. 15:7-9/

„Dând să dai lui, şi împrumutând să împrumutezi pre el cât cere şi dupre cum are trebuinţă, şi să nu te mâhneşti cu inima ta când dai lui, că pentru aceasta te va binecuvânta Domnul Dumnezeul tău întru toate lucrurile şi întru toate, oriunde vei pune mâna ta. Că nu va lipsi sărac din pământul tău, pentru aceea eu poruncesc ţie să faci lucrul acesta şi zic: Deschizând deschide mâna ta fratelui tău celui sărac şi celui lipsit, carele este în pământul tău. Iar de se va vinde ţie fratele tău Evreu sau Evreică, şase ani va sluji ţie, şi în al şaptelea îl vei lăsa slobod dela tine. Şi când vei slobozi pre el dela tine, să nu-l slobozi deşert. Dând să dai lui de cheltuială din oile tale şi din grâul tău şi din vinul tău, dupre

cum au binecuvântat pre tine Domnul Dumnezeul tău, să dai lui. Şi-ţi adu aminte că ai fost rob în pământul Eghípetului, şi te-au izbăvit de acolo Domnul Dumnezeul tău; pentru aceea poruncesc ţie să faci cuvântul acesta." /Deut. 15:10-15/

„Judecători şi scriitori pune-ţi ţie în toate cetăţile tale, carile Domnul Dumnezeul tău dă ţie în fiecare neam din neamurile tale, ca să judece poporul cu judecată dreaptă. Să nu abată judecata, nici să cunoască faţa, nici să ia daruri, că darurile orbesc ochii înţelepţilor şi strică cuvintele drepţilor. Drept să urmezi ce este drept, ca să trăiţi şi, intrând, să moşteniţi pământul carele dă ţie Domnul Dumnezeul tău." /Deut. 16:18-20/

Nu ştiu dacă legislaţia modernă, normele instituite prin Dreptul Penal sânt superioare celor a lui Moisì, apărute cu 3500 de ani înainte!

„Şi când vei zidi casă nouă, fă cunună podului tău, ca să nu faci ucidere de om în casa ta, de va cădea cineva de pre el." /Deut. 22:8/

Chiar şi de astfel de aspecte s'a îngrijit legea mozaică!

„Să nu ari cu bou şi asin împreună." /Deut. 22:10/ De ce s'a prevăzut acest lucru? Pentru că una este statura boului şi alta a măgarului, unele sânt puterile boului şi altele ale măgarului. Nu trebuie să asupreşti, să spunem, bietul măgăruş punându-l umăr la umăr cu boul. Câtă grijă era chiar şi pentru dobitoace! De bună seamă, aceste exemple se adresau oamenilor. Însă s'a ajuns la o aşa subţirime a dreptăţii încât s'a prevăzut prin prescripţii de lege ca să nu asupreşti nici măcar animalele tale; să nu faci o distribuţie inegal a sarcinilor, a greutăţilor atunci când e vorba de animale – şi cu atât mai mult când e vorba de oameni!

S'a descoperit, aşadar, astăzi egalitatea? Moisì era interesat, cu vreo 3.500 de ani înainte de noi, chiar şi de starea animalelor. Însă noi, din păcate, am dat uitării Vechiul Legământ care a poruncit cu mii de ani în urmă astfel de lucruri, ţinându-l închis. Nu mai citim

Vechiul Testament nici măcar noi, Creştinii, pentru a putea astupa gura – iertaţi-mă că zic aşa! – multor „deştepţi" de astăzi.

„Să nu iei lui zălog moara, nici pietrele morii, că viaţa zălogeşte prin aceasta." /Deut. 24:6/ Era îngăduit să dai sau să iei drept chezăşie alte lucruri, însă niciodată pietrele morii. Pe atunci, în viaţa celor ce cultivau pământul, fiecare familie îşi avea moara sa cu care măcina grâul. N'ai fi primit niciodată moara cuiva, căci ar fi fost ca şi cum ţi-ar fi încredinţat viaţa sa. Cum îşi va mai măcina cineva grâul pentru a obţine puţina făină necesară pâinii familiei? În termenii zilelor noastre, s'ar putea spune: „Orice vei putea lua de la el ca zălog, însă niciodată ceea ce este de neapărată trebuinţă."

„Să nu opreşti plata celui sărac şi a celui lipsit dintre fraţii tăi sau a nemernicului *(străinului)* carele locuieşte în cetăţile tale. Ci într'aceeaşi zi să-i dai plata lui, înainte de ce apune soarele, de vreme ce este sărac şi într'aceea are nădejde, ca să nu strige către Domnul asupra ta, şi vei avea păcat." /Deut. 24:14-15/ Acela este sărac şi nădejdea sa este în plata cu ziua, aşteptându-se să trăiască din ea. Dacă tu vei întârzia cu ea, cum va mai putea să trăiască? Nu este îngăduit să amâni plata săracului care lucrează la tine, fie şi cu o zi. Plângerea sa înaintea lui Dumnezeu va arunca asupra ta povara unui mare păcat.

„Să nu fie omorâţi părinţii pentru fii, nici fiii să nu fie omorâţi pentru părinţi; ci fiecare pentru păcatul său să moară". /Deut. 24:16/ Adică nu avem răspundere colectivă, nu avem răspundere familială. Acestea s'au spus cu aproape 1500 de ani înainte de Hristos! Dacă tatăl greşeşte, n'o să fie pedepsit copilul. Să nu puneţi mâna pe copil ca să-l băgaţi la puşcărie sau să-l amendaţi sau să-i faceţi altceva, pentru că a greşit tatăl său! Şi, dacă copilul o să greşească, să nu-l băgaţi pe tatăl său la închisoare! Oricine va fi pedepsit cu moartea, dacă va fi nevoie şi este grea greşeala sa, însă pentru propriul său păcat, pentru propria sa cădere.

„Să nu strâmbi judecata nemernicului *(străinului)* şi a sirimánului *(orfanului)* şi a văduvei, şi haina văduvei să n'o iei zălog. Ci adu-ţi aminte că rob ai fost în pământul Eghípetului şi te-au scos Domnul Dumnezeul tău de acolo; pentru aceea poruncesc ţie ca să faci lucrul acesta. Când vei secera secerişul tău în ţarina ta şi vei uita vreun snop în ţarina ta, să nu te întorci să-l iei, ci să fie al săracului şi al nemernicului *(străinului)* şi al sirimánului *(orfanului)* şi al văduvei, ca să te binecuvânteze Domnul Dumnezeul tău întru toate lucrurile mâinilor tale." /Deut. 24:17-19/ Îţi ajung cele pe care le-ai secerat, mulţumeşte-te cu acestea.
„Şi când vei culege măslinele, să nu te întorci a aduna cele ce rămân pre urma ta, ci vor fi ale celui nemernic şi ale celui sirimán şi ale văduvei. Şi când vei culege via ta, să nu culegi a doua oară ce rămâne pre urma ta; ci să fie a celui nemernic şi a celui sirimán şi a văduvei. Şi-ţi adu aminte, cum că ai fost rob în pământul Eghípetului, pentru aceea poruncesc eu ţie astăzi, ca să faci cuvântul acesta." /Deut. 24:20-22/ După ce plecau culegătorii, veneau văduvele şi orfanii, care culegeau cele ce rămâneau. Se tot repetă că fiecare Israilit a fost rob în Egipt, pentru ca să-şi amintească prin ce situaţie au trecut. Au fost robi şi foarte săraci, Egiptenii sleindu-i de toate puterile. „Adu-ţi aminte că eu te-am scos din robia Egiptului, să nu ajungi şi tu acum aspru şi nemilos faţă de fraţii tăi."
În schimb, cine se va duce astăzi la pământul altuia ca să ia ce a uitat proprietarul să culeagă, fără să se primejduiască a fi cercetat de procuratură, la cererea expresă a celui din urmă? Cine se va duce la altul să culeagă măslinele rămase pe jos în urma culesului, fără să fie judecat? Cine se va duce să culeagă ciorchinii rămaşi în urmă în via altuia, fără să fie judecat de hoţie? În vremea lui Moisì, toate acestea erau legiuite. Erau drepturile câştigate ale orfanului, ale văduvei şi ale străinului.

„Să nu legi gura boului carele treieră.” /Deut. 25:4/ Pe atunci nu erau mijloace mecanizate şi se treiera cu boii. Călcau pe căpiţe, şi trăgeau astfel grâul.[60] Unii puneau botniţe boului, ca nu cumva să mănânce din spice. „Nu este drept ce faci,” le-a spus Dumnezeu prin gura lui Moisì, „boul care treieră are parte de osteneală, lucru pentru care trebuie să-i îngădui să mai şi mănânce din grâu în vremea lucrului.” După literă, cele spuse de Moisì se referă la animale, în duh, însă, după cum accentuează Apostolul Pavel /I Cor. 9:9-10/, au fost scrise pentru noi. Altfel spus, nu este îngăduit ca unui om ce lucrează să nu i se dea cele de trebuinţă, cele de care are nevoie, câte i se cuvin – întrucât nu este îngăduit nici măcar ca boul care treieră să fie oprit să mănânce din ceea ce treieră.

„Să nu fie în sacul tău cumpănă mare şi mică. Să nu fie în casa ta măsură mare şi mică.” /Deut. 25:13-14/ Să nu umbli, adică, cu greutăţi măsluite cu care să înşeli la măsurare, cântărind după situaţie în mod diferit.

„Cumpănă adevărată şi dreaptă să ai, şi măsură adevărată şi dreaptă să ai, ca să trăieşti zile multe pre pământul carele Domnul Dumnezeul tău dă ţie să moşteneşti.” /Deut. 25:15/ Celui ce e cinstit la măsurători şi cântăriri, Dumnezeu îi va da ani mulţi pe pământul făgăduinţei, în care peste puţin va intra.

„Blestemat tot cel ce mută hotarele aproapelui, şi va zice tot norodul: fie.” /Deut. 27:17/ Să fie blestemat, adică, acela care mută stogul dintre pământul său şi al vecinului. Şi tot poporul va striga: Aşa este, să fie blestemat cel ce îndrăzneşte să schimbe limitele între proprietăţi şi va intra peste pământul vecinului.

„Blestemat tot cel ce face pre orb să rătăcească pre cale, şi tot poporul va zice: fie.” /Deut. 27:18/ Să fie blestemat, adică, acela care îl înşeală

60 Referire posibilă la scuturarea spicelor în vederea extragerii boabelor. *(n.tr.)*

pe vreun orb de pe cale şi nu-i arată drumul adevărat. Şi aceasta, indiferent din ce pricină o face – fie că vrea să-şi bată joc de el, fie că îi este duşman, fie altceva. Şi tot poporul va striga: Da, să fie blestemat cel ce va face acest lucru.

„Blestemat tot cel ce va abate judecata nemernicului *(străinului)* şi a sirimánului *(orfanului)* şi a văduvei, şi tot poporul va zice: fie." /Deut. 27:19/ Adică blestemat este cel ce încalcă dreptatea, care nu dă dreptul ce se cuvine prozelitului, orfanului şi văduvei, dând-o rivalului lor, ce poate fi bogat, sau boier, sau altceva.

De bună seamă, este cu neputinţă să dezvoltăm aici întreaga învăţătură a Vechiului Legământ. Am exemplificat aici în parte, ca să vedeţi câte lucruri ne-a învăţat Dumnezeu cu aproape 1500 de ani înainte de Hristos în privinţe ce ţin de dreptatea şi egalitatea socială, de dreptul comun, de dreapta folosire a proprietăţii. Nu i-am aşteptat, aşadar, pe cei din timpurile mai noi să vină să ne înveţe aceste lucruri!

Dacă punem în aplicare cele ce ţin de dreptatea socială, pe care le porunceşte Vechiul Legământ, ne este cu totul îndeajuns. Dacă legislaţiile statelor ar adopta ca temelie lucrurile despre care vorbesc Vechiul şi Noul Legământ, poate că nu ar fi fost nevoie de alte legi.

REVOLUŢIA SOCIALĂ

Când Domnul a răsturnat mesele negustorilor şi schimbătorilor de bani din Templul lui Solomon, nu s'a constituit într'un fapt revoluţionar, într'o lovitură nemaivăzută împotriva ordinii regimului de atunci?

Arhimandritul Epifanie/ Este o ispită a epocii noastre încercarea de a-l înfăţişa pe Domnul drept un revoluţionar social. Duhul revoluţionar ţine şi de-o modă. Are o mare trecere, şi, din păcate, mulţi propovăduitori ai Evangheliei cad pradă acestei ispite.

Domnul este revoluţionar, însă nu în sensul în care vor unii să ni-L înfăţişeze. El nu a dorit să îndrepte sistemele sociale sau politice, ci să schimbe inima oamenilor. O astfel de revoluţie a intenţionat să facă. Oricâte sisteme s'ar schimba, dacă inima omului nu se schimbă, răul va găsi căi prin care să lucreze. Când oamenii se nasc din nou în Hristos, atunci vor găsi ei înşişi sistemele sociale mai drepte care se cer. Se poate vorbi cu adevărat de sisteme mai bune sau mai drepte, nu tăgăduiesc acest lucru; esenţa lucrurilor este însă ca inima omului să ajungă să se schimbe.
Da, Domnul a dorit să lovească stăpânirea din vremea Sa. Însă despre ce stăpânire este vorba? Nu despre cea al cărturarilor şi Fariseilor care, o dată schimbată, ar fi fost urmată de o alta mai mult sau mai puţin diferită. Hristos a vrut să zdrobească cea mai mare, mai puternică şi mai redutabilă stăpânire – cea a păcatului. Păcatul are expresii sau manifestări dincolo de toate tipurile de regim sau de sistem. Pe acesta a vrut să-l desfiinţeze Hristos, pe cel mai vechi şi mai înfricoşător regim! Toate stăpânirile îşi au începutul într'un anumit moment. Stăpânirea păcatului îşi are originea în clipa în care Adam şi Eva au căzut. Pe aceasta a vrut Hristos să-o desfiinţeze, o dată pentru totdeauna, nu stăpânirea Romanilor sau a Fariseilor sau oricare alta.
A avut loc Revoluţia Franceză, s'a prăbuşit regimul Ludovicilor, a venit apoi Robespierre care a instituit un regim de teroare, a urmat Napoleon cu regimul său propriu… Altfel spus: „Coase, descoase, numai să te afli-n treabă!"
Regimul păcatului se cuibăreşte în sufletul nostru şi se manifestă în orice situaţie sau sistem. Domnul, lovind păcatul, a realizat o adevărată revoluţie. El ne cere şi nouă să devenim revoluţionari adevăraţi împotriva propriului sine, împotriva păcatului, a regimului acestuia, ce s'a înscăunat în sufletul lui Adam şi Eva. Este ceea ce noi toţi purtăm ca moştenire, dar dobândim şi prin păcatele făcute cu voia noastră.

Când sufletul omului se curăţeşte şi se sfinţeşte, atunci se pot instaura în lume şi cele mai rele sisteme. Să lăsăm, aşadar, cele legate de revoluţia socială, pe care ar fi vrut, chipurile, să o facă Hristos. Când păcatul va fi desfiinţat şi Hristos o să vieţuiască în inima noastră, atunci şi nedreptatea va fi desfiinţată, şi exploatarea omului de către om, şi iubirea de bani sau de slavă deşartă, şi multe altele...

CUM SE RAPORTEAZĂ LA OM?

Gheronda, sistemele sociale tratează omul ca o unitate de producţie sau, în cel mai bun caz, ca pe o unitate socială. În contrast cu această înţelegere, Biserica abordează omul ca pe ceva unic, lucru care o deosebeşte de orice instituţie omenească.

Arhimandritul Epifanie/ Biserica spune în slujbele sale din Săptămâna Patimilor că „nici toată lumea nu este de un preţ cu sufletul." /Troparul 4, cântarea a 9-a din Sfânta şi Marea Miercuri/ Tot universul material nu are, adică, valoarea unui suflet omenesc, pentru care Hristos s'a făcut om şi a murit pe cruce – chiar dacă sufletul acesta e al unui prunc sau al unui bătrân olog şi ţintuit la pat. Nu trebuie să fie sufletul unui înţelept, al unui om de ştiinţă, al unui ofiţer de rang înalt sau al oricărui alt ins important. Sufletul unui bătrân olog sau sufletul unui prunc are o valoare nepreţuită în ochii Lui Dumnezeu. Pentru acest suflet, Hristos s'a făcut om!

ÎNFĂPTUIREA EVANGHELIEI

Arhimandritul Epifanie/ Să încercăm să înfăptuim cele spuse în Evanghelie: „Cel ce are două

haine să dea celui ce nu are.” /Lc. 3:11/ Avem porunca Domnului, de a-l iubi pe aproapele nostru precum ne iubim pe noi înşine /Mat. 19:19/. Când cineva are lucruri care îi prisosesc, să le dea celor ce nu au. Dacă are două haine, să dea celui ce nu are nici una. Dacă acela are deja una, bineînţeles, poţi să ţi le păstrezi şi tu pe cele două. Însă dacă acela nu are nici una şi este gol, iar tu ai două, să-i dai una. Nu avem nevoie, prin urmare, de tot felul de „-isme” (capitalism, comunism ş.a.m.d.) Ne ajunge Hristos şi Biserica Lui.

PUTEREA LUMEASCĂ ŞI BISERICA

„Pentru neamul nostru, Biserica Ortodoxă este o realitate de foarte mare preţ şi dătătoare de viaţă. Marginalizarea ei va avea pentru neam un cost foarte mare, incalculabil."

PE CINE SĂ VOTEZ LA ALEGERI?

Gheronda, pe cine să votăm la alegeri?

Arhimandritul Epifanie/ „Nu avem aici cetate stătătoare, ci pre cea viitoare căutăm." /Evr. 13:14/ „Că petrecerea (fig. cetăţenia) noastră în ceruri este." /Fil. 3:20/ Fiindcă sântem însă cetăţeni ai acestui pământ şi ai acestei ţări, când mergem la urne nu trebuie să fim ataşaţi de anumite partide sau persoane. Nici un partid nu ne reprezintă. De fiecare dată, în funcţie de situaţie, să gândim care poate fi răul cel mai mic pentru ţara noastră. O dată poate fi unul, altă dată altul. Vom vota după principiul: „Răul să fie cât mai mic."

Vai de Creştinul care spune: „Pe mine mă reprezintă cutare sau cutare partid!" El se îndepărtează mult, în felul acesta, de cum ar trebui să fie un Creştin conştient, deoarece nici un partid nu-l poate reprezenta cu adevărat pe un Creştin.

E ceva caracteristic că, în anumite privinţe, toate partidele gândesc la fel, de la extrema dreaptă până la cea stângă: atunci când este vorba de legalizarea avorturilor, a prostituţiei, distrugerea limbii, divorţul automat şi prin consimţământ, sau alte legi anticreştine. Chiar şi atunci când s'a pus problema modalităţii de atragere a cât

mai multor turişti în Grecia prin înfiinţarea unor tabere de nudişti, nici un partid nu a făcut opoziţie. „Valută să fie, şi o vom aduce prin orice mijloace!"

TOTUL PENTRU BANI

Arhimandritul Epifanie/ Vespasián, împăratul Romei, a înfiinţat primele toalete publice (de unde şi numele de vespasiană), punând o taxă pentru folosirea acestora. Fiecare om care intra în vespasiană trebuia să plătească o anumită sumă. La un moment dat, fiul său, Titus, cel ce a năruit Ierusalimul, i-a spus: „Tată, nu se cuvine ca statul să perceapă bani folosindu-se de nevoile trupeşti ale oamenilor, iar în visteria publică să intre bani de la necurăţiile oamenilor." Chiar în acele clipe, au fost aduse primele încasări de pe urma vespasianelor, fapt ce i-a dat prilej împăratului să ia o monedă şi să o ducă la nasul fiului său, zicând: „Ia uite, miroase? Nu! Vezi? Banii n'au miros!"

Aşadar, să aducem – susţin unii, – dacă este posibil, toate murdăriile Apusului în Grecia; tot ce trebuie e să încasăm valută de la turişti. Să înfiinţăm şi tabere de nudişti pentru ei, important este să ne iasă bani. Banul este valoarea supremă. Să ne vindem sufletul, să ne înstrăinăm de tradiţiile noastre, de rădăcinile noastre, totul ca să câştigăm bani. Bunăstarea economică este steaua polară a tuturor partidelor. Singura lor preocupare este cum putem face economia noastră mai funcţională, cum se pot aduce cât mai mulţi bani la buget, cum să sporim nivelul de trai al poporului. De rădăcinile, de tradiţiile, de identitatea noastră cine se mai preocupă?

Prin urmare, un Creştin nu poate spune: „Sânt ataşat de partidul x sau y." De fiecare dată, trebuie să cugete bine care din ele implică mai puţine urmări negative pentru ţară, şi pe acela să-l voteze.

CLERUL ŞI PUTEREA LUMEASCĂ

Gheronda, este îngăduit clericului să exercite o putere lumească?

Arhimandritul Epifanie/ Sfintele Canoane spun limpede că nu se îngăduie clericilor exercitarea oricărei puteri lumeşti sau militare. Altfel spus, clericului nu-i permis să fie primar, parlamentar sau să îndeplinească orice altă funcţie publică. Preotul are o autoritate duhovnicească. Are „cheile împărăţiei cerurilor." /Mat. 16:19/ Biserica îl vrea pe cleric păstor, învăţător şi conducător al turmei celei cuvântătoare. Nu vrea ca el să se irosească exercitând puteri şi autorităţi lumeşti sau, dacă ajunge conducător de stat, să se preocupe de situaţiile internaţionale, de acordurile comerciale, de planurile de industrializare ale ţării ş.a.m.d. Toate acestea ar îngreuna principala lui lucrare, cea duhovnicească şi pastorală.

În Cipru, Arhiepiscopul Macarie[61] a exercitat şi o putere lumească. A pronunţat chiar şi condamnări la moarte. Ce spuneţi de aceasta?

Arhimandritul Epifanie/ În Cipru a fost vorba de o situaţie specială. Macarie a fost etnarhul întregului Cipru înrobit de atunci. Nu a constituit un factor partinic, ci o putere unificatoare. Toţi l-au acceptat ca etnarh al lor. Întregul Cipru a fost unit înainte de alegeri – înainte, am spune, de a ajunge „liber." Din clipa în care s'au stabilit alegerile, Macarie ar fi trebuit să se dea la o parte. Nu doresc să spun mai multe în această privinţă, întrucât omul acesta a părăsit de mult cele pământeşti şi acum este

61 Arhiepiscopul Macarie al III-lea (Múskos) (1913-1977), întâi-stătător al Bisericii autocefale a Ciprului între 1950-1977, şi cel dintâi (1960–1974) şi cel de-al patrulea (1974–1977) preşedinte al Republicii Cipru. *(n.red.)*

„în mâinile lui Dumnezeu.” /Înţ. lui Solom. 3:1/ Nu ne vom face noi ju-decătorii unui om care în acest moment se găseşte în mâinile lui Dumnezeu. Vorbim pur şi simplu ce trebuie să facă Biserica potrivit canoanelor sale.

Din clipa în care au fost stabilite alegerile, el trebuia să se dea la o parte de la conducere. Prestigiul şi autoritatea sa erau uriaşe. Era dator să găsească pe cineva dintre politicieni, un om înţelept şi inteligent, pe care să-l numească candidat şi căruia să-i spună: „Fiul meu, eu sânt episcop, nu mă pot înhăma la alegeri; nu pot să stabilesc alegerile şi apoi să cer voturile credincioşilor. Fii tu conducător politic, participând la alegeri, şi dacă crezi că eu, de atâţia ani etnarh al Ciprului, aş putea să te sfătuiesc la câte ceva, voi fi întotdeauna la dispoziţia ta, tot aşa cum voi fi mereu părintele întregului popor.” Aceasta trebuia s’o facă.

Nu a făcut-o şi rezultatul s’a văzut, ajungându-se la schismă în Biserica Ciprului. Nu este un exemplu vrednic de urmat.

BISERICĂ = ADUNARE; PARTID = DEZBINARE

Gheronda, Creştinul şi mai ales clericul pot fi membri ai unui anumit partid?

Arhimandritul Epifanie/ Cuvântul *partid* înseamnă parte, nu întreg. Partidele dezbină. Cuvântul *Biserică (εκκλησία / ekklisía)* înseamnă unitate. *Ek+kalo* înseamnă „adun,” „articulez.” Numele Bisericii este numele unităţii. Biserica înseamnă adunare *(σύναξις / sínaxis)*. Partid înseamnă dezbinare. Nu poate, aşadar, clericul să se împartă şi să-şi facă din unii sau alţii vrăjmaşi. Trebuie să-i îmbrăţişeze pe toţi. Clericul poate avea şi el, desigur, convingerile lui politice. Nu-l împiedică nimeni să accepte faptul că partidul X

sau Y este mai bun într'o anumită situaţie pentru binele neamului, însă nu-şi va face cunoscute convingerile şi nu-i va vrăjmăşui pe toţi cei ce au alte orientări politice. El este chemat să fie părintele tuturor şi să-i cuprindă pe toţi în braţele sale.
Biserica cere credincioşilor ei să lase afară, la intrare, identităţile lor partinice şi abia pe urmă să intre în naos. Acolo, uniţi „cu ó gură şi ó inimă," să aducă cântare de laudă – precum îngerii în cer, aşa şi ei pe pământ: „Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaóth, plin este tot pământul de slava lui." /Isa. 6:3/ Toţi intră în biserică ca să-L laude pe Dumnezeu, indiferent de orientarea lor politică, atâta timp cât sânt credincioşi Creştini. Biserica, aşadar, înseamnă unitate, este adunare. Partidele înseamnă dihonie.
Nu este îngăduit clericilor să ia parte la luptele politice; nu se cuvine să existe credincioşi ai Bisericii care să accepte pe cutare ca preot al parohiei lor, cu care să fie însă în conflict din punct de vedere politic, înregimentaţi fiind într'un partid sau altul şi războindu-l fiindcă aparţine unui alt partid. Aşa ceva, Biserica nu poate accepta niciodată. De aceea s'a spus: „Episcopul, sau Presviterul, sau Diaconul, lumeşti purtări de grijă să nu ia asupră-şi, iar de nu să se caterisească." / Canoanele Apostoleşti: 6, 81, 83; ale Sinodului 4 Ecumenic: 3, 7; al Sinodului 7 Ecumenic: 1; ale Sinodului I-II: 11; din Carthagina: 18/ – şi „lumeşti purtări de grijă" sau „ocârmuiri publice" nu înseamnă să fie ministru sau prim ministru, ci orice putere politică ar exercita.

SFÂNTUL AMVRÓSIE ŞI ÎMPĂRATUL THEODOSIE CEL MARE

Arhimandritul Epifanie/ Aş vrea să vă relatez un episod din viaţa Sfântului Amvrósie, episcopul

Milanului, un remarcabil părinte al Bisericii. El este, bineînţeles, din Apus, dar este şi al nostru, pentru că este sfânt, vieţuind înainte de Schismă. Romano-catolicii îl au şi ei.
Sfântul acesta a trăit în secolul al 4-lea, fiind comandant militar. Când a murit episcopul Milanului, poporul s'a adunat pentru alegerea succesorului. Episcopii erau dezbinaţi între ei, unii îl voiau pe X, alţii pe Y. Au apărut tulburări în cetate din pricină că nu se ştia cine va fi urmaşul la scaunul episcopal al Milanului. În aceste condiţii, i s'a adus la cunoştinţă situaţia creată lui Amvrósie, conducătorul militar al Milanului, cerându-i-se să restabilească ordinea.
Amvrósie nu fusese încă botezat, fiind doar catehumen – însă toată lumea, întreaga cetate îl admira, îl iubea şi îl preţuia, pentru că era un om de o rară virtute: drept, îngăduitor, cu multă dragoste faţă de oameni. Conducea într'un mod ireproşabil, fapt pentru care a reuşit să câştige o mare preţuire din partea poporului.
Când a ajuns la locul în care erau adunaţi Creştinii, s'a început să se strige, mai întâi de către un mic grup de oameni, iar apoi de către întreaga mulţime: „Îl vrem episcop pe Amvrósie!” Atât de mare a fost presiunea poporului, încât episcopii s'au supus acestei cereri şi au hotărât să-l aleagă episcop pe catehumen – ceea ce s'a şi înfăptuit. Bineînţeles, mai întâi l-au botezat, a urmat apoi hirotonia lui ca diacon, preot şi mai apoi ca episcop. A preluat astfel episcopia Milanului, pe care a păstorit-o cu dragoste de Dumnezeu.
Voiam să amintesc un episod din viaţa Sfântului Amvrósie. Vă citez, aşadar, un fragment din viaţa lui, menţionat de istoricul bisericesc Theodorit. În oraşul Thessalonic a avut loc la un moment dat o răzmeriţă, fiind ucişi câţiva conducători ai oraşului. Împărat la acea vreme era Theodosie, despre care trebuie spus că era un om credincios. Însă şi astfel de oameni pot fi câteodată prinşi în acţiuni brutale şi criminale, clipe la care diavolul îşi aduce şi el contribuţia

sa. Împăratul Theodosie s'a mâniat grozav când a aflat de uciderea conducătorilor săi. Nu a încercat să-şi domolească în nici un fel, prin frâul raţiunii, imboldul dat de mânie, ne spune istoricul Theodorit. Şi-a dat frâu liber urii, hotărând în această stare pedeapsa pe care urma s'o aplice. Şi iată, mânia nebunească ce pusese stăpânire pe sufletul împăratului a hotărât în chip nedrept ca toţi locuitorii oraşului să moară de sabie, cei nevinovaţi împreună cu cei vinovaţi.
Când, după puţină vreme, împăratul a vizitat Milanul şi a dorit după obicei să intre în sfânta biserică, episcopul Milanului, Amvrósie, care aflase întretimp de nenorocirea şi suferinţa petrecută la Thessalonic, l-a întâmpinat în afara bisericii şi l-a oprit să intre într'însa cu următoarele cuvinte: „Împărate, după cum se vede, nu simţi răul uriaş pe care l-ai săvârşit. Nici măcar după trecerea mâniei nu ai înţeles crima pe care ai înfăptuit-o. Se pare că puterea stăpânirii tale te orbeşte într'atât încât nu mai ai conştiinţa păcatului. Trebuie să ştii însă că firea omenească este muritoare şi schimbătoare, şi că strămoşul nostru al tuturora este pământul; din el am fost zidiţi şi în el ne vom întoarce, întrucât trupul va fi dat pământului. Să nu nesocoteşti, aşadar, slăbiciunea trupului, orbit fiind de strălucirea mantiei împărăteşti care acoperă acest trup muritor. O, împărate, ele nu sânt decât principii ale aceleaşi naturi, având aceeaşi slujire! Oamenii din jurul tău sânt apropiaţii tăi, asemenea ţie slujitori ai Domnului, pe care-i cârmuieşti şi cărora le eşti împărat. Unul este Stăpânul şi Împăratul tuturor, Cel ce a făcut cosmosul. Cu ce ochi te poţi uita, dar, la biserica Stăpânului şi Domnului nostru obştesc? Cu ce picioare, dar, vei călca lespezile ei sfinte? Cum vei putea primi cu mâini pe care încă se mai află sângele omorurilor nedrepte Preasfântul Trup al Stăpânului? Cum vei apropia de gura ta Cinstitul Sânge, după ce ai vărsat atât de mult sânge în chip samavolnic, din pricina mâniei? Pleacă de aici şi să nu îndrăzneşti să adaogi la întâia

fărădelege o a doua. Îţi este de ajuns o crimă. Nu te porni s'o faci şi pe a doua, cu nevrednicie intrând în Biserică!"

Ştiţi ce fel de împăraţi erau în acea vreme? Nu erau conducători după Constituţie, ci monarhi absoluţi.[62] Admiraţi, aşadar, îndrăzneala episcopului! Şi Sfântul a urmat: „Să te supui acestei epitimii (canon de pocăinţă) a mea, pe care Dumnezeu, Stăpânul tuturor, o încuviinţează din ceruri! Pedeapsa aceasta ce ţi-o impun este terapeutică, pentru sănătatea ta sufletească. Te vei tămădui dacă primeşti această pedeapsă rânduită de mine. Te vei curăţa de păcatul tău."

Împăratul s'a supus acestor cuvinte. Fusese educat în duhul legii dumnezeieşti. Ştia bine care erau drepturile împăraţilor şi cele ale episcopilor. Ştia că episcopul avea dreptul să-l oprească a intra în biserică. Împăratul s'a întors la palat, cu lacrimi şi suspine. După trecerea a opt luni, răstimp în care i s'a interzis intrarea în biserică, a sosit praznicul Naşterii Mântuitorului. Împăratul a rămas închis în palat, jelindu-se şi plângând.

În ce ne priveşte pe noi, atunci când duhovnicul ne impune o mică pedeapsă, reacţionăm adesea egoist, zicând: „N'o să mai calc pe la acest părinte! Este prea aspru, m'a pus să ţin post şi mi-a spus să nu mă împărtăşesc atâtea zile! Sau mi-a zis să fac cutare lucru!" Împăratul din vremea aceea, Theodosie, s'a supus însă fără crâcnire pedepsei episcopului. A rămas închis în palat vreme de opt luni, neîndrăznind să mai calce în Biserică. Să ţinem cont că în cazul de faţă este vorba de însuşi împăratul.

Întâlnesc deseori la spovedanie oameni care îmi spun: „Părinte, sânt mulţi ani de când nu m'am mai spovedit." „Câţi, copilul meu?" „20," zice unul, „30," răspunde altul. „Ştiţi," mi-a spus careva, „odată m'am dus la un părinte şi mi-a dat un canon aspru, apoi nu m'am mai dus

62 Aveau, adică, drept de lege în orice moment, putând pedepsi fără judecată. *(n.tr.)*

la el.” I s’a rânduit un canon aspru, şi el a crezut că, nemaiparticipând la Sfintele Taine ale Bisericii, se va răzbuna pe părinte sau pe Sfânta Euharistie sau pe Spovedanie.

Când nobilul Rufin, un prieten apropiat şi sfetnic, l-a văzut pe împărat că suspină şi varsă lacrimi, l-a întrebat care sânt pricinile acestei supărări. La această întrebare, împăratul a suspinat şi a plâns cu şi mai multă putere, spunându-i: „Ah, Rufin, ţi-e uşor să vorbeşti pentru că nu simţi greutatea şi obida mea. Suspin însă şi mă vaiet, pentru că mă gândesc la nenorocirea mea. Sfântul naos, iată, este deschis până şi robilor şi cerşetorilor; toţi pot intra în el fără teamă, pentru a cere milostivirea Domnului lor. Mie, însă, nu doar naosul îmi este de neatins, ci chiar şi cerul mi-a fost închis! Căci îmi vin în minte cuvintele Domnului, care a spus Apostolilor: «Oricâte veţi lega pre pământ, vor fi legate în cer». /Mat. 18:18/ Cât timp, aşadar, m’a legat episcopul, cred cu tărie că sânt legat şi la Dumnezeu, iar cerul este închis pentru mine.”

Atunci, Rufin i-a spus: „Mă voi grăbi, dacă vrei, să-l înduplec cu rugăminţi pe episcop să dezlege canonul ce ţi l-a dat. Să-ţi îngăduie, dar, să intri în Biserică pentru a prăznui Naşterea Domnului, la care, după cum spui, atât cerşetorii cât şi robii iau parte.”

Împăratul i-a răspuns: „Nu poate fi înduplecat. Ştiu că hotărârea episcopului Amvrósie împotriva mea este dreaptă. Nici nu poate fi vorba ca acesta să încalce legea lui Dumnezeu, din sfială sau teamă de stăpânirea împărătească.”

Întrucât Rufinos a tot stăruit să meargă ca să-l înduplece pe arhiereu, în cele din urmă împăratul i-a îngăduit s’o facă cât mai iute. A fost chiar convins că intervenţia lui Rufinos va avea sorţi de izbândă şi-l va îndupleca pe Amvrósie să-i ridice până la urmă pedeapsa. Împăratul, aşadar, s’a înveştmântat, a ieşit din palat şi s’a îndreptat spre biserică.

Când Rufin a ajuns la biserică, Amvrósie, care nu intrase încă să liturghisească, l-a văzut şi i-a zis: „Te întreci în neruşinare cu câinii! Deşi porţi şi tu răspundere pentru fărădelegea împăratului, pentru că ai fost printre cei ce l-au sfătuit să o săvârşească, nici nu roşeşti, nici nu ţi-e frică, chiar dacă te-ai întors cu atâta turbare împotriva chipului dumnezeiesc, împotriva oamenilor pe care i-aţi omorât – împăratul, împreună cu tine şi cu alţii."
Rufinos l-a rugat cu mare stăruinţă pe Amvrósie să cedeze şi să nu mai fie atât de intransigent, întrucât împăratul putea sosi din clipă în clipă la biserică. Atunci marele Amvrósie, cuprins fiind de râvnă dumnezeiască, i-a spus: „Rufin, îţi spun încă de pe acum că-l voi împiedica să păşească în biserică. Dacă pofteşte să preschimbe stăpânirea sa în tiranie şi să nesocotească legile dumnezeieşti, atunci voi suferi de bunăvoie moartea."
Rufinos, auzind aşa ceva, s'a înspăimântat. Se gândea în sinea sa: „Acum ce va fi, când va sosi împăratul?" S'a grăbit să trimită de îndată un sol la împărat, ca să-l înştiinţeze că Amvrósie rămâne neclintit în hotărârea de a nu-i îngădui intrarea în biserică, chiar cu riscul de a pătimi moartea. Împăratul, primind vestea pe drum, pe când se afla în mijlocul pieţii, a răspuns: „Acum nu mai are însemnătate; de vreme ce m'am pornit la drum, mă voi supune dojenilor episcopului. Mă voi smeri încă o dată!" Când a ajuns în apropierea bisericii, nu a intrat în naos, ci într'o clădire pentru vizitatori – la secretariatul bisericii, am spune astăzi. Aici se afla însuşi arhiereul. Văzându-l, împăratul l-a rugat fierbinte să-l dezlege. Ierarhul a socotit însă tiranică sosirea împăratului în acel loc, spunându-i că în felul acesta se împotriveşte lui Dumnezeu şi încalcă legile Lui.
Împăratul i-a răspuns: „Nu mă port cu necuviinţă faţă de legile pe care Dumnezeu şi Biserica le-a rânduit. Nici nu doresc să intru în dumnezeiescul lăcaş călcând legea, însă cer de la tine să mă dezlegi şi

să cugeţi la iubirea de oameni a Stăpânului tuturor. Să nu-mi închizi uşa pe care Domnul o deschide tuturor celor ce se pocăiesc. Doar atât te rog, să-mi deschizi uşa. De unul singur nu îndrăznesc să intru în biserică!" Gândiţi-vă de ce smerenie a dat dovadă împăratul!
Sfântul Amvrósie a replicat: „Care este pocăinţa pentru marea fărădelege pe care ai făcut-o? Cu ce leacuri ai tămăduit rănile greu de vindecat? Unde este pocăinţa ta, în ce constă ea şi care este lucrarea ei?"
Împăratul a răspuns: „Al tău este a arăta chipul pocăinţei şi a da leacuri de vindecare, iar al meu este a primi ceea ce îmi dai."
Atunci, dumnezeiescul Amvrósie i-a spus: „Întrucât ţi-ai îngăduit să osândeşti la mânie, iar hotărârea a venit nu dintr'o judecată raţională, ci din turbare, să dai pentru aceasta o lege care să prevadă aşa: «Hotărârile luate la mânie nu vor fi valabile şi vor rămâne neîndeplinite un răstimp de 30 de zile»." (Pe vremea aceea, împăratul hotăra în toate – şi când era vorba de condamnări la moarte ori în alte situaţii). „Ele nu vor avea putere executivă înainte să treacă o lună, aşteptând judecata liniştită a raţiunii. În răstimpul acestei luni, vei avea puterea să judeci la rece, nu la înfierbântare, dacă oamenii pe care i-ai osândit sânt vrednici sau nu a fi pedepsiţi. Şi, dacă sânt vrednici de aşa ceva, îţi vei păstra hotărârea de la început. Dar dacă nu sânt vrednici de pedeapsă, vei abroga hotărârea cea dintâi, neducându-o la îndeplinire – altfel decât s'a întâmplat în Thessalonic."
Împăratul a primit propunerea lui Amvrósie şi a dat poruncă să se scrie acea lege chiar în acea clipă, acolo unde se găseau. „Scrieţi acum," le-a spus logofeţilor, „această lege, ca s'o iscălesc." Legea a fost scrisă, a semnat-o şi-a pecetluit-o cu inelul său, spunând că hotărârile de condamnare la moarte pe care le va lua de atunci încolo vor rămâne suspendate vreme de o lună.
După aceasta, Amvrósie l-a dezlegat. Binecredinciosul împărat a

căpătat astfel curaj şi a intrat în sfântul lăcaş. Acolo l-a rugat pe Domnul şi Stăpânul tuturor, nu stând în picioare, ci în genunchi, cu faţa la pământ, după cuvintele Dreptului David: „Lipitu-s'a de pământ sufletul meu, viază-mă dupre cuvântul tău." /Ps. 118:25/ Pocăinţa îi era atât de mare, încât, căzând jos, s'a făcut una cu pământul, trăgându-şi părul de durere şi bătându-şi fruntea, iar cu lacrimi stropind lespezile bisericii, Îl ruga pe Dumnezeu să-i dăruiască iertare pentru cele săvârşite.

Istoricul spune mai departe: „Cu o aşa de mare virtute a strălucit arhiereul şi împăratul!" Eu îi admir pe amândoi, pe arhiereu pentru curaj şi pe împărat pentru ascultare. Pe arhiereu, aşadar, pentru râvna fierbinte aplicată chiar şi în cazul împăratului, iar pe cel din urmă pentru că nu a încălcat legea dumnezeiască. Pe împăratul îl admir pentru puterea şi bărbăţia credinţei, pentru că a primit legarea episcopului şi pentru că s'a pocăit într'atât până la a cădea la pământ şi a striga: „Lipitu-s'a de pământ sufletul meu, viază-mă dupre cuvântul tău."

SFINŢI CU BĂRBĂŢIE

Gheronda, cazul Sfântului Amvrósie este o excepţie luminoasă. După câte ştiu, aproape întotdeauna Biserica a fost îngăduitoare cu conducătorii din lume, împlinindu-se acea vorbă din popor ce zice: „lasă-te în voia valurilor."

Arhimandritul Epifanie/ Acestea le spun cei ce nesocotesc sau denaturează adevărul istoric. Când cârmuitorii încălcau legea lui Dumnezeu, Părinţii Bisericii ştiau să le ceară, după cum spune Sfântul Ioán Gură-de-Aur, cu tăria potrivită, păzirea legilor lui Dumnezeu. Citiţi istoria şi-o să vedeţi ce mărturie au dat patriarhii, episcopii, preoţii, monahii şi

mirenii. În perioada iconoclasmului şi mai devreme, în perioada arianismului, ei au trecut prin mari încercări.
Au fost întemniţaţi şi surghiuniţi, schilodiţi şi decapitaţi. Iar acestea le-au pătimit nu doar de la împăraţii eretici, fiind prigoniţi adesea pentru că au mustrat căderile morale ale împăraţilor! În ciuda faptului că pe atunci împăraţii erau atât de credincioşi, ei cădeau în păcate grele din înşelare diavolească.
Împăratul Leon Filosoful a dorit să se căsătorească pentru a patra oară, lucru oprit de canoanele Bisericii. În aceste condiţii, slujitorii Bisericii s'au ridicat şi au spus un „nu” hotărât, fapt pentru care au fost torturaţi şi trimişi de Leon în exil.
Un alt împărat, Constantin al VI-lea, şi-a alungat soţia şi a vrut să-şi ia o altă femeie. Patriarhul Tarásie a refuzat să pecetluiască printr'o căsătorie o astfel de fărădelege. Cu greu, împăratul a găsit un preot pe nume Iosif, care să săvârşească nelegiuita căsătorie. Şi, pentru că patriarhul nu l-a caterisit pe Iosif (îl pedepsise, dar nu prin caterisire), Sfântul Theódor Studitul a reacţionat (nu l-a mai pomenit pe patriarh), fiind urmat de mii de credincioşi. Urmarea a fost surghiunirea Sfântului Theódor.

„SLAVĂ LUI DUMNEZEU CEL MILOSTIV”

Arhimandritul Epifanie/ Sfântul Calinic, Patriarhul Constantinopolului, a fost numit de către împărat să facă... ce credeţi? Să citească o rugăciune pentru ca împăratul să dărâme o biserică, întrucât dorea să ridice în locul ei o anumită clădire publică. Nu îi ajungea să dărâme biserica, ci, pe deasupra, mai avea şi pretenţia să se facă o rugăciune pentru dărâmare.
Când Sfântul Calinic a ajuns la împărat, i-a adresat vestitele cuvinte:

„Biserica ne-a lăsat rugăciuni pentru ridicarea de lăcaşuri sfinte, însă pentru dărâmarea de biserici nu avem! Prin urmare, nu pot să fac o astfel de rugăciune.” Altfel spus, ai putere, împărate, să dărâmi toate bisericile, de vrei, însă rugăciune pentru aşa ceva de la mine nu vei auzi niciodată! Singurul lucru pe care Patriarhul l-a făcut în acele împrejurări apăsătoare asupra sa a fost să-şi înalţe ochii la cer şi să zică: „Slavă lui Dumnezeu cel milostiv, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.” Apoi, împăratul a dărâmat biserica.

ÎN FAŢA PRIMEJDIEI, S’AU FĂCUT NEVĂZUŢI

Arhimandritul Epifanie/ În Antiohia, pe vremea lui Theodosie cel Mare, a avut loc o răscoală din pricina birurilor mari impuse de acesta. Locuitorii înfuriaţi au doborât la pământ toate busturile lui, pe care apoi le-au călcat în picioare şi le-au aruncat. Împăratul a dat poruncă să fie nimicită cetatea. În Antiohia, la acea vreme, era preot Sfântul Ioán Gură-de-Aur. Datorită primejdiei ce plutea asupra cetăţii, s’a pregătit o solie în frunte cu bătrânul şi cuviosul Episcop Flavian, care s’a deplasat la Constantinopol pentru a-l îndupleca pe împărat să renunţe la hotărârea sa.

În acele zile, bisericile s’au umplut de o mare mulţime de oameni, ajungând neîncăpătoare. Cu acest prilej, Ioán Gură-de-Aur a rostit vestitele 19 omilii despre statui. Şi zice într’una dintre ele: „Cum de alergaţi cu toţi aici, când vine peste voi năpasta, însă când nimic nu vă doare aveţi cu totul alte preocupări? Acum, dar, aţi umplut bisericile!” Credincioşii au făcut litanii, rugăciuni şi privegheri, pentru ca Dumnezeu să înmoaie inima împăratului şi să nu stăruie în hotărârea lui.

Flavian a mers la Constantinopol şi a dat citire unei rugăminţi din

partea locuitorilor cetăţii. Cuvântarea său a avut o înaltă ţinută, scrisă fiind de către Gură-de-Aur. La auzul acesteia, inima împăratului s'a înmuiat şi a revocat porunca de distrugere a Antiohiei.

În clipele acelea, când asupra locuitorilor se abătuse panica, aşa cum se întâmplă când are loc un cutremur, aşteptându-se cea de-a doua şi de-a treia replică, cine au fost cei ce i-au întărit pe oameni? Cine a stat alături de oameni? Monahii! „Au lăsat pustia," scrie Sfântul Ioán, şi au mers pe la casele oamenilor din Antiohia pentru a le spune: «Unde-s acum filosofii? Unde sânt ritorii? Unde sânt ticăloşii cinici? Au luat-o cu toţii la fugă să-şi scape pielea! Filosofii, oamenii însemnaţi, marii boieri, toţi s'au făcut nevăzuţi, pentru a nu fi găsiţi în oraş când se va dezlănţui mânia împăratului!» Oamenii aceştia (monahii) însă, care nu şi-au îndreptat nicicând preocupările spre lume şi nici nu s'au coborât în ea, au venit în lume acum, când primejdia pluteşte asupră-ne, pentru a ne ajuta şi a ne întări." Prin cuvintele acestea, Sfântul a ţinut să aducă şi un elogiu vieţii monahale. În sfârşit, când s'a întors Flavian, Gură-de-Aur i-a chemat pe oameni şi le-a adus la cunoştinţă hotărârea împărătească, spunându-le: „Mergeţi de acum liniştiţi la lucru vostru; porunca împăratului nu va mai fi înfăptuită."

CITIŢI VIEŢILE SFINŢILOR

Arhimandritul Epifanie/ Slujitorii Bisericii s'au ridicat în multe situaţii împotriva împăraţilor despotici. Ei au avut deseori curajul să rostească acele cuvinte ale Botezătorului: „nu ţi se cade" /Mar. 6:18/ să faci cutare sau cutare. Nu le-au făcut, după cum cred unii, hatârul despoţilor. De bună seamă, au existat şi din aceştia, care au împlinit voia nu numai a împăraţilor, ci, mai târziu, chiar şi a sultanilor. Nimeni n'a susţinut

vreodată că Biserica este slujită doar de oameni neprihăniţi, de chipuri îngereşti. Pretutindeni, în toate sectoarele vieţii umane, se găsesc oameni buni şi oameni răi – doctori buni sau răi, ingineri buni sau răi ş.a.m.d. Putem respinge medicina pentru că anumiţi reprezentanţi ai ei nu se ridică la înălţimea misiunii lor?

Aşadar, lucrurile nu stau aşa cum spun unii intelectuali moderni. Citiţi viaţa Sfântului Polieuct[63] sau a Sfântului Ioán Gură-de-Aur.[64] Citiţi viaţa sfinţilor arhiepiscopi ai Constantinopolului începând cu Sfântul Mitrofán, întâiul episcop al Constantinopolului, şi până la turcocraţie – şi veţi vedea acolo duh de jertfă.

CONDUCĂTORII MODERNI

Deşi conducătorii de astăzi sânt aleşi constituţional, prin voinţă populară, nu au înălţimea morală pentru a sta în locul celor de odinioară. Oare de ce?

Arhimandritul Epifanie/ De-a lungul timpului, s'a ajuns şi la asta. Cândva, şi conducătorii contemporani îşi vor alege o autoritate spirituală care să le îndrepteze viaţa, iar acest fapt se va face fără vâlvă. Conducătorii politici actuali se pot apropia sufleteşte nu doar de arhierei, ci chiar de preoţi simpli.

Există pocăinţă din partea conducătorilor de astăzi?

Arhimandritul Epifanie/ O mare parte din conducătorii contemporani nu sânt fii credincioşi ai Bisericii. Sânt Creştini ortodocşi doar cu vorba. Marele Theodosie era foarte credincios, chiar dacă a făcut ce-a făcut. Era foarte credincios şi se temea de Dumnezeu, fiind un mădular conştient al Bisericii. Să

63 Vezi în sinaxar, la 9 Ianuarie. *(n.red.)*
64 Vezi în sinaxar, la 13 Noiembrie. *(n.red.)*

nu mai vorbim de faptul că îndeobşte, în Bizanţ, împăraţii erau în marea lor parte credincioşi. Se poate să fi avut patimi omeneşti, să fi făcut greşeli, însă aveau credinţă, aveau frică de Dumnezeu. Astăzi nu mai avem astfel de conducători. Şi când spun astăzi, înţeleg şi ieri şi alaltăieri!

Observaţi cum în mesajele date de conducători de Anul Nou, de 28 Octombrie[65] sau de 25 Martie,[66] nu se găseşte nicăieri cuvântul Dumnezeu, Hristos sau credinţă. Se vorbeşte numai de bunăstarea materială, de revenirea economiei, de progresul tehnologic! Acestea sânt interesele celor de azi şi de ieri. Conducătorii noştri nu sânt mădulare credincioase ale Bisericii.

Iar atunci când moare un anumit politician sau un „mare" al lumii acesteia, se vorbeşte despre destin, soartă! Eşti, vezi bine, modern atunci când spui: „Destinul i-a curmat firul vieţii!" „Soarta i-a fost nedreaptă!" Dacă spui: „Ne plecăm înaintea voii lui Dumnezeu, ne supunem voii Lui, aşa a vrut Dumnezeu!," este socotit demodat, pentru moşnegi. Nu este potrivit ca la moartea unor conducători sau a unora dintre cei mari să spunem: „Moartea i-a fost îngăduită sau voită de Dumnezeu" ori „Ştie Dumnezeu de ce s'a întâmplat aşa ceva. Ne supunem voii Sale, pentru că nimic nu se întâmplă dacă Dumnezeu nu vrea sau nu îngăduie," sau să facem referire la întâlnirea în veşnicie sau altceva asemănător. Nu, nimic din toate acestea nu se va rosti! Cel mult, se va spune ceva despre soartă. Ei cred în destin, de aceea nu vorbesc despre Dumnezeu. În schimb, străinii vorbesc adesea despre Dumnezeu, fie şi ca pretext.

---

65 Numită şi „aniversarea nu-ului," este o sărbătoare naţională care comemorează respingerea în 1940 de către prim-ministrul Grec Ioannis Metaxas a ultimatumului dat de dictatorul Italian Mussolini, prin care se cerea acceptarea ocupării fără luptă a Greciei de către forţele Axei. *(n.red.)*

66 În Grecia, Bunavestire este o sărbătoare naţională, la 25 Martie aniversându-se şi declararea războiului de independenţă împotriva Turciei. *(n.red.)*

De câte ori politicienii se referă la Dumnezeu, poate că o fac din motive de oportunism, pentru că găsesc Creştinismul folositor politicii lor?

Arhimandritul Epifanie/ Bineînţeles că politicienii, în afara unor foarte puţine excepţii, vorbesc despre Dumnezeu sau îşi afişează religiozitatea din pricini electorale. Alţii acceptă Creştinismul pentru că face din oameni nişte buni cetăţeni, până într'atât încât să nu mai fie nevoie de sergentul de poliţie!

Mulţi însă nu acceptă Creştinismul nici măcar din aceste considerente. Ei spun: „Ajung civilizaţia, legislaţia, educaţia, ca să-i facă buni pe cetăţeni." Ei nu înţeleg că, fără Hristos, omul ajunge o fiară. Foarte drept spune undeva Dostoievski: „Dacă nu este Dumnezeu, toate sânt îngăduite."

LA AŞA POPOR, AŞA CONDUCĂTORI

Este ceva adevăr atunci când se spune: „la aşa popor, aşa conducători"?

Arhimandritul Epifanie/ Da. Acest lucru reiese cu limpezime din Vechiul Testament, care se mişcă în cadrul următoarei scheme: apostazie – pedeapsă; pocăinţă–mântuire.

Dacă se întâmpla ca Israilitenii să apostazieze de la Dumnezeul cel adevărat, El îngăduia unui popor învecinat – Filistenilor, Ievuseilor, Ghergheseilor sau altora – să-i înrobească. Israilitenii gemeau sub jug, se pocăiau şi strigau din adâncul sufletului după izbăvire. Atunci, Domnul se milostivea şi trimitea cândva pe Sampsón, altădată pe Iafté, alteori pe Ghedéon ca să-i elibereze de duşmani şi din robie. Poporul Israelitean s'a mişcat mereu în cadrul acestui ciclu.

Aşa se întâmplă, într'un fel, şi cu noi astăzi; când încălcăm voia lui

Dumnezeu sau facem un anumit păcat greu, El îngăduie o pedeapsă. Când spun pedeapsă, nu înţeleg răzbunare, ci o anumită corecţie care intervine în viaţa noastră, o lucrare pedagogică din partea lui Dumnezeu, pentru ca să ne pocăim; după pocăinţă, urmează reabilitarea noastră.

Deseori cârtim din pricina conducătorilor religioşi sau politici, însă nu ne gândim că ei sânt cei de care avem nevoie. Nu zic numai de cei de acum! Acelaşi lucru este valabil şi pentru cei de ieri sau de alaltăieri, dar şi pentru cei de mâine. După cum sântem, aşa conducători avem.

Poate ar fi mai bine să nu avem deloc conducători, întrucât nu sânt cum trebuie?

Arhimandritul Epifanie/ Dumnezeu a rânduit autoritatea şi stăpânirile în lume ca să nu fie anarhie. Spune undeva Sfântul Ioán Gură-de-Aur: „Mai bine să fie cârmuitori răi, decât anarhie.”

Care ar trebui să fie poziţia noastră? Ce soluţie avem când ceilalţi fac păcate la vedere sau într'ascuns?

Arhimandritul Epifanie/ Noi să facem ceea ce cere de la noi dragostea lui Dumnezeu: „De iubiţi pre mine, poruncile mele păziţi.” /Io. 14:15/

DESPRE IUBIREA DE SLAVĂ

Gheronda, ce s'ar putea spune despre iubirea de slavă?

Arhimandritul Epifanie/ Mai bine să ne poziţionăm mai jos, şi oamenii să spună: „De ce nu l-au pus mai sus?,” decât să ne aşezăm sus şi oamenii să ajungă să zică: „Dar ce-au văzut la ăsta, de l-au aşezat aşa sus?” Când sântem undeva sus din punct de vedere social, pretenţiile oamenilor sânt

mari. Pe când, atunci când sântem undeva jos, ele sânt foarte mici. Acel lucru mic şi neînsemnat pe care îl oferă cineva aflat într'o poziţie inferioară îi mulţumeşte pe toţi.

Aceasta este valabil dacă nu se caută demnităţi?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă oamenii silesc pe cineva să ajungă într'o poziţie înaltă – precum s'a întâmplat, de pildă, cu Sfinţii Nicolae, Amvrósie şi alţii – fireşte că acesta trebuie să se supună voii lui Dumnezeu şi să nu se împotrivească. Să nu uităm însă că, atunci când omul este lumină, el poate lumina oriunde ar fi, chiar dacă se întâmplă să fie pus sub obroc („ypo modion.")[67] Dacă aprinzi o făclie şi deasupra ei pui un ciubăr, vei vedea că pe dedesubt se strecoară unele licăriri. Dacă omul este lumină, el va lumina oriunde ar fi. Bineînţeles, nu luminează ca atunci când este pus sus în sfeşnic! Oamenii au însă interesul ca orice lumină să fie aşezată sus, pentru a valorifica capacităţile şi talanţii celor care îi au...

Problema este în ce măsură noi sântem lumină, dacă existenţa noastră reflectă ceva din strălucirea lui Hristos. Dacă sântem lumini, să nu ne temem că oamenii ne vor pune poate sub obroc. Să ne pună unde doresc. Omul credincios, dăruit lui Dumnezeu, cel ce are duhul Lui într'însul, străluceşte oriunde ar fi şi slujeşte lucrării lui Dumnezeu oriunde s'ar afla. Însă ne orbesc demnităţile şi credem că doar având o funcţie putem oferi ceva celor din jur!

AMBIŢIILE APOSTOLILOR

Cum se explică faptul că Apostolii pretindeau şi ei întâietăţi?

---

67 Unitate de măsură Romană pentru fructe uscate, grâu etc., având un volum de aproximativ 8 litri. *(n.tr.)*

Arhimandritul Epifanie/ Ei credeau că acest lucru se îndreptăţea întrucât erau ucenicii Domnului. Este ca şi cum ar fi spus: „Noi te-am urmat şi am devenit ucenicii Tăi. Alţii te-au batjocorit. Ceva trebuie să ne dai. Trebuie să ne răsplăteşti cumva pentru aceasta.” De altfel, atunci când Petru i-a spus: „Iată noi am lăsat toate şi am urmat ţie: oare ce va fi nouă?,” Domnul i-a răspuns: „Tot cel ce a lăsat case, sau fraţi... sau muiere, sau copii, sau ţarini pentru numele meu, însutit va lua, şi viaţă vecinică va moşteni.” /Mat. 19:27, 29/

Iar Sfântul Ioán Gură-de-Aur scrie despre aceasta: „Care toate, Petre? Ai lăsat palate, ai lăsat demnităţi de seamă? Ce ai lăsat? O barcă pe care o aveai şi câteva năvoade. Ce lucru însemnat ai lăsat ca să-L urmezi?” Şi, mai departe, pune în gura lui Petru următoarele: „Ei, asta am avut, asta am lăsat! Dacă aveam mai multe, poate aş fi lăsat şi mai multe.” Aşteptau şi ei, aşadar, o anumită răsplată.

Însă pe toate acestea le-au rostit înainte să fie luminaţi de Duhul Sfânt! După luminare, nu au mai cerut întâietăţi, ci au dorit să se jertfească pentru răspândirea Evangheliei. După pogorârea Duhului Sfânt, o singură iubire de slavă a mai rămas în picioare: Slava Crucii! – iubirea adusă de slava mărturisirii despre dragostea Domnului, dacă acest lucru poate fi numit „iubire de slavă.”

Apostolii nu numai că nu au avut demnităţi lumeşti, ci, cât timp au trăit, au fost prigoniţi necontenit de către toţi. Începând cu poporul Iudeu, cu sinedriul Iudeilor şi căpeteniile Romei, toţi au fost împotriva lor! Şi au reuşit, în condiţiile acestea, să facă o lucrare uriaşă, care a rămas şi va rămâne în veac. Ei nu numai că nu au avut demnităţi, dar chiar şi stăpânirea de atunci le-a fost potrivnică! Lumeşte vorbind, n’au avut nici o demnitate. Domnul le-a rânduit loc ca şi Creştini sub demnităţile deţinute de Pilat, Irod, Anna sau Caiafa. Pentru aceasta Creştinismul a izbândit în lucrarea sa din

lume! Domnul Însuşi n'a avut nici o demnitate lumească. Atâta să ne dorim, ca Dumnezeu să ne ţină aproape de El! Demnităţile nu au nici o însemnătate. Fiecare credincios trebuie să gândească astfel: „Oriunde m'aş afla, voi lucra potrivit darului pe care mi l-a dat Dumnezeu." Fiecare om are o harismă, un dar. Nu există om care să nu aibă în viaţa lui un talant. Vom pleca cândva din lume, problema este să nu plecăm încărcaţi de păcate. Că vom avea sau nu ceva demnităţi, este cu totul secundar.

DESPRE POZIŢII ŞI DEMNITĂŢI

Gheronda, este rău să ne luptăm pentru a urca în anumite poziţii sociale înalte?

Arhimandritul Epifanie/ Iubirea de slavă este pentru om un cariu mare – această manie de a dobân-bândi demnităţi, poziţii, îl face pe om să apeleze la mijloace osândite de conştiinţa lui şi de legea lui Dumnezeu. Poate ajunge în situaţia de a-l cleveti pe rivalul său, pentru a-i împiedica ascensiunea şi a se ridica el însuşi. În afara acestei atitudini condamnabile, persoana cu pricina ajunge însăşi nefericită. Apare neliniştea aşteptării: „Când voi ajunge, când, când?! A trecut termenul şi a devenit profesor altul, iar eu nu; eu când mai ajung, ce fac acum?!" Şi dacă, bineînţeles, se va întâmpla ca visul să ajungă realitate în urma strădaniilor şi stăruinţelor sale, se va ataşa într'atâta de noua sa poziţie, încât va fi gata să jertfească orice principiu sau convingere, totul, ca nu cumva cineva să-i ia locul dobândit cu atâtea sforţări. Dacă însă dă greş în a ajunge pe locul mult-râvnit, atunci este nefericit, se socoteşte un ratat, se stinge pe picioare. Nimic nu mai are pentru el sens în viaţă!

Îmi aduc aminte de un important om de ştiinţă care s'a luptat, bietul

de el, mulţi ani, aproape întreaga viaţă, pentru a-şi împlini idealul meseriei de profesor – numirea ca profesor universitar. Indiscutabil, era un om capabil. Într'un târziu, a ajuns profesor la Universitate şi s'a bucurat de noul său statut vreo douăsprezece luni. O boală grea şi incurabilă l-a ţintuit la pat, după care a plecat din lumea aceasta. Cu ce s'a ales? Şi-a irosit 40-50 de ani din viaţă pentru a reuşi să ajungă profesor. Iar atunci când şi-a spus: „Acum, în sfârşit, mă voi putea bucura de noua mea poziţie!," goarna a sunat, chemându-l din lumea aceasta. Prin câte lupte şi furtuni a trecut! Să-ţi depui candidatura iarăşi şi iarăşi... La un moment dat, a fost numit pe post altcineva, poate mai puţin capabil decât el. Au urmat supărări, amărăciuni, dezamăgiri… Iar, în cele din urmă, a avut parte şi el de bucuria mult-dorită vreme de un an. Aşa de deşarte sânt lucrurile acestea! Doar un lucru să cerem: împărăţia cea nestricăcioasă a lui Dumnezeu. Toate celelalte – poziţii şi demnităţi, bani şi slavă – sânt trecătoare.

PSIHOLOGIA POPORULUI

Gheronda, cum explicaţi întoarcerea poporului Evreu până acolo încât i-a cerut lui Pilat să-l răstignească pe Hristos?

Arhimandritul Epifanie/ Din păcate, s'au supus cărturarilor şi Fariseilor. Nu s'a dat o explicaţie pentru această întoarcere a lor – şi doar văzuseră minuni extraordinare, înfricoşătoare! Au putut vedea că Hristos nu se compară cu Fariseii, care nu puteau face nici măcar o mică minune. Acesta însă, a uns ochii orbului şi i-a redat lumina /Io. 9/; l-a înviat pe fiul văduvei din Nain /Lc. 7:11-17/; a înviat-o pe fiica lui Iair /Mar. 5, Lc. 8/; a hrănit cu cinci pâini şi doi peşti 5.000 de bărbaţi, fără să mai socotim femeile şi copiii /Mat. 14/ ş.a.m.d. Nu se poate spune că Evreii nu au avut parte de un întreagă salbă de minuni mari,

însemnate, nemaivăzute, aşa cum a fost şi învierea lui Lazăr /Io. 9:33/ şi atâtea altele!
Prin urmare, ar fi trebuit asculte spusele orbului din naştere, ce fusese vindecat: dacă nu era de la Dumnezeu, Hristos „nu ar putea face nimic.” /Io. 9:33/ Nu ar fi trebuit să-şi plece urechea la îndemnurile cărturarilor, Fariseilor sau a altora, ci să spună: „De acum, noi Îl urmăm pe Cel la care am văzut minuni atât de mari şi nemaiîntâlnite. Acesta trebuie să fie cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, Messia.” Însă, în pofida tuturor acestor evidenţe, nu au făcut-o. Au fost amăgiţi în cele din urmă de către demagogi!
Este foarte uşor să schimbi dispoziţia oamenilor şi, mai ales, rânduielile unui popor. Vă aduceţi aminte de Aristide?[68] Când democraţia atheniană a hotărât să-l surghiunească, s’a întâmplat ca un simplu cetăţean, analfabet, să-l întâlnească fără să-l cunoască şi fără să i se descopere în vreun fel numele aceluia. Văzând că cel din faţa lui este om cu carte, cetăţeanul cu pricina l-a rugat să-i scrie pe o scoică numele „Aristide,” pentru a lua parte şi el la votarea exilului său. După ce şi-a scris numele, Aristide l-a întrebat de ce doreşte osândirea acelui om, ce are împotriva lui? Răspunsul a fost: „Nu-l cunosc pe omul acesta, nu ştiu nimic despre el, însă m’am săturat să tot aud că-i numit «drept».” Aşadar, a ţinut să voteze pentru alungarea lui Aristide întrucât acesta era socotit şi numit drept. Este greu să explici astfel de lucruri, însă observăm că ele au loc mereu, de-a lungul istoriei. Ajunge un singur demagog versat pentru a determina mulţimea să strige într’o zi la adresa cuiva „Osanná,” iar în ziua următoare să ceară: „Ia-l, ia-l, răstigneşte-l!”
Sufletul omenesc este o realitate mai profundă decât orice altceva şi

68 Aristide cel Drept (530 - 468 î.d.Hr.), om politic Ellin; antagonist al lui Themistocle şi prieten al lui Clisthene, preţuit de athenieni pentru bunătatea şi dreptatea sa; caracterul său a rămas un model în veacurile ce au urmat. *(n.red.)*

nu se pot lămuri întotdeauna stările contradictorii prin care trece, coborâşurile şi urcuşurile din viaţa de zi cu zi sau din clipele mai importante ale vieţii. El poate ajunge să-l ceară pe Varavvá în locul lui Iisus Hristos – pe cel cunoscut ca tâlhar şi condamnat, în locul lui Hristos Cel fără de păcat. „Pre mine m'ai părăsit, iar pre Varavvá l-ai cerut şi slobozit." /Tropar la Laudele slujbei Sfintelor Patimi/

„ADAOGE LOR RELE"

La slujba căsătoriei auzim: „Adaoge lor rele, Doamne, adaoge rele celor slăviţi ai pământului." Ce vrea să însemne asta?

Arhimandritul Epifanie/ Este din Prorocul Isaía /Isa. 26:15/. Puternicii pământului, slăviţii pământului sânt de obicei oameni nedrepţi. Iar prorocul, potrivit autorităţii pe care o are, ca Proroc al lui Dumnezeu, ca „ales al Domnului," cere de la Dumnezeu să fie pedepsiţi puternicii pământului pentru nedreptăţile pe care le fac împotriva celor simpli, a săracilor şi a oamenilor neputincioşi. Nu este un blestem, ci pur şi simplu o cerere după dreptate; este ca şi cum ar zice: „Doamne, nu-i lăsa pe nedrepţii pământului, pe judecători să-i asuprească pe cei săraci. Pedepseşte-i, ca să-şi vină în fire şi să nu mai nedreptăţească." Acesta este înţelesul: „Învaţă-i prin pedeapsă."

Biserica spune acest lucru în Săptămâna Mare pentru că tocmai în acele zile se atinge o culme a nedreptăţii omeneşti. Nedreptatea puternicilor pământului, a Romanilor, a arhiereilor, a Fariseilor şi a cărturarilor merge până la uciderea nu numai a unui simplu om, ci chiar a lui Dumnezeu. Îl ucid pe Dumnezeul întrupat – după trup, fireşte, pentru că dumnezeirea este nepătimitoare. Îl ucid pe Dumnezeu-omul, pe Domnul nostru. La aceasta face referire Biserica când spune acele lucruri; este ca şi cum ar zice: „Doamne, să nu

laşi nepedepsite nedreptăţile pe care le fac puternicii pământului. Împiedică-i, pedepsindu-i fără răgaz. Mângâie-i pe cei slabi şi pedepseşte-i pe cei ce nedreptăţesc.”

PEDEAPSA CU MOARTEA ŞI CRIMA

„Pe de-o parte, desfiinţăm pedeapsa cu moartea; pe de alta, legiferăm avortul. Nu este această atitudine a sistemului politic o antinomie şi o contradicţie strigătoare la cer? Viaţa răufăcătorului este foarte preţuită, iar a fătului e considerată de nimic. Oare de ce?"

ASPRIMEA LEGII MOZAICE

Gheronda, în legea mozaică se îngăduia – sau, mai curând, se impunea – omorârea celor ce o încălcau. Nu este o mare deosebire între asprimea legii mozaice şi îngăduinţa, mila, din Noul Legământ?

Arhimandritul Epifanie/ Dumnezeu a ştiut ce face. Israiliţii erau atât de tari la cerbice, încât deseori L-au părăsit pe adevăratul Dumnezeu şi s'au închinat idolilor. Era nevoie, aşadar, de această mare asprime, pentru ca să-i înfrâneze. Dar chiar şi în pofida acestei asprimi de mult ori s'au închinat lui Vaál, Astartei şi altor zeităţi zoomorfe, influenţaţi fiind de popoarele vecine. Îi vedem adesea pe proroci plângându-se şi spunând: „Ce rău v'a făcut Dumnezeu, de l-aţi părăsit?" Vă aduceţi aminte de vremea Prorocului Ilie, când aproape toţi deveniseră idolatri şi el credea că a rămas singurul credincios? Bineînţeles, Dumnezeu, după cum i-a adus la cunoştinţă, păstrase pentru sine şapte mii de bărbaţi care nu s'au închinat lui Vaál. /III Împ. 19:18/.

Dumnezeu, totuşi, preaînţelept cum este, a judecat că era nevoie de această asprime pentru a ţine în frâu poporul purtător şi

transmiţător al unei Descoperiri viitoare, esenţiale pentru omenire. Poporul acesta urma să ajungă o vatră a harului, o seră de unde urma să răsărească mântuirea lumii, Domnul nostru.

Pedepsele cu moartea pe care legea mozaică le prevede pentru idolatrie constituiau poate un fel de constrângere şi forţare a libertăţii religioase a Israiliţilor?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă cineva voia să iasă din poporul lui Dumnezeu şi să meargă să trăiască cu popoarele din jur, cu idolatrii, putea s'o facă. Cât timp însă rămânea în mijlocul poporului lui Israil trebuia să fie pedepsit, pentru a nu-i molipsi pe ceilalţi. Să nu uităm că poporul lui Israil avea un regim theocratic. Autoritatea exercitată astăzi de sistemul politic o exercita atunci Moisì. Legea mozaică cuprindea în sine codul penal şi civil, ba chiar şi reguli de construcţii; ea era totul!

Astăzi, dacă avem vreun diferend de natură civilă sau de alt fel cu un vecin, Evanghelia nu ne spune în amănunt ce să facem. Ne îndeamnă să rezolvăm neînţelegerile dintre noi cu dragoste. Dacă oponentul nostru nu este Creştin sau nu acceptă numirea altcuiva ca arbitru pentru a lămuri divergenţa, atunci apelăm la tribunalul civil. Când este vorba de un delict penal, dacă este vorba de un Creştin credincios, în afară de epitimia pe care i-o va da duhovnicul pentru ce a făcut, el va primi şi judecata şi legea penală a statului.

Pentru Israil, toate se găseau în Vechiul Testament: chestiuni penale, civile, rânduieli de închinare. Din clipa în care a venit Domnul, toate aceste dispoziţii au pierit: „Trecut-a umbra legii, şi harul a venit.” /Dogmatica glasului 2/ Jertfele Vechiului Legământ s'au încheiat. Ele erau simbolice, umbre şi prototipuri ale celor ce urmau să vină. Şi fiindcă acum a venit ceea ce este esenţial, chipurile şi umbrele acestuia au pierit.

Din Vechiul Legământ rămâne însă valabilă Legea morală a lui Moisì, aşa cum a fost împlinită şi desăvârşită în Domnul, pentru că El a spus: „Nu am venit să stric legea şi prorocii, ci să plinesc.” /Mat. 5:17/ „Plinirea” are un înţeles dublu, de împlinire sau completare şi de desăvârşire. Legea morală a lui Moisì este aşadar în vigoare, după cum sânt valabile şi vor fi valabile pentru totdeauna şi proorociile despre Domnul nostru. Celelalte au trecut, s'au desfiinţat.

STĂPÂNIREA ŞI PEDEAPSA CU MOARTEA

Arhimandritul Epifanie/ Dumnezeu îngăduie să fie folosită forţa în exercitarea autorităţii – chiar şi pedepsirea cu moartea a celor ce fac un anumit rău. Nu spune Scriptura: puterea conducătoare „nu în zadar poartă biciul,” înţelegând prin aceasta că recurge şi la alte mijloace de forţă care nu trebuie să ajungă neapărat până la moarte? Însă în alt loc spune: „Iar de faci rău, teme-te; că nu în zadar poartă sabia,” /Rom. 13:4/ referindu-se la faptul că sabia, socotită un instrument al morţii, nu face parte din mijloacele de educare.

În acelaşi verset Scriptura spune că stăpânirea „slujitoare lui Dumnezeu este, izbânditoare spre mânie celuia ce face răul.” Puterea (stăpânirea) este reprezentantul lui Dumnezeu.

Stăpânirea are drept de la Dumnezeu să pedepsească chiar şi cu moarte pe cei ce săvârşesc răul, iar acest lucru nu se întâmplă doar în război, ci şi în timp de pace. Îi pedepseşte pe făcătorii de rele şi mai ales pe cei ce ucid cu barbarie. Aşa spune legea. Regimul aflat la conducere nu pedepseşte cu moartea uciderile simple, le pedepseşte cu închisoarea pe viaţă sau chiar cu pedepse mai mici. Însă când uciderile au un caracter deosebit de grav şi nu există

nici o circumstanţă atenuantă, atunci tribunalul poate impune şi pedeapsa cu moartea.

Judecătorii exercită o autoritate dumnezeiască. Pentru aceasta, în Vechiul Legământ Dumnezeu se adresează judecătorilor prin Psalmist, zicând: „Eu am zis: Dumnezei sânteţi şi fii ai celui Preaînalt toţi." /Ps. 81:6/ Sânteţi dumnezei, mici dumnezei, pentru că judecata este o putere a lui Dumnezeu. Iar voi, pe pământ, mânuiţi această putere a lui Dumnezeu, judecata; judecaţi şi osândiţi. Autoritatea, stăpânirea îşi ia, aşadar, de la Dumnezeu acest drept de a pedepsi cu moartea pe cei ce fac răul.

Să dea Dumnezeu să se desfiinţeze pedeapsa cu moartea! Nu sânt pentru pedeapsa cu moartea. Cu o singură condiţie, însă: cei vrednici de pedeapsa cu moartea să fie ţinuţi cu adevărat în închisoare şi nu să iasă afară după 10-15 ani, în urma feluritor manevre de procedură judiciară, pentru ca apoi să-i ucidă din nou pe alţii.

Dacă s'ar reuşi ca printr'un regim constituţional, independent, neclintit – exceptând cazurile de eroare judiciară, – cei ce sânt condamnaţi pe viaţă să fie cu adevărat închişi toată viaţa, în aşa fel încât societatea să nu fie pusă în primejdie din pricina lor, atunci nimeni n'ar mai fi pentru pedeapsa cu moartea.

MĂCAR O EXCLUDERE PE VIAŢĂ DIN SOCIETATE

Arhimandritul Epifanie/ Omorârea unui om nu este un lucru oarecare. Bine ar fi de n'am ajunge la condamnarea la moarte, nici măcar a criminalilor. Atunci când Dumnezeu hotărăşte, o să ia El însuşi viaţa cuiva! Chiar şi viaţa unui făcător de rele nu încetează să aibă o valoare absolută. Sânt dramatice clipele ducerii la îndeplinire a unei condamnări la moarte, nu nu-

mai pentru soldaţii care alcătuiesc plutonul de execuţie, ci şi pentru mulţi alţii. Gândiţi-vă numai la procurorul care trebuie să dea ordinul de execuţie şi să fie prezent la faţa locului, apoi la ofiţerul care va ordona „foc!”

Părinte Procópie Papatheodóru a fost un cleric foarte credincios, deosebit de evlavios şi un foarte bun cunoscător al Scripturii. Nu ştiu dacă vreun alt cleric din vremurile noastre, cel puţin din Grecia, ştia Sfânta Scriptură la măsura lui. În ultimii ani a ajuns o ruină. De ce? S’a întâmplat ca în vremea ocupaţiei Germane să fie preotul deţinuţilor. Era prezent la toate execuţiile făcute de Germani. Din pricina acestui spectacol macabru la care asista deseori, s’a prăbuşit în cele din urmă sufleteşte, rămânând zdruncinat nervos. Victimele nu erau, desigur, nişte făcători de rele, ci fraţii noştri Greci nevinovaţi. Însă oricine ar fi fost în cauză, omul nostru participa la condamnarea la moarte a unor semeni de-ai lui. Să vezi în fiecare zi execuţii şi apoi să iei morţii şi să le faci slujba de înmormântare este prea mult pentru cineva!

Mulţi susţin ideea de a fi desfiinţată pedeapsa cu moartea. Însă, dacă se ajunge la aşa ceva, cel puţin să fie sigură „punerea pe tuşă,” pe viaţă, a făcătorilor de rele.

Un oarecare criminalist şi sociolog străin a spus: „Vreţi desfiinţarea pedepsei cu moartea? În regulă! Să se înceapă cu crimele!” Adică cei ce ucid să se oprească ei, mai întâi, de la a mai omorî pe cineva, iar atunci societatea nu va mai avea motive să-i condamne la moarte.

PARTICIPAREA LA PLUTONUL DE EXECUŢIE

În legătură cu această chestiune, a uciderii prin execuţie, ea este legată de necesitatea existenţei unei categorii de oameni desemnaţi să execute

condamnarea la moarte. Nu este un lucru înfricoşător să participe cineva la un pluton de execuţie?

Arhimandritul Epifanie/ În ce priveşte participarea cuiva la plutonul de execuţie, este un rău necesar. Va lua o epitimie de la duhovnic. Acesta nu-i va spune, bineînţeles: „Mâine poţi merge să te împărtăşeşti.” Însă fapta lui nici nu poate fi asemănată cu a unuia care merge şi omoară pe cineva pentru că i-a luat doi metri de pământ sau pentru că a fost jignit.

TRAFICANŢII DE DROGURI

Arhimandritul Epifanie/ Când atâţia tineri sânt astăzi robi narcoticelor şi există unii nesocotiţi care le comercializează, distrugând brutal viaţa tinerilor între 18 şi 25 ani, sau chiar şi mai mici, până la 12-13 ani, – copii ce ajung nişte epave umane numai şi numai ca unii să se îmbogăţească, – cineva s'ar putea întreba: ce ar trebui să le facă societatea acestor oameni? Problema este că nimeni dintre cei de sus nu se împotriveşte cu adevărat celor ce comercializează droguri. Pe lângă acestea, se mai poate vorbi aici şi de acea „societate a crimei” care a apărut în ultima vreme. Ştiţi la care societate a crimei mă refer? La acei inşi care au fost prinşi pentru că-i puneau pe oameni să-şi facă testamentul şi apoi îi omorau. Aceştia, în cel mai rău caz, îi omorau, nu-i chinuiau! Groaznic lucru este acesta, însă şi celălalt este foarte grav.

În aceste condiţii, unii pot gândi aşa: „Dacă am fi avut o lege care să condamne la moarte pe comercianţii de droguri, poate acest rău ar fi încetat.”

Nu sânt pentru pedeapsa cu moartea. Însă vin anumite momente în care te întrebi: „Poate ar trebui, în sfârşit, ca unii dintre aceşti oameni să fie scoşi din circuit pentru ca să se salveze ceilalţi?”

Când Iranul era condus de Şah, începuse şi acolo să se acutizeze problema narcoticelor. Acesta a dat o lege care prevedea următoarele măsuri: dacă erai prins cu o cantitate până la 5 grame de narcotice, ţi se dădea o anumită perioadă de închisoare; peste 5 grame, fiecare gram în plus însemna un an de închisoare, ce se adăuga la perioada de bază; la 30 de grame, se dădeau 30 de ani de închisoare; 40 de grame erau echivalentul a 40 de ani de închisoare, iar peste 50 de grame urma pedeapsa cu moartea. Au fost spânzuraţi 27 de oameni şi de îndată a încetat în Iran comerţul ilicit cu stupefiante.
Poate dacă măsurile luate de stat ar fi fost draconice, s'ar fi eliberat societatea de acest flagel? Dacă s'ar fi făcut, de pildă, confiscarea averii lor şi o adevărată întemniţare pe viaţă – pe viaţă însemnând scoaterea deplină a lor din circuit? Dacă ar fi pedepse aspre, ar mai exista oare mulţi negustori ai morţii albe?

UCIDEREA FĂRĂ VOIE

Gheronda, în cazul unui accident mortal de circulaţie, uciderea de acest fel se socoteşte o vină?

Arhimandritul Epifanie/ Din nefericire, atâta timp cât trăim în păcat, ajungem de multe ori să avem parte de situaţii nefaste, într'un fel necesare, cum este uciderea fără voie. Fie în război, fie în caz de autoapărare ori în caz de accident. Cu uciderea fără voie, desigur, Biserica este mai îngăduitoare. Acum, în caz de accident mortal, vom avea în vedere cât de mare este răspunderea şoferului. Dacă a mers cu viteză mare, dacă nu şi-a verificat frânele, dacă, dacă… Şi în conformitate cu circumstanţele atenuante ce vor apărea se va da şi pedeapsa.
Există şi situaţii de deplină nevinovăţie. De pildă, când cineva conduce pe un drum naţional, iar un pieton neatent traversează

alergând, fără să privească deloc în stânga sau în dreapta, şi intră în raza maşinii, oricâtă grijă ar avea şoferul, chiar şi dacă ar merge cu 50 de kilometri la oră, oricât ar încerca să-l ferească, există posibilitatea de a-l omorî.

Există şi situaţii în care pe carosabil s'a scurs ulei. Cum poate prevedea un şofer intrarea pe porţiunea respectivă, până să se apropie la o distanţă de 20 de metri de ea, când o poate vedea cu ochiul liber, dar prea târziu? În acest caz, maşina va derapa, dându-se peste cap; şoferul poate să nu moară, însă poate o păţeşte altcineva dinăuntru! Anumite situaţii sânt de neprevăzut şi, oricât de atent ar fi, şoferul nu poate evita accidentul.

Gheronda, ce epitimie prevăd canoanele Bisericii în cazurile acestea?

Arhimandritul Epifanie/ O lasă la judecata duhovnicului – însă, oricum, este mică.

NU TE ÎMPĂRTĂŞEŞTI DACĂ CONDUCI CU VITEZĂ

Arhimandritul Epifanie/ Când cineva conduce cu viteză exagerată are o mare răspundere. Eu, când spovedesc, „ameninţ” cu epitimie (canon) pe şoferii care merg cu mare viteză. Când aud de viteze mari, sânt nevoit să spun: „Nu te mai împărtăşeşti dacă conduci cu viteza asta, fiindcă te joci cu focul – atât în privinţa vieţii tale, cât şi a celorlalţi.” Aceia care conduc cu mare viteză nu pot stăpâni cum trebuie maşina, fapt care nu se întâmplă atunci când se merge cu viteză mai mică.

La viteză mai mică, puteţi controla situaţia şi este posibil ca, în caz de accident, să nu ucideţi sau să răniţi pe cineva. Întrucât mulţi dintre voi şofaţi, să fiţi atenţi, fiindcă în acest caz putem vorbi de

ucidere fără voie. Nu goniţi niciodată cu maşina pe şosele! Cel mai mare procent de accidente se datorează vitezei mari. Eu însumi am trecut de cel puţin zece ori prin situaţii în care şoferul ar fi omorât pe cineva dacă viteza ar fi fost mare.

MANIA VITEZEI

Arhimandritul Epifanie/ Într'o seară mergeam pe drumul naţional către Ekali. În dreptul Kifisiei, pe drumul naţional, am văzut de departe ceva pe drum. Mă gândeam… „o fi vreun câine?" Însă înainte să apuc să spun ceva, îl aud pe şofer strigând: „Dumnezeule, un om!" Acesta stătea întins pe asfaltul drumului naţional!

Ce s'a întâmplat? A vrut să traverseze, n'a fost atent şi maşina de dinaintea noastră l-a lovit, fără să-l omoare. L-a rănit şi l-a aruncat jos. Omul nu şi-a pierdut cunoştinţa, dar nu a mai avut putere să se ridice. Şi aşa, întins pe şosea, încerca, dând din mâini şi picioare, să se tragă puţin mai în margine, pentru a nu-l face praf maşinile următoare. Din fericire, circulaţia era foarte rară la ora aceea. Întrucât viteza maşinii noastre nu a fost mare, şoferul a putut să tragă puţin la stânga. L-a evitat (din fericire, nu mai venea şi un alt automobil) şi a oprit. Băieţii au coborât, l-au ridicat, l-au lăsat la o cafenea şi au înştiinţat Salvarea, care a sosit şi l-a luat. Era rănit, însă nu mortal.

Dacă maşina noastră ar fi mers cu viteză mare, am fi trecut peste el. Când evităm să circulăm cu viteză mare, scapă de necaz atât cei ce conduc, cât şi pietonii sau călătorii altor autovehicule. Să nu vă prindă mania vitezei, pentru că este un păcat!

Înainte să ne pornim într'o călătorie, deseori ne pierdem vremea, umblând după tot felul de nimicuri: „A, s'o luăm şi pe asta; şi pe cealaltă; pregăteşte şi un suc de portocale; să mai bem şi o cafeluţă;

dă şi telefonul acela; deschide şi sertarul ăsta, să luăm plicul.” Apoi ne urcăm la volan şi ne dorim, dacă s’ar putea, să ne transformăm într’o rachetă care să ajungă într’o oră de aici la Patras. Pentru ce această manie a vitezei? Pentru ce să ne facem pricina atâtor accidente?

Odată, un poliţist de la circulaţie l-a prins pe un băiat, cunoscut de al meu, conducând cu viteză exagerată. Şoferul îl întrebă: „M’aţi oprit pentru că am mers prea repede?” „Nu,” îi răspunse poliţistul, „ci pentru că zbori prea jos. Ai făcut din maşină avion şi zbori necorespunzător.”

RASSA PREOŢEASCĂ ŞI ŞOFATUL

Gheronda, se cuvine ca preoţii să conducă?

Arhimandritul Epifanie/ Pe clericii care mă întreabă, eu personal îi sfătuiesc să se lase de condus. Nu sânt de acord ca preoţii să conducă, pentru că se pot face pricină de ucidere fără voie. Cei ce ucid fără voie sânt siliţi, după sfintele canoane, să pună epitrahilul în cui. Bineînţeles, sânt situaţii în care este nevoie stringentă să conducem, însă şi atunci trebuie să o facem cu multă luare-aminte.

Un cunoscut de al meu, preot, care trăia în Germania, mi-a spus că regiunea pe care o avea sub jurisdicţie era cât Peloponnezul de mare. Trebuia să păstorească comunităţile Greceşti dintr’un ţinut atât de mare! Acest cleric era, aşadar, nevoit să conducă. Eu n’aş fi făcut-o nici în această situaţie, el însă o făcea. Nu era păcat în cazul lui, pentru că era vorba de o nevoie stringentă. În aceste situaţii, trebuie să fim foarte atenţi.

Dincolo de primejdia ca preotul să ajungă ucigaş fără voie, sânt şi alte pricini pentru care trebuie evitat condusul. La un moment dat, poate

că nu ia bine curba sau face ceva de-i gata să se ciocnească cu altul. Şoferul celuilalt automobil începe să-l jignească, spunându-i cuvinte precum: „Dă-te la o parte, popă învechit!” sau chiar vorbe mai grele. Aceste situaţii nu sânt de folos pentru demnitatea şi statutul preoţilor. De aceea, este bine ca noi, clericii, să evităm condusul maşinilor. Dumnezeu ne-a făcut conducători de suflete nemuritoare. Iar acolo unde apare o nevoie stringentă, mare atenţie! Dacă voi, mirenii, trebuie să mergeţi cu o anumită viteză de siguranţă, clericii ar trebui să meargă cu o viteză şi mai mică.

UCIDEREA ÎN CAZ DE APĂRARE– UN RĂU NECESAR

V-aţi referit mai devreme la omorul în caz de apărare, socotindu-l un rău necesar. Ce înţelegeţi prin autoapărare?

Arhimandritul Epifanie/ Când cineva te atacă, eşti obligat să te aperi – dar ai, bineînţeles, şi datoria faţă de aproapele să nu-l ucizi; pe de altă parte, însă, eşti dator şi faţă de propria ta persoană, ca s’o aperi. Ai o răspundere faţă de familia ta şi faţă de comunitatea, ca întreg, căreia îi aparţii. Prin urmare, este ceva asemănător cu răspunderea din armată. De bună seamă, nu vrem să facem uz de arme şi să curgă sânge, însă, pe de altă parte, sântem siliţi să ne apărăm.

Să presupunem că un tâlhar se duce într’o noapte la casa cuiva cu un pistol, ca să ucidă şi să jefuiască. Trage cu pistolul şi ucide cea dintâi persoană care îi iese în cale, merge mai departe şi o omoară şi pe cea de-a doua. În acel moment, cineva apare în spatele tâlharului, însă nu are armă, ţine în mână doar un fier de călcat. Se întreabă: „Să-l pocnesc sau nu cu fierul în cap? Măcar de nu l-aş ucide, ci doar să-l rănesc, oprindu-l astfel să-i mai ucidă şi pe ceilalţi membri ai

familiei. Dacă nu o fac, îi va ucide pe ceilalţi cinci-şase care au mai rămas în viaţă.”

Dacă tâlharul este dispus să omoare atâţia oameni, oare viaţa atâtor oameni valorează mai puţin decât cea a tâlharului? Cel atacat nu va trebui, în acea clipă, să apuce fierul de călcat şi să-l lovească în cap pe bandit, pentru a-l reduce la tăcere, pentru a nu le face de petrecanie şi celorlalţi membri ai familiei? Rea este uciderea, rea este şi rănirea cuiva, însă în situaţia respectivă reprezintă un rău necesar. Autoapărarea care ajunge până la ucidere este un rău necesar.

Atunci când cineva poate să-l neutralizeze pe atacator fără să-l ucidă, e de datoria lui să o facă – nu mai intră în discuţie! Se înţelege că numai în cazuri extreme, de neocolit, se poate recurge la uciderea agresorului.

MONAHII, MĂNĂSTIRILE ŞI APĂRAREA ÎN CAZ DE AGRESIUNE

Gheronda, cunoaştem din viaţa Sfinţilor Părinţi situaţia cuiva care să fi ucis în legitimă apărare?

Arhimandritul Epifanie/ Nu. Nu avem astfel de cazuri, pentru că părinţii nu aveau la chilie lucruri de valoare, care să stârnească „pofta” tâlharilor.

În mănăstiri, însă, monahii se apărau…

Arhimandritul Epifanie/ În mănăstiri, bineînţeles că da. M’am referit mai devreme la Părinţi ca Gură-de-Aur, Vasílie, Grigórie ş.a.m.d... În mănăstiri însă, călugării se apărau, aveau turnuri de pază şi ferestre anume în zid, de unde aruncau pietre mari şi ulei încins, fără să fie răniţi. Făceau tot ce

puteau ca să-i respingă pe atacatori. Pentru că dacă tâlharii izbuteau să intre înăuntru, puteau omorî sute de monahi, pângărind bisericile şi distrugând relicve istorice; toate acestea nu erau averea personală a anumitor monahi, ci a întregii Ortodoxii.

Da, dar nu spune Domnul: „Să nu staţi împrotivă celui viclean” /Mat. 5:39/ ?

Arhimandritul Epifanie/ Domnul a spus „să nu staţi împrotivă celui viclean,” însă, pe de altă parte, a protestat împotriva slugii care l-a pălmuit. /Io. 18:23/ Şi-a cerut, într'un anume fel, dreptul. Bineînţeles, în cazul unui atac asupra mănăstirii scopul monahilor nu era de a-i ucide pe agresori. Însă dacă călugării nu s'ar fi împotrivit şi nu i-ar fi pus pe fugă pe atacatori, aceştia nu numai că ar fi înjunghiat zeci de monahi, ci s'ar fi dus mai departe şi la alte mănăstiri, ca să facă la fel. Şi câţi oameni ar mai fi murit?

De ce stăruim atâta pe viaţa unui tâlhar, criminal sau răufăcător – este ea mai preţioasă decât viaţa a zeci, sute şi mii de nevinovaţi? De bună seamă că şi în cazul criminalului este vorba de o viaţă, şi el este copilul lui Dumnezeu; Hristos a murit şi pentru el, n'am nimic de obiectat! Viaţa în sine are o valoare absolută. Însă de ce unor oameni li se pare viaţa unui răufăcător mult mai preţioasă decât viaţa altora?

Am scris ceva despre această ipocrizie: pe de-o parte, desfiinţăm pedeapsa cu moartea; pe de alta, legiferăm avorturile. Viaţa unui răufăcător este un bun foarte preţios. Societatea nu vrea să i-o ia. Deşi este în vigoare pedeapsa cu moartea, dintre cei condamnaţi la moarte pentru acte criminale aproape nimeni nu este dus în faţa plutonului de execuţie. Pe de altă parte, însă, se legiferează avorturile şi se ucid în fiecare an mii de copii. Nu este o contradicţie a sistemului politic strigătoare la cer? Viaţa răufăcătorului este foarte preţioasă, iar cea a embrionului este socotită un nimic! De ce, oare?

HILIAŞTII ŞI ÎMPOTRIVIRILE LOR

Gheronda, a avut loc o crimă în Melíssia. O mamă a fost ucisă în faţa fiului ei, iar acesta n'a mişcat nici măcar un deget ca s'o apere! S'a aflat apoi că acesta este hiliast[69] şi nu acceptă folosirea forţei. În clipele acelea, credeţi că atitudinea lui a fost rodul unei credinţe bolnave?

Arhimandritul Epifanie/ De bună seamă!

Putea să se mai gândească în clipele acelea la o aşa interdicţie religioasă?

Arhimandritul Epifanie/ Bineînţeles, dacă s'a adăpat la o asemenea credinţă. Cele în care credem cu adevărat se manifestă chiar şi în fracţiuni de secundă.

Acest fapt are loc cu ajutorul unei puteri demonice?

Arhimandritul Epifanie/ Nu printr'o putere drăcească, ci printr'o „grevă" drăcească. În acele clipe, diavolul pur şi simplu nu-l îndeamnă la ceva anume. Prin aceasta vrea să-şi atingă scopul. Adică nu spune: „loveşte, răneşte." Cel viclean stă alături, la depărtare, şi spune: „Îl las acum, să-i vedem credinţa lucrătoare. Eu l-am învăţat erezia, iar acum se înfăptuiesc învăţăturile mele."

JERTFA DE SINE ESTE LA ALEGEREA FIECĂRUIA

Gheronda, poate spune cineva: „Eu, decât să ucid, mai bine îmi jertfesc viaţa! Lasă, să mă ucidă el pe mine."?

---

69 Hiliasmul sau milenarismul este erezia că, la a Doua Venire a Sa, Hristos va

Arhimandritul Epifanie/ Da, dacă este vorba numai de el însuşi. Însă dacă în spatele lui se mai găsesc şi alţi oameni, cum ar fi familia ori alţii, mai are oare dreptul să jertfească viaţa acestor oameni în locul unuia?

Dacă cineva este pus în situaţia să se apere doar pe sine, poate ar fi mai bine să se lase omorât, decât să ucidă el?

Arhimandritul Epifanie/ În Creştinism, dreptatea este o datorie, iar jertfa o alegere. Sântem datori să înfăptuim dreptatea; dacă vrem să ne jertfim, acest lucru este de bunăvoie. Îndeobşte, nu le putem impune altora să se jertfească.
Altfel spus, dacă cineva te-a insultat, eu, în temeiul legii lui Dumnezeu, îţi pot spune: „Nu-l reclama, nu-l da în judecată!"
„Dar m'a calomniat, m'a făcut mincinos, mi-a spus cutare sau cutare lucru. Nu mai pot ridica capul în societate!"
„Lasă-l, îţi va face Dumnezeu dreptate!"
Aceasta este însă o jertfă. Jertfeşti un drept de-al tău; eu nu-ţi pot impune s'o faci, doar te sfătuiesc.
Lucrarea dreptăţii este să nu-l cleveteşti tu pe altul, iar acest lucru este ceva obligatoriu. Răbdarea din duh de jertfă a clevetirii poate fi recomandată, însă nu poate fi poruncită. Preotul nu îţi poate spune: „Dacă urmăreşti să-ţi aperi demnitatea în faţa calomniatorului pe cale judecătorească, te voi opri de la Sfânta Împărtăşanie. Trebuie să faci cu orice preţ această jertfă şi să renunţi la judecată."
Dacă cineva doreşte să se apere, nu îl vom lipsi de acest drept.

Gheronda, poate că răspunsul se găseşte în textele ascetice, în Pateric şi în Gheronticón? Avem foarte multe cazuri în care nevoitorii urmează pe

---

întemeia o împărăţie pământească ce va ţine o mie. Această credinţă este împărtăşită în prezent de o mare parte a grupărilor neo-protestante. *(n.red.)*

deplin porunca lui Hristos şi nu se apără într'o astfel de împrejurare.

Arhimandritul Epifanie/ Repet încă o dată: jertfa este de bunăvoie. Nu poţi impune altuia să se jertfească. Dacă cutare sfânt a făcut o anumită jertfă, a avut putere şi a făcut-o. Dar am eu atâta putere încât să fac această jertfă? Iar aceşti nevoitori la care te referi le-au părăsit pe toate şi s'au dus în pustie. Asta nu înseamnă că ne vom apuca acum să spunem tuturor oamenilor: „Părăsiţi tot şi mergeţi în pustie, pentru că aşa a făcut cutare sau cutare sfânt!"

„QUOD LICET JOVI, NON LICET BOVI"

Arhimandritul Epifanie/ Legat de anumite persoane sau situaţii, mi-a venit acum în minte o întâmplare petrecută în 1962, dacă nu mă înşeală memoria. Eram atunci tânăr, aveam 32 de ani, fiind deja preot. Părintele Avgustín (Kantiótis)[70] să fi tot avut 55 de ani. Ministru al educaţiei era atunci Kasimátis. Începuseră ceva agitaţii pentru restabilirea vestitului drept de strămutare a arhiereilor.

Părintele Avgustín i-a trimis o telegramă ministrului educaţiei, în care i-a spus cam aşa: „Fii foarte atent, să nu restabileşti acel drept de strămutare a arhiereilor, pentru că ies în stradă şi voi protesta cu tărie." Mi-a citit la telefon telegrama sa, iar după ce a încheiat, m'a întrebat:

– I-am zis bine?

– Foarte frumos i-aţi zis. Este în regulă.

70 Mitropolitul Avgustín al Flórinei (n. 1907), în prezent retras, este cunoscut pentru predicile, scrierile şi activitatea sa misionară susţinută, precum şi pentru vederile sale tradiţionaliste, manifestate public şi cu tărie. *(n.red.)*

– Trimite-i şi tu una la fel.
– Dar ce, am înnebunit?
– Poftim, ce ai zis?
– Doar n'am înnebunit.
– Adică vrei să spui că eu am înnebunit?
– Nu, aţi făcut foarte bine.
– Dar ce, dacă îi trimiţi acelaşi lucru, se poate spune că tu ai înnebunit, în timp ce eu nu?
– Da, pentru că viaţa dumneavoastră de până acum, luptele, titlurile, diplomele dumneavoastră vă îngăduie să vă adresaţi ministrului educaţiei şi să-i spuneţi astfel de lucruri, ameninţându-l. Parcursul vieţii mele de până acum nu îmi îngăduie să fac aşa ceva. Eu sânt un cleric aflat la început, intrat în preoţie de numai un an – un an şi jumătate, nu am în spate trecutul şi luptele dumneavoastră. Nu mi-am dăruit eforturile slujirii neamului şi Bisericii, pentru a avea acum tăria de a mă adresa unui ministru şi de a-i vorbi în acest fel. Statutul meu îmi îngăduie să scriu cel mult un articol, un studiu, un text şi să spun cum stau lucrurile, ce spun canoanele, ce spun Părinţii. Acestea sânt posibilităţile mele. Al dumneavoastră este acest drept de a vă a adresa ministrului şi de a-i vorbi în aceşti termeni.
Şi i-am spus proverbul Latin: „Quod licet Jovi, non licet bovi." În Latină, cuvântul Zeus (Jovi/Jupiter) şi bou au aceeaşi terminaţie. „Ce i se îngăduie lui Jupiter, nu i se îngăduie şi boului." Nu este acelaşi lucru să fii Zeus sau bou. Aşadar: „Quod licet Jovi, non licet bovi."

DOMNUL A LUAT BICIUL, ÎNSĂ...

Gheronda, în Evanghelie se spune că Hristos a luat la un moment dat biciul şi a gonit afară din Templul lui Solomon pe negustori şi pe schimbătorii de

bani. Poate că în anumite clipe excepţionale s'ar îndreptăţi astfel folosirea forţei din partea Creştinilor?

Arhimandritul Epifanie/ Domnul este Fiul lui Dumnezeu, Ziditor şi Atotţiitor al cosmosului. Ce este al Lui nu este al nostru, noi nu putem face aşa ceva. Domnul nu este în orice situaţie, fără excepţie, o pildă de urmat pentru noi. Bineînţeles, este în multe, dar nu în toate!

Doriţi un alt exemplu? Domnul „au zis lui Pétru: Mergi înapoia mea, Satano." /Mat. 16:23/ El putea s'o spună pentru că era Fiul Lui Dumnezeu. Noi nu avem dreptul să-i spunem aproapelui nostru nici diavol, nici satană.

Sânt lucruri pe care Domnul le-a făcut „ca cela ce are putere." /Mar. 1:22/ Nu înseamnă că acestea sânt pilde de urmat pentru noi. Noi, datori sântem „să urmaţi urmelor lui," /I Pet. 2:21/ în sfinţenie, nu în anumite fapte de putere pe care le-a săvârşit Domnul. În orice situaţie este nevoie de multă atenţie şi rugăciune fierbinte, pentru ca Dumnezeu să ne lumineze să ştim ce să facem.

CUNOAŞTEREA PROPRIEI MĂSURI

Arhimandritul Epifanie/ Să ne cunoaştem măsura. Se întâmplă ca unii să vadă la un ascet o lucrare de mare nevoinţă şi să-şi zică în sine: „Trebuie s'o fac şi eu!" Este însă această nevoinţă la măsura ta? Sau poate că diavolul te ispiteşte cu „cele de-a dreapta"? Ai vorbit cu duhovnicul tău să te înhami la o aşa mare nevoinţă? Există primejdia să cazi în înşelare. Sântem în stare sau este la măsura noastră ceea ce vrem să facem?

RĂZBOI, PACE, ÎNCERCĂRI

„Iată eu cu voi sânt în toate zilele, până la sfârşenia veacului, Amin." /Mat. 28:20/

DREPTUL RĂZBOIULUI ÎN VECHIUL TESTAMENT

Unii susţin că în Vechiul Testament sânt înfăţişate fapte şi scene de răzbunare pe care le întâlnim în cele mai dure regimuri totalitare.

Arhimandritul Epifanie/ Aceşti oameni judecă după criteriile de astăzi. Ei critică ce se întâmpla în perioada Vechiului Legământ, dar nu gândesc drept. Este ca şi cum un profesor universitar s'ar apuca să evalueze un copil de şcoală primară după propriile criterii. Şi noi, dacă am fi trăit în vremea cu pricina, am fi avut o altă mentalitate, nu am fi gândit la fel ca astăzi. Aşadar, trebuie să vedem mereu lucrurile încadrate în contextul epocii lor.

Pe vremea aceea, dreptul războiului era foarte aspru: prizonierii erau ucişi, cetăţile cucerite urmau să fie ori nimicite, ori prădate. Acestea se petreceau pretutindeni, iar Dumnezeu n'a vrut să dea o altă lege poporului său. A îngăduit forţa pentru că dacă Israilitenii – având astfel de rivali, cu un aşa drept necruţător al războiului, – ar fi mers cu mâinile încrucişate, ar fi fost stârpiţi degrabă.[71] Israilitenii erau încon-

71 În Vechiul Testament este un exemplu în acest sens, atunci când mii de Israiliţi au fost omorâţi fiindcă s'a întâmplat să fie atacaţi în zi de sâmbătă (sabat), iar ei nu s'au apărat (vezi I Maccavei 2:29-41). *(n.tr.)*

juraţi de o mulţime de popoare duşmane, precum Filistenii, Gherghesenii, Madianiţii ş.a.m.d. şi adesea erau cuceriţi şi înrobiţi de acestea. Dumnezeu, din pricini de El ştiute, nu a făcut excepţie pentru poporul Său. Le-a poruncit să aplice dreptul războiului din acea epocă, spuând: „Când cuceriţi cetăţile vrăjmaşe, le veţi nimici.” La fel procedau, de altfel, şi potrivnicii lor. Dumnezeu le dăduse Israilitenilor aceleaşi măsuri pentru a putea face faţă duşmanilor din împrejur. Să nu judecăm, aşadar, evenimentele de atunci după cele de acum!

VECHIUL TESTAMENT ESTE AL NOSTRU

Gheronda, spun unii, legat de Vechiul Testament, că nu trebuie să învăţăm istoria Evreilor.

Arhimandritul Epifanie/ Vechiul Testament nu este istoria Evreilor, el reprezintă o pre-istorie a Domnului nostru Iisus Hristos. Acei oameni ar trebui să înţeleagă acest lucru. Avraám, Isaác şi Iacóv pot fi socotiţi strămoşii după trup ai Evreilor, însă după duh sânt strămoşii noştri. Aceasta o spune Apostolul Pável /Gal. 3:7-9/. Şi Domnul lea spus Iudeilor: „Să nu credeţi că a spune: «Tată avem pe Avraám» are vreo valoare anume, întrucât voi nu faceţi faptele lui Avraám.” /vezi Io. 8/

Noul Israil este în duh neamul Creştin /Rom. 9:6; Gal. 6:6/. Orice Creştin care urmează credinţei lui Avraám este fiu al lui Avraám, nu Evreii care l-au respins pe Mesia, în care Avraám a crezut şi pe care L-a aşteptat. Toţi drepţii Vechiului Legământ L-au aşteptat pe Mesia, atât Iacóv şi ceilalţi patriarhi, cât şi de-Dumnezeu-văzătorul Moisì, cel ce a zis: „Proroc din fraţii tăi... va scula ţie Domnul Dumnezeul tău.” /Deut. 18:15/

Sfinţii Vechiului Legământ sânt aşadar, în duh, strămoşii noştri.

Concepţia că Vechiul Testament reprezintă istoria poporului evreu este o denaturare. Adevărul este că el constituie preistoria Creştinismului, a Domnului nostru însuşi.

Acum Iudeii sânt nişte antihrişti, nu mai sânt popor ales, ei au căzut.[72] Oare nu cântăm la Rusalii: „Iudeii… bolnavi fiind de necredinţă, au căzut din harul dumnezeiesc”? /Idiomelă la Vecernia plecării genunchilor/

BINECUVÂNTAREA ARMELOR ŞI „SĂ VĂ IUBIŢI UNUL PRE ALTUL”

Gheronda, cum împacă Biserica noastră ideea de a binecuvânta armele şi cererea „să vă iubiţi unul pre altul”? /Io. 13:34; 15:12-17/

Arhimandritul Epifanie/ Biserica nu este pentru război. Se roagă necontenit „pentru pacea a toată lumea.” Biserica se roagă ca oamenii să aibă pace între ei. Însă, din nefericire, din pricina păcatului care se sălăşluieşte în fiecare om, nu este întotdeauna realizabil acest lucru. Şi, pentru că nu este realizabil, au loc războaie.

72 Astăzi poate şoca o astfel de afirmaţie, mai ales în contextul religios ecumenist şi de dialog inter-religios, care nu mai îngăduie evidenţierea deosebirilor de credinţă, mergând doar pe ceea ce constituie un fond de religiozitate comun al tuturor, de tip umanist. Chiar noţiunea de umanism, de care s’a făcut caz atâta în ultimele secole, conţine în sine o realitate anti-hristică, plecând de la faptul că ea presupune gravitarea tuturor valorilor nu în jurul lui Hristos, Dumnezeu-Omul cel mort şi înviat, ci în jurul omului supus condiţiilor Căderii, considerat valoare supremă sau măsură a tuturor lucrurilor. Iudeii, precum şi oricine nu crede şi nu-L urmează pe Hristos – iar aici pot fi încadraţi chiar şi acei Creştini care nu şi-au luat în serios chemarea, păcătuind într’un fel sau altul, – poartă pecetea unei atitudini anti-hristice. Acest refuz al lui Hristos nu este o simplă respingere formală a Fiului lui Dumnezeu întrupat ci şi a marii oferte de mântuire a lor, ca persoane, constituind în cele din urmă un eşec chiar al condiţiei lor umane, ce nu se poate împlini decât în El – Cel ce este raţiunea şi finalitatea omului însuşi. *(n.tr.)*

Biata noastră ţară nu a făcut războaie de agresiune! O excepţie constituie, poate, expediţia lui Alexandru cel Mare – care a fost, bineînţeles, de cucerire, dar şi civilizatoare. Ea a însemnat poate, în planul proniei dumnezeieşti, un prilej de răspândire a limbii Greceşti, pentru ca toate popoarele să înţeleagă propovăduirea întrupării Fiului lui Dumnezeu. Dacă exceptăm, aşadar, expansiunea lui Alexandru cel Mare şi o anumită expansiune pe care au făcut-o athenienii în Sikelia, ţara noastră nu a purtat războaie de cucerire. Însă şi aceste două excepţii sânt înainte de Hristos!

Iustinian nu a făcut cuceriri? Bizanţul, în pofida faptului că a fost o civilizaţie Creştină, nu a purtat întruna războaie?

Arhimandritul Epifanie/ Întrucât de sute de ori Bizanţul a fost înconjurat de duşmani ce voiau să-l cucerească, a fost silit să se apere, să-şi ţină sub control teritoriul până la marginile lui, pentru a nu fi în orice clipă în primejdie să fie cucerit. Oare n'ar mai fi trebuit să lupte, fiind mereu sub ameninţare? O mie de ani, Bizanţul a constituit o stavilă înaintea tuturor neamurilor barbare. A avut un rol foarte însemnat în cadrul istoriei omenirii, însă la un moment dat a obosit şi-a căzut.

Războaie de cucerire am dus, aşadar, în foarte puţine situaţii. Când ne atacă duşmanii, Biserica nu face nimic altceva decât să-l roage pe Dumnezeu să ne ajute, pentru a nu fi cuceriţi de aceştia, pentru ca ţara să nu ne fie cotropită. Dar, şi în acest caz, orice ar spune Biserica sau am spune noi, se va face până la urmă voia lui Dumnezeu!

La tribunal se află două părţi în conflict. Fiecare spune: „Am dreptate, d-le preşedinte!" Fiecare dintre avocaţi încearcă să convingă tribunalul că acela care are dreptate este clientul său. Însă hotărârea cine o dă? Tribunalul. Nu avocatul acuzării, nici cel al apărării. Aceştia pledează pentru şi împotrivă, unul pentru omul său şi împotriva

celuilalt, iar celălalt invers. Însă, în cele din urmă, decizia o emite tribunalul.

Oricât s'ar ruga Biserica, noi, preoţii, şi voi, mirenii, să avem câştig de cauză, Dumnezeu nu va asculta glasurile credincioşilor dacă socoteşte că nu trebuie să câştigăm, pentru păcatele noastre. Biserica L-a rugat şi L-a implorat pe Dumnezeu şi în vremea Bizanţului să nu îngăduie cucerirea împărăţiei. Dumnezeu a îngăduit însă, pentru păcatele noastre, şi acest lucru – iar Grecia a vieţuit apoi vreme de 400 de ani sub robie străină. Iosif Vrienios[73] spune că acest eveniment a fost îngăduit pentru marile păcate, care cunoscuseră atunci o răspândire îngrozitoare. Aşa cum, din alte pricini, Dumnezeu a îngăduit să trecem prin ocupaţia Nemţilor, iar, prin lupta noastră, lumea liberă să poată răsufla pentru o vreme liberă, înţelegând că Axa nu este de neînvins. Biserica Îl roagă mereu pe Dumnezeu ca, într'un război de apărare a patriei, biruinţa să aparţină armatei noastre. Dacă Dumnezeu va asculta sau nu de noi, numai El ştie – dar are întotdeauna în vedere folosul nostru duhovnicesc.

UCIGAŞI ÎN RĂZBOI

Gheronda, prin troparul „Mântuieşte, Doamne, norodul tău... şi biruinţă asupra varvarilor dăruieşte..."[74] cred că propaganda politică a ajuns în Biserică, şi prin cântările acestea se permanentizează o situaţie. Adică, în numele Crucii, vorbim de omorârea barbarilor?

Arhimandritul Epifanie/ Nu este obligatoriu ca împăratul să ucidă cu ajutorul armatelor sale pentru

73 Mare theolog Bizantin din sec. al XIV-lea, dascăl al Sfântului Márcu Evghenikos, Mitropolitul Efesului, şi al Patriarhului Ghennádie Sholarios al Constantinopolului. *(n.red.)*

74 În troparul Sfintei Cruci; vezi şi nota de la capitolul „Limba Grecească şi textele de cult", subcapitolul „«Împăraţilor» sau «binecredincioşilor Creştini»?" *(n.red.)*

ca supuşii credincioşi să fie izbăviţi din vreo primejdie. Însă, şi dacă se ajunge la aşa ceva, împăratul sau stăpânitorul este de fiecare dată slujitor al mâniei lui Dumnezeu, pedepsind orice rău şi încălcare a legilor – fie că este de un neam cu noi, fie că este de alt neam şi de altă credinţă: stăpânirea „slujitoare lui Dumnezeu este, izbânditoare (răzbunătoare) spre mânie (asupra) celuia ce face răul." /Rom. 13:4/ Ca putere stăpânitoare, conducerea are dreptul, după cum spune şi Scriptura, să folosească la nevoie sabia: „că nu în zadar poartă sabia" /Rom. 13:4/ – prin aceasta, stăpânirea dispune de dreptul şi mijloacele necesare pentru pedepsire. Iar cei ce ucid în astfel de războaie acţionează ca instrumente ale Statului, căruia Dumnezeu i-a dat această putere împotriva celor răi. Acestea nu sânt cuvintele împăraţilor bizantini, ci ale Noului Testament. Au fost scrise în vremea în care Roma conducea lumea prin mâna împăraţilor vicioşi şi idolatri. „Izbânditoare (răzbunătoare) spre mânie," spune Pavel, stăpânirea îl reprezintă pe Dumnezeu.

Puterea conducătoare are, aşadar, dreptul să se apere şi să se folosească chiar şi de pedeapsa cu moartea în anumite împrejurări. Poate face cineva un rău mai mare decât cei porniţi să cucerească un popor iubitor de linişte, care nu i-a supărat cu nimic? În acest caz, ce altceva poate face Biserica decât să-L roage pe Dumnezeu pentru „biruinţa binecinstitorilor împăraţi"?

Nu numai că Biserica se roagă pentru pacea întregii lumi, dar în Evanghelie se opreşte chiar şi dorinţa de răzbunare. Dacă cineva te pălmuieşte peste un obraz, „întoarce lui şi pre celălalt." /Mat. 5:39/ Punctul controversat din tropare este felul în care sânt păziţi cei nedreptăţiţi în faţa celor ce-i nedreptăţesc – cum se întâmplă, de pildă, în cazul a doi fraţi ce se ceartă: mama, chiar dacă îi iubeşte pe amândoi, va lua mai mult partea celui ce este nedreptăţit.

Biserica îi socoteşte pe toţi oamenii făpturi ale lui Dumnezeu. De

bună seamă, în caz de conflict, barbarii apar ca unii ce s'au îndepărtat de voia lui Dumnezeu, în timp ce ceilalţi, care îşi găsesc adăpost în braţele Bisericii, suferă nedreptăţile războiului declanşat de cei dintâi. Biserica, chemată fiind să împartă dreptate, le spune credincioşilor: de vreme ce nu se poate altfel, să-şi apere credinţa şi viaţa.

Să lăsăm troparul Bisericii pentru moment şi să ne întoarcem la persoana fiecăruia dintre noi. Ne găsim în următoarea situaţie: s'au pornit alţii împotriva noastră şi vor să ne cucerească ţara, să ne omoare, să ne înrobească (în vechime îi vindeau pe oameni ca robi), să ne omoare copiii ş.a.m.d. Ce vom face în acest caz?

Războiul fiind considerat un rău necesar, ne vom apăra luptând – sau poate, după cum spun unii, ar trebui să încrucişăm mâinile, zicând: „Haideţi acum, ucideţi-ne"? Este firesc ca în război unii să ajungă ucigaşi. Uciderea din apărare este un rău necesar. Dacă spunem: „Nu ne apărăm," duşmanii ne vor ucide. Şi se pune întrebarea: „De ce propria noastră viaţă trebuie să fie considerată inferioară, mai lipsită de preţ decât a celorlalţi?"

Biserica, aşadar, nu se roagă ca biruinţa să fie „cu orice preţ" prin moartea agresorilor. Se roagă doar ca aceştia să fie biruiţi, să fugă şi să lase neamul în pace. Acum, dacă în războiul respectiv au loc şi ucideri, aceasta este un rău necesar...

Biserica se roagă ca poporul să nu fie exterminat de athei sau barbari idolatri. Îl roagă pe Dumnezeu să dea biruinţă împăraţilor credincioşi, pentru ca neamul Creştinilor să fie izbăvit întotdeauna de uneltirile urzite împotriva lui.

Aţi vrea, poate, ca Biserica să spună ceva de genul: „Încrucişaţi-vă mâinile şi lăsaţi-i pe barbari să vă ia viaţa"? Ar fi aceasta o viziune dreaptă, Creştinească, logică, etică?

Troparele nu sânt, aşa cum spun unii intelectuali contemporani, „propaganda ideologică a împăraţilor Bizantini." În ele se cuprinde neca-

zul şi durerea Bisericii, ce caută să-şi scape poporul, turma, din faţa atacurilor neîncetate ale barbarilor în vremea Imperiului Bizantin.
De bună seamă că biruinţa nu trebuie să aibă loc neapărat prin moartea duşmanilor. Dumnezeu poate lucra în multe chipuri, dacă vrea, pentru a-i înfrânge pe potrivnicii unui neam. În Vechiul Testament se face referire la o împrejurare în care Dumnezeu a pus pe fugă pe adversarii Israilitenilor, cu ce credeţi? – cu viespi (vezi Is.Nv. 24:12). „Şi voiŭ trimite viespi înaintea ta," /Ieş. 23:28/ roiuri de viespi, un milion de roiuri. Gândiţi-vă ce înseamnă să cadă asupra unei oştiri câteva milioane de viespi! Îi vor sfârşi iute! A trimis Dumnezeu roiurile şi a destrămat o armată întreagă.
Chiar şi în perioada Bizanţului, Dumnezeu i-a pus pe fugă de multe ori pe duşmani în chip minunat. Vă aduceţi aminte situaţia asediului Constantinopolului de către Avari? O furtună înfricoşătoare a lovit corăbiile acestora şi i-a pus pe fugă.
De asemenea, să fiţi siguri: dacă cineva este omul lui Dumnezeu, Îl va păzi chiar El spre a nu fi ucis în război – deşi se îngăduie ca „în războaie să ucizi."
Dacă îl rugăm pe Dumnezeu şi sântem oamenii Lui, atunci poate că Dumnezeu nu va îngădui războaie sau, în cazul în care vor avea loc, îi vom birui pe duşmanii noştri cu pierderi cât mai puţine.

Gheronda, cum se raportează Biserica la cei ce ucid în război?

Arhimandritul Epifanie/ Biserica, fireşte, dă epitimii. Nu spune: „Bine ai făcut!" Îi pune sub canon, pentru că au ucis în război. Însă consideră uciderea ca fiind în legitimă apărare, având multe circumstanţe.

Preotul, chiar dacă ucide într'un război de apărare, nu îşi va pierde preoţia?

Arhimandritul Epifanie/ De bună seamă, nu va mai liturghisi niciodată. Şi nu numai în război este valabil aceasta, ci nu va mai sluji şi dacă omoară pe cineva cu automobilul. Chiar şi în cazul în care un preot ar scăpa dintr'un balcon găleata cu care udă florile, omorând un copil ce se află jos, tot nu va mai putea liturghisi, potrivit sfintelor canoane. Ucigaşul fără voie, indiferent de mod, este oprit de la preoţie.

Dumnezeu, bineînţeles, îi păzeşte pe cei ai Săi de la ucidere din pricini anume. Fericitul părinte Ioil Ianakópulos a participat la campania din Asia Mică.[75] Acesta dorea însă să ajungă preot. El ştia că şi ucigaşii fără voie – categoria în care se încadrează ucigaşii de război – sânt opriţi de la preoţie. Pe toată perioada campaniei din Asia Mică a fost soldat combatant şi nu auxiliar. Rugăciunea lui zilnică suna cam aşa: „Dumnezeul meu, vreau să ajung preot, nu îngădui să am vreo oprelişte canonică!" Şi Dumnezeu l-a ajutat într'un chip, am spune, ieşit din comun – nu a tras niciodată nici măcar un glonţ, pe tot parcursul campaniei din Asia Mică. El însuşi vedea acest lucru ca o minune – mai ales când a ajuns într'o situaţie limită, chiar fără de ieşire. S'a întâmplat că au primit ordin să pună stăpânire pe un deal. Unitatea lui s'a deplasat până acolo, înarmată. Ajungând la câţiva metri de locul respectiv şi înainte să comande „foc," ofiţerului i-a trecut ceva prin minte şi l-a strigat: „Ianakópulos, hai aici; du-te imediat la comandatul unităţii şi cere-i următoarea indicaţie…" Până să se întoarcă, dealul era deja ocupat de Greci – fie fusese cucerit, fie-l părăsiseră soldaţii inamici. Astfel de întâmplări abundă în viaţa lui. Şi a reuşit ca în toată campania din Asia Mică, combatant fiind, să nu ia parte deloc la luptă! S'a împlinit, astfel, ce zice Psalmistul: „Tăbărî-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de dânsul şi va izbăvi pre ei." /Ps. 33:7/

---

75 E vorba de Războiul Greco-Turc dintre 1919–1922. *(n.red.)*

„DIN ŢÂNŢAR, ARMĂSAR"

Gheronda, poate că Bizanţul a căzut din pricină că a avut prea mulţi monahi şi prea puţini soldaţi?

Arhimandritul Epifanie/ Aceasta este o acuză a antihriştilor, a atheilor: Bizanţul ar fi fost slăbit, chipurile, de prea multele mănăstiri existente pe vremea aceea! Este o neghiobie şi să gândeşti aşa ceva. O împărăţie uriaşă, precum cea Bizantină, a avut la îndemână o mare armată – şi, oricât de consistentă ar fi fost intrarea bărbaţilor în viaţa călugărească, aceasta nu avea cum să slăbească oastea Bizanţului. Aceste lucruri le colportează vrăjmaşii Creştinismului, care caută să facă din ţânţar armăsar.

REFUZUL ARMATEI DE CĂTRE HILIAŞTI

Gheronda, de ce hiliaştii[76] refuză să slujească în armată?

Arhimandritul Epifanie/ Hiliaştii se sprijină pe porunca „să nu ucizi." /Ieş. 20:15/ Ei o înţeleg însă greşit. Opreliştea „să nu ucizi" a legii mozaice se referă la a nu-ţi face dreptate de unul singur, căci legea nu interzicea omorârea din partea autorităţii conducătoare, nici uciderea în legitimă apărare.

Moisì însuşi, cel ce a spus „să nu ucizi," pomeneşte zeci de împrejurări în care se impunea pedeapsa cu moartea. Dacă cineva hulea pe Dumnezeu, era ucis. Dacă se împotrivea tatălui şi mamei sale, era ucis. Dacă, dacă, dacă… Legislaţia lui Moisì vorbeşte de sute de situaţii care erau pedepsite cu moartea. Însă pedeapsa nu o

76 Vezi nota de la capitolul „Pedeapsa cu moartea şi crima," subcapitolul „Hiliaştii şi împotrivirile lor." *(n.red.)*

executa o persoană anume, afară de anumite cazuri, ci toată comunitatea Israiliteană.

Prorocul Ilie a ucis 400 de preoţi ai Isavelei (vezi 3 Împ. 18:40). Acest lucru n'a însemnat o încălcare a legii dumnezeieşti, ci o înfăptuire a ei. Ilie ar fi păcătuit dacă nu i-ar fi ucis pe acei „popi idoleşti," întrucât legea mozaică prevedea uciderea Israilitenilor ce se închinau la idoli. Iar porunca „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte" /Ieş. 21:24; Lev. 24:20; Deut. 19:21/ nu înseamnă a-ţi face singur dreptate, întrucât pedeapsa o dădea comunitatea – tribunalul, am spune astăzi.

Hiliastul nu face armată din laşitate. Îşi închipuie că este o chestiune de conştiinţă, şi de aceea nu vrea să pună mâna pe armă. Pe de altă parte, îşi doreşte însă ca armata să ne păzească graniţele, pentru ca vecinii din Anatolia sau din nord să nu vină să ne cucerească – şi să-l facă şi pe el rob. Carevasăzică, alţii să protejeze graniţele, iar ei, hiliaştii, să se bucure de avantaje pe seama „proştilor." Dacă hiliaştii doresc să fie liberi de obligativitatea armatei, să li se dea o insulă aridă unde să-şi facă propriul stat, iar acolo să adopte ce legislaţie vor. Însă, până atunci, nu pot sta pe spinarea popoarelor, în timp ce „proştii" mor pentru a le fi lor bine.

MIŞCĂRILE DE PACE

Gheronda, în ultima vreme se înmulţesc „mişcările pentru pace." Despre ce este vorba?

Arhimandritul Epifanie/ „Mişcările pentru pace" sânt foarte amăgitoare. În primul rând, dacă eşti atent, vorbesc numai de pace. De ce numai de pace, şi nu şi de libertate? Libertatea nu este darul lui Dumnezeu? Adică, atunci când există popoare ce suferă sub cumplite regimuri dictatoriale fie de dreapta, fie de stânga, nu ar trebui să fie sprijinite? Nu ar trebui

să cerem şi libertate pentru aceste popoare? Numai de pace este nevoie? Adică, doar aceasta este important pentru noi, să nu avem conflicte armate, pentru ca în numeroase ţări conduse de dictatori cumpliţi să poată domni o linişte de mormânt? „Vrem pace!" Iar în state precum Albania sau cele aflate în spatele Cortinei de Fier, oamenii gem în continuare sub regimuri dictatoriale cumplite.[77]

Să fim drepţi şi să spunem lucrurilor pe nume! Nu există dictaturi bune şi dictaturi rele. Cei ce îşi zic „pacifişti" consideră, de regulă, doar dictaturile de dreapta ca fiind dictaturi, în timp ce pe cele de stânga le intitulează „Uniunea Sovietelor Democratice" sau „Republica Democrată Germană" etc. Ce democraţie populară? Dictatori – şi unii, şi alţii!

Noi, Creştinii, să nu ne uităm la „faţa oamenilor," /Mat. 22:16/ spunând unuia că este conducător, iar celuilalt dictator.

Alături de pace să stea, aşadar, şi libertatea.

În al doilea rând, „pacifiştii" vorbesc de pace la modul exterior. Cu pacea interioară ce facem? Când omul nu are pace lăuntrică, când nu se linişteşte întru Dumnezeu, chiar dacă nu este tulburat sau nu are război din afară, ajunge să se certe chiar cu sine sau cu cele neînsufleţite din jurul său. Tatăl se va certa cu copiii, copiii cu tatăl, soţia cu soţul, socrii cu nurorile. Va fi război pe diverse planuri. Dacă nu avem pace lăuntrică, însăşi casa noastră va ajunge un câmp de luptă. De ce vorbim de pacea exterioară, când ne lipseşte pacea interioară?

PACEA LĂUNTRICĂ SĂ AIBĂ ÎNTÂIETATE

Arhimandritul Epifanie/ Bună este şi pacea din afară. Însă pacea din lăuntru o precede pe cea din

77 Cuvinte rostite înainte de căderea regimului comunist. *(n.ed.grec)*

afară, însemnând pacea faţă de patimi, pacea fiilor lui Dumnezeu. Cel ce are pace adevărată o păstrează chiar şi în război, aflându-se la antipod cu cei ce strigă pentru pace şi ajung să îşi scoată ochii între ei la „marşurile pentru pace" ce le întreprind – pacifiştii de-o parte, ceilalţi de alta!
Pacea pe care o vor „pacifiştii" este numai exterioară.
Ei vor să nu avem războaie pentru a ne bucura, nu-i aşa?, netulburaţi şi în linişte de bunurile vieţii, de plăcerile noastre, „ca întru dezmierdăciunile voastre să cheltuiţi." /Iac. 4:3/ Războiul şi mobilizarea rezerviştilor ne privează de plăceri, ne lipsesc de „bunurile vieţii," de bogăţie, de cele trupeşti, de chefuri. Când s'a decretat mobilizarea generală, nu le mai putem avea pe acestea. Vor unii stabilirea unei păci în care patimile să fie neîngrădite spre a putea fi satisfăcute. Dar o astfel de pace nu este una adevărată, nu este după Dumnezeu; este mincinoasă, măsluită, după cum spune Sfântul Iacóv când vorbeşte de înţelepciune: „Nu este înţelepciunea aceasta de sus pogorându-se, ci este pământească, sufletească *(psihică)*, drăcească." /Iac. 3:15/
Pacea aceasta, dorită de unii, este „pământească, sufletească, drăcească"; nu este „de sus pogorându-se." Pacea ce se pogoară de sus, „pacea carea covârşeşte toată mintea," /Fil. 4:7/ este pacea lăuntrică, pacea faţă de patimi – nepătimirea.

AU ÎNCERCAT, DAR N'AU IZBUTIT!

Arhimandritul Epifanie/ Spune Gheronticónul că, odată, doi călugări se mirau de cum reuşeau oamenii să se certe din te miri ce. Nu puteau sub nici un chip să înţeleagă acest lucru. Aşa că, într'o zi, unul îi spune celuilalt: „Auzi?

Vom face şi noi o încercare, o «ispită», ca să putem înţelege cum de se ceartă ceilalţi. Eu voi spune de acest urcior că este al meu, iar tu, la rândul tău, vei spune că este al tău. Eu – «al meu», tu – «al meu». Tu – «al meu», iar eu – «al meu». În felul acesta, vom ajunge şi noi să ne certăm, făcându-ne astfel o idee despre cum se ceartă îndeobşte oamenii." „Bine, haide, fă tu începutul." Cel dintâi se apucă şi spune: „Acest urcior este al meu!" „Ia-l!," îi răspunde celălalt. „Dar nu am spus," replică cel dintâi, „că ne vom certa?" „Haide, sărmane, spune-mi, cum m'aş putea certa pentru un biet urcior?"

Nici în glumă nu a putut să-l facă să se supere, pentru că binecuvântatul avea pace lăuntrică! Noi vrem astăzi să punem mâna şi să luăm chiar şi ce nu este a nostru.

Când omul se linişteşte lăuntric, se va linişti şi în afară. Când eu sânt în pace cu mine însumi, de ce să mă ciondănesc cu cineva, de ce să mă cert cu altul? Şi celălalt, la fel. Iar dacă noi astăzi, Creştinii, ne mai certăm câteodată în familie, este pentru că nu sântem desăvârşiţi; nu am înaintat pe treptele desăvârşirii Creştine. Dacă toţi oamenii ar fi crezut în Hristos, nu mai existau războaie.

PARTICIPANŢII LA MIŞCAREA DE PACE

Gheronda, putem lua parte la mişcări pentru pace?

Arhimandritul Epifanie/ Când Îl am pe Hristos, Care este Domnul păcii, mai există vreun temei să mă înrolez în mişcarea pentru pace, pentru a propovădui pacea? De ce să n'o fac în numele lui Iisus Hristos? Toate aceste mişcări sânt „patronate" de alte forţe. De ce eu, ca şi credincios, şi mai ales ca preot să particip la aşa ceva? Mai bine să le spun: „Hristos este pacea noastră," /Efes. 2:14/ după cum spune Scriptura.

Da, dar nu ar trebui să aibă loc şi o reacţie colectivă pentru pace?

Arhimandritul Epifanie/ Fără Hristos nu este pace. Dacă nu înţelegem aceasta, zidim pe nisip! Papini spunea undeva foarte bine: „Cei ce caută pacea te caută de fapt pe Tine, fără să înţeleagă unde poate fi găsită cu adevărat singura pace în care se pot linişti inimile oamenilor."

Pe cei ce încearcă să zidească pacea fără Hristos, trebuie să-i scoatem din această amăgire. S'a înfiinţat Liga Naţiunilor. Ce am câştigat? S'a spus că vom salvgarda pacea. Ce am reuşit să apărăm? A venit, în schimb, peste puţin timp cel de-al Doilea Război Mondial. Astăzi există Organizaţia Naţiunilor Unite. Dar în ce colţ de pe pământ nu este război? Există multe războaie locale, şi Dumnezeu să ne păzească de unul mondial! Ce a reuşit, aşadar, O.N.U.? Când, la un moment dat, s'a făcut o modificare a statutului şi s'a propus stipularea unui lucru despre Hristos, s'au ridicat mai mulţi reprezentanţi ai statelor athee, care au declarat: „Nu, nu se va introduce aşa ceva" – şi paragraful nu a trecut. Încă odată, Hristos nu a găsit loc de naştere, întrucât „nu era loc în sălaş." /Lc. 2:7/ L-au alungat de la ONU şi acum vor pace fără Hristos.[78] O astfel de pace nu va avea sorţi de izbândă. Noi, Creştinii, trebuie să înţelegem că o pace fără El nu are sorţi de izbândă. Este o mare înşelăciune a diavolului să ne închipuim că, dacă mergem să ne înrolăm în mişcări pentru pace, oferim în felul acesta ceva lumii.

Când omul se slobozeşte de patimile lui, nu va mai dori să-l lovească pe cel de lângă el. Cât timp acest lucru nu se va întâmpla, pacea va fi păstrată printr'o „stabilitate impusă prin frică" – „Se teme Ionică de fiară şi fiara de Ionică." Nimeni nu porneşte un război pentru că ştie că după acesta nici el însuşi nu va mai fi, nici întreg pământul.

---

78 Oare nu se întâmplă acelaşi lucru şi cu Constituţia Comunităţii Europene din 2003, în care s'a refuzat să se menţioneze despre Hristos şi Creştinism? *(n.ed.grec)*

IUBIREA LA NIVEL DE STATE

Gheronda, cum poate fi împlinită porunca iubirii la nivelul de state? De pildă, între Greci şi Turci?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă popoarele puneau în aplicare cele spuse de Domnul, nu ar mai fi fost războaie. Războaiele există tocmai pentru că nu înfăptuim învăţătura Domnului. Ea este asemenea unui copac pe care nu-l udăm, nu-l îngrijim şi de la care nu dorim să culegem roade. Cum vom putea culege roade? Să nu vorbim de Turci care, în definitiv, sânt de altă credinţă. Să-i luăm pe Bulgari, care sânt ortodocşi. Nu doar că au făcut război împotriva noastră însă, la un moment dat, au omorât Greci pe motiv de credinţă, pentru vestita Exarhie.[79] Hristos a trecut, din păcate, foarte uşor prin pielea lor şi nu prin inima lor – lucru valabil şi pentru mulţi dintre Greci!

Dacă Hristos s'ar statornici, aşadar, în inima fiecărui om, atunci nu am avea probleme nici între popoare. În acest moment, după cum stau lucrurile, sânt valabile spusele Apostolului Pavel: stăpânirea „nu în zadar poartă sabie" şi „tot sufletul să se supuie stăpânirilor." /Rom. 13:1,4/ Statul are puterea şi dreptul să se apere legitim atunci când altul vine să ne omoare.

Nu este o contradicţie în ceea ce ne spune Hristos. Acei care cer iubire în relaţiile dintre popoare să le aplice în primul rând la familia lor, şi după aceea mai vorbim! Fac ei aşa ceva în relaţia cu soţia, cu copiii, cu neamurile sale ori în blocul unde locuieşte? De ce ne mirăm că nu există dragoste între popoare, atâta timp cât noi înşine trecem cu vederea dragostea faţă de aproapele?

---

79 Referire la conflictul bisericesc Greco-Bulgar, cu implicaţii şi în plan civil, declanşat în 1872 prin declararea unilaterală a autocefaliei de către Biserica Bulgariei. Patriarhia Ecumenică a răspuns prin aforisirea (excomunicarea) „Exarhatului Bulgar" şi declararea acestuia ca schismatic. Conflictul s'a stins abia în 1945, o dată cu recunoaşterea autocefaliei. *(n.red.)*

CÂT TIMP EXISTĂ PĂCAT…

Arhimandritul Epifanie/ Dacă toţi oamenii ar fi urmat legea lui Dumnezeu, nu mai existau războaie şi certuri între oameni. Pretutindeni ar fi împărăţit pacea şi dragostea lui Dumnezeu. Este rău războiul, însă, înainte să luptăm împotriva războiului, să ne împotrivim păcatului! Cât timp există păcat, va fi şi război. Cât timp există lăcomie şi răutate, vom avea şi război. Cea mai mare şi mai înfricoşătoare stăpânire este păcatul. Dacă începem să strigăm „Jos păcatul!," e ca şi cum am spune „Jos războiul!"

Astăzi, bineînţeles, războaiele vor fi nespus mai îngrozitoare dacă se vor folosi arme nucleare şi nu cele convenţionale; vor fi mult mai sălbatice. Nu ştim ce înseamnă chinurile pe care le-ar putea produce acele arme, însă, dacă prin intermediul energiei nucleare îi schilodeşti pe urmaşii oamenilor de astăzi, vă daţi seama ce sălbăticie presupune o astfel de armă? Înainte, când cineva era rănit în război, se chinuia şi poate murea din pricina durerilor cumplite, o dată cu aceasta luând sfârşit şi viaţa lui pământească. Pentru urmaşii lui nu exista nici o problemă, copiii lui crescând şi dezvoltându-se normal biologic. Astăzi, când cineva este atins de efectele armelor moderne, se poate nici să nu moară, ci doar să sufere de o boală grea. Însă urmaşii lui este foarte probabil să se nască fie handicapaţi mintal, fie orbi sau cu cine ştie ce alte malformaţii genetice.

Spunea undeva un scriitor: „Nu ştiu dacă al Treilea Război Mondial va mai fi cu arme. Ştiu însă cum va fi cel de-al Patrulea." Şi adaugă: „Al Patrulea va fi cu pietre." Adică vor dispărea toate de pe pământ, nu va mai exista civilizaţie, nu va mai fi nimic. Iar dacă oamenii se vor mai apuca cândva să se lupte din nou, vor mai avea la îndemână ca arme doar pietre...

PRIGOANELE ÎMPOTRIVA CREŞTINILOR

Gheronda, care este pricina pentru care, de-a lungul veacurilor, Creştinii sânt chinuiţi cu atâta cruzime?

Arhimandritul Epifanie/ În primele veacuri, până la un moment dat, împăraţii s'au temut că dacă Creştinii se vor răspândi prea mult ar putea determina prăbuşirea imperiului. Lucrul ce l-a mâniat pe Diocleţian şi pe ceilalţi împăraţi era faptul că Creştinii refuzau să se închine Cezarului. Împăraţilor le era frică că, dacă Creştinismul va domni, ei vor decădea, îşi vor pierde cinstea şi puterea, iar împărăţia lor se va destrăma.

Gheronda, însă Iudeii de dinainte şi de după Hristos nu aduceau închinare împăratului. În ciuda acestui fapt, erau toleraţi, nu erau prigoniţi; Creştinii au fost însă prigoniţi. Nu se înţelege de aici că Satana şi-a vârât şi el coada?

Arhimandritul Epifanie/ Da. Însă mai este ceva: Iudeii reprezentau atunci o mică parte din populaţia împărăţiei, fiind comunităţi foarte mici, care nu făceau prozeliţi. Au rămas în mare cam tot atâţia câţi erau, pe când Creştinii se răspândea în toate părţile, întruna, şi constituiau o primejdie văzută. Puţini Creştini erau dintre Iudei; cei mai mulţi erau dintre celelalte neamuri.

Totuşi, în general, prigonitorii de-a lungul timpului au văzut în Creştinism un regim duşman, ce trebuia nimicit pentru a domni ei. Credeau că chinurile înfricoşătoare vor împiedica răspândirea Creştinismului. Cine ar fi îndrăznit să ajungă Creştin când ştia că îl aşteaptă mucenicia? Însă, bineînţeles, n'au luat în seamă Cine le era Stăpânul! Căci la mijloc se găseşte harul şi mila lui Dumnezeu, revărsate de Stăpânul cerului şi al pământului, care îi ajuta pe

mucenici nu numai să rabde chinurile, ci şi să-i inspire pe alţii să le urmeze pilda.

„ÎNTRU NECAZ NE-AM ADUS AMINTE DE TINE"

Gheronda, poate că din vreme în vreme Bunul Dumnezeu îngăduie să aibă loc câte o prigoană, pentru a fi pusă la încercare tăria credinţei noastre?

Arhimandritul Epifanie/ O face din când în când. Îşi ia sita şi începe să cearnă. Ne încearcă şi, în acelaşi timp, ne învaţă. „Întru necaz ne-am adus aminte de tine," /Isa. 26:16/ spune Proorocul Isaía. În mijlocul necazurilor şi ispitelor ne-am adus aminte de tine, Doamne! În timpul Ocupaţiei, dar şi după aceea, ne-am apropiat mai mult de Dumnezeu. Mi-aduc aminte de ţinutul de baştină, Messinía, când, undeva prin 1947, au avut loc din nou cutremure, însă nu atât de devastatoare ca ultimele care ne-au încercat. Bisericile se umpluseră şi atunci! După o „scuturătură," începem cu toţi să alergăm, apoi, după puţin, uităm iarăşi de Dumnezeu.

Când a avut loc cutremurul din 1981, un prieten din Athena, doctor, mi-a spus că tocmai în acel moment un oarecare cunoscut de al său se certa cu nevasta şi profera cu acest prilej tot felul de hule. Nevasta îi spunea: „Nu huli, nerodule, nu huli, pentru că va arunca Dumnezeul foc din cer!" El a continuat. În acel moment, însă, a venit cutremurul, fapt care l-a făcut să spună de îndată: „Doamne, miluieşte-mă! Doamne miluieşte-mă!"

De multe ori, când avem la îndemână toate bunurile, uităm de Dumnezeu. După cum spune Scriptura despre poporul lui Israil: „Şi s'a săturat şi s'a lepădat cel iubit; îngroşatu-s'a, îngrăşatu-s'a, lăţitu-s'a şi a părăsit pre Dumnezeul cel ce l-au făcut pre el." /Deut. 13:15/

Dumnezeu i-a dat totul lui Israil, l-a hrănit bine, l-a îngrăşat, i-a dat popoare în jur pe care să le cucerească, i-a dat pământ, i-a dat totul – şi el l-a părăsit, a fugit după alţii. De multe ori Dumnezeu a îngăduit să fie robit, pentru a se întoarce la El.
Dumnezeu, prin urmare, cinsteşte libertatea noastră şi ne lasă să facem ceea ce vrem, pentru că libertatea este darul Lui, şi Dumnezeu nu se dezice de sine, nu ia înapoi darul pe care l-a dat. În acelaşi timp, Dumnezeu ne iubeşte pentru că sântem copiii Săi. Atunci când folosim rău libertatea, El ne dă câte un ghiont, pentru a ne reveni. Dacă nu ne venim însă în fire, atunci, în ziua Judecăţii, „vrednice de cele ce am făcut luăm." /Lc. 23:41/

APROAPE DE DUMNEZEU

Gheronda, este o constatare a oamenilor duhovniceşti că lumea se înrăutăţeşte tot mai mult. Această rostogolire a noastră spre o catastrofă iminentă ne înfricoşează, pur şi simplu. Ce am putea face?

Arhimandritul Epifanie/ Să rămânem aproape de Dumnezeu. Cât timp sântem aproape de El, rămâne valabil cuvântul: „Tăbărî-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de dânsul, şi va izbăvi pre ei." /Ps. 33:8/
Când Împăratul Siriei a trimis oaste ca să-l prindă pe Prorocul Elisei, acesta se găsea împreună cu o slugă a sa. Sluga, îndată ce a văzut soldaţii ce veneau să-i prindă, s'a înfricoşat, cuprinzându-l teama. S'a întors către Elisei şi i-a spus: „Ia uită-te, stăpâne, ce se întâmplă! Câţi vin să ne prindă! Cum vom scăpa?" Prorocul i-a răspuns: „Nu te teme, că mai mulţi sânt cu noi decât cu ei." /IV Împ. 6:16/ Şi s'a rugat Prorocul Elisei către Dumnezeu şi a zis: „Doamne, deschide ochii slugii să vadă cum mă aperi tu." Şi a deschis Dumnezeu cu adevărat ochii slugii, şi a văzut în jurul prorocului o întreagă oaste

de îngeri, care ţineau săbii de foc în mâini. De îndată sufletul i s'a umplut de veselie şi i-a trecut frica. Bineînţeles, nu au reuşit să-l prindă şi să-l ucidă pe Prorocul Elisei. Cete de îngeri de foc, oştiri de îngeri au fost trimise de Dumnezeu ca să-l apere pe prorocul Lui!
Aceste intervenţii cereşti nu au avut loc numai atunci; ele pot avea loc în viaţa fiecărui om, atunci când sântem oamenii lui Dumnezeu. Credinţa noastră rămâne în vecii vecilor; ea nu este valabilă numai pentru perioada Drepţilor sau Sfinţilor din Vechiul Legământ, nici doar pentru cea Apostolilor şi a Părinţilor de la începuturi. Este de ajuns ca noi să fim asemenea lor. Dumnezeu este acelaşi „ieri şi azi acelaşi şi în veci." /Evr. 13:8/ Viaţa noastră, existenţa noastră este în mâinile Lui. Având încredere desăvârşită în El, nu doar să strigăm, ci să şi trăim acel: „Pre noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să dăm."

CUPRINS

COLOFON

Redactor/ Radu Hagiu
Traducere/ Ovidiu Lăzărescu
Concept layout/
Atelieruldegrafică.ro
Dtp/ Remus Brihac
Tipar/ Accent Print Suceava
Editura Predania/ CP 67, OP 13
București
www.predania.ro
Distribuție/ Balkan Press
0747 499 993
ISBN 978-606-92118-6-1

PREDANIA